Această carte a apărut ţi cu sprijinul rezidenţei FILIT găzduite de Muzeul Naţional al Literaturii Române din lăţi.

© 2016, 2017 by Editura POUROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea prin orice mijloace ţi sub orice formă, cum ar Fi xeroxa rea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin intemet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum ţi alte fapte similare săvîr- ţite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale ţi se pedepsesc penal ţi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Ilustraţia copertei ţi foto autor: © Laurenţiu Midvichi

www.polirom.ro

Editura POLIROM
lăţi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureţti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea C1P a Bibliotecii Naţionale a României:

ERNU, VASILE

*Banditii/*Vasile Emu; desene de Laurenţiu Midvichi. - Ed. a 2-a. - lăţi: Polirom, 2017

ISBN prinţ: 978-973-46-6706-2 ISBN ePub: 978-973-46-6452-8 ISBN PDF: 978-973-46-6453-5

I. Midvichi, Laurenţiu (il.)

Vasile Ernu

Mică trilogie a
marginalilor

BANDIŢII

Ediţia a Il-a

POLIROM

VASILE ERNU este născut în URSS în 1971. Este absolvent al Facultăţii de Filozofie (Universitatea „Al.I. Cuza“, Iaşi, 1996) şi al unui maşter de filozofie (Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, 1997). A fost redactor fondator al revistei ***Phbilosopby & Stuff*** şi redactor asociat al revistei ***Idea artă + societate.*** A activat în cadrul fundaţiilor Idea şi Tranzit şi al editurilor Idea şi Polirom. în ultimii ani a avut rubrici de opinie în ***România liberă, HotNews, Timpul*** şi ***Adevărul,*** precum şi rubrici permanente în revistele ***Noua literatură, Suplimentul de cultură*** şi ***Observator cultural.*** A debutat cu volumul ***Născut în URSS*** (Polirom, 2006, 2007, 2010, 2013), tradus în rusă, bulgară, spaniolă, italiană, maghiară, poloneză şi georgiană. Cartea a fost nominalizată la Premiul de debut al revistei ***Cuvîntul,*** Premiul pentru roman şi memorialistică al revistei ***Observator cultural*** şi Premiul Opera Prima al Fundaţiei Anonimul şi a fost distinsă cu Premiul pentru debut al ***României literare*** şi cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România. A mai publicat: ***Ultimii eretici ai Imperiului*** (2009, Polirom; nominalizată la Premiul pentru eseu al revistei ***Observator cultural*** şi distinsă cu Premiul ***Tiuk!-,*** tradusă în Italia şi în curs de publicare în Rusia); ***Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc*** (împreună cu Bogdan-Alexandru Stănescu, 2010, Polirom); ***Inteligbenfia rusă-*** azi (2012, Cartier); ***Sînt un om de stînga*** (2013, Cartier); ***Mică trilogie a marginalilor. Sec tanţii (2015,*** Polirom; distinsă cu Premiul Matei Brâncoveanu pentru Literatură, 2015); ***Inteligbenfia basarabeană azi. Interviuri, discuţii, polemici despre Basarabia de ieri şi de azi*** (2016, Cartier). A coordonat: ***Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu*** (împreună cu Costi Rogozanu, Ciprian Şiulea şi Ovidiu Ţichindeleanu, 2008, Cartier); ***Ucraina live. Criza din Ucraina: de la***

Dedic această carte fiului meu, Saşa

Dumnezeu nu-i fraier!

Proverb banditesc

„Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgoneşti azi de pe faţa pămîn- tului; eu va trebui să mă ascund de faţa Ta şi să fiu pribeag şi fugar pe pământ; şi oricine mă va găsi mă va omori. “ Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omori cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori“.

Facerea 4.13-15

Dicţionar minimal al bandiţilor pentru fraieri

Avtoritet, hoţi cinstiţi - denumiri ale celor din casta hoţilor în lege.

Bandit - nume dat de putere şi de oamenii de rînd celor care încalcă sistematic legea. De obicei, bandiţii îşi spun hoţi. Cîteodată folosesc şi termenul „bandit", dar fără conotaţia negativă atribuită de „putere", ci doar ca o modalitate de autoidentificare.

Bazar - în argoul banditesc, termenul înseamnă „discuţie serioasă". în orice bandă era cîte un individ cu discursuri foarte bune, care îi „făcea din vorbe" pe ceilalţi. Există un întreg ritual al bătăliilor retorice *po bazaru,* care presupune o adevărată artă a comunicării. Şi bandiţii în lege trebuiau să stăpînească la un nivel ridicat această artă, însă nu acesta era atuul lor principal.

Bespredel - termen rusesc care înseamnă „fără limită", „haos", „dezordine", „lipsa legii şi a ierarhiei", „fărădelege". în povestea noastră, el desemnează starea de haos şi război care apare cînd nimeni nu mai respectă legile şi ierarhiile lumii bandiţilor.

Blatari- termen derivat din rusescul *blatnoi,* care

Cifir- termen rusesc, o infuzie foarte concentrată din ceai pe care o beau bandiţii cu diverse ocazii, dar mai ales în puşcărie, după un anumit ritual: se bea foarte fierbinte, cu înghiţituri mici, pe stomacul gol şi fără zahăr. Are un efect energizant şi halucinogen.

Fenea - este argoul bandiţilor, limba „care nu este pentru urechi străine" şi are multe cuvinte-cheie din idiş, însă majoritatea termenilor provin din rusă. Cuprinde peste 15.000 de cuvinte. Cunoaşterea *fenea* este un indiciu al apartenenţei la această lume şi un mod de a te proteja de putere şi *fraieri.*

Fraieri-cei care nu se supun lumii *blatarilor,* hoţilor în lege. *Fraier* provine din termenul idiş „frei“, care înseamnă „liber". Evreii îi numeau aşa pe cei care erau liberi de practicile şi legile religiei. în cazul nostru, *fraierii* sînt toţi cei din afara lumii hoţilor, care trăiesc în afara *Legii hoţilor*.

Hoţi în lege- un fel de aristocraţie în lumea bandiţilor, care are putere de lege, de judecată şi decizii ultime, face dreptate şi are putere de viaţă şi de moarte asupra celorlalţi hoţi. Hoţii în lege nu au voie să muncească pentru nimeni, nu au familii, nu au acte şi nici proprietăţi, respectă cu sfinţenie *Legea hoţilor şi* păstrează tradiţia acestei lumi. Tot ei sînt cei care ţin *obşiakul,* banca comună, şi decid cum se cheltuie banii. Un hoţ în lege nu poate fi judecat de cineva de rang inferior, ci doar de *zborka,* un comitet al hoţilor în lege.

Komuneara, komuneaga - termeni ruseşti care îi desemnează peiorativ pe reprezentanţii puterii comuniste.

Dedic această carte fiului meu, Saşa

Dumnezeu nu-i fraier!

Proverb banditesc

„Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgoneşti azi de pe faţa pămîn- tului; eu va trebui să mă ascund de faţa Ta şi să fiu pribeag şi fugar pe pămînt; şi oricine mă va găsi mă va omorî." Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omori cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori".

pentru nimeni, să nu ai proprietate, să nu ai acte, să nu te supui nici unei puteri politice (şi nu numai) şi să nu colaborezi cu puterea, să nu faci politică, să nu ai familie, să ţii doar la lumea bandiţilor. încălcarea oricăreia dintre aceste legi, indiferent de „culoarea" hoţului, duce, în funcţie de gravitatea faptei, de la retrogradarea ierarhică pînă la pedeapsa cu moartea.

Legea puşcăriei - legea pe care hoţii trebuie să o respecte cînd sînt în puşcărie, puţin diferită de *Legea hoţilor.* Ea reglementează anumite probleme din spaţiul de detenţie: să nu furi de la ai tăi, să nu te atingi de *paika,* raţia zilnică a unui condamnat, indiferent dacă e hoţ sau *fraier,* să nu aduci învinuiri nefondate, să nu joci cărţi fără acoperire şi altele.

Masti - termen rusesc ce desemnează culoarea cărţilor de joc, dar este folosit şi cu sensul de „ierarhie" în castele din lumea hoţilor. Pentru că acestea se împart în patru *culori* sau *masti/caste.* Casta superioară, formată din *hoţii în lege, blatarii,* are culoarea neagră. Următorii sînt *mujicii* şi au culoarea gri (pot munci pentru stat, dar nu în funcţii de conducere). Ei sînt un soi de „clasă de mijloc" a acestei lumi. Pe treapta a treia a ierarhiei se află *kaziolii,* adică „ţapii", care au culoarea roşie (au încălcat multe legi ale hoţilor şi colaborează cu puterea). Ultimii sînt *opuşcennîie,* adică „decăzuţii", albaştri. în această categorie se regăsesc cei care au încălcat legi importante ale hoţilor, trădătorii, turnătorii şi homosexualii. Este cea mai năpăstuită castă, de care cei din casta superioară nu au voie să se atingă decît în anumite condiţii. Ei sînt sclavii castelor superioare.

Obşiak - termen rusesc, desemnînd banca comună a bandiţilor. *Obşiakul* este păstrat şi distribuit de *hoţii în lege,* iar la colectarea banilor participă toate categoriile din *masti,* dar mai ales *mujicii. Obşiakul* este creat pentru a ajuta financiar castele superioare şi pe cei care ajung în puşcărie, pentru a finanţa diverse activităţi şi afaceri specifice lumii hoţilor.

Paţani, basota, baistruk, şpana - termeni ruseşti care îi desemnează pe tinerii delincvenţi, baza de selecţie pentru viitorii bandiţi. Ei trăiesc după legile străzii, dar imită lumea şi modelele hoţilor.

Poneatie - termen rusesc pentru a desemna *Legea hoţilor. Sucia voina* - „războiul curvelor", este confruntarea de după al Doilea Război Mondial dintre „hoţii cinstiţi[11], „legalişti" şi *suciara, „hoţii-curve",* hoţii în lege, care au făcut pact cu puterea sovietelor şi au luptat pentru eliberarea ţării. Hoţii cinstiţi, devotaţi legii hoţilor, care nu s-au supus puterii şi au rămas în spatele frontului, în puşcăriile din Siberia, i-au declarat pe colaboraţionişti „curve" şi i-au declasat din *masti,* casta neagră. După război s-a iscat această luptă între cele două categorii, care a durat mai mulţi ani.

Suka, suceara — în rusă înseamnă şi „căţea", şi „curvă" şi este folosit în cazul trădătorilor. Cînd este atribuit hoţilor, mai ales celor din casta neagră, hoţilor în lege, este vorba despre cei care au trădat legea hoţilor şi au început să colaboreze cu statul, cu puterea.

Şanson, blatnaia, blatneak - gen muzical foarte popular în lumea bandiţilor, dar şi printre oamenii de rînd. Este poate cel mai popular gen

Prima carte

La răsărit

începutul

Toate îşi au vremea lor şi fiecare lucru de sub ceruri îşi are ceasul lui.

Eclesiastul 3:1

U

Toată noaptea m-am foit în pat. Nu puteam dormi. Ba îmi era cald şi aruncam *iorganul* gros, care vara, pe căldură, ţinea răcoare, ba mă înveleam şi speram să adorm. Ba transpiram, ba mă apucau frigurile. Nu reuşeam nicicum să adorm.

— Dormi liniştit, odihneşte-te, căci n-o să te las acasă, mă linişti tata, simţind că nu voi pune geană pe geană toată noaptea.

Era un ritual care se repeta ori de cîte ori trebuia să fac o călătorie lungă. Pe atunci, călătoriile lungi erau cele care depăşeau aria mea de cunoaştere. Eram obişnuit să merg la Cahul, Vulcăneşti, Reni, Ismail, Akkerman sau Bolgrad. Mergeam des în aceste orăşele. De la 11 ani deja mergeam singur, fără părinţi. Acum îmi este greu să înţeleg cum părinţii pe care îi cunosc îşi controlează copiii pînă la o vîrstă mult mai mare. Li se dau mult mai puţine sarcini şi, pînă la o vîrstă destul de înaintată, nu sînt lăsaţi nesuprave- gheaţi aproape niciodată. Nu ştiu de ce se întîmplă asta. Să fie lipsă da încredere, nesiguranţă? Ceva s-a întîmplat cu noi toţi. Dar pe atunci, la vîrstă de 11 ani, mergeam singur în orăşelele din regiune, pînă la 20-30 de kilometri depărtare, pentru diverse lucruri. Iar la 14 ani deja mergeam la Chişinău ca să le duc pachete fraţilor mei. Nici azi nu îmi dau seama cum de eram lăsat să merg singur la o distanţă de 200 de kilometri, într-un oraş „imens".

Era un oraş de vis pe care nu-l văzusem, dar mi se promisese că, dacă voi fi cuminte şi voi învăţa bine, voi fi dus cîndva la Odessa. Mai tîrziu aveam să stau ceva mai mult pe-acolo.

Era vara lui 1979- Şi, cum pe 31 mai am terminat clasa întîi cu diplomă de merit, tata mi-a promis că voi merge la Odessa cu prima ocazie, cînd el va pleca „în deplasare de serviciu".

Cînd am primit vestea că voi merge la Odessa, am şi anunţat toată „uliţa şi mahalaua". Şi nu numai la Odessa, ci şi la fabrica de ciocolată, căci tatăl meu are de adus un transport important cu dulciuri şi eu îl voi însoţi. Ce putea fi mai frumos pentru un copil!?

O vară călduroasă, ca de obicei. Mama îmi pregătise sandalele cele bune, o pereche de pantaloni scurţi pînă la genunchi şi o cămaşă pe care mi-o dădea numai la ocazii speciale.

— Nu trebuie să-l găteşti prea frumos, că oricum mergem cu *gruzovaia* (camionul reţelei de magazine din zonă) şi o să se murdărească, îi şuşotea tata mamei.

— Lasă, că se spală, dădu ea din mînă. Nu poate merge la oraş oricum.

Cînd mă îmbrăca, îi plăcea să se uite atent şi din faţă, şi din spate, ca să fie sigură că totul era bine aranjat. Mai făcea un gest care mă enerva puţin, iar după ce am crescut mă irita de-a dreptul: îi plăcea să-mi aranjeze insistent *ciupcikul,* bretonul pe care-l purtam noi pe atunci. Cînd eram copii, asta era frizura noastră: un soi de tunsoare zero, cu un

că am făcut parte din ultima generaţie care a purtat breton. După aceea nu-mi mai amintesc să fi văzut frizura aia. Iar mama insista de fiecare dată la despărţire să-mi aranjeze acel breton, iar uneori îl mai uda cu ceva „ca să stea cumva"! Dar în dimineaţa aceea acceptam fără să comentez orice tachinare sau intervenţie din partea părinţilor, pentru că mergeam pentru prima dată în viaţă la Odessa.

Dimineţile de iunie erau reci, chiar şi pentru Bugeac. De fiecare dată cînd mergeam mai departe, adică peste 200 de kilometri, plecarea era cu mult înainte de răsăritul soarelui. Tata prefera ora 4 dimineaţa. De obicei, la noi în familie, se pleacă la drum lung între patru şi cinci dimineaţa. Regula era că răsăritul trebuia să te prindă pe drum, cît mai departe de casă. Cum la începutul lunii iunie soarele răsare pe la cinci şi jumătate, noi trebuia să avem un avans de minimum o oră. Nu ştiu ce calcule se ascund în spatele acestor ritualuri, dar asta mi-a rămas impregnat profund în memorie.

Maşina cu care trebuia să mergem la Odessa a oprit în faţa porţii. Am auzit cum întoarce în faţa morii de lîngă casă, căci trebuia să mergem în „jos", de unde venea maşina, spre direcţia Reni sau Bolgrad, şi nu în „sus", spre Cahul. Ştiam aceste direcţii deja foarte bine la vîrsta aceea de 7-8 ani. Cunoşteam şi sunetul motorului de GAZ-51,

mult în cabina nu foarte încăpătoare şi nu foarte comodă, aş spune astăzi, dar pe atunci mi se părea un templu pe roţi al tehnologiei. Cel mai impresionant mi se părea mirosul de benzină, care era destul de puternic, dar care era pentru mine cel mai frumos miros posibil, căci îl asociam cu „marea călătorie".

Tata mă aşeză la mijloc, între el, care stătea în partea dreaptă, la uşă, şi schimbătorul de viteze. în partea stîngă stătea badea Vasea, şoferul mereu vesel şi bine- dispus, care avea să conducă această maşină spre o lume fascinantă. Tata mă înveli cu ceva, fiindcă afară, cum spuneam, era încă rece, şi maşina porni agale spre ieşirea din sat.

Părăseam satul, ne mişcăm ritmic pe cîmpiile Bugeacului. Cerul anunţa că în curînd se va lumina, dar încă era destul de întuneric. La acea oră, totul era adormit. Cînd eram aproape de Vulcăneşti încă nu se făcuse lumină. Doar cîţiva cîini treceau agale strada. A urmat Bolgradul, pe care l-am găsit încă în noapte. După Bolgrad, un număr nesfîrşit de comune pe care nu le ştiam.

încet, încet, afară se lumina şi eu îmi săltăm capul ca un iepure de cîmp care iese din ascunzătoare, se ridică în două labe şi îşi întinde gîtul pentru a adulmeca zarea. Eram atent la fiecare detaliu. Tata anunţa numele fiecărui sat sau al fiecărui loc mai important, pentru a mă informa unde sîntem şi ce

Tatarbunar, din ’24. Mulţi au murit atunci. O să vezi imediat pe dreapta monumentul revoluţionarilor.

îmi aduc aminte foarte bine şi azi monumentul, pe care l-am văzut pentru prima dată în zorii acelei zile de iunie şi care m-a impresionat foarte mult. Pe soclul negru se înălţau trei figuri neînfricate: un *matros,* un ţăran cu furca şi un alt soldat sau muncitor. Tata mai avea un obicei. Avea locurile lui preferate unde oprea şi fie se odihnea puţin, fie mînca frugal. în acele vremuri ne luam mereu merinde de drum la drumuri lungi. Vara, roşiile şi brînza de oaie proaspătă erau aproape obligatorii. Dar aveam mereu şi un pui fiert pe care-1 mîncam la unul dintre popasuri.

Pe drumul spre Odessa, tata oprea undeva înspre Limanul Nistrului, unde Nistrul se vărsa în Marea Neagră. Dacă mergeam pe partea de sus a limanului, ne opream la Maiaki, iar dacă mergeam pe partea de jos, ne opream pe la Şabo. Ambele locuri erau frumoase, căci uneau cîmpia Bugeacului cu „cîmpia apelor", Marea Neagră, care se deschidea în faţă.

Aceste două locuri erau cumva şi hotarul sau mai degrabă stîlpii de hotar ai „patriei noastre" imaginare.

— De aici începe altceva. De aici începe Ucraina. De aici ne despărţim de casă.

Nu prea înţelegeam eu atunci mare lucru.

grijă să puncteze diverse locuri din acestea prin tot soiul de alte ritualuri de călătorie.

Am făcut o scurtă oprire. Dar eu nu prea aveam chef să mănînc. După ce soarele începuse să se ridice, pe cînd ceaţa părăsea încet cîmpul şi apele din jur, am pornit pe ultima parte a traseului spre Odessa.

Odessa - acest oraş e o minune. Nimic din călătoria pe care o faci pînă aici nu prevesteşte asta. Drumurile au fost mereu proaste în această zonă. Doar cele care uneau Odessa de Chişinău şi de Kiev erau pe vremea aceea mult mai bune. în rest, dinspre Bugeac, mergeam mereu spre Odessa pe nişte drumuri destul de proaste. O vreme au fost ceva mai bune, dar, în general, totul îţi lăsa impresia unei lumi uitate, rămase în afara istoriei şi a traseelor importante. Satele erau şi ele cumva uitate în timp. La fel şi orăşelele, care, chiar dacă cunoscuseră cîndva o relativă prosperitate, acum lăsau o impresie de patriarhalitate şi provincialism.

Dar pe atunci eu nu ştiam acest lucru. Mie mi se păreau adevărate metropole, în toată splendoarea lor. Asta pînă să văd Odessa! După, nici un oraş din lume nu avea să mă mai impresioneze. Odessa avea să rămînă pentru mine Oraşul.

Atîtea clădiri şi atîta lume nu mai văzusem niciodată. Toţi alergau în toate direcţiile. Maşinile stăteau supărate şi nervoase, mîrîind la fiecare clipocit al semaforului. Cînd se

iar eu admiram cu gura căscată fiecare detaliu şi savuram fiecare clipă. Tata era însă călăuza. El ştia pe de rost oraşul.

Acum dreapta şi prima la stînga! Vezi să fii bine încadrat, să nu ne trezim cu o amendă, dădea tata comenzile de la „timonă", ţinîndumă pe mine de mînă. La a doua facem iarăşi dreapta şi ajungem la fabrica de dulciuri.

Stînga, dreapta, dreapta şi maşina se opinti în faţa unor porţi imense de metal. Porţile mari se deschiseră, un domn mai în vîrstă, îmbrăcat în halat albastru, ieşi dintr-o gheretă mică şi făcu din mînă. Tata sări din mers cu nişte hîrtii în mînă şi trînti uşa, atent să nu mă lovească.

— Poftim *nakladnaia,* aici aveţi toate actele de la *selipo,* îi zise tata domnului.

El verifică toate actele şi ne arătă cu mîna direcţia pe care trebuia să o ţinem.

După aceasta parcă am intrat într-o poveste. Am văzut cu ochii mei de copil o fabrică de ciocolată. Am văzut acel tărîm fermecat care scotea pe tot soiul de canale magice ciocolata ce ne făcea atît de fericiţi. Dacă fericirea poate fi imaginată şi descrisă cumva, este exact clipa aceea, cînd stăteam lîngă un cazan imens, în care un braţ metalic uriaş amesteca ciocolata! Iar o tanti masivă, cu un şorţ alb şi o bonetă asortată, scotea cu o lingură imensă ciocolată moale pe care mi-o întindea mai apoi cu un zîmbet pînă la urechi, strigînd tare ca să se audă în acel vacarm:

— Vasea, acum poţi mînca ciocolată cît doreşti tu!

atîtea lucruri văzute şi trăite în doar o jumătate de zi, mă trîntisem aproape adormit pe bancheta maşinii. La plecare, tata mai primi un calup împachetat în acea hîrtie maro în care se împachetau cam toate mărfurile alimentare sovietice.

— E un calup de ciocolată, îmi explică el. Trebuie să-l punem undeva la rece, că pînă acasă se topeşte.

Ăsta era cadoul cel mai frumos pe care-1 aducea tata de la Odessa: un calup de ciocolată oferit de unul dintre şefii de la fabrică. De fapt, noi îi ziceam ciocolată, dar era mai degrabă o cremă de ciocolată. Avea culoarea cafelei cu lapte şi consistenţa untului, era dulce şi noi o mîncam şi o iubeam ca pe ciocolată. O ungeam pe pîine şi o mîncam încet, savurînd fiecare înghiţitură. Cam o dată pe an primeam un asemenea cadou şi ne bucuram cu toţii, mici şi mari, de această delicatesă minunată.

Maşina porni spre ieşirea din oraş. Tatăl-navigator trecu iar la comandă şi ne dirija pe tot felul de străzi, uliţe şi mahalale. Stînga, dreapta, înainte, prima la dreapta după giratoriu, apoi tot înainte şi tot aşa. Eu, obosit, rezistam eroic să nu adorm, căci nu voiam să pierd nimic din farmecul oraşului şi al călătoriei.

La un moment dat am ajuns într-un cartier care arăta ca un sat. Erau doar case şi curţi mari, înşiruite de-a lungul unui drum prăfos

— Aşteptaţi aici puţin. Am o treabă şi vin repede, spuse tata, încercînd să coboare. Ai grijă de el, îi mai zise lui badea Vasea...

— Nu vreau să rămîn aici, e cald. Vreau să merg cu tine, începusem eu să miorlăi.

Eram curios, voiam să văd ce se află înăuntru. Şi oricum e plicticos să rămîi în maşină într-o astfel de situaţie.

Tata mă privi cam nemulţumit de atitudinea mea, dar eu ştiam că pe mine nu mă refuza aproape niciodată. Cine poate specula sentimental mai bine astfel de situaţii decît copiii? Părinţii nu ştiu aproape nimic despre copiii lor, copiii însă ştiu aproape totul despre părinţi, doar că după adolescenţă uită aceste cunoştinţe, pentru că se maturizează şi devin nişte ignoranţi. Ignoranţa e cea mai puternică armă a celor maturi.

Dar să nu divagăm. Am coborît din maşină, tata m-a luat de mînă şi am traversat strada prăfuită. Sandalele mele se afundau într-un strat gros, nisipos şi fierbinte, care-mi era atît de familiar atunci şi care acum îmi lipseşte atît de mult. Unul dintre cele mai puternice vise pe care le am ştiţi care e? Se face că mă trezesc dimineaţa în tren, după o călătorie lungă, şi nu-mi găsesc încălţările. Unde mi-au dispărut? Ştiu că mi-au fost furate. Trebuie să cobor din tren cu picioarele goale. Mă simt atît de jenat şi frustrat! Am impresia că toată lumea se uită la mine pentru că sînt singurul copil sau om mare, ce-oi fi în vis, desculţ.

închid ochii de plăcere şi aproape zbor ca pe nişte nori... Devin un soi de înger al colbului, al ţărînei fierbinţi şi retrăiesc cele mai puternice amintiri şi senzaţii ale copilăriei. Doar că visul ţine foarte puţin şi apoi... mă trezesc.

Tata bătu de cîteva ori în poartă cu inelul metalic care bălăngănea cumva în sus şi în jos. Se auzi lătratul înfundat al unui cîine, care se anunţa a fi un dulău din cei care latră rar, dar puternic şi ameninţător. Am auzit un strigăt în rusă şi peste cîteva clipe poarta s-a deschis...

Poarta s-a deschis nu doar spre o curte şi o casă, ci spre o lume pe care în mod normal nu aveam cum să o cunosc şi cu care nu ar fi trebuit să mă intersectez niciodată. Era o deschidere pe care nu o voi uita niciodată şi care mi-a schimbat viaţa definitiv. Aici aveam să descopăr paradisul îngerilor căzuţi şi să aflu cum arată purgatoriul şi infernul damnaţilor şi năpăs- tuiţilor. Aici aveam să mă întîlnesc cu unul dintre eroii vieţii mele, un înger negru cu un suflet prins între rai şi iad, care pentru mine urma să fie un înger păzitor, dar care mi-a deschis calea spre o lume monstruoasă.

Dragi cititori, în paginile ce urmează voi

Cum l-am cunoscut pe Profesor

Cînd eram copil, vorbeam ca un copil, simţeam ca un copil, gîndeam ca un copil; cînd m-am făcut om mare, am

1 Corinteni 13:11

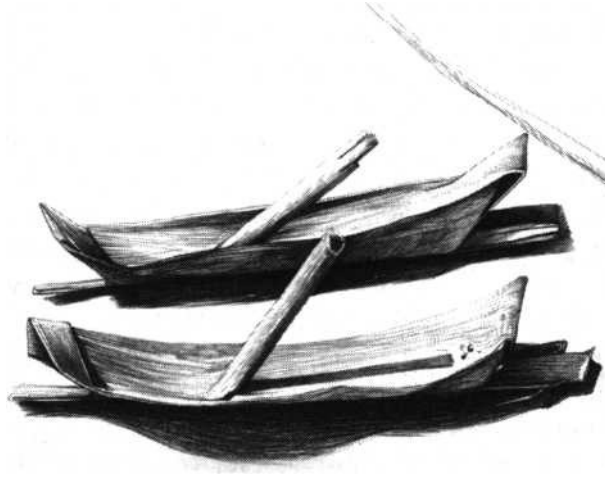

Cînd s-a deschis poarta, tata mă ţinea de mînă. Se auzi mai întîi un zăvor metalic, imensa poartă metalică scoase un scrîşnet care voia parcă să ne avertizeze în legătură cu ce aveam să vedem înăuntru şi, încet-încet, se trase spre interior.

Ce am văzut aici m-a lăsat cu gura căscată. Aşa ceva nu mai văzusem în viaţa mea şi nici nu aveam să mai văd decît în împrejurări asemănătoare. în faţa mea stătea un uriaş. Da! în acel moment am înţeles ce înseamnă un uriaş. Mai tîrziu, cînd aveam să citesc *Călătoriile lui Gulliver,* cu aventurile lui în ţara piticilor, am ştiut că despre acest uriaş era vorba şi că eu eram piticul.

Un om imens stătea în faţa mea, iar eu nu-i vedeam bine nici măcar faţa, aşa era de mare. Fiindcă eram prea aproape de el, trebuia să mă uit în sus, sus de tot, cu ochii aţintiţi spre cer, cu capul dat aproape pe spate. Mă uitam spre faţa şi ochii lui de parcă aş fi privit printr-un monoclu întors invers. Capul lui mi se părea că se află undeva în nori. Pînă şi tata, care mie mi se părea un om mare, chiar dacă de o înălţime modestă, arăta ca un liliputan prin comparaţie. Aveam impresia că acuş-acuş mă va lua pe sus şi că voi încăpea fără probleme în palma lui imensă, care fără îndoială că devenea un adevărat baros sau un imens buzdugan cînd se strîngea; eram sigur că ar fi doborît toţi zmeii acestei lumi. Nu mai văzusem şi nici nu-mi imaginasem aşa ceva!

Pe cap avea o şapcă marinărească veche, cu partea de sus albă, dar roasă şi arsă de

dungi alb-albastre, din care îi ieşeau umerii imenşi, ca două stînci, iar în jos curgeau braţele ca nişte buşteni de stejar. Peste tot pe unde i se vedea pielea, era ceva desenat şi scris. Nu mai văzusem niciodată aşa ceva! Desene pe corp? Parcă zărisem ceva asemănător în nişte cărţi cu „pieile roşii" ale fraţilor mei mai mari, pe care le mai răsfoiam cînd rămîneam singur. Cînd mergea, se legăna de parcă ar fi avut un mic defect la picior. Dar foarte puţin vizibil.

Totul părea un vis.

— Ooo, Andrei Ivanovici, bine aţi venit pe la noi! zise uriaşul monstruos cu o voce blîndă, dar puternică.

Avea ceva înfricoşător, dar şi liniştitor în acelaşi timp.

— Bună, răspunse tata şi-i spuse pe nume, dar nu l-am reţinut.

Vorbeau în rusă. A mai întrebat ceva de cineva şi ne-am îndreptat spre interiorul curţii.

Era o curte mare, întinsă, care dădea spre o căsuţă veche, cu o prispă în faţă şi cu o grădină nu foarte mare, despărţită de un gard cum nu mai văzusem pînă atunci, făcut din nuiele şi beţe, pe care atîrnau, ici şi colo, nişte oale. De-a lungul curţii erau întinse plase de pescuit, cum vezi adesea în zonele noastre. După ce se pescuieşte cu ele, una dintre preocupările obişnuite ale locuitorilor din zonă, sînt descîlcite şi puse la uscat. De-a

şi cu mujdei de usturoi. Odată, bunicul mi-a explicat de ce le zice „cartofi în *mundir“.*

— Uite, vezi cartoful ăsta fiert? Arată ca un soldat din armata imperială rusă. Vezi cum poartă pe el uniforma militară, *mundir-ul?* Uite, încă frige. îi dăm jos *mundir-u*\ şi îl mîncăm. Dar nu uita să-l ungi cu usturoi şi sare. E delicios.

Şi aşa ne războiam noi cu soldaţii armatei ruse cînd eram mici, dîndu-le jos *mundir-**i*\, coaja, şi mîn- cîndu-i. *Taranka* se găsea peste tot în zona noastră, îi vedeai atîrnînd ca nişte ghirlande în curte, în grădină, în bucătărie, în podul casei. Chiar peste tot. Cum începea să ardă soarele de vară mai puternic, cum apăreau şi ghirlandele de peşte uscat. Se curăţau un pic, li se scoteau maţele, se spălau şi se tăvăleau bine în sare. Treceai prin capul lor un fir de sîrmă sau o aţă, îi înşirai la o distanţă de cîteva degete, ca să-i prindă soarele, şi îi agăţai pe unde apucai. Totul era să nu-i ajungă pisica sau cei mici, care oricum nu prea se dădeau la ei de săraţi ce erau. Nici măcar muştele nu îndrăzneau să se aşeze pe ei, cu toate că cei din „lumea bună" obişnuiau să-i acopere cu un tifon ca să-i protejeze. La început miroseau puţin, dar după ce prindeau cîteva raze de soare mirosul de peşte pe care îl emanau dispărea şi rămînea doar în ei.

Taranka era iubită în mod special de băutorii de bere. Un băutor de bere din zona noastră nu mergea la bere fără o *taranka.* Şi

cădea să mergi cu el în văzul lumii, deşi toată lumea ştia cine ce are în buzunare. La berărie îţi luai halba sau borcanul cu bere, te aşezai şi desfăceai frumos *Pravda* sau *Odessa de seară.* Rupeai peştele în cîteva bucăţi. Dar, înainte de a-1 rupe - scuzaţi, era să omit -, îl loveai de mai multe ori de marginea mesei. E un ritual. Ca şi cum ai fi vrut să-1 omori sau să alungi duhurile rele. în realitate, aceste lovituri fac să sară stratul gros de sare şi să se „moaie" cumva peştele uscat. După ce-1 rupi, dai jos de pe el crusta de sare sau pielea cu solzii. Apoi rupi bucăţi şi mai mici şi sugi puţin, pînă se înmoaie carnea dintre oase şi o poţi mînca. în acest timp, totul trebuie uns cu bere. Pe căldură şi cu gustul acela de peşte uscat şi sărat, berea trebuia să curgă valuri. *Taranka* este pentru noi, oamenii de la gurile Dunării şi Mării Negre, ceea ce pentru anumite culturi mediteraneene sînt alunele sau tot soiul de nuci şi minuni care se mănîncă la băutură.

Dar să revenim la curtea noastră.

în faţa casei era un nuc mare ce făcea multă umbră şi aducea răcoare. Sub nuc era o masă joasă, din aia moldovenească sau turcească, nu mai înaltă de genunchi, cu cîteva scaune la fel de mici. Eu am prins puţin aceste mese care pe vremuri se găseau în fiecare casă ţărănească. Cînd m-am născut eu, ai mei erau deja modernizaţi şi aveau aerul de orăşeni, însă în casele vecinilor mei

nivelul genunchilor. Scaunele aveau trei picioare sau două scînduri lungi pe post de picioare. Toţi se aşezau în jurul mesei. Diametrul era suficient de mare încît o familie de cinci-şase persoane să aibă loc în jurul ei. Toţi stăteau foarte înghesuiţi şi aplecaţi, parcă erau la rugăciune. Aveau exact poziţia de rugăciune în genunchi. întotdeauna mă minunam cum pot să mănînce oamenii la astfel de mese care păreau foarte incomode. Dar probabil e vorba de exerciţiu. Vecinii găgăuzi îi ziceau *sofra.* Cred că de la turci am împrumutat acest obicei. Oricum, *sofraua* ne ridica puţin de la pămînt. Mai tîrziu, cînd tata avea să ajungă la uzbeci şi la alte popoare mai puţin cunoscute nouă, îmi spunea că ei se urcă pe astfel de mese cu picioarele, se aşază „turceşte" şi mănîncă toţi dintr-o singură oală cu mîinile. Nu-mi venea să cred, dar aveam să fac eu însumi mult mai tîrziu acest exerciţiu. Parcă *topcian* îi spuneau prietenii mei uzbeci.

Ei bine, sub acest nuc şi la această masă stătea un om pe care însoţitorul nostru uriaş l-a numit Profesor.

— Profesore, uite cine a venit în vizită la noi! Poftim, Andrei Ivanovici, staţi la umbră... şi începu să facă ordine pe măsuţă şi să pună nişte scaune în jurul ei.

— Ooo, Andriuşa, ce surpriză! Şi văd că nu eşti singur. Să nu-mi spui că ăsta e Vasika! Nu l-am văzut de cînd a făcut ochi. Ce mare a crescut!

pe el. Doar os şi fibră. Dar mai era ceva ce nu voi uita niciodată. Pielea aceea! O piele arsă de soare, puţin îmbătrînită, dar încă bine întinsă pe corp. De o culoare greu de descris în cuvinte, pentru că nu e clar ce cromatică are. E culoarea pe care o capeţi cînd stai la soare din primele zile ale primăverii pînă în ultimele zile ale toamnei tîrzii. Acea piele care nu se teme niciodată de soare, care e îndrăgostită de el, pe care soarele nu are curajul s-o ardă, să o desfigureze, ci doar o netezeşte cu razele lui. E acea piele cum numai pe malurile mării, rîurilor şi oceanelor vezi. Care se formează în timp şi după băi de soare îndelungate. Pentru a avea o astfel de culoare şi catifelare e nevoie de ani şi ani de zile, de veri nesfîrşite petrecute fără frică în bătaia soarelui năprasnic din sud.

însă ce m-a uimit cel mai mult erau desenele de pe corpul lui. Profesorul purta doar o pereche de pantaloni gri cu nişte dungi subţiri decolorate. Pantalonii erau prinşi cu o curea de piele maro cu cataramă metalică, iar partea de jos era suflecată de o palmă sau două deasupra gleznei. Stătea întins pe un soi de pat, cu tălpile acoperite de un praf alb, care le făcea mult mai deschise la culoare decît restul corpului. Cînd s-a ridicat din pat, am văzut acele picturi despre care aveam să aflu mai tîrziu că se numesc tatuaje şi că fiecare are rostul lui. Mai ales pentru cine le purta. Dar atunci, pe moment, am rămas cu

fac parte dintr-o altă „sectă" decît a mea şi a părinţilor mei.

— Maki, adu repede o cămaşă, strigă Profesorul spre uriaş.

Sună ca un ordin, însă nu ca unul milităresc, ci ca unul părintesc, sever, dar îngăduitor.

Maki? Ce nume o mai fi şi astă? mă gîndeam eu cu mintea mea de copil.

Uriaşul veni repede cu o cămaşă. Profesorul o luă fără să se uite, o aruncă pe el cu o mişcare foarte iute. Avea mînecile suflecate pînă puţin sub cot şi gulerul ridicat neglijent, dar parcă aranjat special ca să-ţi sară în ochi şi să te irite. Stătea exact „cum nu trebuie", arogant şi anarhic. Iar dinspre gulerul „destrăbălat", cum spunea bunica, pornea un V mare, care se termina cu un nod aproape perfect ce unea cele două capete de jos ale cămăşii. Mai tîrziu, cînd aveam şi eu să încerc această formă de V înnodat, tata avea să-mi spună cu o voce foarte severă, cum rar mi-a fost dat să aud de la el: Să nu te mai văd niciodată îmbrăcat aşa! Am înţeles că faţă de el nu voi mai purta niciodată cămaşa aşa cum o poartă Profesorul. Aşa poartă cămaşa numai bandiţii, iar noi nu sîntem bandiţi şi nu e cazul să ne dăm drept ceea ce nu sîntem. „Nu e cazul să ne dăm drept ceea ce nu sîntem" era o frază pe care aveam s-o aud mai tîrziu şi din gura Profesorului, dar vom ajunge şi acolo. Pe atunci nu ştiam însă ce vrea să

— Vasika, ce mare te-ai făcut şi cît de mult semeni cu tatăl tău cînd era mic! Ca două picături. Am multe să-ţi povestesc. Poveşti pe care nu ai de unde să le afli.

Şi spre tatăl meu:

— Andriuşa, mă bucur să te văd, dar ce dor te aduce pe la mine? Nu am ştiut că vii. Ce bine că l-ai adus şi pe ăsta mic!

Cu tata începu să vorbească româneşte, cu Maki vorbea ruseşte şi din cînd în cînd mai spunea cuvinte pe care nu le înţelegeam deloc.

Tata mă trase spre el şi mă aşeză la masă, la cîţiva metri de ei. Maki îmi aduse un fel de suc căruia îi zicea *kvas,* despre care vă voi povesti altă dată, şi nişte fructe. Beam încet din *kvas* şi trăgeam cu urechea.

— Sper că nu eşti implicat în jaful despre care vorbeşte tot oraşul...

— Andriuşa, dacă aş fi implicat, aş fi de mult ridicat. Eu sînt păzit şi urmărit mai ceva decît Brejnev. Despre ce vorbeşti?! M-am lăsat de prostii din astea.

— Nu te cred. Voi nu vă lăsaţi niciodată. Cred că la voi e mai rău, sînteţi mai dependenţi de furt decît sînt beţivii de alcool şi drogaţii de drog. Ai ajuns la o vîrstă, Vanea! Nu mai eşti copil sau adolescent. Fără familie, fără viitor. Nu te-ai săturat de cîţi ani ai stat în puşcării? N-ai învăţat nimic din asta? Mîine, poimîine vine bătrîneţea. Putem să ne întîlnim în orice clipă cu Dumnezeu şi

viaţa lor şi a celor din jur. Erau foarte convinşi că fiecare gest, fiecare cuvînt sînt legate de mîntuirea sufletelor lor şi a celor din jur. De mici eram crescuţi în acest spirit. Ai mei ne explicau simplu: noi sîntem din altă lume, noi sîntem radical diferiţi pentru că nu aparţinem acestei lumi. Pentru noi contează ce haină purtăm, cum traversăm strada, cum facem curăţenie, tot. Orice gest banal spune totul despre noi. Cuvintele şi faptele noastre trebuie să arate că sîntem diferiţi, că sîntem lumină în acest întuneric. Mama era convinsă că salvarea noastră depinde pînă şi de cum ştergem geamurile şi cum spălăm oalele. Fiecare iotă contează.

Ai mei îşi dojeneau însă foarte rar vecinii sau le ofereau lecţii de creştinism. Ei erau nişte „sectanţi" mai deosebiţi şi erau convinşi că viaţa lor simplă, faptele lor cotidiene trebuiau să le ofere vecinilor noştri, unii mai buni, alţii mai căzuţi, un motiv pentru ca aceştia să caute să se salveze. Ei se credeau acea „lumină în întuneric[1]", „sarea pămîntului". Aproape niciodată nu am auzit de la ei îndemnuri ca acelea pe care acum tatăl meu i le adresa atît de răspicat Profesorului, acest om straniu şi diferit.

Soarele începea să apună. îşi pierdea din putere. Briza mării adia domol, cu un amestec de aer cald şi, din cînd în cînd, mai rece. Era semn că se apropie seara, chiar dacă lumina era încă puternică. Nucul fremăta în ritmul

Profesorul, aşezat într-o poziţie stranie, pe vine, cu cămaşa răvăşită, îl asculta şi, din cînd în cînd, răspundea printr-o rafală de fraze şi gesturi. Discutau aprins. Se contraziceau. Fiecare voia să demonstreze ceva şi să convingă. Era ca un meci de box, fiecare avînd runde cîştigate şi pierdute. Dădeau şi încasau cu demnitate, se ridicau sau aşteptau să se ridice celălalt, se ştergeau, făceau cîţiva paşi de dezmorţire şi porneau năvalnic la o nouă rundă.

Eu ascultam şi încercam să pătrund tainele discuţiei lor. Vorbeau amestecat în rusă şi română, pe alocuri într-un dialect pe care încă nu-l cunoşteam. Cînd voia să fie mai convingător, tata începea în română, era mai în apele lui. Rusa lui era foarte marcată de anii moscoviţi de armată, cu acele prelungiri ale vocalelor şi ondulaţii deloc specifice sudului. Dar vorbea foarte bine. Profesorul, în schimb, vorbea mai mult ruseşte şi doar cînd voia să întărească ceva spunea şi în română, parcă pentru a fi sigur că tata înţelege exact la ce se referă. Dar nu cred că era o chestiune de înţelegere, mai degrabă era un truc de luptă, o bătălie de retorică, de putere a cuvintelor şi a sunetelor acestor cuvinte. Din cînd în cînd însă folosea nişte fraze şi cuvinte stranii, pe care aveam să le înţeleg mult mai tîrziu şi ale căror sensuri aveau să mi le lămurească Profesorul, prietenii lui sau cărţile pe care le voi fi citit.

şi rugăciunile noastre „pocăite". E aşa şi numai aşa. Ce-o fi însemnînd oare? mă întrebam atunci.

Şi Profesorul continuă.

— Şi nu uita, Andriuşa, că Hristos a fost răstignit între doi tîlhari, adică între doi bandiţi ca noi, nu între cărturari şi farisei, pentru că şi el era unul ca noi, care nu se supunea nimănui, nu muncea ca voi, nu avea familie ca voi şi nu respecta nici o lege. A ales să moară alături de noi, căci era unul de-al nostru. Şi unul dintre noi s-a mîntuit. A fost primul în rai. Aşa că să nu uiţi asta niciodată...

Profesorul îşi aprinse o ţigară şi începu să pufăie.

— Nu fuma în faţa copilului, zise tata.

— Lasă-l să se obişnuiască cu răul, dacă vrei să cunoască binele. Negrul e făcut ca să scoată în evidenţă albul, replică Profesorul şi continuă să pufăie din papiroasele lui.

Asta mi-a rămas adînc în memorie. Nu ştiu de ce.

— Makintoş! strigă Profesorul, adu-mi nişte stuf, că se plictiseşte copilul. Noi, cu discuţiile noastre, am uitat cu totul de el.

Şi spre mine:

— Vasika, uite, acum o să te învăţ ceva simplu şi uşor. Niciodată nu trebuie să te plictiseşti, chiar dacă eşti singur. Mai ales atunci. în viaţă trebuie să ştii să fii mult timp singur şi pentru asta trebuie să ştii să faci

de lucrurile mici şi puţine poate avea toată lumea şi tot nefericit va fi. Pentru jucării, Vasika, nu trebuie să mergi la *Dedski Mir,* magazinul pentru copii, ci trebuie să ai, uite, cîteva frunze de stuf. Vrei să vezi cum se fac bărcile? Cele mai frumoase bărci şi cele mai sigure. O să organizăm imediat bătălia de la Salamina.

Profesorul luă atent trestia verde cu frunze. Scoase o frunză, păstrîndu-i însă o parte din capătul care se prinde de tulpină. îndoi partea din faţă astfel încît partea cu tulpina să arate ca un horn de vapor. Rupse atent partea din faţă în trei, iar părţile laterale le băgă una în alta ca o încuietoare. Aşa făcu şi cu partea din spate, care nu mai avea hornul. în cîteva clipe, frunza de stuf se transformă într-o corabie autentică în miniatură. în cîteva minute îmi făcu cîteva corăbii pe care mi le dădu.

— Hai, Andriuşa, să-1 ducem în jos pînă la apă să se joace. Să le verificăm, Vasika! Ce crezi, o să plutească? Uite, ai o întreagă flotă. Hai, fii Vasco da Gama!

Eu, bucuros şi exaltat de noua descoperire, am dat din cap şi am luat-o în jos. Ajuns la apă, le-am pus să plutească, să văd minunea. Corăbiile mele noi chiar pluteau pe apă. în faţa ochilor mi s-a deschis o lume nouă. Flota mea mică s-a împărţit în două şi a început o luptă adevărată. Marinarii invizibili luptau pe viaţă şi pe moarte, iar eu, comandantul

Amîndoi au încuviinţat din cap.

Am luat un braţ de stuf cu frunze magice, care îmi păreau deja sursa unei fericiri inepuizabile. Acea frunză transformată de Profesor într-o barcă m-a făcut atunci fericit pentru mult timp. Ce minuni poate face o frunză, dacă ai un magician precum Profesorul! A doua zi, acea frunză avea să

Un sectant printre leandri şi bandiţi

Adevărat îţi spun că astăzi vei fi cu Mine în rai.

Luca 23:43

Dacă-mi amintesc bine, povestea s-a repetat aproape identic în aceeaşi vară. A fost tot atunci sau altă dată? Amintirile mele curg cumva asemănător. Să încerc să-mi reamintesc mai nuanţat. Memoria ne joacă feste. Să încerc totuşi să povestesc întîlnirea de peste cinci ani cu Profesorul.

în curtea aceea în care am intrat atunci, în copilărie, şi din care nu mai aveam să ies niciodată cu adevărat am văzut pentru prima dată o tufă imensă de leandri. Mama, nu ştiu de ce, le zicea „uleandri" şi aşa au rămas botezaţi în capul meu. Fireşte că nu era prima dată cînd vedeam aceste flori. Ele existau de cînd mă ştiam şi de cînd se ştiau ai mei. Au fost din- totdeauna pe la noi. Nimeni nu ştie cînd au apărut şi cum. însă sînt florile cu cea mai lungă tradiţie prin sud, un loc unde florile de curte nu au avut niciodată o soartă prea blîndă. Şi nu neapărat din cauză că oamenii nu le îndrăgeau, ci pentru că natura nu este atît de darnică cu ele. Aici soarele arde tot, iar ca să ţii vii florile de casă sau de curte e nevoie de eforturi imense. Ele aveau nevoie de multă migală şi mai ales de multă apă, lucru foarte de preţ aici, în Bugeac, această pustă basarabeană. Apa de care dispuneau oamenii de pe-aici trebuia mai întîi să potolească setea copiilor, a bătrînilor, a femeilor, a celor în putere, a animalelor de povară şi abia în ultimă instanţă se ducea spre hobby-ul unora, care era văzut de majo-

adîncime foarte mare, la care era greu de ajuns; pe atunci nu existau tehnicile sofisticate de săpare de astăzi. Fîntînile erau atît de puţine, încît aveau nume, ca oamenii. Ba chiar aş spune că erau mai importante decît numele oamenilor. Pentru că numele oamenilor se mai repetau de la o generaţie la alta, pe cînd fîntînile noastre aveau nume unice în toată zona şi în toate timpurile istorice. Pe atunci, apa era doar pentru oameni şi animale. Cîmpurile erau lăsate în plata Domnului.

Pe lîngă casele oamenilor, săpate pe la colţuri, existau bazine nu foarte adînci în care se strîngea apa de ploaie de pe acoperiş prin burlane. Apa de ploaie nu era de băut, ci doar de făcut baie şi spălat haine. Era o apă pe care noi o consideram moale şi numai ea putea spăla părul.

Mai tîrziu, comuniştii au venit cu reţele de irigare, au tras apă şi au instalat şi în casele oamenilor apă curentă şi robinete. Oamenii s-au apucat să-şi planteze în propria grădină legume şi copaci. Apa începuse să nu mai fie un lux, chiar dacă în verile încinse nici aceste sisteme nu făceau faţă. Pentru noi, copiii, însă, canalele de apă pentru irigat, aceste rîuri artificiale, aveau să devină în vremurile toride de vară un soi de rai acvatic. Stăteam ca şopîrlele pe plăcile de beton şi ne bronzam la soare, ne aruncam în apă, ne scăldam şi stăteam tolăniţi şi priveam avioanele care

nu cred că există curte mai bogată în flori decît a mamei! Toate florile care au trecut prin zona noastră au prins rădăcini şi la mama în curte. Chiar şi la 84 de ani are o curte de invidiat. Visul ei şi acum este să moară vara, cînd curtea va fi plină de flori. Se pare că restul visurilor i s-au îndeplinit. Sau asta lasă ea de înţeles, dacă nu aş fi şi eu prin preajmă.

Dar să revenim la florile noastre.

Totul a început de la leandri pe cînd apa era un mare lux. De ce aceste tufe şi flori de leandru, *Neriurn oleander,* cum le zic specialiştii în limba lor pretenţioasă, au o viaţă aşa de lungă la noi, într-o zonă atît de neprietenoasă cu florile? Eu cred că asta ţine în primul rînd de rezistenţa lor. Leandrul în Bugeac şi în tot arealul nostru sterp, uscat şi prăfos, dar atît de drag nouă este egalul cactusului de prin pustietăţile Texasului sau mai ştiu eu ce zone uscate ale lumii. Leandrul rabdă tot, suferă tot, iartă tot. El ne iartă şi cînd nu îi aducem apă. Leandrii sînt de o rezistenţă ieşită din comun. Pe-aici numai oamenii şi măgarii mai rezistă atît. Ah, era să uit! Asta nu e tot. Leandrul este una dintre puţinele plante pe care nu le mănîncă nici măcar măgarul. Şi măgarii noştri, animale dragi ale zonei, chiar mănîncă tot: de la gardul de lemn şi trestie la ciulini şi mărăcini. De leandru însă nu se ating, şi nu din simţ estetic, fiţi siguri, căci cunosc bine aceste

cumva un soi de martori la tot ce se întîmpla pe aici. Totul se ofilea, se usca şi trecea, dar leandrul rămînea parcă veşnic acelaşi. îşi schimba doar înfăţişarea: cu flori şi fără flori.

Dar avea o slăbiciune. Frigul. Iarnă de iarnă, fie era pus într-un ghiveci mare şi adus în casă, fie era învelit cu straturi groase de „hăragi" din trestie în formă de căpiţe. Această construcţie arăta ca un mic cort din trestie. Şi leandrul rezista, căci asta era haina lui, blana lui sau cojocul lui de iarnă. Şi cînd dădea căldura îl scoteam din casă sau îl dezbrăcăm de cojoc şi îşi relua cursul vieţii obişnuite şi se uita la noi şi noi la el. El era martorul istoriei noastre şi noi îl iubeam pentru asta.

în timp ce tata şi Profesorul polemizau, eu căscam ochii la acest leandru frumos, imens şi care mi-a atras în mod deosebit atenţia pentru prima dată.

Dumnezeu nu e fraier m-a trezit brusc din această amorţeală meditativă. Oare ce-o fi vrut să spună? Ştiam multe despre Dumnezeu, ai mei mi-au povestit toate istoriile biblice care nu mai erau de mult un secret pentru mine. „Măreţia lui Dumnezeu" îmi era familiară, însă ce căuta cuvîntul *fraier* lîngă Dumnezeu? Nu ştiam ce înseamnă, însă nu prevestea nimic bun. Şi eu în general ştiam ce este Dumnezeu, nu ce nu este el.

Din ceea ce discutau înţelegeam doar frînturi. Abia intram în tainele limbii ruse, iar

sensul, mai ales unele de o sonoritate foarte stranie, care nu-mi spuneau nimic, ci mai degrabă mă nedumereau şi mai tare.

— Andrei Ivanovici, nu-mi spune mie de Dumnezeu şi nu-mi da lecţii de morală!

Se pare că de fiecare dată cînd lucrurile luau o întorsătură neaşteptată, pentru a da gravitate celor spuse sau poate pentru a schimba ritmul şi formele retorice, Profesorul trecea brusc de la adresarea intimă, prietenească şi chiar părintească de Andriuşa, un diminutiv folosit pentru copii, la formula oficială, rece, distantă şi indirect respectuoasă ce marca clar poziţiile şi distanţele.

— Eu l-am văzut pe acest Dumnezeu, poate de mai multe ori decît tine, şi mai ales i-am simţit lipsa. Eu sînt mai rău decît Iacov şi, cînd mă voi întîlni cu el, iarăşi nu mă voi teme să mă iau la luptă cu el, pentru că are multe de explicat, iar eu am tare multe întrebări de pus. Da, am de dus o luptă cu el, mult mai mare decît lupta copiilor cuminţi care au stat ascultători în bancă şi şi-au făcut lecţiile, au mers în paturile lor calde şi şi-au băut ceaiul înainte de culcare, iar părinţii le-au citit poveşti, continuă Profesorul. Şi cu Iadul te rog să nu mă sperii. Noi sîntem Iadul, noi sîntem mult mai răi decît Iadul. Andrei Ivanovici, eu am văzut şi trăit lucruri de care Iadul se teme. Pentru oameni ca noi, iadul este prea liniştit şi cuminte. Nici flăcările şi

care îl sufla cu o viteză mai mare decît de obicei. în momentul în care trăgea fumul în piept, avea gura uşor întredeschisă şi se auzea un mic şuierat, de parcă între buzele şi dinţii lui se forma un mic crivăţ. După care fumul poposea o clipă mai lungă în coşul pieptului şi curgea afară ca un vînt de primăvară sau început de vară, care împrăştia toată această ceaţă şi mirosul din jur.

— în viaţă, Andrei Ivanovici, eu nu am avut de ales altceva. Mie nu mi s-a oferit altă şansă. Viaţa sau soarta sau ce-o fi a făcut ca eu să fiu abandonat, ştii bine. Cine este vinovat pentru asta? Statul, comuniştii? Părinţii care au murit fără voia lor cînd eu nu ştiam nici să vorbesc bine? Rudele, voi, care mi-aţi pierdut urma fără să ştiţi de ce? Cine? Dumnezeu, care a uitat de noi sau nu i-a păsat, fiind ocupat poate cu copiii îmbuibaţilor de pe Deribasovskaia, nu cu cei amărîţi, ca mine, de pe Moldovanka? Poate era ocupat cu cozonacul pe care avea să-1 ducă acelor copii şi cu jucăriile de care le făcea rost ca să nu-i supere şi nu se gîndea că pentru noi un colţ de mămăligă ar fi fost raiul pe pămînt? Eu pe cine să învinuiesc? Am citit şi eu Iov, să nu crezi că am stat mai mult de jumătate de viaţă degeaba în puşcăriile Siberiei. Cînd stai zeci de ani în puşcărie, ai timp să te gîndeşti la tare multe lucruri. Şi pe noi ne mai chinuie gîndurile, mai avem şi noi întrebări şi căutăm răspunsuri. Nici măcar în

Una. Să nu mint totuşi. Da, am avut de ales între a fi cerşetor şi a fi bandit. Atît mi-a oferit această lume şi eu am ales să nu întind mîna după ajutor, să nu fac munca aceasta ingrată a omului neajutorat. Nu am vrut să cerşesc milă, să fac negoţ cu milă, ci am ales să fiu bandit. Am ales să fiu un hoţ cinstit. Şi asta sînt. Şi încă unul foarte bun, de care ştie şi se teme cea mai mare ţară din lume, tot continentul, peste 300.000.000 de oameni. De la cinovnici pînă la ultimul hoţ de buzunare au auzit de mine şi se tem. Ei se tem, iar dacă se tem înseamnă că mă respectă. Iar această autoritate se cîştigă tare greu. Andrei Ivanovici, eu am ales să fiu bandit căci nu mi s-a oferit altă şansă, însă nu eu am făcut lumea asta, nu eu răspund de ea. Eu doar m-am folosit, am ales din ce mi s-a oferit. Fii înţelegător cu mine. Noi, Andriuşa, schimbă Profesorul iarăşi registrul retoric, sîntem specii diferite. Iar sec- tanţii ca tine nu uita că sînt mai aproape de specia noastră. Şi voi trebuie să înţelegeţi mai bine, căci şi noi, şi voi sîntem vînaţi. Noi sîntem o specie de care ei se tem. Noi sîntem născuţi să-i încolţim, să trezim în ei frica şi să-i facem să trăiască cu acea frică. Oricîte ziduri şi-ar ridica, oricîte sisteme de securitate ar construi, oricît de mulţi miliţieni şi gărzi de corp ar avea, noi ştim să-i omorîm şi să le luăm tot ce au. Da, noi ştim să omorîm şi să furăm, iar ei ştiu al dracului de bine să construiască capcane şi

punctele slabe aşa cum fac animalele de pradă şi, cînd îi vedem mai relaxaţi, le luăm tot. Dacă e cazul, inclusiv viaţa, chiar dacă acesta nu e lucrul cel mai plăcut. Viaţa lor nu ne aparţine, aşa cum cred ei, că viaţa noastră le aparţine lor. După cum vezi, noi sîntem ceva mai etici şi mai morali decît ei. Aşa că, Andrei Ivanovici, speciile noastre sînt făcute să aibă drumuri diferite. De aceea, atunci cînd vă duceţi copiii la somn, cînd vă duceţi soţia sau iubita la film sau la îngheţată, cînd vă puneţi banii şi comorile la adăpost, nu uitaţi că noi sîntem îngerii voştri păzitori. îngerii răi care vă pot lua totul. îngerii negri care vă pot transforma viaţa paradiziacă în coşmar. Şi noi facem toate acestea asumîndune un mare risc, riscul de a ne pierde libertatea şi viaţa. Noi sîntem lăsaţi de la Dumnezeu să facem această dreptate pentru că voi aţi construit o lume atît de nedreaptă, iar noi sîntem singurii care vă aduc aminte de asta cu regularitate. Noi sîntem visul vostru urît, noi sîntem întruchiparea minciunii voastre. Şi cînd te întîlneşti cu un cerşetor, ai grijă să-i întinzi rubla cu milă şi respect, pentru că tu ai o mare vină că el e acolo, şi nu tu. Bucură-te de asta şi jert- feşte-te cu mînă largă. Şi mai ales bucură-te că te-ai întîlnit cu îngerul neputinţei, şi nu cu mine, banditul, îngerul răzbunării. Căci ar fi putut fi ultima întîlnire sau cel puţin începutul calvarului tău. Amin, sfîrşi Profesorul mica predică.

aveau sens şi totul avea să-mi devină clar mult mai tîrziu, după ce aveam să cresc şi să cunosc şi lumea mea, a oamenilor de rînd, şi, mai ales, lumea Profesorului, radical diferită de a mea.

în această curte şi cu acest om a început însă totul. Atunci am simţit pentru prima dată că lumea mea mică şi stabilă, aşezată într-o ordine aproape perfectă, cu ritualurile, faptele şi cuvintele bine orînduite, parcă era zdruncinată acum de un înger care ba era negru, ba era alb, ba te apăra şi te proteja, pînă la sacrificiu, ba devenea violent şi nemilos, cum numai în Apocalipsă mai citisem. Simţeam pentru prima dată că lumea mea nu mai era nici atît de sigură, nici atît de stabilă, ci era o altă lume, pe care eu nu o cunoşteam, dar care putea să facă praf lumea mea într-o clipită.

Şi pentru prima oară m-am temut. Mi s-a făcut frică. Cine erau aceşti oameni? De ce sîntem aici? De ce are tata încredere în ei? Oare nu ni se va întîmpla nimic? Cuvintele Profesorului îmi stăruiau în minte şi în faţa ochilor îmi apăreau fragmente de imagini ale ororilor despre care vorbea. Dar cînd priveam mai atent la cei supranumiţi bandiţi, un cuvînt căruia nu-i ştiam sensul, vedeam că totuşi nu sînt răi cu mine şi cu tatăl meu.

— Maki, adu-mi, te rog, un nasture din ăla mare de *fufoaikă* şi o „macara" de aţă neagră să-i arăt ceva lui Vasika. O să-i placă, zise

— Da, Vanea, nu este fraier, cum zici tu. E chiar milos, cum spune în Ioan, că nu degeaba şi-a dat singurul Fiu pentru noi, însă gîndeşte-te că viaţa trece, tu îmbătrîneşti şi lîngă tine nu e nici o soţie, nici un copil. îţi înţeleg trecutul, nu ai avut o şansă, dar oare acum nu poţi alege?

— Ah, Andriuşa, Andriuşa, nu înţelegi nimic. Sînt lumi în care, dacă ai intrat, nu mai există întoarcere. Noi am venit să aducem războiul, nu pacea. Sîntem din alt aluat. înţelege asta. Pînă şi voi sînteţi din alt aluat. Ştii bine asta. Vă vînează şi pe voi ca şi pe noi, doar că noi nu vrem să salvăm lumea, ca voi, ci să o prăpădim. Să ardă în pustiile ei. Asta ne desparte.

— Makintoş, vii odată cu aţa aia şi nasturele? se enervă Profesorul şi trecu pe o limbă necunoscută mie.

Rosti ceva scurt şi apăsat, plin de nervi. Şi-şi aprinse o ţigară.

— Te rog, nu mai fuma de faţă cu copilul, că noi nu sîntem obişnuiţi.

De fiecare dată tata avea grijă să-1 atenţioneze cu fumatul cînd eram eu de faţă.

— Bine, rosti el scurt, stingînd ţigara de un ciot, dar trebuie să se obişnuiască cu de toate. în faţă are o viaţă nu prea blîndă şi e mai bine să ştie toate viciile astea decît să i le ascunzi. Interdicţiile se răzbună mai tîrziu, ştii tu bine.

Uriaşul Maki, adică Makintoş, cum a rostit

două, ca să fie mai groasă, şi o trecu printr-un orificiu al nasturelui, după care o mişcă înapoi prin cealaltă gaură.

O lăsă aşa, întinsă, cred, de trei palme şi o legă la capăt. Trase nasturele în mijlocul sforii şi îmi băgă mie mîinile mici prin sfori, încît palmele să fie în interiorul sforii. îmi arătă cum să rotesc nasturele ca să răsucească sfoara, care trăgea cumva mîinile spre interior. După ce nasturele, învîrtindu-se şi răsucind sfoara, trase palmele spre interior, mi-a zis să le trag tare în direcţia opusă. Nasturele a început să se rotească ameţitor de iute şi, în momentul în care am ajuns cu mîinile la întinderea totală a sforii, nasturele începu brusc să se învîrtă în altă direcţie şi să-mi tragă iar mîinile spre interior şi, din nou, spre exterior. Era ca şi cum aş fi aplaudat, interior-exterior, interior-exte- rior şi tot aşa, iar nasturele vîjîia şi se rotea nebuneşte. Eu am început să ţip de bucurie.

— Tată, uite ce am, uite cum se roteşte singur nasturele şi uite ce face cu mîinile mele!

— Asta, Vasika, se numeşte *Jujjalocika.* Cu asta am crescut noi. Dar ce mai ştiţi voi astăzi? Las' că te învăţ eu mai multe cînd mai vii pe-aici. Dar să vii la *deadea N-xnea.* neapărat. Data viitoare o să te învăţ să prinzi peşte. O să te fac pescar. O să prindem cei mai frumoşi peşti.

Era timpul să plecăm. Tata se ridică în

şoferul, dormea întins pe spate, cu şapca trasă peste ochi, ca să nu-1 deranjeze soarele şi lumina, iar în jurul lui zburau tot soiul de muşte şi gîngănii.

— Hai, *vstavai,* scularea, că trebuie să ne grăbim să ieşim din Ucraina pînă se întunecă. Dacă mai reuşim.

— Nu cred că mai reuşim, Andrei Ivanovici. Dar pînă la miezul nopţii tot ajungem noi acasă, că doar caii spre casă trag mai bine, nici nu mai trebuie hrăniţi.

Asta era vorba lor preferată cînd se întorceau acasă. Tata avea şi o teorie, că acelaşi drum se face mult mai uşor la întors decît la dus şi e nevoie chiar de mai puţin timp. Verificaseră această teorie în ani şi ani de experienţă pe drumuri. Caii merg mai repede spre casă, era cumva mottoul lui de viaţă. Totul în această viaţă e să ai o casă, să simţi că undeva, departe, e casa ta şi că cineva te aşteaptă acolo.

— Andrei Ivanovici, v-am reţinut aici ceva timp. Maria Vasilevna are să fie cam supărată dacă nu ajungem pînă la miezul nopţii, zise badea Vasea.

— Lasă, lasă poveştile şi hai să-i dăm drumul!

Maşina porni greoi, lăsînd în urmă un nor de praf. Poarta Profesorului se închise. Şi noi o luarăm pe străduţe, căutînd ieşirea din oraş. Ne aştepta un drum lung de întoarcere acasă, la patul moale, la camera mea răcoroasă pe timp de vară, la curtea morii, unde aveam să mă văd cu prietenii a doua zi şi să le povestesc ce am văzut la Odessa. Şi

lină ca un cîmp de primăvară, doar că era albastră şi avea acel luciu de la apus, care se îndrepta spre mal ca o săgeată, iar în faţă aveam cîmpiile încă verzi, viile întinse şi orizontul care se tot deschidea.

Oboseala îşi spunea cuvîntul. îmi dădusem jos de pe mînă noua jucărie, acea aţă cu nasture, o pusesem atent în buzunar, ca să nu se încîlcească sfoara, şi îmi întinsesem capul pe braţele tatălui meu, braţe pe care le foloseam pe post de pernă cînd eram la drum lung. El mă îmbrăţişă protector cu o mînă, ca să nu cad dacă maşina ar fi făcut o mişcare bruscă, şi continuarăm drumul spre casă.

— Tată, dar cine e *deadea* Vanea, Profesorul?

— Nu e treaba ta şi încă nu e timpul să ştii tu de toate. O să le afli pe toate la timpul lor. Hai, dormi, că eşti obosit şi mai avem mult de mers. Şi fii atent să nu calci pe punga cu calupul de ciocolată.

Mi-am tras atent picioarele, m-am ghemuit cît mai comod şi, chiar dacă mai aveam atîtea întrebări să-i pun tatei, simţeam că somnul vine şi mă copleşeşte mai repede decît curiozitatea.

Şi am adormit buştean...

Ah, şi, înainte de a adormi buştean, mi-am mai amintit ceva foarte bine. Cum am cîştigat primul ban.

— Vasika, mergi şi cumpără-mi, te rog, seminţe prăjite de la *tiotea* Monea de peste

acolo un loc unde vindea permanent seminţe. Le vindea la pahar. Un pahar costa cîteva copeici. Nu-mi mai amintesc cîte, dar era foarte puţin. Avea pahare mici, de cîte 100 de grame, şi din cele mari, de 200 de grame. Le turna direct în buzunarul de la sacou sau pantaloni, după cum dorea clientul. La Odessa şi la Chişinău se obişnuia să se toarne direct în buzunare. însă cui nu dorea să şi le murdărească i le oferea în nişte cornete de hîrtie făcute din ziare. *Pravda* sau *Izvestia,* faimoasele cotidiene comuniste, se transformau în zeci de cornete făcute de cu seară, în care se puneau seminţele prăjite ale *tiotei* Monea.

Aici mai toată lumea mînca seminţe, cu excepţia intelectualilor şi a lumii bune, care se credeau aristo- craţi şi pe care omul simplu îi dispreţuia profund nu pentru ceea ce erau, ci pentru că nu mîncau seminţe. De fapt, asta era una dintre diferenţe. Aici, lumea se împărţea în cei ce mănîncă şi cei ce nu mănîncă seminţe. De exemplu, miliţianul de la colţul pieţei spărgea seminţe. Şi încă cum! Gratis. Cum apărea *tio- tea* Monea, el venea să-şi umple buzunarul de seminţe fără să plătească nimic. însă pentru asta *tiotea* Monea primea protecţie. Nimeni nu o deranja. Bandiţii plăteau, chiar dacă pentru *blatari* totul era gratis. Ei puteau lua gratis orice, dar aveau şi momente în care aruncau cu banii în *tiotea* Monea şi plăteau pe un pahar de

Asta era una dintre problemele primusului. Primusul e o invenţie de nu se mai ştie cînd, şi toată lumea îl avea în gospodărie. Funcţiona pe bază de gaz de lampă şi scotea un fîsîit inconfundabil, sunet pe care l-am auzit toată copilăria. într-o parte avea un soi de piston pe care trebuia să-l mai mişti, ca pe o pompă de umflat roata la bicicletă, şi primusul îşi lua avînt, scoţînd un foc şi mai intens. Focul avea o culoare violetă, cu vîrfurile roşiatic-gălbui. însă acul de primus era important, pentru că în momentul cînd capul prin care ţîşnea gazul se înfunda, împungeai cu el gaura mică pînă o desfundai, pompai iar şi se reaprindea. După anii ’80, primusul avea să dispară brusc.

— *Tiotea* Monea, m-a trimis Profesorul să cumpăr trei pahare de seminţe. Mi-a spus că vrea din cele negre moldoveneşti, şi să nu-i dai cumva din astea albe cu negru, că nu mai are dinţii din tinereţe, am încercat eu să repet frazele Profesorului.

— Of, da’ nu vrea să i le cojesc eu? Eu aici prăjesc şi ce am, aia dau. Dar dacă vrea negre moldoveneşti, din alea o să primească, dacă are răbdare, că la vîrstă lui nu mai are unde se grăbi, începu să dondănească *tiotea* Monea.

Puse puţină sare pe fundul ceaunului şi adăugă seminţele pe care le vînturase cu cîteva zile înainte în faţa porţii. Le vîntura cînd era cîte-o briză mai puternică. Punea o

Oamenii de aici mîncau seminţele cu o dexteritate greu de imaginat. Erau adevărate maşini de spart seminţe. Aruncau în gură, de la o distanţă de vreo 20 de centimetri, cîte-un pumn de seminţe şi întotdeauna nimereau la fix. Gura făcea o mişcare stranie într-o parte şi în alta şi, într-o clipită, începeau să curgă cojile. Viteza era aşa de mare, că pe partea dreaptă seminţele zburau spre gură, iar pe stînga cojile curgeau afară. în jurul fiecărui om era un strat gros alb-negru de coji de seminţe, pe care le ciuguleau după aceea găinile şi porumbeii.

— Poftim seminţele şi restul, am întins eu spre Profesor trei cornete de seminţe şi ceva copeici rămase rest.

— Mersi, copeicile păstrează-le şi ia-ţi ce vrei, mi-a zis Profesorul, făcîndu-mi şmechereşte cu ochiul.

Acela a fost primul meu cîştig în bani. Mi-a ajuns de cîteva îngheţate, pe care şi azi mi le

Sfîrşitul copilăriei

Bucură-te, tinere, în tinereţea ta, fii cu inima veselă cît eşti tînăr, umblă pe căile alese de inima ta şi plăcute ochilor tăi; dar să ştii că pentru toate acestea te va chema Dumnezeu la judecată.

Nimeni nu ştie cînd se termină copilăria şi cînd începe adolescenţa. Cu siguranţă cel mai puţin ştiu părinţii, chiar dacă unii dintre ei sînt mult mai atenţi cu copiii. E cert faptul că fetele părăsesc mai devreme copilăria şi ne lasă pe noi cumva singuri în naivitatea, răutatea sau voioşia tipică copiilor mai mari. A copiilor înainte de a intra în adolescenţă. E greu să indic momentul în care noi, băieţii, părăsim copilăria. însă pot să identific cu siguranţă momentul în care fetele din curtea şi clasa noastră au părăsit copilăria. A fost ziua în care nu au mai vrut să se joace cu noi, nu au mai vrut să fie la fel ca noi şi s-au retras în grupurile lor, unde şuşoteau mereu. Din acel moment, nu am mai putut să ne apropiem de ele. Cînd am început să ne dăm seama ce se întîmplă era deja prea tîrziu. Ele nu mai erau cu noi, căci ale noastre nu fuseseră oricum niciodată, chiar dacă mulţi dintre noi au simţit ceva deosebit pentru unele dintre ele.

Copilăria mea nici eu nu ştiu exact cînd s-a sfîrşit. Dar ştiu bine că a fost într-o vară. A fost o vară ca multe altele. O vară caldă, cu acel soare dogoritor, cu acea ţărînă înfierbîntată şi cu toate tainele şi frumuseţea unei veri în Bugeac şi în sud.

Din copilărie îmi aduc aminte foarte clar sunetul şi vocea radioului. La un moment dat, cred că prin anii ’60, în toate satele din RSSM au instalat *radiotocika,* radioul public.

deveniseră parte din noi. Şi, după ani de zile, cînd le auzi întîmplător, o melancolie teribilă te cuprinde, pentru că e parte din „biologia" memoriei şi a istoriei tale.

în acea vreme, copil fiind, îmi plăcea la nebunie vocea lui Mark Bernes. Nu ştiu de ce, cînd eram copil un cîntec al lui îmi crea o stare de melancolie şi deseori simţeam că voi izbucni în lacrimi. Mai tîrziu, Rabi avea să mi-1 cînte în alte cîteva limbi. Rabi, acest hoţ cu o abilitate lingvistică cum nu am mai întîlnit, traducea totul dintr-o limbă în alta. Vorbea amestecat, în patru-cinci limbi. El a fost cel care mi l-a cîntat în mol- doveneşte, mă rog, româneşte. Eu îl ştiam doar în rusă. în limba mea suna puţin altfel, mai duios, însă nu la fel de profund. Iar cînd a început să-l cînte în idiş, aproape că m-a pufnit rîsul. Suna hazliu, cumva. Poate şi pentru că nu cunoşteam bine limba. Pentru mine, idiş a rămas mereu limba stranie cu mult umor şi ceva profund ironic. Dar despre Rabi o să vă povestesc mai tîrziu.

Cîntecul se numea *De unde începe Patria?*

De unde începe Patria,
E primul tablou ori cuvînt,
E şcoala din sat, sînt prietenii Ce-alături i-avem noi oricînd Sau poate începe în cîntecul De mama în noapte cîntat, Acel ce prin toate-ncercările în inimi cu grijă-i păstrat.

De unde începe Patria,
E banca de lîngă pervaz,

E plopul ce frunza îşi freamătă,
E boarea de vînt dinspre iaz,
Ea poate începe cu graurii
Ce-aduc primăvara cîntări
Cu drumul pornind de la baştină...

...şi mai departe nu-mi amintesc nimic. Doar în rusă, care sună puţin altfel.

în acea vară, ai mei au început să mă lase să mă duc singur prin orăşelele din zonă cu diverse sarcini pe care le îndeplineam foarte sîrguincios. îmi plăcea să fac aceste munci. Oricum, la muncile agricole eram o catastrofă. Nu mi se încredinţa mai nimic în afară de udatul florilor şi mutatul furtunului la rîndurile de roşii. Eram mezinul şi trebuia, nu se ştie de ce, să fiu cel mai protejat. însă eram un adevărat maestru la făcut plăţi şi cumpărături. Mă descurcam foarte uşor în mai toate oraşele învecinate. Tot în acea vară am început să duc pachete la Chişinău, un megalopolis pentru mine pe atunci.

Nu cunoşteam oraşul. Ştiam bine doar cele cîteva trasee pentru a ajunge la fraţii mei. După ce ajungeam, începeam să fac munca de partizan, în care luam cu asalt fiecare metru pătrat ca să mi-1 însuşesc şi să-l trec pe harta mea mentală. îmi plăcea la nebunie această cartografiere a oraşului. De obicei luam stradă cu stradă şi mergeam atît cît reţineam eu, după care mă întorceam. încercam să merg pe anumite străzi şi să revin pe altele, ca să ajung la acelaşi punct. Luam autobuzul sau troleibuzul şi mergeam pînă la capăt şi

cartier, de fiecare dată găseam soluţii. Şi întrebam oamenii, chiar dacă eram un copil foarte timid. Ştiam foarte bine pe cine şi cum să întreb şi aveam mereu repere la care să ajung, de unde puteam să o iau pe cont propriu.

în acea vară însă aveam să merg la nişte verişori de-ai mei la Odessa, care aveau o căsuţă pe lîngă oraş, pe malul unui lac. Aici prindeam peşte din belşug, îl puneam la uscat sau ne făcea mătuşa plachie de peşte ori peşte prăjit şi saramură. Ziua stăteam pe plajă. în faţă era un stufăriş mare de trestie care foşnea la fiecare adiere de vînt. Aveam un mic ponton unde erau agăţate cele cîteva luntri şi de pe care noi mai pescu- iam. Ne plimbam cu bărcile şi stăteam la soare toată ziulica.

Erau vremuri liniştite, cînd timpul încă nu făcea nici o presiune asupra noastră. Pe atunci trăiam în afara timpului sau, mai degrabă, în aşteptarea lui. Eram încă la vîrsta cînd credeam că timpul vine şi trebuie să-1 aşteptăm. Abia mult mai tîrziu am înţeles că timpul nu vine niciodată, ci doar pleacă.

La un moment dat am plecat în oraş, spunînd că vreau să-mi cumpăr cîteva lucruri şi să văd un film. Am mers împreună cu verişorul meu, dar după un timp ne-am despărţit. El şi-a luat bilet la film, iar eu am mers în treburile mele, căci voiam să-i fac o

chemat. Sigur te vor ajuta să mă găseşti sau să iei legătura cu mine. Acolo sînt oamenii mei de încredere...

Am găsit locul destul de uşor. Era cunoscut printre localnici. O crîşmă de provincie, tipic sovietică, pe care o puteai găsi în orice orăşel amărît. într-o parte a localului se aflau cunoscutele mese rotunde, înalte, care-ţi ajungeau pînă sub piept şi la care puteai mînca uşor, dar puteai şi să bei bere la fel de uşor. Fireşte că nu aveau scaune. Vii, mănînci repede, bei ceva şi fugi. Aceste mese nu te îndemnau să stai prea mult, pentru că aşa erau gîndite. Din păcate, proiectantul, care probabil a preluat ideea din Statele Unite din perioada fordistă, nu-şi imagina că aceste mese comode doar pentru cîteva minute vor deveni adevăraţi stîlpi de sprijin pentru cetăţenii noştri. Rezistenţa oamenilor era de neimaginat. Mesele respective nu doar că nu-i goneau de acolo după, hai să spunem, 30 de minute, ci deveneau adevărate puncte de atracţie. Aici vedeai persoane care puteau sta o zi întreagă bînd bere sau vodcă fără să părăsească avanpostul decît strict pentru necesităţile fiziologice. Practic masa „bistro", designul gîndit de mintea inginerului american ca să favorizeze munca sau măcar schimbul cît mai des de clienţi, aici devenea un *axis mundi.*

Masa avea mai jos, pe acelaşi picior de

parte a zilei şi mai ales la prînz, după ore. în a doua parte erau doar băutorii autentici, cei care au întotdeauna un motiv pentru a bea. Iar masa asta îţi lăsa impresia că a fost făcută anume pentru ei. Altfel s-ar fi prăvălit şi, odată cu ei, s-ar fi năruit totul.

în cealaltă parte a localului erau mese metalice cu scaune, la care se aşeza clientela mai răsărită. Mesele erau acoperite fie cu o muşama decolorată, fie cu nişte feţe de masă care cîndva fuseseră albe. Chelnerii de aici, ori de cîte ori plecau clienţii şi veneau alţii, luau faţa de masă, o scuturau şi o aşezau pe masă pe cealaltă parte. Nu se ştie cînd se spălau feţele astea de masă, dar oricum dădeau o impresie intimitate cînd mîncai pe ele. încă din perioada ţaristă, în cele mai vitrege timpuri, la Odessa a existat obiceiul de a nu pune mîncarea direct pe masă, ci pe o faţă de masă. Făcea ca localul să pară mai select. Aceste mici maniere burgheze se respectau cu sfinţenie, indiferent de regim şi de situaţia în care se afla oraşul. Cînd lucrurile au luat-o cu totul razna şi nu se mai găsea nimic, se punea un ziar. Se zicea că *noblesse oblige.*

— Simplu şi respectabil, căci *Pravda* mereu ne va salva spiritul estetic burghez, spunea un amic din Odessa. Totul e să nu citeşti ziarul, căci dăunează grav sănătăţii, ştiinţa a demonstrat-o.

în faţă se afla barul, de fapt, o masă lungă,

regină a oricărui local din ţara noastră. O doamnă imensă, îmbrăcată într-un halat alb, strîns pe corp, cu mîneci scurte şi un decolteu generos, din care se iveau sînii imenşi.

Cum era o oră destul de liniştită, ea stătea pe un scaun, cu coatele sprijinite pe bar şi cu palmele sub bărbie. Molfăia ceva şi din cînd în cînd mai lua cîte-o îmbucătură de mîncare şi mesteca leneş cu ochii pe jumătate închişi. Buzele i se mişcau agale, iar obrajii aşezaţi comod pe maxilarul bine conturat dansau în ritmul mestecatului. Pe cap avea cunoscuta bonetă albă frumos dantelată, de parcă ar fi fost coroana regală a acestei prinţese din popor, pe care nici un cetăţean care a trăit acele vremuri şi a intrat cel puţin o dată într-un astfel de local nu o poate uita.

în timp ce mă apropiam de ea, mă gîndeam în sinea mea: oare de ce toate femeile astea de la magazine şi restaurante sînt atît de mari şi dolofane? Parcă era făcută special pentru acest post. îţi impunea respect şi încredere în localul acela prăpădit. Am salutat-o respectuos. Probabil prea respectuos pentru acel loc şi acel timp. Ea m-a privit flegmatic din cap pînă în picioare, m-a măsurat şi a clipit doar din ochi în semn de salut, muşcînd încă o dată sănătos din *ceburekul* ei. Un fel de plăcintă cu carne, foarte unsuroasă. în timp ce încercam să formulez o întrebare, ea începuse să-şi lingă atent degetele, fără să ţină cont de

La auzul numelui se opri din lins şi molfăit şi căscă puţin ochii, făcînd o mişcare în spate, uimită.

— Sigur pe Profesor îl cauţi? Tu cine eşti? întrebă ea puţin răstit.

Cînd eşti întrebat „tu cine eşti?“ în astfel de locuri nu e chiar cel mai bun lucru care ţi se poate întîmpla. E semn de neîncredere, ca să nu spun că arată chiar lipsă de respect. Are mai degrabă sensul: tu „de unde-ai apărut?“, ai încurcat adresa, hai, valea de-aici. „Tu cine eşti?“ deseori înseamnă că eşti un nimeni. Sigur nu prevesteşte nimic bun.

— îmi spuneţi ceva sau trebuie să vină Maki să vă convingă? am întrebat eu mai apăsat.

La auzul numelui Maki, ochii i se căscară şi mai tare. Se ridică de pe scaun şi făcu semn pe deasupra mea unui tip care şedea trîntit undeva la o masă, în fundul crîşmei. Pocni mai tare din degete ca acela să întoarcă capul şi-i făcu semn să vină spre noi. Tipul se ridică fără să se grăbească, cu ochii semiînchişi, parcă adormit. Avea pe el un tricou alb cu nişte figuri roşii neclare; tricoul era strimt pe corp şi scotea în evidenţă o siluetă bine construită, atletică şi puternică, cu toate că faţa lui nu era deloc de sportiv. Purta o pereche de blugi de bună calitate, însă destul de jerpeliţi şi se vedea că-i avea de tare mulţi ani, pentru că ţesătura dădea semne că

— Ce treburi te-aduc pe-aici? Cu ce ocazie? rosti el leneş în timp ce privea spre rafturile cu sticle din spatele „reginei** locului.

— îl caut pe Profesor, am spus eu scurt.

Pînă atunci, tipul nu mă privea în ochi, mă ignora pur şi simplu. Era un fel de a-mi spune că nu sînt bine-venit pînă nu-1 conving că e vorba de ceva serios. Bandiţii au o mulţime de astfel de tehnici de intimidare, de retorică, de coregrafie, de mimică a întregului corp şi, mai ales, a mîinilor. Acesta mergea de parcă dansa vals. Păşea agale, iar cînd vorbea nu lăsa chibritul din gură, chiar dacă, din cînd în cînd, îl mai scotea cu mîna dreaptă pentru a-1 pune repede la locul lui. Părea născut cu chibritul în gură. Mîinile lui dirijau cînd începea să vorbească. Aveam impresia că ar putea vorbi doar cu mîinile şi degetele. Avea nişte degete foarte lungi, asta am observat imediat. Aducea puţin cu tipa de la ştirile de seară, care mima limba surdomută în colţul televizorului. Mîinile lui chiar vorbeau ceva.

— Auzi, „îl caut pe Profesor". Alo, *baistruk,* aici e universitatea ta? Ai greşit adresa. Cine-1 caută de fapt pe Profesor? Eu stau liniştit şi beau o bere, iar unu' îmi strică ora de odihnă, încurcînd crîşma cu universitatea, căutînd un Profesor, continuă tipul cu chibrit în gură privind-o pe „regină".

Vorbea cu un accent tipic de Odessa, folosea o retorică puţin impersonală, ca şi cum eu nu eram de faţă, ci vorbea aşa, doar pentru el şi, poate, pentru „regină". Şi dădea de înţeles că a fost deranjat, nu se ştie de cine

de ce-1 caut, am rostit eu răspicat, de parcă voiam să mă conving pe mine că sînt curajos.

Profesorul mă învăţase cîteva lucruri la întîlnirile noastre precedente. Ştiam că nu trebuie să fiu defensiv, mai ales atunci cînd nu mai am sprijin şi arme de luptă, cînd ştiu că nu mă mai pot ajuta decît atitudinea, vorbele şi retorica. Ştiam că trebuie să-1 privesc în ochi şi să fiu convingător, să-i arăt că nu mă tem, indiferent de riscul la care mă expun. Lipsa fricii pune la îndoială şi taie elanul oricărui golan şi, mai ales, al oricărei autorităţi. Nu prea ai ce-i face omului care nu se teme. Dar nu e deloc simplu să nu te temi şi mai ales să transmiţi asta.

Tipul mă privi atent, cu un aer superior şi cumva cu o părere de rău care nu părea să prevestească nimic bun. Se pare că nu fusesem convingător. Cu siguranţă nu arătam şi nu vorbeam cum trebuie. Probabil se vedea că nu mă asortez deloc cu poza de grup, că nu sînt de pe-aici şi nu sînt cine vreau să par că sînt.

— Hai, ridică ancora, pînzele sus şi fă picioare, îmi spuse el, scoţîndu-şi iarăşi chibritul din gură şi scui- pînd jos, în dreapta lui.

Un scuipat iute, ţintit, bine controlat. Se auzi numai un sunet scurt şi un jet mic de scuipat zbură cu viteză direct pe podeaua nu foarte curată.

nu ieşise din copilărie şi se dădea mare cu cineva important, care era cumva şi alibiul meu.

în acel moment, chibritul partenerului meu de dialog căzu din colţul gurii, el scoase mîna stingă din buzunarul de la pantaloni, unde o ţinuse pînă atunci, şi, cu o mişcare de boxer, mă lovi fulgerător direct în faţă. Nu ştiu exact unde m-a lovit, în bărbie sau în nas, dar cert e că am zburat peste prima masă care se afla în spate. Totul a durat o clipă, dar parcă am gravitat în aer o veşnicie.

De teamă sau de durere, nu mai ştiu, am simţit pe moment că totul s-a oprit. Eu zburam încet şi mă gîn- deam. Oare de ce m-am băgat în rahatul ăsta? Ce caut eu aici? Ce se va întîmpla mai departe? Cum o să ies de-aici? Parcă pentru moment totul s-a stins, totul s-a oprit, eu fiind singurul care se mişca în tot localul. în timp ce pluteam încet prin aer, ceilalţi păreau doar nişte figurine de porţelan care stăteau nemişcate. Şi am căzut pe podea.

Nu ştiu cît am stat şi ce mi s-a întîmplat. Acesta a fost primul pumn adevărat primit în viaţa mea. Aveam vreo 14 ani pe-atunci. Un pumn puternic care avea să-mi dea nişte senzaţii şi dureri nemaiîntîlnite. O durere stranie, o teamă confuză, o situaţie aparent fără ieşire.

Primul lucru pe care l-am simţit cînd am încercat să deschid ochii a fost gustul de

groasă de sînge se prelingea direct spre buze şi gură. Din nas veni încă un jet puternic în gît, cînd am început să trag aer. îmi sugeam buzele, încercam să şterg cu mîna şuvoiul de sînge, dar el venea necontenit şi gustul era şi mai plin şi puternic. Acel gust al propriului sînge cald. în astfel de momente ai senzaţia stranie că înghiţi, mănînci şi bei din tine.

Eram ameţit, încercam cu disperare să-mi şterg sîn- gele. Vedeam vag nişte picioare, căci nu îndrăzneam încă să mă uit mai sus de brîu la oamenii care se învîr- teau în jurul meu. Mă apucă o jenă teribilă. îmi era ruşine să ridic ochii, să văd oamenii. Şi deodată am auzit vocea cunoscută a Profesorului.

— Makintoş, ia-1 pe Vasika şi bagă-1 în spate, în birou, şi opreşte-i sîngele. Keşa, ţie cine ţi-a dat voie să loveşti?! a urlat Profesorul la cel care mă lovise.

în timp ce părăseam încăperea, am auzit cîteva fraze foarte dure ale Profesorului, după care am intrat într-o altă încăpere. Mîinile puternice ale uriaşului Makintoş mă purtau ca pe un bebeluş. M-a aşezat pe un scaun şi mi-a întins un prosop mare, ud şi rece, cu care mi-a strîns puternic nasul. A adus şi un lighean cu apă şi m-a pus să mă spăl.

— Hai, că nu te-a atins tare. Puţin aripa frîntă, dar eşti tînăr şi-ţi revii repede. O să doară cîteva zile, dar aşa s-a călit oţelul, Vasika! Trebuie că ai făcut o mare prostie

— Nu voia să-mi spună unde-l găsesc pe Profesor şi i-am zis că-i fraier, am bălmăjit eu ceva.

— L-ai făcut pe Keşa fraier?! se minună Maki. Ooo, atunci ai scăpat ieftin! Dar şi el, îşi pune mintea cu un copil...

Atunci intră Profesorul, vizibil nervos, aşa cum nu-l mai văzusem pînă atunci. îl cunoşteam mai degrabă aşa cum arăta în bîrlogul lui, nu în mijlocul bandiţilor şi în oraş, la muncă şi în acţiune.

— Keşa, trebuie să te pedepsesc aspru pentru ce-ai făcut. Am spus că nimeni nu acţionează acum şi aici fără permisiune mea? Unde ţi-a fost capul? Dar pentru că e ziua mea bună şi copilul nu a păţit nimic, îţi ofer binecuvîntarea mea. Ai de ales între mîna dreaptă şi stînga...

Stăteau în capătul celălalt al încăperii, lîngă o masă. Nu-i vedeam faţa, ci doar spatele Profesorului şi o parte a mesei. Am văzut cum Keşa, omul cu chibritul şi pumnul, a întins mîna stîngă pe masă. Profesorul i-a întins o bucată de lemn pe care acesta a băgat-o strîns între dinţi, iar Profesorul a luat o toporişcă de bucătărie de tăiat carnea.

în timp ce Makintoş îmi acoperea ochii cu mîna, ca să nu văd urmarea, am auzit o lovitură puternică în masă, ca un topor care se înfige în lemn, şi un geamăt surd care semăna mai degrabă cu un muget.

Cînd am deschis ochii, am văzut doar faţa

foarte religios: Keşa parcă se ruga, făcea o rugăciune de pocăinţă, iar Profesorul parcă era un mare preot care-i dădea binecuvîntarea. Imaginea îmi aduse aminte brusc - nu ştiu de ce - de pictura lui Ilia Repin care-i înfăţişa pe Ivan cel Groaznic şi fiul său rănit, aproape muribund. Aici Keşa era doar suferind, iar Profesorul nu părea deloc tulburat, dar îi ţinea mîna pe creştet de parcă voia să-l mîngîie.

Maki mă scoase afară, mă împinse în maşină pe bancheta din spate şi se urcă la volan. Lîngă mine se aşează Profesorul. Maşina demară în viteză, lăsînd un nor de colb în spate. Era un Jiguli roşu, o maşină cu care eram foarte obişnuit şi cu care am făcut mii de kilometri în copilărie. Tăceam toţi trei, iar mie îmi venea să plîng de ciudă, de supărare, de teamă şi de multă ruşine. Nu mai văzusem niciodată aşa ceva. Nu văzusem aşa ceva nici măcar în filme! Viaţa mea de pînă atunci părea ruptă din rai, dintr-o altă realitate, şi acum brusc sînge, degete tăiate, violenţă. Acum viaţa căpăta pentru mine brusc un alt gust şi avea un alt sens...

— De ce? Spune-mi de ce, că nu înţeleg, i-am zis Profesorului cu ochii în lacrimi şi cu vocea temurîndă...

— Vasika, tu nu înţelegi încă multe, dar e bine să vezi lucrurile astea mai devreme decît mai tîrziu şi să pricepi că viaţa e o chestiune mult mai complicată şi că în această lume

dovadă de un singur moment de slăbiciune, eşti sfîşiat şi înlocuit. Autoritatea, respectul şi teama se cîştigă foarte greu şi se pierd foarte uşor. Lupii tineri abia aşteaptă să-ţi ia locul, chiar dacă te respectă şi se tem de tine. Doar frica îl ţine pe fiecare la locul lui. Iar ca să le impui respect şi frică e nevoie de putere, de instincte puternice şi de inteligenţă, altfel vei fi sfîşiat cu prima ocazie. Iar frica se naşte de multe ori din durere. Puterea prin pedeapsă, prin durere este cea care instituie legea şi ordinea. Iar monopolul asupra durerii trebuie să-1 aibă şeful bandei, şeful haitei de lupi. Te întrebi de ce i-am tăiat degetul? Pentru că durerea se uită, dar rana sau mai degrabă cicatricea, semnul de pe corp, nu se va uita niciodată. Pedepsele trebuie să fie marcate, căci altfel se uită. La noi, legile se scriu pe corp. Fericirea şi pedeapsa trebuie trecute în istoria noastră personală. E ca un dosar, e ca o biografie a noastră. însă la noi totul se trece nu pe hîrtie, ci direct pe piele. Este semnul de aducere aminte. Iar ce i-am făcut eu lui Keşa nu e o pedeapsă, ci mai degrabă o binecuvîntare şi o iertare. I-am tăiat degetul pentru că l-am iertat, dar şi acest lucru trebuie marcat. Şi iertarea trebuie trecută şi marcată undeva pe corp. Şeful de haită este cel care poate pedepsi şi ierta, dar ca să nu se uite asta trebuie însemnat cu fierul roşu sau cu cuţitul. Iar Keşa e un bandit bun, nu a făcut din răutate ce-a făcut, ci pentru că

— Şi o să-ţi spun un lucru pe care trebuie să-1 ţii minte toată viaţa: niciodată, dar niciodată să nu te dai drept ceea ce nu eşti! Indiferent de situaţie, să nu te dai altceva şi altcineva! Iar pentru asta e nevoie să ştii cine eşti şi ce poţi şi să-ţi asumi, căci nimeni nu va răspunde pentru tine şi faptele tale. Nimeni! Nici măcar tatăl tău şi mama ta. Nici măcar eu, oricît aş vrea. Iar noi, bandiţii, îi mirosim pe oameni ca nimeni alţii. Ştim cine e bandit şi cine nu. Nimeni nu ne poate minţi, iar Keşa pentru asta te-a pedepsit, pentru că ai încercat să te dai drept ceea ce nu eşti şi să foloseşti numele meu ca pretext şi acoperire. înţelegi? Tu eşti Vasile Andreevici şi poţi să stai şi să răspunzi pentru tine fără să ai nevoie să te dai drept altcineva. Aşa trebuie să faci, înţelegi? înţelegi, pentru că eşti prea deştept şi prea bun, dar nu poţi fi bandit. Asta nu e însă cea mai mare tragedie care ţi se poate întîmpla, încheie el lecţia zîmbind şi îmbrăţişîndu-mă.

— Mînă, Maki, spre plajă, să facem o baie, că e încă zăpuşeală, şi să-1 botezăm pe Vasika, că e primul pumn serios primit şi a gustat în sfîrşit şi el din sîngele lui...

în zare se vedea marea lucind puternic. Soarele apunea încet, iar în spate rămîneau Odessa şi copilăria. Mă dezbrăcăm încet.

Despre bătaie, dresaj şi ritual de împerechere

Numele tău nu va mai fi Iacov, ci te vei chema Israel; căci ai luptat cu Dumnezeu şi cu oameni şi ai fost biruitor.

Facerea 32:28

Vechea tradiţie a jocului are la bază penuria, lipsa. Trebuie să inventezi jocuri şi jucării din nimic. Sînt suficiente o frunză, o sfoară, o creangă, un bob de fasole.

Noua tradiţie a jocului şi jucăriilor este excesul. Peste tot sînt prea multe jucării, instrucţiuni şi oferte. Spaţiile şi locurile de joacă ale „lumii civilizate" încep să arate obscen: cu cît sînt mai puţini copii, cu atît sînt mai îngropaţi în ele.

îmi aduc aminte cu exactitate primele mele jucării: ce erau, ce culori aveau, cum s-au stricat. îmi este greu să cred că memoria unui copil de azi poate reţine astfel de lucruri, cînd el se joacă cu atît de multe şi le schimbă cu o viteză atît de mare.

Nu spun că e bine sau că e rău, dar cred că asta formatează altfel memoria şi valoarea unor lucruri, un anumit tip de sensibilitate. Memoria funcţionează foarte diferit, cu viteze diferite de la o generaţie la alta.

Nu cred în reguli şi mai ales în formule exacte cînd e vorba de educaţie, dar cred că un anumit model produce un rezultat prestabilit. Acelaşi model poate da rezultate foarte diferite, de aceea e nevoie să se lucreze pe cît mai multe planuri simultan. Nu cred că penuria e ceva bun sau rău în sine, aşa cum nu cred că excesul seducător, dar pe alocuri uşor plictisitor este o soluţie universală. Ba din contră, sînt mult mai suspicios faţă de exces decît faţă de penurie.

nimic, nu a fost nimeni altul decît un bandit faimos de pe la noi.

Era o zi frumoasă de primăvară, călduroasă, dintre cele care anunţă o vară fierbinte. Stăteam plictisiţi în curtea morii şi ne gîndeam cu ce să ne jucăm. Ofertele nu erau prea multe, dar noi tot inventam. Eram nevoiţi să inventăm jocuri şi jucării din nimic: de la frunză şi buburuze la spini, boabe sau pietre. Ştiu şi acum o mulţime de jocuri din nimic: din şase pietre, de exemplu, pot face un joc destul de complex care necesită nu doar multă ingeniozitate, ci şi multă dexteritate.

Dar în acea zi călduroasă de primăvară altceva ne preocupa: prin localitate se zvonea că se întorsese din puşcărie Sîrghi, spaima Bugeacului. Eu nu-l cunoşteam, dar ştiam nişte poveşti straşnice despre el. Cei mari ne speriau cu acest nume şi cu poveştile despre el. Şi stăteam aşa tolăniţi sub nucul din curtea morii vreo zece copii şi fabulam despre „eliberarea lui Sîrghi".

Ar trebui poate amintit că Imperiul avea o tradiţie şi o cultură enormă a tot ceea ce înseamnă puşcărie, puşcăriaşi şi lumea asta a hoţilor, bandiţilor şi deţi- nuţilor. Practic, fiecare a treia familie a avut de-a lungul timpului cel puţin un condamnat în familie. Poate şi mai mult. Aşa că strada a fost mereu dominată de cultul lumii interlope, al lumii

subcultură. Cînd în jur totul era dominat de obligaţii, control şi supunere, simpla lor prezenţă şi stilul lor de viaţă aruncau în aer acea lume sumbră şi dogmatică. Chiar dacă era ceva tenebros la ei, aveau totuşi aerul libertăţii celui care a stat ani de zile închis şi acum se dezlănţuia.

Şi, cum stăteam noi şi inventam poveşti şi ne distram, la un moment dat a apărut un tip tuns scurt, cu o ţigară aprinsă, care din cînd în cînd scotea nişte rotocoale cum nu mai văzusem.

— Ce faceţi aici, *baistruci?* a întrebat el rîzînd într-un colţ de gură şi scoţînd cîteva rotocoale de fum aproape perfecte.

Noi am tăcut, puţin speriaţi, şi nimeni nu a mai îndrăznit să scoată un sunet. S-a făcut linişte. Se auzeau doar frunzele marelui nuc din curtea morii sub care stăteam toată vara.

— Vă jucaţi, ai? Sau vă plictisiţi? Hai să vă învăţ eu ceva. Ştiţi cum se dresează un păianjen? a întrebat el făcînd cu ochiul.

Noi ne-am uitat nedumeriţi unul la altul şi am început să ne dăm ghionturi, parcă întrebîndu-ne ce voia tipul ăsta.

— Bun, am nevoie de un pahar şi un păianjen şi vă arăt cum se dresează.

Păianjenul nu era o problemă, mişunau peste tot, fie prin iarbă, fie în moară. Puteam face rost de unul într-o clipită. Cu paharul era mai greu, pentru că trebuia să mergem acasă

casa mea era printre cele mai apropiate, iar riscul de a fi oprit era minim, pentru că eram mezinul familiei şi destul de corcolit, am mers eu. M-am întors într-o clipă cu paharul. Prietenul Vasea a făcut rost de un păianjen.

— Şi acum, atenţie la dresor! a strigat necunoscutul.

Băgă atent păianjenul sub paharul întors, transformat într-o arenă de circ. Păianjenul se învîrti în cerc o vreme după forma paharului. După care încercă să se caţăre în sus. Dar nu putea, căci aluneca. în acest moment, dresorul de păianjeni scoase un chibrit şi începu să-l mişte puţin în zona în care era păianjenul. Păianjenul se propti pe picioarele din spate, iar pe cele din faţă le ridică, sprijinindu-se de pahar de parcă ar fi fost un om. Necunoscutul ne-a făcut semn cu degetul dus perpendicular pe buze să facem linişte, în acel moment retrase chibritul şi ridică încet paharul. Păianjenul rămase în acea poziţie umană care ne amintea de a soldatului fascist ce se preda ostaşului sovietic şi pe care o văzusem de atîtea ori în filme: drepţi şi cu mîinile în sus.

— *Hände hoch!* strigă necunoscutul, asemenea partizanilor din filmele sovietice care prindeau fascişti, transformîndu-şi mîinile în nişte pistoale imaginare.

în timp ce noi eram adunaţi grămadă, căci totul se derula la o scară foarte mică, scena

Noi nu am dat atenţie întrebării, căci încă eram cu gura căscată şi ne holbam la păianjenul dresat, care stătea în faţa noastră în poziţie de *smirna.*

— *Paţani,* eu sînt Sîrghi, vecinul vostru!

în acel moment, toţi ne-am ridicat brusc, aproape am sărit, ca la ordin, uitînd de păianjenul dresat. Am făcut buimăciţi cîţiva paşi înapoi, gata să o luăm la fugă spre casă.

— Ce, mă, v-aţi speriat? Ha, ha, ha, ha! rîse el cu poftă şi stinse ţigara de pămînt. Nu vă temeţi şi, vedeţi, dacă aveţi vr'o problemă, veniţi la mine şi se rezolvă. Nu o să se mai atingă nici dracu' de voi cît sînt eu aici. Oricui se leagă de voi spuneţi-i doar atît: „îl cunosc pe Sîrghi".

Povestea cu dresajul m-a impresionat şi am început să caut cărţi şi să încerc să dresez şi eu. Cînd începusem să mă maturizez, înainte de a-mi gusta sîngele şi a primi pumnul din Odessa, dresajul animalelor era una dintre obsesiile mele. Era un soi de refugiu. Sîrghi şi mai tîrziu Profesorul aveau să mă înveţe unele taine ale acestei preocupări mai deosebite. M-au învăţat să dresez şoareci, cîini şi chiar ciori şi purici.

Cel mai mult m-a impresionat dresajul ciorii şi al puricilor. Am învăţat de la ei şi am încercat şi eu.

Bandiţii adevăraţi nu iubesc cîinii, pentru că aceste animale sînt foarte triste. Cîinii sînt pentru ei *fraierii* lumii animalelor, pentru că

schimbat natura, devenind sluga unui stăpîn? se întreba adeseori Profesorul. De aceea nu prea ţineau cîini pe lîngă ei, ci alte animale sau, dacă îşi alegeau totuşi un cîine, preferau rasele de luptă, niciodată cîinii de companie.

Am încercat demult să dresez o cioară. Dădusem peste un pui şi îl adusesem acasă. Nu a fost deloc simplu să-1 dresez, pentru că nu se comporta nici ca porumbeii, nici ca papagalii, păsări mult mai uşor de dresat. Nu răspundea la comenzi nici după lecţii îndelungi. Nu făcea ce îi spuneam direct şi trebuia să formulez comenzi mai complicate. Era ca şi cum aş fi încercat să o mint. Eu îi ceream să facă ceva, dar urmăream de fapt un alt scop. însă de obicei se prindea. Lucra cu mine doar din interes. Răspundea la comenzile mele doar dacă erau şi în interesul ei. Cioara n-o să-ţi aducă niciodată un obiect aruncat, aşa cum face un uliu dresat sau un cîine. însă se poate ataşa de tine şi, după ce se obişnuieşte, vrea să te aibă mereu în cîmpul vizual. în plus, nu-i place deloc să stea în colivie. Este o pasăre liberă şi suferă enorm la orice încercare de a o ţine închisă. Dar ştie să facă exerciţii foarte complexe din trei, patru mişcări. Ceea ce am reuşit să-l învăţ pe puiul de cioară, la indicaţiile Profesorului şi ale lui Sîrghi, a fost un truc pe care-1 arătam copiilor în curtea morii. Le demonstram cum reuşeşte să scoată o nucă dintr-un borcan folosind trei mişcări şi două instrumente: o

de ori pe minut şi de 150 de ori mai sus decît înălţimea lui. Cum se face dresajul? Se prinde puricele, se pune sub un borcan şi se ţine acolo o perioadă lungă, zile în şir. După aceea se înlătură borcanul şi minunea se produce: puricele sare cît înălţimea borcanului. Vă imaginaţi!? Memoria lui se resetează după înălţimea borcanului. Se loveşte cu capul de borcan de milioane de ori pînă-i intră minţile în cap. Nu-i aşa că seamănă cu noi? Această deprindere se transmite şi la următoarea generaţie, căci ei se reproduc repede. Dar se pierde după o vreme, dacă-i laşi de capul lor. Puricii fac multe minuni: cară, de exemplu, lucruri de 700 de ori mai mari decît propria greutate. Vă imaginaţi? Aici problema e cu organizarea minicircului. E nevoie de lupă, dar spectacolul e garantat. Pe toate le-am învăţat de la aceşti oameni în copilărie. Cînd le-am uitat?

Ce înseamnă să fii tînăr? A fi tînăr înseamnă să nu poţi trăi cu probleme nerezolvate. De unde şi acest conflict al tînărului cu toată lumea. Tînărul e persoana care le dă dureri de cap tuturor. Se îndrăgosteşte şi nu poate trăi cu dragostea lui. Suferă profund şi se zbate să înţeleagă cauze'e acestei suferinţe. Părinţii nu-1 înţeleg, iar el nu-i mai suportă din cauza conformismului lor şi a lipsei de vitalitate. Nu-i mai suportă pentru că sînt de mult nişte mici mecanisme într-un irnens ceasornic,

enervează mai totul din această lume care a acumulat un număr imens de probleme nerezolvate. Şi nimeni nu mai este dispus să le rezolve.

Cînd începi să îmbătrîneşti? Nu atunci cînd spatele cedează şi apar insomniile sau cînd începi să rezolvi diverse lucruri. Nu. Îmbătrîneşti cu adevărat atunci cînd te obişnuieşti să trăieşti cu problemele nerezolvate. Şi asta începe foarte devreme. Uneori mult prea devreme.

Am fost un copil foarte cuminte. Poate mult prea cuminte. Chiar şi în comparaţie cu fraţii mei, am fost mult prea cuminte. îmi plăcea să stau singur. Eram foarte timid, însă aveam un apetit foarte mare să ascult poveşti. Şi cînd toţi copiii erau ocupaţi cu jocurile şi şotiile lor, eu obişnuiam să stau cu cei mai mari şi să le ascult poveştile. îi adoram pe bătrîni, care aveau un fel aparte de a povesti. Lumea lor părea cumva deja aşezată, rezolvaseră toate contradicţiile şi conflictele şi le rămăseseră doar poveştile. Era o lume în care toate confruntările luaseră sfîrşit. Da, asta era. O lume împăcată cu ea însăşi. Aici cred că este vorba despre un anumit tip de înţelepciune a bătrîneţii şi de depăşire a naivităţii pure a tinereţii. înţelepciunea profundă a bătrînilor mei din copilărie era să renunţe să mai lupte cu problemele din jur. Reuşeau să le accepte, să trăiască cu ele, ca şi cum ar fi făcut parte integrantă din viaţă. Dacă ceva nu s-a

să se revolte, să fugă în toate direcţiile, să caute soluţii în toate cărţile lumii, în toate mediile posibile şi imposibile şi să fie în dezacord cu tot şi cu toţi.

Evangheliile nu-mi mai ofereau răspunsuri suficiente şi mulţumitoare la întrebările pe care le aveam. Cei din jur nu ştiau să-mi explice şi să-mi propună modele valabile. Dar ce poate satisface un mînz neîm- blînzit? Cine să-1 poată înhăma şi struni? Ţara se năruia în jurul meu. Toate sectele lumii şi sistemele politice ameţitoare se ofereau să mă ajute, dar eu refuzam orice soluţie. Nici o doctrină politică, nici o religie din lume nu mai erau suficiente pentru mine. De la creştinism la budism şi de la hinduism la comunism şi capitalism, totul mi se părea de o falsitate enormă.

Atunci, în adolescenţă, am simţit cum în jurul meu lumea începea să se împartă în „băieţi buni" şi „băieţi răi", o împărţire radical diferită de cea din copilărie, cînd încă nu eram categorisiţi atît de clar. Acum, totul producea o dinamică aparte care avea să transforme în haos tot ce era în jurul meu. Băieţii buni erau cei care adoptau un conformism aplicat şi bine controlat: cariera. La aceşti oameni, totul era calculat şi se făcea după un plan bine definit. Aici intervenea şi familia, părinţii fiind foarte determinaţi şi implicaţi în reuşitele copiilor. Prin urmare,

aceşti pioni harnici şi plini de abnegaţie şi se poate proteja prin eliminarea băieţilor răi, care au un alt tip de energie, acţionează diferit şi adoptă un alt stil de viaţă. Băieţii buni nu au voie să se joace cu băieţii răi, chiar dacă deseori visează la asta.

Băieţii răi sînt mereu huligani. Le place mult să încalce normele şi cutumele lumii pe care noi o numim normală. Nimic din ce fac nu pare să-i ajute să aibă succes pe termen lung. Se autodistrug cu o energie, cu o voioşie şi cu o disperare dramatice. Fascinează, atrag ca un magnet şi, chiar dacă nu-i imiţi sau nu te apropii de ei, în sinea ta, în intimitatea ta, îi invidiezi pentru acest curaj şi pentru libertatea pe care o emană. Sînt copiii de care părinţii încearcă să te protejeze şi pe care, cu siguranţă, nu-i vei aduce niciodată acasă, dacă faci parte din lumea băieţilor buni. Pentru că nu se cuvine.

Era foarte interesantă reacţia fetelor din grupul nostru de adolescenţi faţă de băieţii răi. La vîrstă marilor iubiri, cînd suferi precum un cîine turbat şi eşti în stare să faci cele mai nebuneşti gesturi, constaţi ceva straniu. Toate fetele de care noi ne îndrăgosteam, adică cele care aveau cu adevărat forţa de a ne atrage prin frumuseţe şi caracter, părăseau brusc grupurile noastre şi se îndreptau spre aceşti golani. Toate fetele visează să iubească şi să trăiască lîngă aceşti

vor face copii preponderent cu băieţii buni. De ce se întîmplă aşa? Ce forţe, ce legi şi ce raţiuni fac ca lucrurile să se întîmple aşa? Nu se ştie.

Mai există însă o categorie, prinsă cumva între cele două lumi. Pe de o parte, cei din această categorie nu au conformismul şi dorinţa de reuşită în carieră a băieţilor buni, poate pentru că le lipseşte motivaţia sau pur şi simplu nu se adaptează acestui stil, iar pe de altă parte, nu au energia şi demonii băieţilor răi, poate pentru că sînt mai leneşi sau mai puţin posedaţi de dorinţa nebună de a domina. Vor pur şi simplu să boicoteze lumea din pricina unui soi de incompatibilitate personală cu ea. Par să nu se adapteze nicăieri, nu au pasiuni deosebite şi obsesii clare şi sînt veşnic nemulţumiţi. însă fără ei viaţa este de neimaginat, pentru că ei dau sarea şi piperul existenţei noastre. în general, se refugiază spre zone numite astăzi „creative", despre care nimeni nu ştie în general mare lucru. în această categorie sînt de obicei oameni destul de bine educaţi, chiar dacă în şcoală au avut note proaste. Sînt oameni interesanţi, pentru că interpretează lumea, dar nu din perspectiva carierei, a dogmei cotidiene sau a puterii şi dominaţiei, ci exact din punctul de vedere al lipsei acestora. Privesc viaţa ca şi cum toate acestea nu ar exista şi, oricum, nu au nici o

puternice, care-i înţeleg şi pe care ei nu le înţeleg, dar faţă de care capătă un anumit tip de toleranţă. Femeile, în general, salvează cam tot ce se poate salva. Se salvează pe ele şi salvează toate categoriile de bărbaţi, îi salvează pînă şi pe aceşti băieţi inadecvaţi pe care-i dispreţuiesc profund băieţii buni, dar pe care, în mod paradoxal, îi respectă băieţii răi. Pentru băieţii răi, „inadecvaţii" sînt un soi de artişti.

Privind în urmă însă, cred că au ceva profund ratat în ei, dar totodată sînt convins că asta îi face să fie categoria cea mai adecvată pentru această lume la fel de ratată. în ce mă priveşte, chiar dacă am oscilat între cele două lumi şi am trăit şi gustat din amîndouă, mă simt mult mai apropiat de cea de-a treia. Dar nu despre mine aş dori să vorbesc acum.

Toată viaţa, de cînd te naşti, eşti într-o veşnică închisoare ce are ca scop îmblînzirea ta. Asta am înţeles nu cînd l-am cunoscut pe Profesor, ci cînd mi-am dat seama că între noi se leagă o prietenie. Şi poate că era ceva mai mult. El îmi oferea nişte soluţii la problemele mele nerezolvate şi îmi stăpînea şi alina furia adolescenţei.

Fericiţi cei care pot să fie sau să aibă prieteni! Pentru că prietenia nu se bazează pe relaţia de rudenie, de neam şi de sînge. O, acest sînge care ne impune să ne asociem în

Prietenul este însă primul om care pătrunde în viaţa şi în intimitatea ta, iar apropierea de el se bazează pe încredere, respect, iubire construită în timp. E primul tău asociat în viaţă, care nu-ţi este impus, ci pe care îl alegi liber. Alegeţi de comun acord să fiţi împreună. Prietenia nu este un dat, ci o construcţie comună continuă, de multe ori cu un deznodământ dureros. Opusul prieteniei este trădarea şi poate că de aceea bandiţii o pedepsesc cel mai dur. Un singur gest de trădare şi un *blatar* ajunge din casta superioară în cea mai neagră dintre ele, a decăzuţilor din adîncurile iadului infracţional.

Există în zona noastră un obicei straniu. El se regăseşte în mai tot arealul Mării Negre, poate şi în alte colţuri ale lumii, nu ştiu. Tind să cred că e un ritual universal. Apare la trecerea dintre copilărie şi adolescenţă, cînd tinerii îşi construiesc cele mai solide prietenii, adevărate şi durabile. Cele din fragedă copilărie nu ţin, pentru că sînt oarecum predeterminate de mediul în care trăieşti şi pe care nu-1 alegi tu. Aceste prietenii sînt conjuncturale; unele pot rezista, însă de cele mai multe ori se diluează şi se pierd. în timp, persoana respectivă devine doar o amintire, o poză veche din albumul tău de familie. Te mai poţi vedea cu ea întîmplător sau cu anumite ocazii, dar nu prea mai aveţi ce să vă povestiţi. Revedeţi pozele pe care le aveţi

energiile acestor tineri ce zburdă ca nişte mînji încă nedomesticiţi şi ca nişte cocoşi înfoiaţi caută interacţiunea. Şi atunci aceşti *baisturci* de prin sate şi orăşele, care încă nu au devenit flăcăi, caută să se bată, dar nu pentru competiţii, ci ca să aibă un adversar pe măsură. în general, sînt ritualuri pentru vreme caldă. O bătaie adevărată şi bună are loc pe căldură, căci e nevoie de atingere corporală. Tinerii care încă nu-şi cunosc corpul se tem de el. Şi încep să-1 cunoască, să-l simtă atunci cînd se ating şi se lovesc cu alţii. Cînd doi tineri se încleştează puternic şi iraţional, se dezlănţuie un sentiment profund care va creşte în intensitate şi va genera o autocunoaştere fizică şi spirituală. Atunci începe adolescenţa. Iar corpul ţi-1 cunoşti cel mai bine prin intermediul sporturilor de echipă, prin luptă fizică şi mai ales prin bătăi şi sex.

Bătăile sînt însă foarte importante nu doar pentru că-ţi cunoşti corpul şi te descoperi pe tine însuţi, ci şi pentru că afli cine este celălalt, ce poate face şi la ce poţi să te aştepţi de la el. în aceste bătăi afli cine eşti cu adevărat, cît poţi duce şi pînă unde poţi merge. Brusc, începi să înţelegi mai bine, foarte intim, propria fiinţă. Bătaia este o formă de explorare a celuilalt. O formă de cercetare reciprocă, un fundament pentru creşterea încrederii. Trebuie să ştii pe cine te

erau de fapt asemenea unor ritualuri de împerechere. După o încăierare sănătoasă în care trebuia să ţîşnească neapărat sîngele, tinerii se împăcau şi se împrieteneau. Nu ştiu cum se împrietenesc azi tinerii. Or fi jocurile pe calculator? Se mai bat oamenii şi virtual. Cert este că pînă de curînd aceste ritualuri funcţionau foarte bine în Bugeac şi în mai toată regiunea Mării Negre.

Profesorul îmi spunea că pînă şi marele patriarh Iacov a devenit Israel şi s-a împrietenit cu Iahve pentru că s-a luptat cu el pînă la revărsatul zorilor. Mie nu mi-a fost niciodată clar acel pasaj din Facerea 32, dar l-am simpatizat mult pe acest bătăuş din Scripturi.

Bandiţii foloseau această tehnică drept mijloc pentru a-1 cunoaşte pe celălalt. Ştiu bine că nu poţi cunoaşte un om cu adevărat decît dacă te baţi cu el. Cum poţi să ai încredere în cineva dacă nu te-ai bătut cu el? Foarte des bandiţii chiar organizează aceste bătăi, asemenea luptelor de cocoşi. Uneori, luptele se duc unu la unu, dar cel mai des au loc între bande. Acolo, caracterul omului iese mult mai bine în relief, îl vezi în toată complexitatea lui.

Se formau grupuri noi sau se mobilizau cele deja existente, acele *şpana,* bande de huligani sau *bai- struci* obraznici şi plini de energie. Bătăile organizate erau pentru ei un

Grupurile erau compuse de obicei din mai multe categorii. Trebuia să ai mai întîi un lider. în general, liderul apărea în timp şi se impunea aproape natural. Există în această chimie a grupului un moment în care toţi recunosc liderul tacit, nu prin alegeri sau dezbateri. După miros, după priviri, după gesturi. Aşa se impune. Felul în care se întîmplă asta e aproape mistic. De obicei, calităţile liderului nu ţin neapărat de calităţile fizice şi nici de cele retorice. Liderul e mai degrabă tăcut, dar ştie un lucru esenţial: să impună autoritate. Cuvintele lui sînt decisive şi, treptat, devin literă de lege. în general, au o capacitate foarte bună de a lua decizii corecte şi bune pentru grup. Un lider bun şi acceptat de toţi este unul care ştie să facă dreptate. La el apelează toţi. Această putere se cîştigă greu şi se pierde uşor.

Mai există în grup, neapărat, un personaj foarte important care ştie să vorbească, să elaboreze construcţii retoric-discursive şi să le susţină. Apelează la o întreagă gamă de gesturi şi strategii. Acesta îi poate face pe duşmani *po bazaru,* adică „din vorbe". Ştie să provoace, să umilească, să impună teamă sau respect doar din vorbe şi gesturi. E un adevărat spectacol ce pot face oamenii aceştia! Cunosc foarte bine multe stiluri verbale, dar mai ales argoul banditesc şi al străzii. Ştiu să vorbească *po celoveceski,*

Următorii în grup sînt bătăuşii profesionişti sau pe cale de a deveni profesionişti. Aici avem două categorii. Sînt cei mari şi puternici, care impresionează doar prin prezenţa lor. Este acea forţă fizică brută care inspiră teamă doar cînd o vezi. De obicei, aceşti coloşi sînt şi cei mai blajini oameni cu putinţă. Rareori vor porni ei o bătaie, fiind mai degrabă ultimii care se vor bate. Aşa a făcut Dumnezeu lumea: unde e multă putere fizică este şi multă pace şi blîndeţe. Dar ei sînt necesari, pentru că în bătaie forţa contează mult.

Şi mai sînt cei mai puţin înzestraţi din punct de vedere fizic, care nu impresionează cu nimic la prima vedere, dar care sînt luptători înnăscuţi. Pot fi mici de statură sau slabi, dar au o fire războinică. Ştiu să lupte şi le place să se lupte. Cel mai important e că au curaj şi nu şi-l pierd niciodată. Le place mult să se antreneze şi lasă impresia că s-au născut pentru lupte. E o categorie foarte importantă în luptă, însă problematică în vremuri de pace, pentru că atunci nu prea mai este nevoie de serviciile lor şi se caută alte aptitudini. însă ei sînt cîini de luptă şi caută cu orice preţ să se bată. Atunci, deseori creează probleme. *Blatarii* au mult de furcă cu ei, căci trebuie să-i ţină mereu în frîu şi nu e simplu cu astfel de fiare. Această categorie este, cum spuneam, foarte importantă. Nu poţi renunţa la ea, pentru că viaţa este

acestor rigori şi acestui stil de viaţă. De obicei, sînt cei care vor umple rîndurile lumii obişnuite şi vor intra în categoria fraierilor cu carieră, cu familie bună şi cuminte, care îşi vor învăţa copiii să se ferească de bandiţi şi de huligani, că ştiu ei ce ştiu. Din această categorie vor apărea vînătorii şi paznicii de bandiţi. Ei vor şti să facă puşcării bune pentru a-i ţine închişi pe aceşti lupi neîmblînziţi care nu vor să se domesticească.

Din lungile seri de vară şi din poveştile interminabile ale Profesorului am înţeles cîteva lucruri foarte importante despre educaţie, pe care nici un profesor nu a reuşit să mi le predea aşa cum mi le-a explicat bătrînul bandit.

Puterea exemplului este cea mai eficientă armă şi cel mai bun instrument al educaţiei. Poţi tu să spui cele mai frumoase poveşti şi să predici cele mai frumoase idei educative, dar, dacă vorba ta nu e susţinută de fapte, este goală. Ba mai rău. Aceste vorbe frumoase, dar goale otrăvesc, falsifică şi construiesc lumi iluzorii şi mincinoase, care se vor ceva ce nu sînt. Puterea faptei înseamnă totul şi poate de aceea îi atrage atît de puternic pe cei foarte tineri. Pentru că ei încă nu au învăţat prea bine să fie falşi, nu au fost dresaţi să trăiască în minciună şi să împace aceste contradicţii între gînd, vorbă şi faptă. Căci lumea noastră este ruptă între acestea: una gîndim, alta vorbim şi cu totul alta facem. Dar ne comportăm

şi acelaşi lucru. Că, dacă au zis ceva, acel ceva devine realitate, capătă formă. Şi că, dacă spui ceva lipsit de acoperire, de faptă sau, mai rău, o minciună premeditată, poţi fi aruncat într-o clipită pe ultimele trepte ale iadului, ale castelor inferioare, de unde nu te mai poţi ridica niciodată şi unde eşti supus oprobriului public al acestei lumi. Poate că şi din acest motiv hoţii în lege vorbesc puţin, aforistic şi lunecos şi îşi aleg cu mare atenţie cuvintele.

Profesorul mi-a spus că *blatarilor,* hoţilor în lege, le plăcea să folosească ceea ce numeau *metoda lui Iov.* Cum se credeau dumnezei peste lumea lor, erau convinşi că tinerii huligani şi *baisturci* pe care-i luau ucenici trebuiau puşi la încercare. Era ca un examen de trecere spre o nouă etapă. Nu spre ultima, ci doar spre una nouă. Probele erau foarte dese, pînă cînd aceşti copii căpătau o experienţă incontestabilă. Şi o ţineau tot aşa pînă în ziua în care îşi cereau partea. Cei care reuşeau să o obţină deveneau la rîndul lor *blatari* şi hoţi în lege, dar asta e o altă poveste.

Profesorul avea obiceiul de a-mi cita din Biblie. Era un om foarte citit. îi plăceau literatura clasică, poezia şi romanele. Dar cunoştea bine şi Biblia şi, pentru că îi ştia pe ai mei, care nu făceau un gest fără să consulte Biblia, apela la aceste exemple. „Ascultă

Cartea a

La amiază

Pianistul sau virtuozitatea unui hoţ de buzunare

Altul ţine în dreapta sabie sau secure, dar n-ar putea să se războiască şi să se apere de hoţi.

Am vrut să-l cunosc neapărat. Auzisem despre el multe legende. Se spunea că este cel mai bun hoţ de buzunare pe care l-a dat pămîntul nostru. Toată lumea vorbea despre el, dintre cei care-1 ştiau sau dintre cei care auziseră de el ca despre o legendă, el fiind, în definitiv, doar un hoţ de buzunare. însă din poveşti nu reieşea doar că era un om şi un hoţ respectabil. Poveştile vorbeau despre el ca despre un erou.

— Dar ce hoţ, ce hoţ! Mai ai astăzi hoţi din ăştia? îmi tot repeta fostul miliţian Jora Vlasov, care a stat de pază ani de zile în faimoasa piaţă din Odessa, cunoscută din poveştile lui Babei şi de tot Imperiul sub numele de *Privoz.*

De la el am auzit multe poveşti. Acum, pentru că e pensionar, are timp şi îl găseşti prin crîşmele din jurul pieţei. îi dai o bere şi poveştile curg imediat şi neîntrerupt. Pînă se termină berea. Cum se termină berea, se termină şi povestea. Se uită în jur, se uită la ceas, caută cu privirea pe la celelalte mese, poate se găseşte un muşteriu care să-1 servească. Nu poate sta fără să bea, iar pensia lui este atît de mică, încît îi e şi jenă să o mai aducă în discuţie. Dacă îi umpli halba, poveştile continuă. Şi ştie multe, căci peste 40 de ani a stat de veghe la bunul mers al oraşului Odessa şi mai ales al bazarului de aici. El era miliţianul exemplar de care avea nevoie Odessa, îşi vedea de treaba lui, iar

anunţa un soi de mustaţă, aici fiecare-şi vedea de treaba lui. Fiecare ştia unde se termină puterea lui Jora Miliţianul şi unde începe puterea lui Graci, a lui Froim, a Profesorului sau a Pianistului. Totul e să fie fără *kipeş,* fără scandal. Ne respectăm frumos. Ei îşi plătesc dările, noi închidem ochii şi trăieşte, frate, cît poţi! Odessa-mama ne suportă pe toţi dacă ştim să ne vedem fiecare de treburile lui. Ştii bine că nici miliţia şi nici bandiţii nu iubesc *bespredelul.* Ei, se mai întîm- plau cîte una-alta, că totuşi mai aveam şi noi obligaţii faţă de şefii noştri. Mai trebuiau o amendă, un arest, dar totul în linişte şi bună înţelegere. Fireşte, dacă şi ei îşi vedeau de treburile lor şi nu începeau *bespre- delu'...* Dacă începeau *bespredelu'* şi ridicau *kipeşîn* tot oraşul, atunci eram nevoiţi să facem arestări serioase, căci îi ştiam pe toţi binişor. Nu aveam de ales, căci veneau cei de la centru care habar n-aveau de regulile locului şi făceau prăpăd pe aici. Dar aici, în general, a fost linişte după moartea lui Stalin. Ne-am văzut fiecare de treabă şi am trăit şi am mîncat împreună o pîine albă. înţelegi, Vasile Andreevici? a continuat el nostalgic. Ce băieţi! Ce băieţi erau! a zis Jora Miliţianul dînd ultimele înghiţituri peste cap, după care a tăcut brusc.

Comandam rapid încă două rînduri de bere, căci mă temeam să nu mă lase baltă cu povestea şi mai aveam de verificat cîteva

cu alte cuvinte. Lui trebuia să-i dai mînă liberă să vorbească, iar tu să-ţi înfrîngi sentimentul acela de intervievator profesionist care vrea materialul de jurnal sau de mai ştiu eu ce studiu. Dacă simţea că este interogat şi folosit, nu căpătai nimic. Totul trebuia să se întîm- ple natural, ca şi cum tu doar ascultai şi te minunai. El trebuia să vadă fascinaţia poveştii lui în ochii tăi. Dar pentru asta era nevoie de mult timp în care să se creeze acea stare de intimitate şi liniştea specifică povestitorului fără scop. Timpul acestui gen de povestitor şi acestui gen de ascultător e ca timpul băutorului autentic: oamenii stau acolo fără nici un motiv, fără nici un scop, fără nici o finalitate concretă. E aşa, un soi de timp al unei plăceri bolnăvicioase.

Şi dacă porneai aşa la drum, aflai tare multe lucruri. Aflai pînă la urmă şi despre lucrurile de care aveai nevoie. Dar berea trebuia să curgă şi nu era cazul să te temi că se va pili prea repede sau că se va termina timpul. Era destul de rezistent, chiar şi pentru vîrsta lui înaintată. Dar cu o singură condiţie: să urmăreşti ca nu cumva să-şi toarne vodcă în bere sau să treacă pe la bar să tragă o vodcă scurtă cînd mergea la toa- letă, căci atunci începea concertul.

Cînd se pilea, Jora Miliţianul devenea alt om. îşi rupea în primul rînd cămaşa şi le arăta tuturor o rană pe care o avea ceva mai jos de

pe mine, căci au ajuns în parlamentul de la Kiev şi ăl de la Chişinău. Ţara pentru care am vrut să murim se pişă pe noi. Uite ce am făcut eu pentru ea, urla Jora din toţi rărunchii, bătîndu-se cu pumnul în piept şi arătînd spre rana de mult cicatrizată. Ce a ajuns Patria mea? E ca o curvă terminată, se culcă cu bandiţii de ultimă speţă...

Ăştia-s bandiţi? Unde-s bandiţii mei de altădată, cu care împărţeam fiecare bucăţică de pîine şi ne respectam? Unde-s? Ăştia de azi sînt nişte trădători şi curve care se gîndesc numai la ei şi la neamul lor, iar poporul geme de suferinţă, de foame... Ahh! Cînd se va mînia poporul ăsta şi cînd vom pune mîinile pe topoare şi coase să-i dăm jos şi să-i trimitem dincolo de Volga, în Siberia, la muncă silnică, că doar asta mai merită! Unde eşti, Iosif Visarionoviiiiici, urla din toţi rărunchii şi se apuca să cînte imnul războiului celui mare:

Ridică-te, măreaţă ţară,
Ridică-te la luptă pe viaţă şi pe moarte".

Şi continua aşa pînă se prăbuşea pe masă. Dar se găsea mereu cineva care să-1 ducă acasă. Bătrînul miliţian Jora merita acest ajutor din plin. Era ultimul reprezentant al unei lumi dispărute. Sau transformate total, în care nici el nu se mai recunoştea, şi doar alcoolul îl mai ţinea în viaţă. Şi poveştile pe

de tehnici de control. Deveneam eu zen, dar nu într-atît încît să-1 scap de sub control. Lucruri diferite.

— Iar Pianistul, Vasile Andreevici, a fost un om de aur. Domnilor tovarăşi, pur şi simplu omul nu ar fi obijduit în viaţa lui o muscă. înţelegeţi? O muscă! Uite, zbura aşa musca. Tu stai şi bei bere şi-ţi vine să o plesneşti cînd ţi se aşază pe *tarankă* sau *pivă.* Nu aşa ar face orice om aşezat? Ei bine, nu! Pianistul nu o plesneşte să-i sară ochii, ci doar aşa, face puţin din palmă, parcă i-ar da cu evantaiul s-o răcorească. Parcă n-ar vrea s-o deranjeze. Mă scuzaţi, cum ar veni, vă rog să părăsiţi halba mea şi *taranka,* că vreau să servesc. Uite ăsta era Pianistul! Dar cum fura, cum fura!!! Nu, ăsta nu e furt. Ăsta nu poate fi numit furt pur şi simplu!!! spunea el apăsat, dînd din cap, vrînd parcă să se convingă pe sine, în timp ce mai trăgea cîteva înghiţituri zdravene de bere. Ce fac ăştia de azi e furt. Cum naiba, ziua în amiaza mare, să loveşti, să iei sacoşa, să furi în cel mai vulgar şi brutal mod? Cum?! De politicieni nu mai zic nimic, cum să-i respecţi? Unde-s arta şi stilul de altădată? continua el teatral povestea. Păi, să vă spun ce făcea Pianistul? Acest Rembrandt al furtului! Pe Pianist, cînd se urca în tramvai sau în autobuz, toată lumea îl saluta. Era mereu îmbrăcat elegant, nu-şi lăsa niciodată acasă pălăria sau cuşma lui frumoasă de nurcă. Cum să furi fără pălărie? Este o

e profesionist. Clientul nu trebuie deranjat pentru o nimica toată! Dar asta nu era tot. Asta era doar conturul picturii, o mică schiţă, un simplu preludiu. Pianistul nostru scotea frumos portofelul din buzunarele „modelului", lua banii din el şi punea la loc portofelul cu toate actele şi toate celelalte lucruri pe care le avea. Pianistul niciodată, dar niciodată nu păstra portofelul şi, mai ales, nu se atingea de acte. Oare actele nu erau treaba miliţiei? Da, fireşte, asta era treaba mea, căci atunci cînd amărîtul venea la noi, eu trebuia să-1 identific pe el, căci Pianistul era departe, undeva la umbra unui copac sau pe terasa unei crîşme, unde-şi serba noua operă în braţele vreunei doamne. îmi aduc aminte că odată a făcut una lată de tot. De fapt, a fost o capodoperă, ce mai! Era la o mare sărbătoare oficială. Toată lumea bună a oraşului se afla acolo. Doamnele gătite ca de gală, domnii puşi la patru ace cum numai la Odessa se poartă. Şi fireşte că eroii noştri de pe Moldovanka nu puteau lipsi. Pianistul era şi el prezent, cum altfel! Era serbare, era vreme bună, era un *sabantui* în toată regula. Şi eu eram atunci acolo. Dar nu ca să-i păzesc pe acei oameni, ci doar ca să sărbătorim. Le-am spus: băieţi, azi, fără prostii. Doar serbăm. Şi toţi băieţii au înţeles, numai Pianistul nu s-a putut abţine. Mişka, Mişka, de ce mă faci să fac prostii!? De ce mă duci în ispită? De ce mă

şi o familie de întreţinut, nu ca el, singur cuc. Că aşa-s bandiţii.

Bătrînul Jora se aşează comod pe scaun. îşi puse frumos halba în faţă, de parcă se pregătea de ultima bătălie, îşi îndreptă mustăţile, îşi frecă buzele şi continuă entuziasmat povestea.

— Dar să vă spun cum a fost. Toată lumea se simte bine, se distrează şi numai pe Mişka-1 mănîncă-n cur. Nu se poate stăpîni. A văzut cum un portofel gros, foarte gros, a fost scos şi băgat în buzunarul interior al costumului. Portofelul ca portofelul, dar cine era posesorul sacoului în care era portofelul foarte gros? Cine, cine? Ivan Petrovici Galaţuiev! Omul cu propaganda pe Odessa. De oamenii ăştia nu te atingi din principiu. Pur şi simplu nu se face! Nici Beni Krik nu ar fi îndrăznit să se atingă. La ce bun? Dar aşa gîndim noi, însă ce gîndea Mişka Pianistul nimeni nu ştie. Dar aveam să aflăm repede. Şi se apropie Mişka al nostru de Ivan Petrovici şi, fiindcă era un virtuoz cum nici Opera de la Paris şi Berlin n-a văzut, că Moscova oricum nu are de unde, i-a scos cît ai clipi portofelul din buzunar. Şi încă i-a mai şi mulţumit şi l-a întrebat de sănătate şi de cum se simte nevastă-sa. Nu putea să-1 lase fără portmoneu fără să-1 facă să se simtă bine. Clientul nostru, stăpînul nostru. A fost făcut la cea mai înaltă clasă! Dacă ar fi luat blestematul ăla de portmoneu şi ar fi plecat!

nu e tot. Ascultaţi pînă la capăt! Dacă ar fi plecat blestematul cu banii luaţi şi l-ar fi lăsat în plata Celui de sus pe Ivan Petrovici, poate că nici azi nu am şti această istorie. Numai că Pianistul nostru şi-a dat brusc seama că a făcut o gafă. Pentru noi, muritorii şi necunoscătorii tainelor acestei arte, nu era nimic. Era ceva minor. însă pentru un mare maestru, un clasic al genului, era de neiertat. Şi ce credeţi că omisese Pianistul? Ei bine, omisese să-i încheie nasturele de la sacou, nasture pe care-1 deschisese pentru ca degetele să cînte mai bine pe claviatură. înţelegeţi? Nu, nu înţelegeţi pentru că sînteţi nişte profani. Ascultaţi aici: după ce i-a scos portofelul, după ce i-a scos banii şi după ce i-a pus înapoi în buzunar portofelul, el ar fi trebuit să închidă nasturele pe care-1 deschisese la început. Şi a omis acest detaliu. Vă imaginaţi? Ce-am fi făcut noi în acest caz? Am fi fost probabil de mult beţi şi cu toţi banii cheltuiţi. în vecii vecilor nu ne-am fi gîndit la un nasture neîncheiat de la sacoul clientului. Să fim serioşi! Probabil aşa ar fi gîndit pînă şi profesioniştii în domeniu. Un detaliu nesemnificativ, care nu contează atît timp cît banii sînt deja în buzunarul tău. Aşa aţi fi făcut şi voi toţi cei prezenţi, arătă el cu mîna roată, ca să fie clar, şi mai luă trei guri de bere. Da, toţi am fi făcut aşa! Nu însă şi marele artist de renume mondial Mişka Pianistul. El a făcut ceea ce nimeni n-ar mai fi

tainele unei femei tinere? Cu toate că Mişka gîndea corect: ce femeie întreagă la minte stă cu ochii pe bărbatul ei la o chermeză? Dar se pare că ea nu stătea cu ochii pe Ivan Petrovici, ci pe buzunarul cunoscutului şef cu propaganda. Iar astea sînt două lucruri diferite. Cum ar veni, au fost în conflict de interese şi aici s-au ciocnit două interese. Mare ghinion... Da, da, da! Acea tînără aparent nevinovată a observat. Şi atunci s-a petrecut tragedia. Opera de artă a fost terminată, o operă desăvîrşită, însă artistul, ca orice mare creator, a fost sacrificat pe altarul artei sale. Şi, scu- zaţi-mă, aici a trebuit să intervin eu. Credeţi că mi-a fost uşor? O, ce ştiţi voi! Oi, oi, oi, pentru mine ar fi fost poate mult mai uşor să-i ard un bici pe spate neprihănitului şi preasfîntului Isus Hristos decît să-i pun cătuşele Pianistului. Şi uite-aşa l-am trimis la ocnă pentru cîţiva ani buni pe Mişka Pianistul. însă ce poveste a rămas! Hai mai bine să bem încă un rînd în cinstea acestor mari eroi pe care azi îi uităm. Ce vremuri trăim! Şi ştiţi ce mi-a spus la final acest artist desăvîrşit al meseriei lui? a întrebat tare bătrînul Jora Miliţianul, ridicîndu-se în picioare cu halba în mînă de parcă voia să fie sigur că toată lumea îl aude şi înţelege. Ei bine, mi-a spus ceva ce puţini miliţieni au auzit în viaţa lor: „Arestează-mă cu inima împăcată, Jora, nu-ţi fă probleme pentru mine.

mea. Şi sînt dispus să plătesc această greşeală. Dar sper să nu se mai repete". Da, aşa mi-a vorbit Mişka Pianistul... Ooo, care nu e doar un mare artist, ci şi un mucenic. Vă imaginaţi aşa ceva? întrebă Jora mimînd nedumerirea şi dînd pe gît ultimele guri de bere din halbă, pe care apoi o trînti pe masă.

Acestea erau poveştile spuse de miliţianul Jora, deja bătrîn, ieşit la pensie şi care îşi merita toate berile. Avea ce povesti. Totuşi, nu e puţin lucru să-1 arestezi pe Pianist, eroul despre care circulau atîtea legende!

Am ajuns prima dată în casa Pianistului tot prin intermediul Profesorului sau, mai bine zis, la recomandarea lui. Am ajuns la adresa indicată, am urcat în clădirea veche cu o curte interioară, la etajul doi, şi am sunat la numărul indicat pe un bileţel primit de la Profesor. Mi-a deschis o doamnă foarte în vîrstă, dar care se ţinea încă destul de bine şi avea nişte trăsături foarte frumoase. Era îmbrăcată îngrijit, mult mai dichisită decît bătrînii de pe la noi, care, de la o vîrstă, poartă haine ponosite, par neîngrijiţi şi cumva puţin decăzuţi. Asta poate şi din cauza sărăciei şi a lipsei unui ajutor din partea celor mai tineri, care, mai nou, fug în toate cele patru zări.

M-am prezentat şi i-am spus pentru ce venisem, îl căutam pe Mihail Ivanovici, cu referire la Mişka Pianistul. M-a poftit în sufragerie, o cameră încăpătoare, dar destul de încărcată cu mobilă veche, o mică bibliotecă şi multe tablouri şi fotografii

cam de aceeaşi vîrstă cu doamna care mi-a deschis uşa. Era îmbrăcat într-un halat elegant de casă, de culoare închisă. Chiar şi la acea vîrstă impunea respect. M-am prezentat.

— Mihail Ivanovici, iar pentru dumneata, tinere domn, se poate şi Mişka Pianistul, căci mi s-a comunicat despre interesul dumitale pentru persoana mea, ceea ce mă măguleşte sincer, a început ritualul faimosul hoţ de buzunare, care acum părea un domn respectabil de o anumită etate. Iar dumneaei este Maria Feodorovna, soţia şi dragostea mea, cea care a dus greul vieţii noastre deseori zbuciumate, a arătat el spre doamna care mi-a deschis uşa. Maria Feodorovna, poate ne faceţi, vă rog, un ceai, dacă tînărul domn nu se împotriveşte. Noi, după cum deja probabil ştii, nu consumăm alcool, dar vă putem oferi cu mare plăcere un ceai, a continuat bătrînul hoţ.

— Vă mulţumesc, ceaiul este perfect pentru mine, în timp ce doamna părăsea camera, îndreptîndu-se spre bucătărie pentru a pregăti ceaiul, noi ne-am aşezat comod în două fotolii de lîngă o măsuţă, ne-am privit şi am început discuţia. De fapt, a fost mai degrabă un soi de monolog al lui Mişka Pianistul.

— Toată lumea care vine pe la mine vrea să ştie istorii, secrete şi lucruri senzaţionale. Presa de azi a ajuns un imens scandal. Toţi vor asta. în realitate, munca mea, meseria mea s-a bazat mereu pe discreţie. Să umbli

ai fura de la bancă sau mai ştiu eu de unde. Ca să nu mai vorbesc la ce alte forme de escrocherii poţi apela. Aici, în meseria noastră, lucrăm cu o zonă intimă. Aş spune foarte intimă şi de aceea în munca noastră se cere multă discreţie. în buzunare, în genţile şi portofelele proprii nu umblă mai nimeni. Nici măcar soţii şi soţiile nu umblă unii în lucrurile celorlalţi. Asta e ca o lege nescrisă respectată de tot omul, indiferent de rang. Iar eu, ca un bun profesionist, am avut grijă să respect această discreţie maximă şi intimitatea clientului meu. Am scos, am sustras necesarul şi am pus la loc. Ce am găsit acolo e o taină, e secretul nostru. E ca la banca elveţiană. Şi noi garantăm secretul buzunarului, genţii şi portofelului, aşa cum banca respectă secretul bancar. Eu m-am născut înainte de război şi, ca mulţi copii din generaţia mea, am rămas orfan. La mine a fost puţin mai complicat. Eu vin dintr-o familie bună, dar, din păcate, ai mei nu au avut timp să mă educe, să mă crească. Tata a murit în primul an de război. Cînd a murit eu aveam doar cîţiva ani. Mi-a rămas de la el o singură fotografie, alături de mama, încă foarte tineri.

Pianistul scoase o fotografie veche alb-negru, deja îngălbenită, în care erau surprinşi doi tineri veseli şi cu siguranţă îndrăgostiţi.

— îmi aduc aminte bine bocetul mamei care a primit telegrama morţii tatei. Eu nu înţelegeam nimic, dar bocetul ei sfîşietor mi-a

se termine grozăvia războiului. însă frontul s-a mişcat, oraşul nostru a fost luat cu asalt şi copiii au fost mutaţi undeva în Asia Centrală. Eu m-am trezit la sfîrşitul războiului, la 8-9 ani, în Taşkent. Nu mai ştiam nimic de mama, iar cînd m-a găsit eu deja eram alt om. Eram una dintre tinerele speranţe ale banditismului sovietic. Eram cel mai bun hoţ de buzunare din generaţia mea şi preferatul lui Sioma Papugai, legendarul rege al buzunarelor. El m-a cules de pe stradă şi m-a învăţat meserie, pentru că mi-a văzut talentul. îi ziceau aşa pentru că se îmbrăca pestriţ ca un papagal. Dar el era regele genului ăstuia de hoţie. Cînd m-am îndrăgostit de Maria Feodorovna eram deja un bun profesionist şi trăiam pe picior mare. Cîştigam suficient de mult încît să-mi permit un apartament bun, haine elegante şi o masă pe zi în cele mai bune restaurante. Ea a crezut că sînt artist. Eram, în felul meu, dar nu destul cît să o cuceresc. Dacă atunci i-aş fi spus cine sînt, nu aş fi avut nici o şansă. Ea lucra ca recepţioneră la cel mai bun hotel din oraş şi m-am îndrăgostit. Şi am cucerit-o. Abia după căsătorie a aflat cine sînt cu adevărat, dar era deja prea tîrziu. Şi a fost pentru mine ca soţia unui *dekabrist-.* m-a suportat şi m-a aşteptat din puşcărie. Ne-am iubit mult, cum numai un hoţ şi o soţie de hoţ se pot iubi. Şi pentru că eu nu am fost un bandit fără familie, ci am vrut neapărat să-mi fac o familie, chiar dacă nu am copii, a trebuit să-

vrea să ştie cum se face şi ce trebuie să ştie un hoţ de buzunare adevărat. Meseria asta se învaţă? continuă Mişka Pianistul, luînd de pe masă două bile, pe care începu să le învîrtă printre degete cu o dexteritate cum nu mai văzusem.

Avea degetele subţiri şi foarte lungi, iar bilele se roteau în jurul lor atrase parcă de un magnet. Din cîte am înţeles, de aici i se trage şi porecla. De la degete.

— Ştii, noi avem o meserie mai specială. Noi, între bandiţi, sîntem puţin altfel. Nu sîntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge. Nu sîntem vizibili ca ceilalţi, nu sîntem bătăuşi şi fioroşi ca ceilalţi, dar ştim să ne facem bine meseria, fără a juca după regulile *sticleţi- lor.* Fireşte că, în general, trebuie să ai vocaţie pentru această meserie, ca şi pentru toate celelalte. însă e vorba şi de multă muncă, antrenament şi dexteritate dobîndită. în esenţă, există două părţi ale acestei arte. Este partea tehnică, modul efectiv în care se face, se execută un furt, şi partea psihologică, ce ţine de pregătirea şi executarea furtului. La partea tehnică e nevoie de multă dexteritate. Mîinile şi degetele trebuie să vadă singure tot. Ochii tăi nu trebuie să fie acolo. Ei se ocupă de altceva. Mîinile şi degetele însă rezolvă tot. Mîna trebuie să se muleze perfect pe orice formă, să curgă asemenea vinului într-un ulcior, fără să intre în conflict cu

„îmbulzeli" şi alte minuni pentru a ascunde această incapacitate de a armoniza întîlnirea dintre mîna lor şi buzunarul celuilalt. Aici trebuie să ai iscusinţă, care este perfecţionată prin multă muncă, multe exerciţii şi antrenament. De exemplu, eu nu am apelat niciodată la obiecte ajutătoare, nu am tăiat niciodată gen- ţile şi nu am plecat niciodată cu portofelul, actele sau geanta clientului după mine. Consider acest lucru grobianism şi lipsă de profesionalism. De aceea, despre mine circulă multe legende, care de multe ori sînt cam exagerate. Dar mîinile şi degetele trebuie ţinute mereu în formă. Şi cum ajungi la o astfel de performanţă? Prin mult exerciţiu. Dacă simţi că ceva nu merge bine, te opreşti. Faci o pauză. Verifici pe alte persoane, mai puţin riscante. La fel, niciodată nu am început munca băut, după un chef monstru sau obosit. Era o regulă de aur. Mîinile şi degetele, ca şi creierul preferă luciditatea şi claritatea. Trebuie să fie în formă. Cu partea psihologică, lucrurile sînt ceva mai complicate. Aici îţi trebuie instinct, spirit de observaţie, nervi, inteligenţă, luciditate şi enorm de multă experienţă. Pentru că aici contează nu doar să ştii să-ţi alegi clientul perfect, ci şi locul perfect, să ai în vizor toţi oamenii din jur care pot influenţa furtul. Aici eşti mai ceva ca un regizor, dar care înscenează şi controlează totul fără ca ceilalţi să înţeleagă ce li se întîmplă. El ştie ce

ceva valoros în buzunar. Trebuie să fie o cercetare prealabilă a clientului. Acesta trebuie să fie şi o victimă uşoară, cu toate că cei cu bani sînt clienţi dificili, pentru că ţin la ei, nu ca noi. Deci ştiu să şi-i păzească. Doar că noi ştim să-i sustragem mai bine decît ştiu ei să-i păzească. De aceea hoţul şi victima se iubesc atît de mult. Locul şi timpul contează mult. Trebuie să alegi un loc care să-ţi ofere multe posibilităţi de ieşire, multe oportunităţi de acţiune şi un timp în care clienţii sînt mai dispuşi să fie furaţi. Iar lucrul foarte complicat este să stabileşti ce persoane vor fi în jurul clientului şi ce vor face ele în clipa în care tu vei acţiona. Cînd acţionezi, eşti un om obişnuit, ba, mai mult, prezinţi încredere şi siguranţă. Nu poţi să fii hoţ dacă ai un comportament sau o înfăţişare care sare în ochi, căci atunci toţi vor fi cu ochii pe tine. în general, cel care fură este opus celui de care te temi, faţă de care eşti suspicios. Culoarea, cum spunem noi, hoţii, nu te avantajează. De aceea cei mai buni hoţi sînt oamenii cei mai respectabili şi de încredere. Cînd decizi să fii hoţ profesionist, trebuie să înveţi să devii om de încredere şi să ştergi orice urmă de suspiciune. Deci, cînd intri în acţiune, tu eşti un om de încredere care citeşte un ziar, de exemplu. Dar în timp ce citeşti ziarul sau o carte, urmăreşti simultan reacţiile celor care se află în cîmpul tău vizual. Tu nu doar vezi, ci şi prevezi fiecare mişcare a celorlalţi. Cînd

plictisit cu poveştile mele, şi îşi strigă duios doamna: Maria Feodorovna, servim şi noi ceaiul ăsta? Să nu-1 lăsăm pe tînărul domn fără ceai. Şi, te rog, şi o dulceaţă de cireşe, dacă se poate. Din cele amare, te rog.

în timp ce doamna elegantă turna în căni ceaiul aromat, Mihail Ivanovici, cel care cîndva fusese faimosul hoţ de buzunare Mişka Pianistul, despre care a auzit orice copil din Odessa sau Chişinău, se uita cu admiraţie la ea şi zîmbea. Doamna lui elegantă turna atentă ceai în căni şi zîmbea luminos. Sorbeam din ceaiul negru, amărui şi nu ştiam ce să cred. Să fie adevărat ceea ce spun ei, e adevărat ceea ce mi se întîmplă sau visez? Poate că era. în definitiv, ce contează? Poate doar povestea şi acea stare confuză de

Despre buzunare şi haine: de la *haute couture* şi *pret-ă-porter*

Dar Domnul Dumnezeu a chemat pe om şi i-a zis: „ Unde eşti?“. El a răspuns: „ Ţi-am auzit glasul în grădină; şi mi-a fostfrică, pentru că eram gol, şi m-am ascuns". Şi Domnul Dumnezeu a zis: „Cine ţi-a spus că eştigol?“.

IU

Un oraş e ca o haină. Are fason şi croială. Uneori mai bună, alteori mai proastă. Are material şi cusătură, uneori mai bine făcută, alteori mai de mîntuială. Cert este că vrea mereu să-ţi ia ochii cu ceea ce se vede la suprafaţă. Tu de obicei cazi pradă acestui fel de a-1 cunoaşte. Priveşti materialul şi croiala, formele şi culorile şi crezi că ai cunoscut oraşul. Ai vizitat locurile pe care el vrea să le vezi şi nu bănuieşti lucrurile ascunse. Iar locurile ascunse sînt cele mai interesante şi mai importante.

Pentru ce s-a inventat haina? V-aţi întrebat vreodată? Astăzi, cînd televiziunile şi întreaga industrie a showbizului reduc haina la un element vestimentar al modei, al divertismentului şi al spectacolului, cînd toate magazinele ne vînd ceva la modă, de sezon, ceva prezentat de manechine, noi aproape că am uitat pentru ce s-a inventat haina. O, nu, dragilor, haina nu a fost inventată pentru a fi *haute couture.* O, nu! Şi nici măcar pentru a fi *pret-ă-porter.* Nu! Nici măcar pentru asta!

Nimeni nu mai ştie pentru ce s-a inventat haina, însă ce este *haute couture* ştie aproape oricine, nu are cum să nu fi aflat. După cum bine ne aducem aminte, acest fenomen vestimentar a apărut în rîndul luxoasei aristocraţii franceze, care avea croitori personali, aprovizionaţi cu mătăsuri scumpe, ce îi împodobeau cu haine pe membrii curţii regale plictisite şi dornice de fală. în timp,

puterii. Este haina puterii. Este uniforma puterii, ca să explicăm şi pe înţelesul bandiţilor. Voi, dragi prieteni bandiţi, purtaţi uniforme „zeghe" pentru a fi identificaţi, pe cînd ei poartă *băute couture* pentru a se distinge radical de voi, de toţi. E o prăpastie, nu-i aşa? Pentru voi, uniforma de închisoare e un semn al stigmatului şi al poziţiei sociale inferioare pe care-o ocupaţi, în timp ce pentru ei e marca puterii şi a poziţiei sociale superioare. Şi nu vă veţi întîlni niciodată, căci între voi sînt zidurile, gratiile, instituţiile puterii, gardienii, poliţia, justiţia, armata şi toate celelalte.

Şi, dacă tot vorbim despre uniformă, e ştiut că ea este un însemn al disciplinei şi controlului. Uniforma cu epoleţi e puterea de control, puterea celui care disciplinează fizic şi psihologic, iar uniforma fără grade şi ierarhii, zeghea, este a celui care trebuie disciplinat. Cel dintîi are un nume şi un grad ierarhic stabilit, cel din urmă are doar stigmatul clasei damnate şi nu are nume cînd o poartă, ci doar un număr; mai mult, el este un număr. Pentru putere, aceştia nu sînt decît nişte numere ce trebuie îngrădite şi ţinute departe de oamenii cu nume, superiori ierarhic. Oamenii în *băute couture* trebuie protejaţi de cei în zeghe cu ajutorul oamenilor în uniforme gradate.

Ah, dar era să uit. între voi mai există ceva. între haina *băute couture* şi zeghe, dincolo de uniformele cu epoleţi, mai e ceva important. Şi anume, haina *pret-ă-porter.* Să ştiţi că

cum să lucraţi cu ele, căci ăsta e sensul jocului. Hoţii şi Vardiştii. Ştiţi bine cum se procedează cu duşmanii voştri în uniforme, de la poliţist la judecător şi alţi reprezentanţi ai puterii. De multă vreme nu vă mai temeţi de *musor,* acest gunoi care vă terorizează. însă încercaţi să înţelegeţi cine se ascunde sub această haină *pret-ă-porter?*

Pret-ă-porter este haina *gata-de-purtat* şi aici se ascunde cam toată filosofia. Ea este un soi de haină ce imită *haute couture*-\A, chiar dacă nu e făcută de mari croitori, se produce în serie într-o fabrică sau mai multe şi nu este confecţionată din aceleaşi materiale scumpe. Esenţa ei constă în imitare, iar cel care o poartă aparţine unei clase inferioare, de mijloc, vrînd şi visînd să se considere că aparţine clasei superioare. *Pret-ă-porter* este de fapt haina şi uniforma celor pe care voi îi numiţi foarte simplu *fraieri.* între voi, cei care purtaţi uniforma zeghe, şi cei care poartă *băute couture* se află această castă ce-i apără de voi, adică fraierii care poartă *pret-ă-porter.* Ei sînt de fapt şi cei mai buni vînători de bandiţi şi constructori de puşcării, dar şi cele mai bune „jertfe" ale voastre.

încă puţin despre zeghe. De ce v-au vărgat fraierii vouă uniforma, şi nu pe a celor cu epoleţi, care apără puterea şi pe cei în *haute couture* şi *pret-ă-porter?* Nimeni nu ştie cînd a început această tradiţie şi de ce. Specialiştii îşi bat şi azi capul. Să fi pornit totul din

înaintea Domnului Dumnezeului tău. Dacă întîlneşti pe drum un cuib de pasăre, într-un copac sau pe pămînt, cu pui sau ouă, şi mama lor şezînd peste pui sau peste ouă, să nu iei şi pe mama, şi pe puii ei, ci să dai drumul mamei şi să nu iei decît puii, ca să fii fericit şi să ai zile multe. Cînd zideşti o casă nouă, să-ţi faci un pălimar împrejurul acoperişului, ca să nu aduci vină de sînge asupra casei tale, dacă s-ar întîmpla să cadă cineva de pe ea. Să nu semeni în via ta două feluri de seminţe, ca nu cumva să întinezi şi rodul seminţei pe care ai semănat-o, şi rodul viei. Să nu ari cu un bou şi un măgar înjugaţi împreună. Să nu porţi o haină ţesută din felurite fire, din lînă şi in, unite împreună. Să faci ciucuri la cele patru colţuri ale hainei cu care te vei înveli".

Aceste haine ale Diavolului, hainele vărgate, erau de fapt în tot Evul Mediu însemnele celor decăzuţi şi damnaţi, aruncaţi din cetate, în imediata vecinătate a zidurilor înconjurătoare: de la hoţi la clovni şi de la schilozi la eretici. Cert este că, atunci cînd carmeliţii din Palestina au ajuns în Europa cu rasa lor dungată, toţi locuitorii satelor şi orăşelelor în care se opreau aruncau cu pietre în ei. Pentru că purtau haina Diavolului, vărgată. Iar pentru asta puteai fi condamnat la moarte. Acest însemn, devenit stigmat, a rămas pînă în ziua de azi. Mult timp a fost folosit pentru a distinge clar categoria „îngerilor căzuţi", a bandiţilor şi hoţilor, care

Ceea ce pentru ceilalţi e stigmat pentru ei este un semn al solidarităţii. Cum spune şi cîntecul *blatarilor-.*

Dacă am pantalonii vărgaţi,
Vă rog o ţigară să-mi daţi.

Dar oare acesta este sensul principal al hainei? Haina este oare doar un însemn al puterii şi al ierarhiei noastre sociale? Oare haina este făcută ca pe unii să-i proslăvească, pe alţii să-i motiveze să-şi dorească a fi proslăviţi, iar pe alţii să-i umilească? N-aş crede că lucrurile sînt atît de simple.

Bine, bine, o să-mi spuneţi, dar toată lumea ştie că haina mai are o funcţie importantă, aceea de a proteja corpul de soare şi căldură, de geruri, furtuni şi ploi şi de multe alte fenomene ale naturii cu care se confruntă omul. Puteţi să-mi spuneţi simplu: omul a inventat haina ca să se protejeze. Haina este blana lui artificială.

Şi aveţi dreptate. Aşa e. Şi nimeni de pe acest pămînt nu vă poate contrazice. Dar un bătrîn bandit care pretindea că e rabin mi-a spus că lucrurile stau puţin altfel. Că haina nu apare în urma nevoii de protecţie, ci în urma păcatului primordial. Haina nu ne vorbeşte de protecţie, ci de goliciune. Despre conştiinţa de a fi gol. Este ruşinea care vine în urma acestei cunoaşteri aduse de păcatul originar. Atunci, ce vrea să spună haina înainte de

ne-o ascundem: la început au fost nişte frunze de smochin, apoi ne-am inventat tot felul de acoperă- minte. Haideţi să recitim istoria hainei, aşa cum e spusă ea în cartea cea bună a Pentateuhului. în Geneză, capitolul 3, o avem în toată splendoarea ei:

> Şarpele era mai şiret decît toate fiarele cîmpului pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. El a zis femeii: „Oare a zis Dumnezeu cu adevărat: «Să nu mîncaţi din toţi pomii din grădină»?". Femeia a răspuns şarpelui: „Putem să mîncăm din rodul tuturor pomilor din grădină. Dar despre rodul pomului din mijlocul grădinii, Dumnezeu a zis: -Să nu mîncaţi din el şi nici să nu vă atingeţi de el, ca să nu muriţi»". Atunci, şarpele a zis femeii: „Hotărît că nu veţi muri, dar Dumnezeu ştie că, în ziua cînd veţi mînca din el, vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele şi răul". Femeia a văzut că pomul era bun de mîncat şi plăcut de privit şi că pomul era de dorit ca să deschidă cuiva mintea. A luat deci din rodul lui şi a mîncat; a dat şi bărbatului ei, care era lîngă ea, şi bărbatul a mîncat şi el. Atunci li s-au deschis ochii la amîndoi; au cunoscut că erau goi, au cusut laolaltă frunze de smochin şi şi-au făcut şorţuri din ele. Atunci au auzit glasul Domnului Dumnezeu, care umbla prin grădină în răcoarea zilei, şi omul şi nevasta lui s-au ascuns de faţa Domnului Dumnezeu printre pomii din grădină. Dar Domnul Dumnezeu a chemat pe om şi i-a zis: „Unde eşti?". El a răspuns: „Ţi-am auzit glasul în

Dumnezeu a zis femeii: „Ce ai făcut?". Femeia a răspuns: „Şarpele m-a amăgit şi am mîncat din pom". Domnul Dumnezeu a zis şarpelui: „Fiindcă ai făcut lucrul acesta, blestemat eşti între toate vitele şi între toate fiarele de pe cîmp; în toate zilele vieţii tale, să te tîrăşti pe pîntece şi să mănînci ţărînă. Vrăjmăşie voi pune între tine şi femeie, între sămînţa ta şi sămînţa ei. Aceasta îţi va zdrobi capul şi tu îi vei zdrobi călcîiul". Femeii i-a zis: „Voi mări foarte mult suferinţa şi însărcinarea ta; cu durere vei naşte copii, şi dorinţele tale se vor ţine după bărbatul tău, iar el va stăpîni peste tine". Omului i-a zis: „Fiindcă ai ascultat de glasul nevestei tale şi ai mîncat din pomul despre care îţi poruncisem: •Să nu mănînci deloc din eh, blestemat este acum pămîntul din pricina ta. Cu multă trudă să-ţi scoţi hrana din el în toate zilele vieţii tale; spini şi pălămidă să-ţi dea şi să mănînci iarba de pe cîmp. în sudoarea feţei tale să-ţi mănînci pîinea pînă te vei întoarce în pămînt, căci din el ai fost luat; căci ţărînă eşti şi în ţărînă te vei întoarce". Adam a pus nevestei sale numele Eva, căci ea a fost mama tuturor celor vii. Domnul Dumnezeu a făcut lui Adam şi nevestei lui haine de piele şi i-a îmbrăcat cu ele. Domnul Dumnezeu a zis: „Iată că omul a ajuns ca unul din Noi, cunoscînd binele şi răul. Să-l împiedicăm dar acum ca nu cumva să-şi întindă mîna, să ia şi din pomul vieţii, să mănînce din el şi să trăiască în veci". De aceea, Domnul Dumnezeu l-a izgonit din grădina Edenului ca să lucreze pămîntul, din care fusese luat. Astfel a izgonit El pe Adam, şi la răsăritul grădinii Edenului a pus nişte heruvimi, care să

eram goi, ne-am îmbrăcat, ca să ne ascundem goliciunea. Sensul principal al hainei nu e nici marca puterii şi superiorităţii, nici stigmatul neputinţei şi inferiorităţii, ci un semn al egalităţii în goliciunea noastră în faţa destinului, a divinului sau în ce mai credeţi voi.

Dar de unde pornisem? Ah! De la cunoaşterea unui oraş şi de la croiul şi fasonul lui. Fireşte, tuturor ne place fasonul. însă în toată această poveste intervine un element foarte important.

Se spune că Dumnezeu l-a făcut pe om. Alţii spun că munca l-a făcut pe om. Şi unii, şi alţii au dreptate. Bandiţii însă citesc cel mai bine această cheie talmudică şi religioasă. Pe om l-a făcut ceea ce el ascunde. Omul a început să se diferenţieze nu prin ce se observă la prima vedere, ci prin ceea ce ascunde. Adică, mai simplu: buzunarul l-a făcut pe om. Cum ziceam, omul a creat haina pentru că era gol şi voia să-şi ascundă goliciunea. însă pentru a ascunde totul cît mai bine a creat nu doar haina, ci şi buzunarul.

De asta, ca să închei acest lung ocol, cînd mergeţi prin oraşe, nu vă comportaţi ca nişte fraieri de turişti care cască gura la ce se vede, ci comportaţi-vă ca nişte bandiţi. Cum adică? Simplu: buzunăriţi oraşul! Căutaţi buzunarele, căutaţi locurile ascunse, căci numai aşa veţi putea să cunoaşteţi şi să

deoparte, nici tu şi nici paza ta, în caz că îţi permiţi să angajezi un protector care să-ţi apere buzunarele. Cu cît buzunarele vor fi mai bine păzite, cu atît ele vor fi mai tentante pentru hoţi şi pentru diverşi bandiţi, doritori să le viziteze pentru a răscoli prin ele. Această specie este de o curiozitate bolnăvicioasă.

Cînd au apărut şi de unde au apărut aceste buzunare, nimeni nu mai ştie, însă este cert că omul a devenit cu adevărat om odată cu buzunarele. Unii bandiţi mi-au spus că buzunarele există încă din vremuri ancestrale, cînd omul era vînător şi se lupta cu fiarele, iar pentru a-şi proteja ce avea mai scump, adică organele genitale, a inventat un soi de săculeţ care-i proteja comoara, astfel încît fiara să nu fie tentată să-i sfîşie obiectul nepreţuit.

Alţii mi-au povestit istorii, antice şi medievale, zic ei, care explică în ce fel a apărut buzunarul pentru a ascunde lucrurile secrete, intime, tainice şi, mai ales, valoroase. Mai întîi au fost nişte săculeţi. Cu timpul, au fost transformaţi în buzunare de tot felul, de la cele vizibile la unele ingenioase şi ascunse. Săculeţii s-au transformat în buzunare pentru diverse obiecte, în genţi simple sau sof sticate, care există şi astăzi şi pe care le întîlnim la toate hainele sau printre accesoriile utile unor bărbaţi simpli sau femei sofisticate. Cît adevăr este în această

croitor este Benea Karman. Karman înseamnă în rusă „buzunar". Povestea spune că cei mai mari bandiţi şi contrabandişti din regiune au venit într-o noapte la bătrînul croitor din Odessa şi i-au făcut o comandă fără să ştie nici ei exact ce vor primi la final. în meseria lor de contrabandişti aveau nevoie de ceva care să le permită să ascundă documente sau bani, pietre preţioase sau arme. Ca orice croitor serios din Odessa, el îşi făcea reclamă cum numai breasla lui ştia: „Dumnezeul nostru Iahve a făcut lumea asta în şase zile, iar în a şaptea s-a odihnit; eu o să-ţi fac o pereche de pantaloni într-o săptămînă; dar uită-te la lumea asta şi uită-te la pantalonii mei". Şi nu poţi să spui că nu avea dreptate.

Ei, şi de acum pantalonii au început să aibă buzunare! Benea Karman a înţeles perfect sugestia bandiţilor şi a desenat nişte croiuri şi nişte buzunare, că nici bandiţii specializaţi în tot ce nu se vede şi ce e ascuns nu le mai puteau da de capăt. Şi uite aşa, un bătrîn croitor din Odessa şi nişe contrabandişti necu- noscuţi au reinventat lumea. De ce? Pentru că aşa a apărut buzunarul *keshene,* cum i se spune în idiş, şi aşa au apărut şi hoţii de buzunare, meserie foarte respectată în breasla bandiţilor. Fireşte, aceasta este doar o legendă locală. Dar ce poate fi mai adevărat decît o legendă despre buzunar? Poate doar un buzunar gol...

Nu aveţi voi atîtea taine şi locuri ascunse

Hoţii de buzunare însă nu intră în buzunarele tale oricum, pentru că meseria lor a devenit o artă. Ei pătrund fără să simţi, ca nişte maeştri ce sînt ai locurilor ascunse.

în puşcărie însă lucrurile se schimbă radical. în mai toate puşcăriile lumii, buzunarele trebuie să fie la vedere ori să lipsească. Deseori, puşcăriaşii sînt pedepsiţi prin ruperea buzunarelor, pentru că ele ascund lucruri periculoase şi interzise aici. Lipsa buzunarelor menţine sistemul de control al gardienilor asupra puşcăriaşilor. însă asta e doar o aparenţă, pentru că ingeniozitatea şi experienţa bandiţilor sînt fără margini. Cele mai nebănuite locuri ale hainei se transformă în buzunare ascunse şi tainice, fiecare loc din cameră se transformă într-un buzunar pe care nici un gardian vigilent nu-1 poate găsi decît după o îndelungată experienţă cu deţinuţii. Adică atunci cînd devin şi ei un pic bandiţi şi puşcăriaşi.

Dar ceea ce este şi mai greu de imaginat pentru un om din lumea „normală", de fraieri şi poliţişti, e faptul că inclusiv corpul deţinutului se poate transforma într-o haină; el capătă însuşirile unei haine. Bandiţii profesionişti, cu o lungă experienţă în puşcărie, pot ascunde în corpul lor lucruri în modalităţi care ar face mintea unui fraier să se blocheze şi dacă doar ar afla de ele. Organele interne devin adevăraţi saci de transport al unor prafuri sau obiecte

porţile doar cînd banditul zice „Sesam, deschide-te!“ sau „Sesam, închide-te!“. Şi, apropo, nu ştiu dacă ştiţi, dar, cînd un bandit taie cu cuţitul pe cineva, zice: „I-am făcut buzunar". E un alt fel de a înţelege lucrurile.

Toate aceste istorii le-am auzit şi le-am înţeles stînd la poveşti cu vechii contrabandişti de la Akkerman, Chişinău şi Odessa. Eu mi-am permis doar să refor-

Ţîgan - aventuri prin stepa

Struna cîntă, Chitara boceşte, Gînduri triste mă bîntuie, bani, Sînt o tînără care iubeşte, Dar în suflet am mia de ani.

în studenţie, cînd am rămas peste vară în Iaşi, am început brusc să aud oraşul. în cursul anului nu-1 auzeam, dar, cînd rămîneam vara sau veneam la restanţele de la început de toamnă, descopeream sunetele oraşului. Poate că în cursul anului era prea multă gălăgie, poate că singurătatea din vară şi din toamnă, pînă să vină colegii, prietenele şi iubitele, care-mi ocupau tot timpul, genera o linişte interioară ce mă făcea să aud mai bine ce se întîmplă în jurul meu. Nu ştiu, dar atunci am descoperit acest lucru.

Ca să poţi auzi oraşul, ai nevoie de linişte. în oraşele mari, acest lucru este aproape imposibil. Acolo sunetele devin un vuiet. Un soi de fond sonor în care nu mai distingi nimic. E un zgomot cu care te obişnuieşti şi în care e greu să desluşeşti un sunet de altul. Dacă ai însă linişte, brusc orice sunet devine distinct şi clar.

în Copou e aşa o linişte, încît ai o gamă de sunete inconfundabile. Ai corul de ciori care croncănesc în două valuri. E suita de seară, care anunţa sfîrşitul zilei. Şi ai coralul de dimineaţă, care e un val puternic, între patru şi şase. După aceea nu le mai auzi decît accidental.

în timpul coralului matinal *Corvus de Copou* intervine tramvaiul. Aici avem două sunete distincte. Basul domol şi lin al tramvaiului care coboară Copoul şi sopranul alert şi grăbit al tramvaiului ce urcă Copoul.

ritmul sînt date însă de pupeze, cu al lor pu-pu continuu şi inconfundabil. Sînt singurele voci care fac faţă corului *Corvus* şi-l completează perfect.

La percuţie sînt pisicile de pe acoperişul casei, care din cînd în cînd simt nevoia să intervină. Ele sînt susţinute ritmat şi de lătratul îndepărtat al cîinilor dinspre Sărărie şi Ţicău.

Bine, ar mai fi o gamă întreagă de ciripituri şi sunete care compun *Simfonia Copoului,* dar nu aş vrea să mă erijez în critic muzical. Descoperirea asta m-a fascinat însă. Şi de atunci m-am îndrăgostit de Copou şi de Iaşi.

în toamnă l-am cunoscut pe laşa Ţîgan. Povestea e următoarea. Era pe vremea în care încă nu mă maturizasem, dar nici adolescent nu mai eram. Cum e mai prost.

Luasem în sfîrşit examenul la logică matematică, ce îmi mîncase toată vara şi mă stresase enorm. L-am blestemat pe profesorul care a făcut acest curs insuportabil, nu pentru că nu iubeam eu logica, ci pentru că era un curs fără noimă; dar am luat examenul cu un amărît de şapte. Pentru mine, absolvent de şcoală muzicală, a fost greu. Eram însă fericit şi simţeam că trebuie să zbor undeva departe, spre mare, spre sud, acolo unde sufletul meu prinde aripi şi eu intru într-o altă dimensiune.

L-am sunat pe Maki să-1 întreb dacă pot poposi cîteva zile în *bata* lor primitoare, căci

mi-am spus că ar putea să mă ia din Akkerman sau Ismail şi să mă ducă la Odessa, căci în această perioadă se afla cu treabă în zonă.

în această regiune am copilărit, aşa că totul îmi era foarte familiar. Aici aveai la doi paşi satele pescăreşti ale rascolinicilor ruşi, din care, dacă intrai, nu mai puteai ieşi. Aici erau cîteva sate mari şi bogate de moldoveni, unde părinţii mei aveau prieteni foarte buni pe filieră religioasă, cu care se vizitau vară de vară. Sectanţii noştri de aici erau cei mai buni producători şi comercianţi de legume şi împînziseră toată Ucraina, o bună parte a Rusiei şi ţările baltice încă din perioada comunistă. în anii ’70-’80, aceste sate trăiau un soi de renaştere şi prosperitate. Astăzi lucrurile nu mai arată la fel. O mare parte a sectanţilor mei au ales calea pribegiei şi a muncii în străinătate. Unii lucrează la Moscova sau în Italia şi fac ruble şi euro, bani frumoşi, dar pentru care plătesc un preţ foarte mare, iar alţii, mult mai numeroşi, au emigrat în masă în Statele Unite, ţara făgăduinţei, unde curge lapte şi miere, amestecate cu venin. Fiecare a fost liber şi a avut dreptul să plece în cele patru zări cînd dezmăţul terapiei de şoc liberale al anilor ’90 a făcut praf totul. Doar bandiţii mei se pare că se descurcau de minune în noile ape foarte tulburi. Tot ce a rămas neschimbat de la

limbă şi au învăţat aceeaşi meserie de bandit. Cum altfel? De ce aici? Să fie din cauza brizei mării, a pământului mai sterp, a căldurii excesive? Sau poate din cauza amestecului de neamuri şi popoare, religii şi secte nenumărate? Sau poate pentru că legile imperiilor nu au funcţionat niciodată pe aici, instituţiile statale nu au prins contur şi formă şi totul se reduce la mica înţelegere între oameni care negociază permanent totul. Două instituţii funcţionează aici perfect: trădarea şi contrabanda. Ce înseamnă ele, vă voi povesti poate cu altă ocazie.

Să revenim la Akkerman, Cetatea Albă şi Belgorod- Dnistrovski, oraşul cu trei nume, care se înalţă mîndru pe mal. în copilărie, aici am auzit un cîntec care mi-a plăcut şi pe care l-am învăţat. De fapt, era un cîntec pe care puteai să-l auzi în toate crîşmele din zonă şi pe care, nu ştiu de ce, îl adorau moldovenii din regiune şi-1 cereau mereu la restaurant, dar mai ales la nunţi. Nu era cîntăreţ sau orchestră să nu-1 ştie: *Vechiul Akkerman.* El spune cam aşa:

N-am fost pe la Paris, eu, şi nu m-atrage acolo,
Zatoka-i mai aproape, şi Şabo uite-o colo, Oricît nu m-ar atrage cu stil Odessa-mama, Eu voi rămîne-aicea, în scumpa Akkermana.

Refren
La noi, acuma e vremea prea frumoasă,

La Moscova n-am fost încă, dar toţi îi cunosc tîlcul.

Iar unde a fost Kiev, era doar pustiu locul.

Istoricii Eladei ne spun însă ş-acu':

Cîndva, aicea, grecii oraşul îl făcu.

Refren...

şi tot aşa.

Era un cîntec care preamărea frumuseţea şi obiceiurile locului, deschiderea şi voia bună, veşnic puse la masă. Uitasem de el, dar acum, că mergeam spre Akkerman, am început să-1 fredonez fără să-mi dau seama.

Sînt o mulţime de astfel de automatisme ce ţin de o educaţie intimă pe care nu o mai controlezi direct. Cumva, mintea singură îşi impune reguli şi limite, ordine şi filtre. Acest dresaj, această autoeducaţie produc în tine tot soiul de bariere de care nici tu nu-ţi dai seama decît foarte greu şi tîrziu. Asta observ destul de des în ultimul timp. Urmele copilăriei şi adolescenţei încep să fie tot mai vizibile spre 40 de ani şi după vîrstă asta. Ce se întîmplă în acea perioadă? Se întîmplă ceva foarte important.

Cînd am ajuns în România, am înţeles sau, mai degrabă, am intuit că pentru a mă proteja trebuie să vorbesc ca majoritarii şi că fiecare cuvînt şi gest care-mi trădează apartenenţa la o „specie inferioară" sau diferită îmi blochează ascensiunea. Aşa m-am apucat să învăţ să-mi controlez instinctele, să-mi îmblînzesc sunetele şi literele pentru a scoate

zis, spre a mă integra şi eu în masa majoritară indistinctă. Puterea şi poziţia pe care le capeţi, oricît de minore ar fi, încep să acţioneze puternic asupra ta. îţi impun să faci lucrurile mai bine, ca la carte, pentru a merge mai departe. E forma maximă de dresaj social. Dresaj şi iarăşi dresaj. Pentru că vrei să arăţi că şi tu eşti din „rasa superioară" şi poţi răspunde ideal la comenzi.

însă stăpînul, oricît de bine ai face şi ai ascunde totul, te miroase, te simte, se uită în ochii tăi, ascultă sunetele tale, îţi verifica dinţii şi unghiile, pentru a fi sigur că nu eşti diferit de el. Te caută, te urmăreşte, iar tu ascunzi totul şi te supui. Te temi să nu te dea de gol vreo literă, vreo vocală, vreun gest sau mai ştiu eu ce „atavism" din lumea din care vii.

Dar atavismele funcţionează. Şi e greu ca un copil din Imperiu, crescut în kibuţuri sectante complicate şi fascinat de bandiţii care îl protejau, cu o limbă foarte diferită, cu obiceiuri şi stiluri foarte particulare, să poată ascunde totul. Şi mai ales formatarea gîndirii şi a felului de a înţelege. Nu se poate. Sau este foarte greu. Şi atunci ele trebuie să explodeze. Prin atitudine, prin revoltă, prin gesturi şi prin limbă.

Limba este cel mai fascinant lucru în aceasta ecuaţie, dar şi cel mai uşor de observat şi de controlat. Majoritatea basarabenilor care au stat mu Iţi ani în

Cînd rămîn între ei, trec deodată în registrul lingvistic familiar, intim. „Au plecat românii, aşa că hai să vorbim omeneşte." Aşa gîndesc şi-aşa fac. Asta e concluzia. Sau cînd merg spre casă: pînă la vamă vorbesc frumos, corect, „civilizat" şi, cum trec de vamă, toţi, dar absolut toţi schimbă registrul de la cel „civilizat" la cel „omenesc".

Asta numesc eu atavism. E destul ca omul să fie plasat în mediul propice ca să-i crească iarăşi blana, dinţii şi ghearele. Adică să revină la ceea ce a fost el iniţial, în copilărie şi în adolescenţă. în anumite contexte, lucrurile sînt şi mai grave: animalul iese din noi dincolo de educaţie, dresaj, civilizaţie şi haine scumpe.

Nu mă credeţi? Am crezut cu toţii că în ultimii 50 de ani de pe corpul nostru „biopolitic" au fost înlăturate o mulţime de particularităţi, caractere specifice unei lumi „arhaice", aparent dispărute. Am crezut că modernul nostru corp politic a fost „domesticit" şi „civilizat" şi că am scăpat de „ascendenţii îndepărtaţi". Ni s-au retras şi mi s-au tăiat ghearele, colţii s-au tocit şi blana a dispărut. Am fost spălaţi, coafaţi şi îmbrăcaţi frumos. Purtăm papioane şi cravate distinse. Am fost educaţi şi deprinşi cu bunele maniere: citim cărţi deştepte, expunem în galerii moderne, umblăm în cluburi stilate. Am învăţat jargonul european şi-l recităm ca la carte.

moarte ies la iveală şi ne dăm seama că doar au fost frumos fardate, ambalate şi controlate pentru o vreme. Ele sînt cu noi şi pot reînvia oricînd. Iar în contextul actual sînt mai vizibile pe zi ce trece. Dacă la început *„open-mind-ul* civilizat" se jena să le arate, spunînd că sînt doar accidente, acum vedem cum nimeni nu se mai ascunde.

Atavismele la vedere! E noua tendinţă globală, nu doar românească. Putem oricînd să ne sfîşiem: avem cu ce. Şi cine sînt sfîşiaţi primii? Ca întotdeauna, întîi sînt sfîşiaţi mieluşeii, după care începe orgia generală...

Dar iarăşi am deviat cam mult. începusem să vă povestesc despre întîlnirea cu laşa Ţîgan.

în copilăria mea am cunoscut puţini ţigani. Foarte puţini. în Basarabia, ei erau concentraţi în nord, spre Soroca, socotită capitala ţiganilor din URSS. Acolo erau foarte mulţi şi de obicei aveau cîteva sectoare pe care le controlau bine: comerţul şi contrabanda, pe de o parte, şi lăutăria, pe de altă parte.

Cînd a apărut laşa Ţîgan, în timp ce noi aşteptam nişte *şaşlîk,* acele faimoase frigărui georgiene cu salată, figura lui m-a impresionant. E adevărat că eu, pînă să mă mut în România, aveam o impresie foarte romantică despre ţigani. Era imaginea contrafăcută de sovietici care, deşi destul de reală, ascundea multe lucruri. Pentru mine,

laşa Ţîgan era un tip destul de înalt, subţire, genul vînos, cu mustaţă mare, cu păr negru şi lung, pe care îl avea cumva prins la spate. Pe cap avea o pălărie, însă nu din aia cu boruri mari, cum le place lor, ci una mai micuţă, cu o curea mică de piele împrejur. Purta nişte pantaloni largi de catifea, strînşi la mijloc cu o curea lată de piele, şi o cămaşă în mare parte neagră, însă care, în acelaşi timp, era destul de pestriţă, căci avea imprimate un soi de floricele multicolore. Mînecile erau suflecate şi pe braţele foarte bronzate se vedea tatuată o sirenă cu un nume şi nişte semne neclare. laşa era un bărbat frumos, chiar dacă trecuse de prima tinereţe, ba chiar cred că se apropia de 60 de ani.

Din ce aveam să aflu mai tîrziu, laşa Ţîgan se trăgea dintr-o faimoasă familie de hoţi, un clan cunoscut pe vremuri pentru măiestria cu care fura caii în regiune şi apoi îi vindea. De la Cernăuţi, Suceava, Iaşi şi Galaţi pînă la Chişinău, Bender, Odessa sau Herson, clanul lor făcea ravagii. Nici un boier sau jandarm român şi nici o caraulă rusească nu puteau să-i oprească. Circulau multe legende despre ei şi le plăcea să le povestească la rîndul lor, în jurul focurilor de tabără sau prin crîşme, ori de cîte ori aveau ocazia. Ţiganilor le place să se laude cu trecutul lor glorios. Iar dacă nu-1 au, şi-l inventează, căci cine le poate verifica spusele? Pentru ei şi realitatea este o

regimul i-a decapitat, aşa că nu mai erau nici cai, iar ţăranilor li s-a luat tot. Şi atunci problemele s-au rezolvat de la sine. Un ţigan fără cai e însă ca un bancher fără bani. De unde să mai fure hoţii cai, dacă ei erau acum în mîna noii orînduiri, în mîna celor de care nu prea îndrăzneai să te apropii? Dar ţiganii au mai încercat să fure şi de la aceştia. Asta era meseria lor. Şi au furat. însă regimul a fost ceva mai dur de data asta. Cîţiva din clan au fost executaţi, alţii au fost trimişi în Siberia, iar copiii au fost luaţi şi băgaţi prin şcoli speciale, orfelinate şi alte instituţii de educaţie şi corecţie.

Nu s-au pierdut însă cu firea. Ei sînt obişnuiţi cu astfel de treburi. Fac parte din riscurile meseriei. Clanul s-a refăcut după o generaţie. Atavismele. Şi au repornit afaceri în domeniul comerţului la negru şi al contrabandei. Aici aveau să devină regi. Numai evreii din zonă ştiau să vîndă mai bine, însă ei nu intrau în concurenţă directă unii cu alţii, fiind specializaţi pe domenii şi mărfuri diferite. Iar în a doua perioadă a epocii sovietice evreii aveau deja cu totul alte preocupări şi nu le mai era capul la comerţ. în general, ţiganii vindeau lucruri mai ieftine sau din cele cu grad mare de risc. Şi, dacă evreii preferau să nu aibă de-a face cu pieţele, cu bazarurile ca să vîndă, preferind metode mult mai clandestine, ţiganii o făceau mult mai pe faţă. Le plăcea un anumit tip de

iar spre 30 de ani deja era recunoscut de *blatarii* bătrîni din zonă, de marii hoţi în lege, ca om de încredere şi era chemat la consfătuirile importante. Profesorul se consulta de multe ori cu el în deciziile pe care le lua. Nu cred că a făcut parte dintre cei supranumiţi hoţi în lege, însă în mod cert era un apropiat al lor. El putea face rost oricînd de orice. Pentru el nu exista „nu se poate" sau „nu există". La el se putea găsi orice. Şi asta nu acum, cînd mărfurile sînt în exces şi pe toate drumurile. El putea face rost de orice marfă şi în perioada sovietică, atunci cînd era mare penurie pe anumite sectoare. La el erau abonaţi toţi *komuneara* şi toţi *găbăşnicii* (kaghebiştii) şi nimeni nu se atingea de el, pentru că era omul cel mai util în acele timpuri. Dar pentru asta trebuia să ungă multă lume în aparatul de stat, dar să şi contribuie cu o cotă-parte din venit la *obşiakul* bandiţilor. Astfel îşi plătea el protecţia.

Avea însă ceva fermecător în felul lui de a fi cînd interacţiona cu oamenii. Era mereu vesel, binedispus, chiar şi în momentele lui mai dificile. Avea nişte ochi vii şi vorbea mult - dar nu excesiv - şi cu tîlc. Avea un lipici incredibil la oameni. Cînd apărea, brusc totul se lumina, toţi începeau parcă să se simtă mai bine. Aşa cum ştia să ofere serviciile lui de comerciant şi marfa necesară la timpul potrivit, tot aşa ştia să aleagă cuvintele şi

Cu el am avut o istorie stranie. Eu am vrut foarte mult să-i cunosc familia. Adică am văzut de toate în zona mea. Am văzut de la mistici şi religioşi aproape fanatici la radicali şi bandiţi de tot felul. însă nu fusesem în viaţa mea într-o familie de ţigani - şi încă în una de contrabandişti de soi. Cum arată aceşti oameni? Cum trăiesc? Cum gîndesc? Pentru mine era pur şi simplu o mină de aur o astfel de întîlnire. Ăştia nu ţi-s plictisitorii de intelectuali sau boema artistică sau tinerimea urbană falsă şi închipuită. Aici ai viaţa într-o cu totul altă formă, cu tragediile şi bucuriile lor pe faţă. Şi asta îmi trezea curiozitatea. Şi voiam să ajung la ei.

Pînă la urmă, laşa Ţîgan m-a invitat la el. La plecare, Profesorul mi-a zis doar atît, cu toate că nu prea era de acord cu această vizită:

— Să nu faci nici o afacere cu ei, niciodată, şi nu care cumva să te legi de vreo ţigancă. Astea nu-s pe croiul tău, te vor distruge. Ei pot trăi doar între ei şi ard totul în jur. Să nu încerci cumva...

Nu prea am înţeles atunci despre ce vorbea. Cînd am ajuns în casa lui, am fost destul de impresionat de primire şi de luxul dezordonat dinăuntru. Mult kitsch, dar şi multe obiecte vechi, frumoase. Oricum, aici chiar şi acest amestec haotic şi straniu părea mult mai autentic.

Le place un soi de lux ieftin - şi totul să fie

Au un fel de obrăznicie. îşi joacă foarte natural rolul. Nu ascund ce sînt.

M-a anunţat că seara vom sta la masă cu tot clanul şi vor face nişte purcei la proţap. Iar surpriza era că vor cînta nişte lăutari din Basarabia, special pentru mine. Habar n-aveam dacă glumeşte, inventează sau vrea doar să se dea mare. De cîte ori am avut de furcă cu ei, mi s-a părut că pur şi simplu nu-i înţeleg sau ceva îmi lipseşte pentru a pricepe toată construcţia lor logică şi discursivă. Cînd spun adevărul şi cînd mint? Am impresia că ei nici nu fac această distincţie - şi nu pentru că n-ar putea, ci pur şi simplu cred că problema e la noi, care gîndim foarte rigid şi după o etică şi nişte rigori logice foarte simplificate, dar cu pretenţii de „civilizaţi". Mă rog, nici azi nu-mi este foarte clar asta.

laşa Ţîgan dădea comenzi prin casă, unde se vîn- zolea tot soiul de lume. Avea o familie destul de mare, dar cred că acolo locuiau mai multe familii, căci, fiind oameni de toate vîrstele, nu-mi era clar cine cui îi este rudă sau cine din ce familie e. Cei cîţiva fii ai lui, apro- piaţi de vîrstă mea, deja aveau afacerile şi copiii lor. Păreau mult mai maturi şi spre seară am apucat să vorbesc mai multe cu ei. Nu prea am înţeles cu ce anume se ocupă, însă totul era legat de contrabandă, de piaţa neagră şi, probabil, aveau în spate multe afaceri dubioase. Cu unul dintre ei am ieşit să-mi arate împrejurimile. Avea un Mercedes care,

maşini furate, aduse pe diverse filiere şi înmatriculate în paradisul transnistrean. Mulţi dintre bandiţi, dar şi micii comercianţi din Moldova tot cu numere de Transnistria circulau.

Am intrat în cîteva magazine, de unde a luat diverse lucruri pentru familie, fără să plătească, fireşte. Am crezut că sînt afacerile familiei, dar se pare că nu era aşa. Fie nu le plăteau nimic, fie îi protejau pe respectivii proprietari, fie le ofereau alte servicii la schimb. Oricum, nu dădeau bani. Era parte din regulile locului şi ale clanului lor.

Cînd am ajuns, seara, acasă, atmosfera se încingea, în curte sfîrîiau proţapurile învîrtite de nişte ţigani bătrîni. Mirosea totul foarte bine. O mulţime de copii se jucau prin curte. Alături, în piscină şi pe lîngă ea, se tolăniseră adolescenţii, iar doamnele şi domnişoarele, absolut toate, aranjau mesele şi trebăluiau. Se anunţa un chef destul de mare, care la un calcul meschin ar fi adunat cu tot cu copii în jur de 50-60 de persoane.

Spre apus de soare, masa frumos aranjată se îndoia de atîta potol, din ulcioare a început să curgă vinul şi lăutarii, care chiar ştiau să cînte, făceau spectacol. Şi s-a mîncat, şi s-a băut, iar muzica şi dansul lor spectaculos au creat o atmosferă cum nici basarabenii, nici ruşii şi nici evreii nu o pot face. Au ceva foarte teatral chefurile ţigăneşti şi mai ales ale bandiţilor ţigani, care sînt o castă aparte.

România al Profesorului. Pe Profesor îl ştia orice bandit, cît de amărît ar fi fost el, iar strada cu atît mai mult. Era o legendă vie.

— Vasea, dacă tu o să ai încredere în mine, şi eu o să am încredere în tine şi o să-ţi fac un cadou special. Dar mai întîi vreau să văd dacă pot avea încredere în tine. Uită-te atent la mine, a zis laşa.

A băut ce mai avea în pahar şi a scos de undeva un cuţit mic, stil *finkă,* foarte ascuţit. Şi-a pus mîna stîngă pe masă, cu degetele desfăcute, şi-a tras pălăria peste ochi şi a aruncat cuţitul în sus. *Finka* ascuţită s-a învîrtit în aer de două ori şi s-a înfipt între degete perfect, fără să-1 rănească. După care a luat cuţitul şi, ritmic, a început să mişte în stînga şi în dreapta cuţitul printre degete, înfigîndu-1 în masa de lemn. Au început şi lăutarii să cînte un celebru cîntec în ţigăneşte, pe care îl ştiam de undeva. Ştiam linia melodică. Cu cît ritmul creştea, şi el mişca cuţitul şi îl înfigea tot mai repede printre degete, pînă s-a ajuns la un tempo nebun. Mai văzusem această schemă doar în filme, însă aici totul avea parcă un ritm mai alert, iar pe fond muzical părea un spectacol de circ sau de bîlci. Parcă intrai în transă.

— Ei, dacă ai încredere în mine, atunci trebuie să fac acelaşi lucru, dar cu mîna ta. Dacă ai încredere şi nu te temi, întinde palma şi vom repeta trucul! a strigat laşa Ţîgan. Dar să nu mişti.

Toţi au început să strige, să aplaude şi să mă încurajeze. Nu ştiu dacă de jenă, din

căci de obicei un mic tremur, o mişcare involuntară sînt suficiente ca lama sa-ţi străpungă carnea şi să-ţi sfarme chiar osul. Ştiu de la bandiţii care mi-au explicat pe urmă cum stă treaba cu acest joc periculos.

— Ei, vezi, acum m-ai convins că ai încredere în mine. Te-ai comportat ca un adevărat hoţ, ca un adevărat ţigan! Sîntem fraţi de azi. Şi, ca să vezi că nu glumesc, în semn de recunoştinţă, ca să arăt că şi eu am încredere în tine, o s-o pun pe fiică-mea să-ţi cînte! strigă demonstrativ laşa Ţîgan.

Şi atunci a apărut cea mai frumoasă ţigancă ce mi-a fost dat s-o văd vreodată. Avea ceva din filmele ruseşti vechi. Un corp unduios, bine alcătuit, un ten nu foarte închis, dar bronzat, cu părul şi sprîncenele negre şi cu nişte ochi imenşi, scînteietori. Purta o fustă roşie, prinsă cu un brîu, şi o cămaşă albă, brodată în stil ucrainean. Avea părul despletit pe spate, iar pe cap o coroniţă cu flori mici, roşii, pe care le mai vezi azi doar în filmele cu ţărăncuţe tinere din Ucraina. Pe ea o prindea foarte bine.

Şi a cîntat un cîntec pe care nu-l cunoşteam, dar de care aveam să mă îndrăgostesc. Un cîntec al bandiţilor şi hoţilor, cred că din anii ’20 ai secolului trecut, numit *Kokaina.* Aşa ceva pot cînta doar ţiganii ruşi. Acompaniată de chitare şi vioară, cu o voce care poate topi orice suflet, mi-am dat seama că e greu de rezistat în faţa unei astfel

Iar tînără ţigancă, fiica temutului şi respectatului hoţ laşa Ţîgan, cînta doar pentru mine dumnezeieşte:

Frînte, rupte-s aripile mele,
Boala lină în suflet veni,
Kokaina cu praful de jele
Drumul vieţii mi-1 ameţi.

Nu ştiam eu să fur pe atuncea,
La bazar, hoţii m-au învăţat,
Am plătit eu un preţ doar cu vocea,
Cîntecul unui loc depărtat.

A-nceput perioada de aur,
C-o iubire de hoţ ne-mpăcat,
Hai, tu, cal neîmblînzit ca un taur, Voi zbura cu-acest cal neînfricat.

Struna cîntă, Chitara boceşte,
Gînduri triste mă bîntuie, bani,
Sînt o tînără care iubeşte,
Dar în suflet am mia de ani.

Eu am plecat. Astea au fost ultimele versuri pe care le-am auzit. A fost prima şi ultima dată cînd am văzut-o. Dar mi-au rămas în memorie foarte puternic acel eveniment, acel chip şi acea voce. Nu urma să mergem pe acelaşi drum. Aveam să călărim cai foarte

Fenea sau despre limba hoţilor

Oamenii culţi adoptară punctul de vedere al organelor de anchetă.

Mihail Bulgakov

în ultima perioadă a vieţii lui mă vedeam tot mai rar cu Profesorul. El căuta să ne vedem mai des. Mă ruga să-i aduc cărţi. îi plăcea să stăm verile în curte. Avea întotdeauna *kvas,* bere şi *taranka.* Nu-i plăcea să se pilească şi era destul de sever cu oamenii apro- piaţi lui care făceau abuz de alcool. însă în mediul banditesc asta e foarte greu de urmărit şi de controlat. Bandiţii de ranguri inferioare sînt nişte beţivi notorii, cu toate că rezistă foarte bine la băutură. De fapt, una dintre condiţiile de bază pentru a fi acceptat în bandă e să ţii la băutură şi să nu faci *kipiş,* scandaluri şi prostii inutile, atunci cînd o iei rău pe ulei. în rest, chefurile şi dezmăţurile monstruoase sînt lucruri obişnuite. De multe ori însă se fac departe de ochii lumii, în locuri conspirative, special amenajate. Cel mai fascinant dintre locurile lor de băut este sauna, unde au loc adevărate ritualuri de beţie şi petrecere. Să-i vezi cum se pregătesc cu tot soiul de mături din frunze de stejar, cu care se bat pe spate! Să le vezi trupurile goale, aşa cum i-a născut mama lor, dar acum cam îmbătrînite. Mai ales, să vezi galeria de tatuaje de pe aceste corpuri. Să le vezi urmele lăsate de cuţite. Unii dintre ei au atîtea tăieturi pe braţe, încît nici nu se mai văd tatuajele, iar cicatricile arată ca un cîmp de piele arat de brazda cuţitului. Aceste băi cu aburi încinşi la peste 90 °C, urmate de o răcorire bruscă cu apă rece ca gheaţa sau

însă după ’90 lucrurile au luat-o razna cu totul, de nu mai ştii cine-i bandit şi cine nu. Sau, mai degrabă, după ’90 am impresia că toată lumea a vrut să mimeze modul lor de viaţă. Cert e că Profesorul era destul de sever cu aceste lucruri, dar îl mai lăsa pe Makintoş din cînd în cînd să bea bere cu vodcă, fiindcă, la ce malac era, puteai să torni în el şi un butoi de bere şi nu i se întîmpla nimic. Doar se înroşea puţin şi parcă mergea mai agale - în rest, era drept ca o luminare.

— Lumea, Vasika, se împarte, după cum bine ştii, căci ai citit Babei, în oameni care ştiu să bea vodcă şi oameni care nu ştiu să bea vodcă, zicea el şi recita un întreg fragment din *Povestiri din Odessa* a lui Isaac Babei. Ei bine, Makintoş este unul dintre cei care ştiu să bea vodcă şi de aceea îl las. Uite însă, îl am pe Maţ. Bun băiat, profesionist şi face tot ce-i spui, fără să te bage în bucluc - cu o singură excepţie. Să nu care cumva să bea. Cum se apucă de băut, te poţi aştepta de la el la cele mai mari orori posibile. Devine *bes- predelişik,* uită de el şi face ce mintea noastră nici nu-şi poate imagina. Am avut atîtea probleme cu el, dar e de neschimbat! Trebuie control, căci altfel devenim vulnerabili şi putem cădea în mîinile *musorilor* pentru nişte prostii banale. Mintea trebuie să fie limpede. Mai ales seara, cînd plecăm la muncă. Deoarece noi sîn- tem păsări de noapte şi cu atît mai mult trebuie să

bea? Nimic. Iar cu unul care nu bea nu poate exista nici o comunicare. Comunicarea prin băutură este darul zeilor şi cine-1 poate controla controlează tot. Atunci omul spune tot ce nu poate cu mintea încătuşată de raţiune, ură şi complexe. Vinul dezleagă minţile şi limbile, destupă urechile, ascute văzul şi ne ajută să înţelegem ceea ce în mod normal ne este ascuns. Dar numai în cazul celor care ştiu să bea şi să controleze acest proces. Cine nu ştie va fi luat de val şi va fi controlat el de diavolul-alcool, care, odată descătuşat, nu mai poate fi oprit. Toţi trebuie să ştim să vorbim o limbă. Alcoolul este una dintre aceste limbi, dar, pe cît e de folositoare, pe atît de periculoasă. De bine, de rău, dacă sîntem cu minţile la cap, toţi ştim să vorbim o limbă. Unii au noroc şi vorbesc două. Cei mai norocoşi vorbesc mai multe. însă, chiar şi atunci cînd vorbeşti o singură limbă, e nevoie să ştii mai multe registre ale ei. Nu te poţi descurca în viaţă doar cu unul. Sau rămîi doar în grupul tău restrîns. Tu înveţi să vorbeşti acasă cu ai tăi. Cu părinţii şi în familie, în general, bagajul de cuvinte, chiar şi în mediile foarte pretenţioase şi elitiste, este destul de redus. Faimoşii „şapte ani de acasă" sînt mai degrabă despre o stare de lucruri şi despre un set de reguli - sau lipsa lor - decît despre un vocabular. Părinţii şi copiii vorbesc puţin între ei. Tot mai puţin. Pînă şi cîinele aude mai multe cuvinte decît

multe ori îşi reneagă părinţii cu prima ocazie, în adolescenţă. Răspund cu aceeaşi monedă cînd au puterea de a-i înfrunta. Copiii sînt trimişi la grădiniţă şi la şcoală. Să fie luminaţi, educaţi şi învăţaţi. Şi aici începe fabrica de formatare. Este o maşină de prelucrat buşteanul primit de la părinţi şi din ea trebuie să iasă Pinocchio. Dar Pinocchio nu iese întotdeauna cum vrea armata de profesori puşi să scoată din buştean, pe calapodul dorit, modelul comandat. Fiecare vine cu lemnul lui. Unul e mai tare, altul mai moale, altul mai umed, altul mai putred. Şi apar în sistem tot soiul de Pinocchio defecţi, imperfecţi. Unii au o personalitate puternică şi nu acceptă nicicum regulile acestea. Alţii pur şi simplu sînt omorîţi de aceste reguli. Alţii sînt îndobitociţi. Iar alţii se înscriu perfect în aceste ritmuri şi devin acel Pinocchio fără cusur pe care şi-1 doreşte sistemul. Cu cei perfecţi ştim ce se întîmplă. însă marea surpriză vine de la cei imperfecţi, care sînt aruncaţi afară din circuitul corect. Imperfecţiunile fac minuni uneori. Şcoala este făcută de ei să ne domesticească şi să ne subordoneze unei lumi cu reguli. Totuşi, noi nu sîntem roboţi şi animale domestice. în noi se ascunde o lume a puterii, a creaţiei şi a libertăţii. Crezi că şcoala lor este făcută să ne dezvolte aceste aptitudini sau să ni le atrofieze, să ni le subordoneze? Şi în şcoală învăţăm o limbă. Este limba unificatoare

formule false şi dogmatice, care ne omoară toate simţurile ascuţite ale fiarei din noi. Aici ne sînt omorîte instinctul şi foamea de creaţie şi de libertate. Şi tot aici învăţam ritualul de a vorbi corect, frumos şi supus. Aici sîntem învăţaţi să fim falşi şi să minţim. Şi aici înţelegem că, pe cît vom fi mai falşi şi vom putea minţi mai bine, pe atît vom avea mai mult succes în carieră. Aici se naşte puterea de a fi fals, puterea celui care înlocuieşte adevărul cu mimarea lui. Şcoala, în definitiv, asta ne învaţă: să mimăm perfect binele şi adevărul. Puterea lumii fraierilor în puterea de a fi fals, de a minţi. Ce a răspuns Cain cînd a fost întrebat de Dumnezeu unde este fratele său, Abel? „Nu ştiu. Sînt eu păzitorul fratelui meu?" Mai avem registre ale limbii? Da. Mai avem nevoia de a învăţa limba puterii oficiale, pe care începi s-o studiezi în şcoală. însă, în viaţa de zi cu zi, statul, puterea oficială, vorbeşte cu tine într-o limbă de lemn. Comuniştii aveau una idi- oată, cei de azi au una mai sclipitoare, dar la fel de idioată. Tot puterea îţi impune să înveţi, măcar minimal, limba birocraţiei, care e destul de tehnică, pentru a reuşi să rezolvi acele intersecţii necesare cu statul, legate de acte, impozite, taxe, legi. în cazul nostru, al banditilor, lucrurile se complică, fiindcă noi, vrem, nu vrem, avem o legătură mult mai strînsă cu statul decît oamenii obişnuiţi şi trebuie să avem mult mai multe cunoştinţe din lumea

se numeşte nu deschidere, ci control şi închidere. Vai şi amar de lumea în care nu se mai sparg băncile, pentru că e o lume terminată! Noi avem obligaţia de a sparge băncile pentru a stopa această nebunie a controlului. A sparge o bancă este un semn al libertăţii umane. Cum zice Finkă, să ne rugăm pentru spărgătorii de bănci, că a lor este împărăţia libertăţii. Să revenim totuşi. Omul se naşte ca să fie educat, controlat, adică domesticit. Nu oricum, ci după un anumit calapod. Iar în acest scop şi-a construit instituţii. Viaţa omului nu este decît o trecere dintr-o instituţie închisă, cu regulile ei, spre o altă instituţie închisă, cu alte reguli ale ei. Familia te pregăteşte pentru şcoală, şcoala te pregăteşte pentru fabrică şi corporaţie şi din cînd în cînd mai nimereşti în instituţii precum armata sau spitalul. Au şi ele funcţiile lor, de a te „prelucra", profilactic, pentru o bună funcţionare în viaţa standardizată. însă, pentru toate aceste instituţii care au ca scop disciplinarea ta prin control, există o instituţie-model *par excellence-,* puşcăria. Viaţa adevărată începe odată cu puşcăria. Ea este măsura tuturor lucrurilor. Omul începe să devină om în toată puterea cuvîntului odată cu puşcăria, de aceea, cine nu a trecut prin puşcărie nu poate fi numit cu adevărat om. De aceea, despre noi se spune că sîntem ultimii oameni adevăraţi. De ce? NU doar pentru că am trecut pe acolo, ci pentru că nu ne-am supus acelui loc şi nu am acceptat să fim domesticiţi. Fraierilor însă le este de ajuns

punctul de vedere al organelor de anchetă". Noi însă, bandiţii, sîntem făcuţi din alt material. Noi niciodată nu adoptăm punctul de vedere al organelor de anchetă. Din contră. De ce? Pentru că noi sîntem fiarele nedomesticite crescute în afara regulilor şi a instituţiilor de domesticire şi îmblînzire.

Astea erau lungile predici ale Profesorului. Avea obiceiul să mă înveţe mereu cîte ceva şi îmi tot povestea lucruri şi istorii. Bandiţii bătrîni, de şcoală veche, au ceva zen în ei, înţelept, dar o înţelepciune ce vine dintr-o zonă destul de sumbră. Sau poate că aşa ne pare nouă?

Şi, da, mă învăţa să fac lucruri. Să gătesc anumite mîncăruri sau să fac tot soiul de băuturi. De exemplu, braga şi *kvasul* erau băuturi pe care el le adora şi pe care am început să le fac şi eu cu timpul. Ingredientele se găseau: pîinea de secară şi drojdia sînt foarte importante. Prăjeam puţin pîinea, să-i dea culoare. Şi în rest apă, zahăr, stafide, mentă şi lămîie, dacă doream să mai dăm *mirozne.* Ştia o mulţime de trucuri. De exemplu, punea deasupra borcanului o mănuşă medicală elastică. Zicea că vom face *Kvas- mîna revoltată.* La început, mîna, adică mănuşa, este aproape moartă, stă pleoştită. Procesul are loc treptat, mîna se ridică şi se ridică. Şi în final e gata să explodeze. Stă falnică, ridicată în sus, şi parcă strigă revoltată: jos căldura, jos setea!!! Procesul a

Revenind la limbă, ce să zic? Observam şi eu că sînt mulţi oameni care, nemulţumiţi de limba celor din jur, fac insistent observaţii. Mai ales pe reţelele de socializare se vede. Ştim că una dintre funcţiile normelor literare şi ale codurilor limbii este de a ierarhiza societatea. Practic, limba împarte, formal vorbind, lumea în educaţi şi needucaţi: cei care ştiu normele şi cei care nu le ştiu. Şi în societate avem mulţi dintre cei care cred că au o competenţă lingvistică foarte ridicată. Sînt convinşi că aceia de lîngă ei stăpînesc aceste reguli mult mai prost ca ei. Şi sînt foarte mulţumiţi de acest lucru, pentru că, de fapt, vor să spună că în ierarhia socială ei ocupă un loc privilegiat faţă de cel care ştie mai puţin regulile gramaticale. Deseori vedem cum oamenii care fac zece greşeli îi trag la răspundere pe cei care fac 12. E o gradaţie continuă, ce reflectă o bătălie clasică pentru o poziţie mai bună în ierarhie. în acest domeniu, lumea se învîrte în jurul unui număr mic de norme etalon, accente etc. E un fenomen foarte răspîndit peste tot în lume. în general, e bine să ştim că inteligenţa constă în altceva de fapt. E bine să înţelegem pentru ce comunicăm, cu ce scop. Dacă noi comunicăm doar pentru a ne arăta grandomania şi poziţia ierarhică superioară, atunci totul e clar. Dar, dacă dorim să comunicăm ca să avem şi plăcere, să mai şi înţelegem şi să facem şi alte lucruri cu vorbirea, atunci toate

pentru că ei încă pot fi învăţaţi. Dar, în acest caz, doar pe copiii mei şi ai celor foarte apropiaţi. Oricum, copiii învaţă de la părinţi şi de la cei apropiaţi, pentru că ei sînt centraţi pe exemple şi modele. Dacă în familie se vorbeşte corect, şi ei vor vorbi corect. Şi mai pot să-i corectez pe străini, cînd îmi cer asta. Dar, dacă se poartă o discuţie normală, sinceră, de ce să corectezi pe cineva ca să întrerupi discuţia? De fiecare dată cînd corectezi, gîndeşte-te bine pentru ce o faci, care e scopul şi cum o faci. Bisturiul nu taie de fiecare dată numai impurităţile, ci poate lăsa şi urme adînci şi răni profunde. Şi, oricum, întotdeauna rămîne o cicatrice.

— în anii ’60, începu Profesorul o nouă poveste, puterea sovietică, *komuneara,* a început să înţeleagă că a scăpat lumea hoţilor de sub control. Iar cel mai important lucru pe care l-a înţeles a fost că nici toate structurile de putere la un loc nu mai puteau să controleze informaţia şi să înţeleagă această lume. De ce? Pentru că nimeni nu-i mai putea înţelege limba. Puterea folosea o limbă de lemn pe care bandiţii o înţelegeau şi care oricum nu mai făcea doi bani, în timp ce în rîndurile puterii nimeni nu înţelegea faimoasa *fenea,* limba bandiţilor, argoul lor. Aşa se face că în anii aceia miliţia, structurile de interne şi serviciile KGB au început să recruteze din rîndurile bandiţilor colaboratori care să-i ajute să facă dicţionarele de argou banditesc,

Mai ales în castele superioare ale *blatarilor.* Nici în cele ale mujicilor nu era uşor. Se mai puteau găsi, dar foarte greu. Bandiţii aveau control asupra oamenilor lor. Pedepsele pentru colaborare erau foarte aspre şi de multe ori bandiţii preferau pedeapsa puterii de stat decît pe cea a bandiţilor. Una dintre legile sacre - şi printre cele mai respectate de lumea bandiţilor - spunea că nimeni, în nici o situaţie, nu are voie să colaboreze cu puterea. De aceea era mult mai uşor să găseşti colaboratori în grupurile inferioare, mai ales printre decăzuţi. Ei puteau fi mult mai uşor şantajaţi să colaboreze. Mulţi dintre ei cunoşteau foarte bine *fenea,* pentru că, aşa cum ziceam, o mare parte decă- zuseră din castele superioare, după ani buni petrecuţi în lumea interlopă. în plus, mulţi se născuseră în aceste comunităţi şi *fenea* era cumva limba cu care crescuseră. A fost un proiect amplu şi cu rezultate destul de bune pentru putere, însă şi bandiţii au răspuns pe măsură. într-o singură noapte, pe întregul teritoriu al URSS puteai vedea aruncate pe străzi limbi tăiate. Asta au păţit mulţi colaboraţionişti, iar unii au plătit chiar cu viaţa. Bandiţii au dat un semnal clar: oricine va vorbi cu p uterea nu va mai vorbi cu nimeni niciodată. Acest eveniment a rămas în mitologia lor ca Războiul Limbilor. Şi se pare că a funcţionat. Bandiţii au tăcut, iar cui nu tăcea, i se tăia limba şi tăcea definitiv. Ei au înţeles că e mai bine să faci cîţiva ani în

doar simplul gînd că vei stîrni furia lor trezeşte frica şi în cel mai neînfricat bandit. Bandiţii ştiu că violenţa nu ţine atît de forţa fizică, cît de felul în care ea pune în evidenţă slăbiciunile. Frica se naşte din slăbiciune şi este o armă teribilă. Orice *blatar* ştie că, înainte de a recurge la violenţă, trebuie să găseşti punctele slabe ale adversarului, prin care să-1 faci să-i fie frică. Şi fiecare dintre noi are puncte slabe! Poate şi de aceea cei din elita *blatarilor* nu au familie şi proprietăţi, pentru a reduce punctele de slăbiciune, care ar putea să-i vulnerabilizeze în faţa atacurilor. Poate.

De cîteva ori am întîlnit bandiţi cu limbi tăiate. însă am întîlnit mai mulţi hoţi care vorbeau peltic. Am crezut că e vorba doar de un defect de vorbire. Un banal hoţ peltic. însă, cunoscînd lumea lor, am văzut un număr tot mai mare de peltici şi mi-am dat seama că nu e vorba de o întîmplare şi de un defect de limbă, ci de cu totul altceva. Profesorul avea să-mi explice.

— Cînd cineva îl vorbeşte de rău pe un altul sau dă o informaţie preţioasă, este întrebat dacă „răspunde pentru ceea ce spune". Dacă el îşi asumă vorba şi cuvîntul dat, lucrurile sînt verificate şi, în cazul în care ceea ce spune e fals, atunci, în funcţie de gravitate, i se taie limba sau, de cele mai multe ori, i se crestează sau i se taie doar vîrful. Acel bandit rămîne toată viaţa peltic,

Eu nu am învăţat *fenea* prea bine. Profesorul o folosea destul de puţin în poveştile şi discuţiile pe care le aveam. Dar mi-a făcut cunoştinţă cu un personaj ameţitor, considerat un maestru, pe nume Rabi.

Rabi era un bandit care provenea dintr-o familie bună de evrei din Odessa. El susţinea că tatăl lui, un om care făcea comerţ la negru prin piaţa centrală din Odessa, ar fi vrut să-1 facă rabin sau, în cel mai rău caz, om cu carte, fapt pentru care în copilărie ar fi studiat mult. Ştia bine pînă şi cărţile sfinte, chiar dacă tatăl lui nu era pasionat de religie. Contextul i-a fost favorabil, dar nu aşa cum visa tatăl viitorului bandit, care nu a mai ajuns să fie niciodată rabin. Locul şi vremurile ofereau o diversitate mult mai mare, aşa încât copilul care ar fi trebuit să ajungă cărturar sau rabin şi să-şi îndrume poporul spre ieşirea din „robia Egiptului sovietic" a devenit un bandit de superclasă. Asta era soarta multor copii din mahala. Anturajul, vremurile, solul şi briza mării făceau ca unii copii să fie cuminţi şi la locul lor şi alţii să devină hoţi şi bandiţi.

Rabi a luat-o pe o cale fără întoarcere şi a devenit, încă de foarte mic, om de bază în banda unui hoţ teribil al acelor vremuri: Gherţ. Nu ştiu dacă e acel Gherţ din faimosul cîntec banditesc *Gop-Stop,* care spune la un moment dat: „Chemaţi-1 pe Gherţ să-i cînte un cîntec tare popular de la Sinagoga noastră".

Bun. Astea sînt legendele. Dar întîlnirea

— Ce e acea *fenea* şi cum să te lupţi sau să te împrieteneşti cu ea? începu înţelept povestea Rabi.

Vorbea foarte suculent, într-un amestec de idiş, rusă şi română, cum astăzi nu mai găseşti. Mai arunca unele cuvinte turceşti şi franţuzisme care contrastau puternic cu cele din argoul *fenea.* Dar asta dădea un colorit impresionant discursului. Totul era acompaniat de o retorică destul de teatrală, care îţi lăsa impresia unui mic spectacol dat de un profesionist. în joc era şi o coregrafie: de la mimică la jocul cu mătăniile şi mişcarea degetelor. *Fenea* era un spectacol în sine şi nu făcea doi bani dacă nu avea tot acompaniamentul acesta retoric şi coregrafic. Stăteai, ascultai fascinat şi-l priveai cu încîntare, fără să înţelegi mare lucru - chiar dacă de multe ori înţelegeai cuvintele, sensul lor îţi era ascuns.

— Vasika, nu încerca să înţelegi cuvintele, căci, dacă cineva nu ţi le va explica, nu ai cum să le ştii. Uite, tu ştii că ruşii au 77 de cuvinte pentru diverse feluri de a bea. Se spune că poporul siberian *ciukcea* are peste 20 de cuvinte pentru diverse nuanţe ale albului. Noi însă avem 257 de cuvinte pentru a vinde şi a cumpăra. Pentru un simplu act de comerţ, noi avem atîtea cuvinte! Şi ştii de ce? Nu doar pentru a distinge lucrurile, ci mai ales pentru a ne proteja. Şi asta nu de azi, de ieri, ci încă din Evul Mediu, cînd strămoşii noştri evrei au invadat Europa şi au învăţat sau, mai bine zis, au fost nevoiţi să se ocupe de comerţ. Şi nu

întrebări decît pe răspunsuri. Totul pornea de la acel limbaj şi acea înţelepciune iudaică numită *hohma.* De la acel *laşon-hohma* sau *loşen-koideş,* adică „limba înţelepţilor**. Această limbă sacerdotală, folosită de bătrînii înţelepţi iudei şi de rabini, a fost preluată treptat de comercianţi. Limba sfîntă a rabinilor a devenit ceva mai tîrziu, în Germania medievală, *Kokumloschen,* care era folosită de bandiţi, hoţi şi multe alte grupuri sociale decăzute. Era în parte idiş, cu un amestec de cuvinte din textele sfinte în ivrit şi aramaică.

Dacă ne uităm la vechiul glosar banditesc făcut de nemţi, vedem că în *Liber Vagaborum* avem aşa: 65 de cuvinte de origine ivrit şi aramaică, 53 germane, 19 latine şi olandeze, 5 franceze, 4 ţigăneşti, 1 spaniol şi 29 de origini necunoscute.

Rabi era convins de această teorie a transferului lingvistic din limba înţeleaptă a rabinilor, preluată din cărţile complicate şi sofisticate, cu misticismul lor greu de înţeles, în această limbă, mult mai „primitivă**, a *blatarilor* numită *fenea.*

E adevărat că, din ce explică diverşi specialişti care se ocupă de analiza acestui argou, la bază limbajul a apărut pe filiera tîrgoveţilor novgorodeni şi a fost numit *ofeni.* Dar în secolul al XlX-lea a avut loc un soi de încrucişare cu cel al comercianţilor evrei care se retrăgeau masiv în est. Rezultatul a fost această *fenea* modernă, care va deveni limba bandiţilor din Imperiu pe parcursul secolului

s-au dat cele mai dure lupte între cele mai mari bande de *blatari?* Habar n-am. Cert este că începe să decadă în anii 70 şi îşi pierde din forţa iniţială, chiar dacă devine o modă printre mulţi „pasageri" - cum erau numiţi cei care nu erau bandiţi.

Nu ştiu. Nu sînt filolog şi expert în argouri şi jargoane de tot felul, dar ceva adevăr există în această poveste. *Fenea,* acest argou al bandiţilor, limba „care nu este pentru urechi străine", are multe cuvinte-cheie în idiş. La fel, multe dintre categoriile principale, precum *blatari, blatnoi* sau *fraier şi musor. Blatari, blat- noi* vin de la talmudicul *blaham,* care înseamnă „în linişte". Cei care nu se supun lumii blatarilor, *fraierii,* cum îi numesc ei, au un nume ce vine de la *frei,* adică „liberi". Aşa-i numeau evreii pioşi în idiş pe cei liberi de practicile şi legile religioase. Două caste şi două lumi cu reguli, etici şi limbaje radical diferite. Iar între ei era altă castă, *musor,* care în rusă înseamnă „gunoi", porecla dată poliţistului şi reprezentantului puterii, cel care-i vîna pe *blatari* şi-1 apăra pe *fraier. Musor* vine de la *moser,* ceea ce în limbajul talmudic face referire la cel care i-a trădat pe evrei şi a dezvăluit puterii secretele religiei evreieşti. Talmudul îi declară pe *moseri* în afara legii iudaice şi faţă de ei nu există nici o milă, aşa că pot fi condamnaţi la moarte. Întîmplător sau nu, această tradiţie talmudică este foarte asemănătoare cu modul

sau o retrogradare într-o castă inferioară. Colaborarea cu *musorii* era poate cel mai dispreţuit act al unui hoţ. Şi pedeapsa era pe măsură.

Ce am înţeles eu din lunga discuţie cu Rabi despre *fenea? Fenea* este, în primul rînd, despre ascundere, despre tăinuirea faţă de putere şi faţă de fraieri. în al doilea rînd, *fenea* este despre identificare.

— Noi aparţinem aceluiaşi grup social pentru că vorbim aceeaşi limbă, ce ne uneşte, ne face să ne înţelegem, dar ne şi protejează de cei care nu sînt ca noi. Ne protejează şi ne ţine ascunse secretele. Ea este pentru noi, şi nu pentru ceilalţi. Noi cunoaştem limba puterii şi a *fraierilor,* însă ei nu o cunosc pe a noastră. Asta ne face diferiţi şi mai puternici.

însă mai este ceva foarte important. *Fenea* este şi o formă de verificare. Pe lîngă tatuaje, un anumit cod comportamental şi vestimentar, o etică specifică acestor grupuri, limba lor, la care ţineau atît de mult, era şi un soi de grilă de control. Erai bandit doar în măsura în care ştiai această limbă. Aşa verificau şi infiltraţii. De multe ori, puterea reuşea să strecoare în interior persoane care aveau toate caracteristicile unui bandit. Gîndeau şi acţionau ca ei, erau îmbrăcaţi şi tatuaţi ca ei, cunoşteau gesturile şi retorica lor, însă le era foarte greu să vorbească *fenea* perfect, pentru că o învăţaseră tîrziu. Apărea un moment în care greşeau un cuvînt şi atunci era *bana,* era sfârşitul. *Fenea* este un element de control sigur, exact şi fin. Iar *blatarii* foarte

apreciază *blatarii.* Iar a răspunde pentru cuvintele tale, la propriu, este unul dintre cele mai severe controale.

De fiecare dată cînd îl ascultam pe Rabi, care nu a mai devenit rabin, ci un bandit adevărat, cum îmi explică toate tainele, îl tachinam:

— Rabi, tu ştii că n-ai voie să-mi spui aceste poveşti. Nu te temi de mîna lungă a *blatarilor,* care se pot supăra pentru asta?

— Vasika, deja trăim alte vremuri, iar tu eşti un fraier de-al nostru. Ţie nimeni n-o să-ţi taie limba sau degetele, pentru că, oricum, acum nu mai sîntem noi bandiţii, ci alţii. Iar ei vorbesc deja o altă *fenea,* nu mai au tatuaje şi nici nu mai poartă haine ca ale noastre. Ei au devenit domni, dar într-o zi va trebui să le spunem cumva să se teamă şi de ce. Cineva va trebui să le pună cuţitul la gît, căci altfel nu vor mai înţelege sensul vieţii deloc.

Intuiţiile mele legate de această poveste erau cumva confirmate de teoria lui Rabi. Dar trebuia să merg pînă la capăt:

— Rabi, se spune că cei mai buni bandiţi ai Imperiului au fost evrei. Tu cum îţi explici asta? Ce-i face pe ei cei mai buni bandiţi?

Şi Rabi mi-a spus aşa:

— Of, Vasika, tu doar eşti băiat inteligent şi citit. Numai fasciştii cred că negrii sînt buni robi din cauza culorii, evreii hoţi din cauza „celulelor", iar ruşii iobagi din cauza sîngelui. Uite ce se întîmplă azi în lume! Ţiganii fac

cum se răspundea la Odessa pe vremuri, cînd eram întrebaţi noi, evreii, de ce sîntem cei mai buni la vioară? Pentru că nu avem bani de pian şi e tare greu de transportat, iar noi trebuie să purtăm tot ce avem cu noi, că la fiecare 20 de ani avem un pogrom pe aici. Cu alte cuvinte: noi am devenit cei mai buni hoţi pe aici pentru că asupra noastră s-au îndreptat toate restricţiile. Şi asta a fost salvarea noastră. Ca să-ţi explic mai simplu: dă-mi un popor asupra căruia pot să impun aceleaşi interdicţii şi prigoniri şi eu îi fac evrei în cîteva sute de ani. Uită-te ce se întîmplă în jur! Zi şi tu în ce hal ne poate iubi Iahve ăsta al nostru dacă ne-a dat aşa un blestem! Cum naiba să-i treacă prin cap să ne trimită în Rusia?

într-o altă discuţie, Rabi îmi zice:

— Vezi cartea asta?

Şi-mi arătă o carte neagră.

— Ce culoare are? mă întreabă.

— Cum ce culoare? E neagră. Nu se vede? răspund.

— Ba nu, zice el, are culoarea roşie.

— Nu se poate, zic eu. Se vede foarte clar că e neagră, insist eu.

Şi atunci Rabi întoarse cartea pe partea cealaltă. Era adevărat. Cealaltă parte avea culoarea roşie. O copertă era neagră şi una roşie: el vedea roşu, iar eu negru.

— înţelegi? zice Rabi. Niciodată să nu te

noi, Jenea Lopatnik, plecată în Israel. Se numea *Balada dicţiei* sau *Bou rapababu* şi începea aşa: *Moyshele zogt tsu yidn, geyt mit mir fun mitsraim, farsholtn mikh.*

îl cînta în cîteva limbi. Era istoria ironic-amară a evreilor şi a misiunii date de Dumnezeu pe pămînt, care, de fapt, avea la bază o mare neînţelegere. Iahve a zis una, Moise a înţeles alta şi poporul cu totul altceva. Şi de aici toată confuzia istorică în care trăim. Şi o cînta cu pasiune.

Moise le-a spus evreilor: haideţi cu noi!
Ne vom întoarce în Ţara cea sfîntă.
Moise le-a spus evreilor: va fi bine de voi!
însă ei au auzit doar o vorbă frîntă:
Bom, pra, pra, pra, bom, pra, pra, pra, pra, pra pra, pra, pra, pra, bom
De ce? Pentru că era bîlbîit...

— Iată, Vasika, de unde a început toată

Despre tatuaj, oameni goi sau istoria scrisă pe corp

Mai bine un Taşkent mic decît o Kolîma mare.

Proverb banditesc

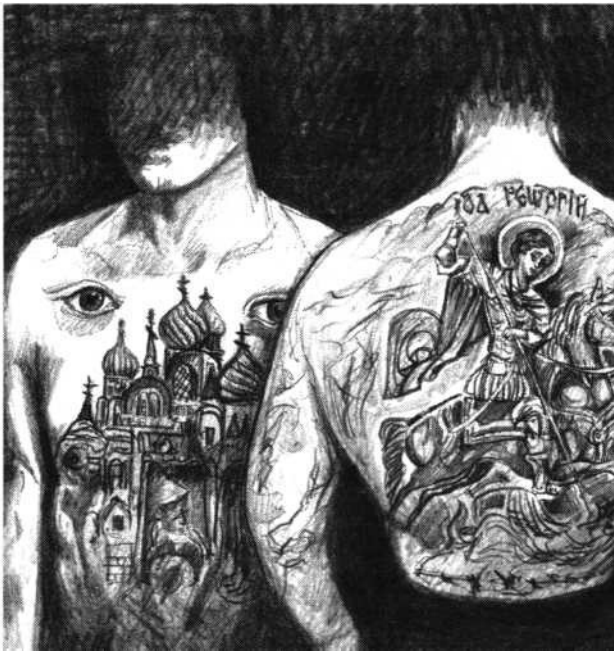

întotdeauna m-au fascinat tatuajele bandiţilor. în copilărie, cînd am văzut primele tatuaje, m-am cam speriat. Era ceva foarte straniu pentru imaginarul unui copil crescut într-un puritanism excesiv, în care totul era redus la citirea textelor sacre şi a notelor muzicale. Iar mai tîrziu, doar la lecturi interminabile din bibliotecile care-mi ieşeau în cale şi pe care le devoram ca un disperat. Eroii mei din copilărie, pînă să-i cunosc pe bandiţi, erau patriarhii veterotestamentari şi eroii comunişti, care semănau incredibil de mult cu cei din Biblie prin puritanismul şi moralismul lor. Aveau ceva ce-i apropia foarte mult. Pe atunci nu făceam mare diferenţă între Moise şi Lenin, între Avraam, Isaac şi Iacov şi eroii revoluţiei sau ai războaielor nemiloase care avuseseră loc pe aici. Imaginarul meu amesteca foarte ingenios lucrurile, astfel încît ei se împăcau de minune. în definitiv, toţi voiau o lume mai bună, iar eu chiar trăiam atunci în cea mai bună lume posibilă. Era lumea copilăriei, în care părinţii mei, eroii veterotestamentari şi eroii comunişti aveau grijă să nu mi se întîmple nimic rău. Apoi au venit alte lecturi şi au schimbat totul. Armonia a început să devină haos. Dar asta s-a întîmplat ceva mai tîrziu.

Acea lume perfectă nu avea să dureze foarte mult. Pentru prima dată am simţit sfîrşitul cînd am văzut bandiţi. De unde ştiam că sînt bandiţi? După tatuaje. Nu mai văzusem nicăieri aceste imagini, aceste inter-

multe ori ca nişte iconostase pline de biserici şi cruci, de icoane şi dumnezei, de fecioare sfinte, sirene şi balauri, de nuduri şi nume, de îngeri şi demoni. Arătau ca ilustraţiile unei poveşti de groază pe care încă n-am citit-o. De fiecare dată cînd vedeam un astfel de corp, mă uitam pe furiş, cu o mare curiozitate, dar şi cu o anumită teamă. Mă temeam să nu fiu surprins de ochii celui care avea un astfel de corp, pentru că auzisem că bandiţii sînt nişte monştri de care se temea, dar îi şi respecta cam toată lumea.

Cînd eram copii, ni se interzicea să ne apropiem de aceşti oameni. Iar tatuajul era considerat un semn al decăderii lor din tagma fiinţelor omeneşti. Tatuajul era un stigmat al unei lumi decăzute.

— Tatuaje au numai bandiţii, îmi explica tata. Iar pentru ei nu se mai poate face nimic, decît să ne rugăm. De la ei şi-a întors faţa şi Dumnezeu, în marea lui milă.

Aceste fraze erau foarte violente, chiar dacă tata, o fiinţă de o bunătate rară, o spunea cu un anumit patos şi cu dorinţa de a-i ajuta. Aveam să aflu asta cu alte ocazii, cînd mai încerca să-i aducă pe calea cea dreaptă pe unii dintre ei. Mie însă ce zicea el mi se părea agresiv şi de fiecare dată mi se făcea milă de ei. Cum e să fii un om căzut, de la care pînă şi Dumnezeul dragostei şi-a întors ochii!? Cum e să fii părăsit de toţi? Pînă şi de

Mereu am crezut, mai ales după ce i-am cunoscut mai bine, că violenţa lor este o metodă de revoltă împotriva acestei tragedii, a acestei singurătăţi, a acestei neputinţe. E o revoltă împotriva noastră, a celor care au dragostea părintească, care au comunitatea şi protecţia celor din jur. A celor pe care Dumnezeu, nu ştiu de ce, îi iubeşte. Iar tatuajele lor erau gestul ostentativ prin care arătau cît de diferiţi sînt de noi, ceilalţi. Ei nu-şi permiteau nici măcar să aibă trupul curat şi pentru aceasta apelau la tatuaje ce le ascundeau goliciunea, îşi făceau acoperămînt din tatuajele de pe pielea lor, de pe corpul lor. Iar urmele de gloanţe şi mai ales crestăturile de cuţit, din care aveau cu duiumul, păreau mai degrabă un soi de ordine, de epoleţi prin care îşi arătau gradul, poziţia în ierarhia răului şi a tragediei lor.

în vara aceea am ţinut să-l cunosc pe renumitul laşa Hudojnik, pictorul, cum ar veni. Auzisem despre el multe lucruri şi o grămadă dintre cei care-1 vizitau pe Profesor aveau tatuajele renumitului maestru din acele vremuri şi locuri.

Bandiţilor, cînd erau între ei, le plăcea să stea la bustul gol şi, în verile în care mai rămîneam cu ei, aveam ocazia să le admir şi să le analizez tatuajele. Nu ştiam secretele şi ce înseamnă, însă se vedeau destul de bine, după generaţii, diferenţele de stil şi de şcoală. Se vedeau pe trupul lor primele tatuaje

La fel de bine se vedeau şi operele desăvîrşite ale „aristocraţilor" acestei lumi, care-şi transformaseră corpul în adevărate galerii Tretiakov ale genului. Aici puteai admira operele unor desenatori şi executanţi de tatuaje foarte pricepuţi şi lucrări de anvergură. Aici, pe aceste corpuri-galerii, găseai uneori şi lucrări semnate de legendele artei *tattoo.* Aşa cum se mîndresc colecţionarii de artă care au în posesie lucrări ale unor maeştri europeni celebri, la fel e şi în lumea bandiţilor. Şi aici există un Rembrandt, un Van Gogh şi un Picasso ai genului. Iar vechii hoţi în lege ştiu să scoată în evidenţă fără multă vorbărie aceste opere şi semnături. Şi, oricum, este o discuţie între cunoscători, între iniţiaţi, căci ceilalţi, care nu au ochiul format şi nu înţeleg misterele taftoo-ului, privesc aceste opere de artă ca pe un kitsch sau ca pe un fel de abuz asupra corpului. Puţini sînt cei care înţeleg că aceste tru- puri-galerii care poartă valorile nestemate ale genului nu le mai aparţin în totalitate, ci întregii frăţii, căci corpurile lor devin deja patrimoniu colectiv şi au valoare pentru întreaga frăţie şi lume banditească. Poate de aceea sînt mai mereu dezbrăcaţi, ori de cîte ori au ocazia, pentru a admira aceste opere. însă noi nu ştim mai nimic despre asta şi lumea noastră mare ignoră lumea lor mică, ascunsă, îmbrăcată în mister şi frică.

L-am rugat de cîteva ori pe Profesor să-mi

negăm. Sîntem educaţi de mici să avem grijă de corpul nostru ca el să fie curat. Iar curăţenia cu care sîntem educaţi nu ţine doar de igienă, ci de mai mult. Are ceva religios, ceva social şi ceva politic. Ce anume? De ce ei fac ceea ce nu facem noi? De ce îşi folosesc cu totul altfel corpul şi în ce scop?

— Vasea, o să afli totul la timpul său. Mai întîi trebuie să te obişnuieşti cu corpul nostru, cu pielea noastră, cu *mansurile* (apucăturile) noastre. Toate lucrurile au o ordine: pe unele le vei afla la un moment dat, pe altele nu le vei afla niciodată, pentru că nu-ţi este dat să le afli. Poate că tu nici nu vrei sau nici nu poţi să le înţelegi. Uneori e destul să le priveşti ca să le înţelegi, iar alteori nici o explicaţie nu-ţi va fi suficientă pentru a înţelege. E ceva ce se află în tine. Ţine de limitele şi de deschiderea ta. Dar poate e mai bine aşa. Uneori, neînţelegerea te poate proteja mai bine decît înţelegerea, nu degeaba Mîntuitorul i-a fericit pe cei săraci cu duhul, îmi spunea Profesorul.

Profesorul avea uneori un stil foarte subtil de a se juca cu explicaţiile şi de a refuza ceva. Nu o făcea direct niciodată. El îţi oferea un refuz ca pe un accept sofisticat care voia cumva să te convingă că de fapt tu eşti cel ce refuză ceva. Avea o gîndire şi o retorică ce se foloseau mereu de întrebarea ta, îţi folosea puterea, pe care o trimitea înapoi ca pe un bumerang, şi te punea în situaţia să lupţi cu

problemele delicate, care îi aduceau de multe ori în pragul războiului, punîndu-i pe ei înşişi în situaţia de a-şi decide soarta. Dar aceste decizii erau parafate de o autoritate care nu putea fi negată. Nu acum. Şi ei se supuneau pînă la următoarea confruntare.

— Makintoş, ştii cumva dacă laşa Hudojnik e în oraş? Hai să-i facem o vizită, căci copilul asta o să mă înnebunească la cap cu „picturile" şi întrebările lui! strigă Profesorul şi încheie puţin ironic: Vasika Pisateli...

Am ajuns la el într-o după-amiază toridă de vară. O stradă mică, umbroasă, străjuită de platani înalţi şi groşi. în oraşele noastre din sud sînt poate cei mai frumoşi copaci. Puternici, înalţi şi foarte umbroşi. Cu tulpini mari, care se decojesc permanent. în Chişinău, aceşti copaci sînt o adevărată nebunie. Sînt un soi de lanţ viu, ca venele prin care curge sîngele oraşului. O legendă urbană spune că în Chişinăul meu iubit poţi să te urci în primul platan la intrare şi să mergi din copac în copac pînă în celălalt capăt al oraşului. E unul dintre cele mai verzi oraşe pe care le-am văzut vreodată, cu toate că acum, de cînd au venit la putere „democraţii", poate cei mai periculoşi hoţi pe care i-a dat acest pămînt, e într-o stare jalnică, mai ceva ca după război. Profesorul spune că aceştia nu sînt hoţi cinstiţi, ci curve, cea mai de jos castă bandităească. Şi aici, la Odessa, pe aceste străduţe, pline de platani,

„plămînii" cei mai buni ai unui oraş. Aşa o fi, doar că au o mare problemă: lasă enorm de mult puf. Aşa că vara avem o ninsoare ca în poveştile ruseşti, doar că, în loc de fulgi de zăpadă, puful alb al plopilor acoperă tot oraşul. Dar la un moment dat acesta devine iritant, căci nu se topeşte, ci intră în toate orificiile posibile şi imposibile. Să te ferească Dumnezeu să ai alergie la aşa ceva, că te sufoci! în rest, oraşele copilăriei mele sînt dumnezeieşti de verzi. Chişinăului îi lipseşte însă apa, care la Odessa este din abundenţă.

Maşina lui Makintoş trase sub un copac imens, lîngă o casă tipică pentru Odessa, cu două etaje şi un subsol ce pornea direct din stradă. în astfel de încăperi care se aflau jumătate sub pămînt, sub nivelul caldarîmului, şi jumătate deasupra lui funcţionau tot soiul de magazinaşe, dughene, cizmării, croitorii sau frizerii. Erau nişte încăperi nu foarte mari, cu geamurile spre stradă, de unde se vedeau numai picioarele oamenilor care treceau prin dreptul lor. Aici se organizau diverse activităţi lucrative sau apăreau tot soiul de mici afaceri ilegale ale armatelor de contrabandişti din Odessa, sub masca diferitelor ateliere şi cooperative. Faimoasa contrabandă de pe Malaia Arnautskaia de care vorbeşte Bender se face prin aceste vene aproape invizibile ale oraşului. Este o zonă obscură - ca să nu spun nevăzută - a Odessei, dar care ţine în viaţă o

decolorat, cu două ferestre cu boltă şi zăbrele care dădeau spre strada principală. Undeva în stînga era o masă obişnuită, cu două scaune cu spetează. Pe masă se afla o carafă cu apă şi două pahare întoarse cu gura în jos. Erau aceleaşi pahare care se găseau peste tot şi fără de care nu începea nici o beţie.

— E la el? întrebă scurt Makintoş, arătînd cu degetul spre o uşă ascunsă de un soi de draperie albastră.

Puştiul dădu afirmativ din cap şi bătu la uşă. De după uşă şi perdea se ivi moaca unui tip trecut bine de prima tinereţe. Faţa lui era brăzdată de o cicatrice imensă, de la ochiul stîng pînă la mandibulă. Se vedea că fusese o rană adîncă, întipărită pentru totdeauna. Avea o pereche de ochelari cu lentile groase, lucru rar întîlnit în lumea bandiţilor. Bandiţii nu poartă ochelari de vedere decît foarte rar. Şi, cînd o fac, au un motiv special. De obicei au ochelari doar cei a căror meserie necesită o vedere foarte bună. Practic, sînt nevoiţi să-i poarte doar anumiţi hoţi, pistolari, spărgători de seifuri şi alte cîteva categorii care nu trebuie să dea greş din cauza vederii proaste. în rest, nu vezi bandiţi cu ochelari, pentru că ei consideră nedemn să aduci îmbunătăţiri corpului, naturii. E o situaţie paradoxală: alterarea corpului prin tatuaje sau tăieturi era acceptată, recomandată şi chiar obligatorie, pentru că acestea erau mărci ale ierarhiei sociale şi ale istoriei lor personale, însă

tunsoare clasică printre ei de culoare deschisă, şi o frunte mare ce se continua cu o chelie.

Omul nostru zîmbi larg, dezvelind nişte dinţi mari, îngălbeniţi, cu lipsuri din loc în loc. Dar asta nu afecta în nici un fel portretul. Găurile din dantură nu erau piesele lipsă ale puzzle-ului, ci tuşele portretului.

— Ce oameni, ce oameni! zise el zîmbind cu gura pînă la urechi şi desfăcînd braţele, gata să ne cuprindă pe toţi trei deodată. Cum aşa? Singuri şi fără *ohrana?* Eu nu aş lăsa aşa oameni destoinici să umble fără pază. E tot ce avem mai bun în acest oraş. Ce oameni, ce oameni!!! continuă el vesel, apucîndu-se teatral de cap şi bătîndu-mă uşor pe umăr. Sau poate ţi-ai luat ca pază carne proaspătă? Tinere domn, mi se adresă el direct, tu ştii pe cine păzeşti şi ce responsabilitate ai? El este comoara noastră naţională, e tot ce avem noi mai bun, aşa că să nu ne faci de ocară!!! Să nu ne dezamăgeşti, zise el zîmbind şi făcîndu-mi şmechereşte cu ochiul.

— Hudojnik, lasă spectacolul. Gata, antract! Hai mai bine să te îmbrăţişez, zise Profesorul, strîngîndu-1 în braţe. Pe tine, laşa, o să te omoare nu tatuajele, nu bandiţii sau sticleţii, ci gura ta mare şi spartă. O să te îneci într-o bună zi de la atîtea vorbe...

Am intrat toţi patru în camera vecină, unde se afla o masă rotundă cu cîteva scaune în jur. Pe pereţi erau înşirate o mulţime de foi cu

timpuri îndepărtate pe care o degaja camera. Pe o masă, tot aici, erau aruncate tot felul de instrumente folosite la realizarea tatuajelor. Obiecte pe care nu le mai văzusem niciodată. Sincer, nu mai intrasem pînă atunci într-un salon de tatuaje, cu toate că văzusem zeci de ateliere ale unor artişti. Acest loc îmi amintea cumva de atelierele prietenilor mei pictori, cu toate că ele nu aveau nici pe departe aerul misterios de aici.

— Hai să fac repede un *cifir,* că nu am în fiecare zi astfel de oaspeţi, propuse Hudojnik.

Puse un fierbător mic în priză şi-l introduse într-un ceainic micuţ ca să fiarbă apă. Scoase din dulap nişte cutii de carton maronii. Pregăti „corăbioarele" cu ceai, le turnă după ce apa dădu în clocot. Avea îndemîna- rea unui farmacist care pregătea mixturile medicamentelor, lucru aproape uitat azi. Cum şi mama şi sora mea au lucrat la farmacie, am asistat adesea la astfel de operaţiuni care necesită multă îndemînare, în care se manipulează tot timpul gramaje foarte mici. Hudojnik era din această specie. Şi munca lui, în definitiv, presupunea o atenţie sporită la detalii. Orice mică greşeală aici costă mult.

Cînd *cifirul* a fost gata, am început să sorbim din el, în buna tradiţie a hoţilor de meserie. Nu am înţeles niciodată de ce această tradiţie nu a pătruns şi în lumea fraierilor, pentru că *cifrul* nu era, în esenţă, cu nimic mai nociv decît alcoolul. Pot spune

am fost impresionat de acelaşi ritual al ceaiului: ore în şir întinşi pe *tapcian,* bînd necontenit ceai din ceşti micuţe şi privind orizontul înfierbîntat. Atunci am înţeles de ce Profesorul zicea deseori o frază înţeleaptă:

— Mai bine un Taşkent mic decît o Kolîma mare.

Despre Taşkent puteam confirma. De Kolîma am fost ferit, însă am citit din cărţi şi am auzit mărturii de la sectanţii mei, ce au făcut ani de zile de lagăr, şi de la bandiţii neînfricaţi nici în faţa iadului, dar care au o strîngere de inimă aparte cînd aud de Kolîma. Ştiu ei ce ştiu: Kolîma nu este iadul, Kolîma este mult mai mult, pentru că aici e mîna omului, care e mai diabolic decît diavolul.

— Vasika, dacă vrei să înţelegi Kolîma fără să ajungi acolo, trebuie să citeşti neapărat Şalamov, singurul fraier care a înţeles cu adevărat Gulagul şi singurul poet al acestui iad. Chiar dacă nu ne-a iubit pe noi, *blatarii,* are perfectă dreptate. Este dreptatea unui fraier care nu a fost frînt şi care a fost mai tare ca noi. Numai el şi nebunii de sectanţi au reuşit asta. Noi, oricum, eram din altă specie, din specia care putea controla şi Kolîma, care putea face ceva ce nici iadul nu a văzut. Citeşte neapărat Şalamov! m-a sfătuit acum mulţi ani Profesorul.

Şi am citit şi m-am îndrăgostit de Şalamov, poate cel mai nedreptăţit scriitor rus al

— Ştii Vasika, oamenii îşi pun pe ei haine pentru a se proteja, pentru a se apăra de frig şi căldură. Avem haine pentru că sîntem goi. Nimic nu sperie şi nu ne ruşinează mai mult decît goliciunea în faţa celorlalţi. Un corp gol este cel mai neputincios din lume, indiferent de cîtă putere ar avea. Un om gol e de o neputinţă straşnică. Dar să nu uităm că ne naştem goi, iar cînd murim, la ce ne mai trebuie hainele? Oamenii goi sînt cei mai lipsiţi de putere, de aceea ei şi-au inventat haine, ca să-şi ascundă neputinţa. Nimic nu este mai mincinos decît această putere a hainei, a ambalajului, a unei lumi mincinoase, o putere contrafăcută, falsă pînă la ultima ţesătură. Uită-te şi tu în jur. Cu cît omul avansează în ierarhia socială, cu atît pune un accent tot mai mare pe haine şi brizbrizuri. Hainele, gesturile şi limba devin mai sofisticate, pentru că ele sînt însemne ale superiorităţii lor şi ale puterii. *Poftim, vă rugăm, pojaluista, merci, excusez-moi, pardon.* Ritualuri şi farduri ale unei lumi care ascunde o neputinţă. Ei vor să ascundă ceea ce sînt prin ceea ce au. Şi pun pe ei de toate. Şi strîng lucruri peste lucruri, cu care vor să ne impresioneze şi să ne supună. Ei au lucruri multe şi uniforme. Vor să-ţi arate fără jenă cine are puterea, ca să te porţi cu teamă, respect şi supunere faţă de ea. Unii vor chiar dragoste, dar se mulţumesc şi cu frica. Fiecare culoare, fiecare croială, fiecare

îngropaţi în veşminte, uniforme şi grade se tem enorm de un singur lucru: de goliciune. Pentru că atunci ei ar rămîne singuri, în propria putere, firavi şi neputincioşi. Goliciunea este o stare teribilă a neputinţei. Noi, bandiţii, sîntem oameni prin excelenţă goi. Noi sîntem singurii care se tem de nuditate. Pentru că noi ne naştem goi, sîntem abandonaţi prin case de copii, sîntem crescuţi pe străzi şi nu avem nimic. Pentru noi, hainele nu contează, iar cînd le folosim demonstrativ are cu totul alt sens. Noi le purtăm ca şi cum ele nu ar conta. Sau contează pentru altceva. Noi nu avem uniforme, nu avem gradele trecute pe haine, noi nu ne scuzăm, pardon-mersi, pentru că nu ne temem de goliciune, căci ea este puterea noastră. De aceea ni s-a făcut o uniformă unică, dispreţuitoare, de *zăci,* puşcăriaşi, pentru a fi identificaţi ca răul cel mare al societăţii. Noi însă sîntem atît de goi fiindcă, în definitiv, nu avem nevoie decît de un cuţit pentru a spune ce vrem să spunem. Noi sîntem atît de goi pentru că ne este suficientă pielea noastră. Apropo, ai văzut cum arată corpul nostru? Noi sîntem exact opusul puterii care se înveşmîntează. Vezi cum se împopoţonează fraierii de regi!!! Noi pentru a ne arăta puterea nu ne îmbrăcăm, ci ne dezbrăcăm. Trupul nostru este suficient. Tu fii atent la corpul nostru: pînă şi însemnele puterii şi însăşi viaţa noastră le arătăm nu

Pielea este haina noastră, tatuajul este veşmîntul nostru. Iată istoria noastră! O ai pe toată aici, pe trupul nostru. Fără pardon şi fără mersi. Tatuată, crestată de cîte-o urmă de glonţ sau de cuţit. Acestea sînt semnăturile noastre, acestea sînt urmele morţii şi ale vieţii. Urmele riscului şi preţul unei libertăţi pe care o plătim scump. Acestea sînt semnele de aducere aminte... Şi din cînd în cînd lumile noastre se intersectează. Şi acestor fraieri împodobiţi ca bradul de revelion şi *musorilor in* uniforme e suficient să le pui pistolul la tîmplă sau cuţitul la gît ca să le cadă tot fardul, să li se topească puterea uniformei şi a epoleţilor şi să devină slabi şi nevolnici, precum i-a născut mama lor. Devin şi ei goi. De ce crezi că ne-au făcut o uniformă a umilirii, uniforma zeghe, uniforma puşcăriaşilor? De ce crezi că ne-au tuns? Aşa îşi arată puterea asupra noastră, ne fac pe toţi la fel.

— Cum zice versul: „Dacă treceţi prin Kolîma, vă rugăm să ne vizitaţi", zise Hudojnik şi începu să rîdă.

Profesorul avea mai multe tatuaje clasice, specifice castei căreia îi aparţinea. Corpul lui nu era foarte încărcat cu desene, însă pe cîteva nu prea le mai văzusem. Avea mai multe citate în latină. Urma să aflu într-o zi că Profesorul era îndrăgostit de latină, pentru că în una din lungile lui şederi prin Siberia a avut marele privilegiu, cum spune el, să stea

angajat un profesor adevărat să-1 înveţe diverse lucruri. El îl proteja, iar clasicistul nostru, deja bătrîn, îi dădea lecţii de latină. Aşa a învăţat latina şi, la un moment dat, au făcut împreună, spune povestea, un dicţionar de latină-/ene<x Practic, au început să traducă *fenea,* argoul banditesc, în limba lui Cicero şi Seneca. Asta era deja ştiinţă, o adevărată muncă academică.

Profesorul, chiar şi spre bătrîneţe, folosea tot soiul de expresii stranii în latină. Cînd era într-o dispoziţie proastă şi voia să bea ceva, zicea: *In me est malo animo. Salve, fervidum vinum.* Cînd se supăra şi trebuia să rezolve el ceva, pentru că nu se mai baza pe nimeni, spunea: *Si inverecundus nimis es, nihil est infectum,* iar cînd ceva nu-i convenea, zicea simplu: *Adbanc merdam nimis vetussum.* Cînd dădea cîte un sfat, la final, spunea de fiecare dată: *Culum sustulisti, locum amisisti.* Iar cînd cineva se lăuda şi se dădea drept ceva ce nu era, îi reproşa ironic: *Omnes cinaedi sunt, seddArtagnan* swm/Toate acestea nu erau decît nişte fraze înaripate ale lumii hoţilor traduse în latină. Nu ştiu cît de bine erau ele transpuse - cu toate că m-am consultat cu un amic care ştie tot în acest domeniu şi mi-a confirmat că sună foarte bine. Nu pun la îndoială nimic, doar că în gura banditilor asta sună foarte pervers.

în ce priveşte inscripţiile de pe corpul lui,

Era deja tîrziu. Ne pregăteam de plecare. Deja pluteam după atîta *cifirok*.

— Dumnezeu i-a făcut pe unii oameni puternici, pe alţii slabi, iar Samuel Colt a fost ăla care i-a făcut pe toţi oamenii egali, zise Profesorul la final, înainte de a bea ultimele înghiţituri de *cifir,* după care a pornit spre faleză, unde rezervase o masă şi unde briza de seară avea să ne trezească puţin după atîtea poveşti în aerul stătut al chiliei

Cartea a treia

La asfinţit

Drumuri si contrabandă

Eu vreau unde ceţos e uraganul, Unde se-aşteaptă-n zori ninsori pe ram. Deschise-s Delhi, Londra, Magadanul, Dar eu acolo nici o treabă n-am.

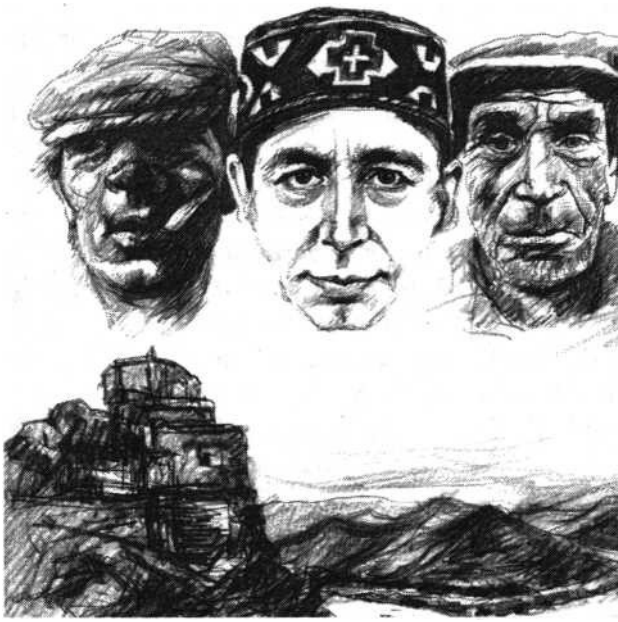

Nu ştiu ce s-a întîmplat în regiunea noastră, dar parcă toţi eroii lui Gogol şi Bulgakov ne-au blestemat. Şi nu mă refer aici la oameni şi obiceiuri, la pămînt şi la cer, la ape şi la munţi. Ele sînt ca peste tot: demoni şi îngeri, mai aspre sau mai domoale, mai vitrege sau mai confortabile. Peste tot, pe-aici, ne omoară drumurile. Ah, drumurile astea! Aici parcă sînt blestemate! Dacă de la tine din casă pînă la vecinul de alături nu este drum, ci doar un gard sau un zid, tu nu-1 vei putea cunoaşte niciodată. Nu poţi trăi alături de cel pe care nu-1 cunoşti, nu poţi construi ceva şi nici măcar nu poţi sta la un pahar de vorbă.

Şi mai este ceva foarte parşiv şi foarte dureros, căci eu nu vorbesc de calitatea proastă a drumurilor, o, nu. Asta se poate rezolva. Vorbesc de inexistenţa lor. Iar unde nu există drum, nu există nimic.

Pe-aici, pe la noi, nu poţi merge la vecin decît pe ocolite. Toţi au făcut drumuri de la centru spre periferie, de la capitală spre provincie, dar nici unul dintre dregătorii locali nu a avut dorinţa şi curajul să construiască nişte drumuri prin periferie, să lege oraşele mici între ele. Ca să mergi de la Bucureşti la Odessa, trebuie să treci prin Kiev sau Viena! Ca să ajungi la Tbilisi de la Odessa, trebuie să mergi mai întîi la Moscova, Istanbul sau Roma. Vă imaginaţi? De Erevan ce să mai zic! Cu toate graniţele închise, poţi

ochii celor ce ne conduc de la centru? Nimic. Pustiu. Vecinul, ni se pare nouă, se află peste mări şi ţări şi este mai necunoscut decît cel de la centru, de zeci de ori mai departe de noi. Ăsta e blestemul drumului. Şi al zidului. Şi al hotarului.

De aceea trebuie să facem drumuri şi să spargem ziduri. Dar pentru aceasta este nevoie de mult curaj şi de asumarea unor riscuri. Şi cine a reuşit să facă găuri în zid, tunele pe sub hotare, legături nemaiîntîl- nite pe mare, poteci prin văgăuni şi treceri spectaculoase prin locuri pe unde nici fiarele sălbatice nu au îndrăznit să se avînte? Nimeni alţii decît contrabandiştii. Aceştia sînt exploratorii neînfricaţi care au defrişat şi au construit acolo unde puterea, cu tot aparatul său birocratic şi administrativ, a vrut să pună bariere, ziduri şi hotare de netrecut. Ei nu au cucerit Polul Nord şi Polul Sud, nu au cucerit jungla Amazonului sau valea Nilului, nu se scrie despre ei în cărţile de istorie ori de geografie, de inginerie sau de construcţii, lor nu li s-au dedicat poeme ori monumente, însă ei au fost pentru regiunea noastră la fel de importanţi precum marii oameni de artă, cultură şi ştiinţă. Acolo unde nu se putea trece, apărea eroul nostru, contrabandistul, şi construia opere de artă şi inginerie, minuni care făceau orice baraj şi zid să se dizolve. Contrabandiştii sînt cei care nu ştiu ce înseamnă zid, hotar şi vamă. Ei şi încă cineva. Ştiţi cine? Ţiganii. O, cum ştiu ei să zboare peste toate zidurile lumii! Ce farmece, ce ghiocuri şi ce magii fac, numai ei ştiu. Dar cu atîta îndemînare şi usurinţă trec de toate

Şi îi rog pe cei care-mi citesc predici despre societatea deschisă să ţinem cu toţii un minut de reculegere în numele celor ce au stat la baza acestei societăţi, părinţii ei întemeietori: contrabandiştii, ţiganii şi emigranţii. Ei sînt cei care, în lupta lor pentru deschidere, s-au sacrificat pentru ca noi să cunoaştem o lume ceva mai bună. Mulţumesc! Şi acum priviţi în jur. înţelegeţi?

Această poveste îmi aduce mereu aminte de cînte- cul *Moscova-Odessa* al lui Vîsoţki. Tu vrei să zbori acolo unde nu se poate, unde nu este zbor, iar ei te trimit acolo unde tu nu vrei. Recent l-am auzit cîntat la noi de Travka, foarte bine, cu un tragism apropiat de cel a lui Vladimir. Cîntecul[1] spune cam aşa:

Zbor iar pe ruta Moscova-Odessa,
Dar avionul încă va mai sta,
Toată-n albastru vine stewardesa, ca prinţesa
Nădejde şi surîs ca flota sa.

Pe-al Murmanskului cer - seninătate,
Bilete înspre Aşhabad se dau,
Spre Kiev, Harkov, Chişinău se poate,
Şi către Lvov, dar r u acolo vreau.

Mi s-a spus clar: „Azi nu spera. Căci pînă
Spre ceruri, nu-i nădejde de ajuns".

1. Vladimir Vîsoţki, *Nerv,* traducere de Passionaria Stoicescu şi Andrei Ivanov, Editura

Aceste gînduri m-au prins în aeroportul din Bucureşti, la nişte ore imposibile, cînd mergeam la Tbilisi. Puteţi sa vă imaginaţi că acest oraş este la doar o aruncătură de băţ peste Marea Neagră? La o oră de zbor? Avem drumuri? O, nu! Cine a încercat măcar o dată să facă un tur în jurul Marii Negre înţelege ce spun. Ei au creat iadul, pentru că nu au făcut drumuri directe, iar cele care există sînt aproape impracticabile. Să ne mai întrebăm cum e posibil? Ce au făcut cu noi? Ce am făcut noi cu noi? De ce ştiu mai multe despre un amărît de la Londra decît despre fascinantul meu vecin gruzin? De ce *baboiul* de peste gard este o pată albă în mintea mea, iar un oarecare american de peste ocean îmi este mai la îndemînă? De ce, de ce, de ce? Iată întrebarea...

Şi acum trebuia să zbor la Tbilisi peste Istanbul. Iar cu o lună în urmă zburam la Erevan, tot peste baltă. Ghici pe unde! Prin Roma. Halucinant.

Mai aveam puţin pînă să decolăm. Mă gîndeam că nu peste mult timp, în miez de noapte, voi fi într-unul dintre oraşele şi locurile mele preferate. Georgienii - sau gruzinii, cum le zicem noi -, cei din spaţiul ex-sovietic, sînt poate cei mai veseli şi mai petrecăreţi vecini pe care îi avem, cu toate că în regiunea noastră stăm foarte bine la acest capitol, nu ne putem plînge.

De data aceasta zburam la Tbilisi să mă

zona mea? E un sentiment foarte straniu... Aproape o dezamăgire. Dacă mergi să te întîlneşti cu el, faimosul bandit despre care circulă atîtea legende şi poveşti şi pe care îl priveşti ca pe erou, fie el şi negativ, totuşi erou, cînd îl vezi, eşti foarte dezamăgit. Mai ales că pe majoritatea i-am întîlnit cînd erau deja bătrîni. Nişte bandiţi aproape pensionari. Imaginea pe care o ai în mintea ta intră în conflict cu imaginea bătrînului pe care-1 întîlneşti.

Puterea poveştilor care se nasc despre unii oameni şi care încep să circule în folclorul de prin mahalale este fascinantă. Poate face minuni. Povestea are o forţă mult mai mare decît orice fapte şi realităţi, iar succesul aproape tuturor acestor bandiţi este mai degrabă dat de capacitatea lor de a fabrica poveştile şi de a le pune în circuit. Şi ei le creează aproape la fel cum se fac spectacolele. După ce le montează şi le prezintă publicului, intră sub acţiunea media, iar folclorul urban le amplifică şi ele tot cresc, ca un bulgăre de zăpadă, pînă devin adevărate legende. Aceste legende spuse din gură în gură devin tot mai puternice, autonome, se desprind de erou şi de mediul lui. Şi, cînd te confrunţi cu realitatea, ai un fel de dezamăgire, pentru că tu eşti pregătit să te întîlneşti cu un erou antic sau un monstru din poveşti şi de fapt vezi un om simplu, un bătrîn care nu se deosebeşte cu nimic de un contabil

care au scăpat de robia Faraonului şi au recucerit şi au refăcut Ţara Făgăduinţei, unde curg lapte şi miere. Mă visam Solomon sau David luptînd cu Goliat. Studiam atent marele templu şi marile bătălii, marile minuni şi mereu eram impresionat de cît de neînfricat poate fi Iacov, care s-a luptat cu Dumnezeu însuşi. Mereu mi-am imaginat această ţară ca pe un imperiu, ca pe o mare forţă cu care nu se poate compara nici o putere antică sau medievală. Iar despre belşugul ei, ce să mai vorbim... Era sînul lui Avraam. Era poporul ales de Dumnezeu însuşi.

Şi, cînd am crescut, am vrut să găsesc această mare ţară pe hartă, dar nu am reuşit. Cum? Unde? Aici? Doar atît? Cînd am ajuns acolo şi am văzut cu ochii mei ţara unde curg lapte şi miere, Ţara Făgăduinţei, Ţara Sfîntă, am înţeles brusc ironia divină şi, mai ales, puterea poveştii. O amărîtă de pustietate într-o zonă năpăstuită de natură, geografie şi istorie a devenit centrul lumii prin această putere a poveştii, care la rîndul ei a produs realităţi inimaginabile. A fost pentru mine cel mai mare şoc. Dar ce poate face o poveste cu mintea unui om! Minuni...

în faţa uşii stătea un bătrîn ca oricare altul. Pe stradă nu ar fi ieşit în evidenţă cu nimic. Putea să fi fost orice în viaţa lui. Putea să fi fost contabil, brutar sau vînzător. Nu l-ai fi observat. Era scund. Cred că nu a depăşit niciodată un metru şaizeci. Acum avea chelie,

muncitorească şi cu o cămaşă în carouri, deschisă larg la gît, unde se întrezăreau discret nişte tatuaje.

— Salut, m-au anunţat că ai să vii, a spus şi mi-a întins mîna. Bunicul îmi spunea Israel Markeladze, dar tu poţi să-mi spui simplu Korj.

— Vasea, m-am prezentat eu scurt. Şi vin din partea Profesorului, m-am grăbit să mă asigur că ştie cine m-a trimis, ca să nu am surprize.

în mediile lor, aceste recomandări funcţionează perfect. De fapt, ca în orice mediu normal. Nu contează pentru început cine eşti, ci din partea cui vii.

— Da, ştiu bine. Au avut grijă să-mi spună tot, deşi eu nu prea obişnuiesc să discut despre lucrurile astea. Nu prea cred că e bine să amestecăm lucrurile şi lumile noastre. Ce poate să înţeleagă un mieluşel despre un şacal sau despre un lup, chiar bătrîn, ca mine? a zis el în timp ce ne îndreptam spre sufragerie.

— Cred că uneori lucrurile stau puţin altfel. Poate că lupii au ceva de învăţat despre ei cînd stau la poveşti cu mieluşeii, pentru că totuşi noi vorbim de pe poziţii foarte diferite, cu experienţe foarte diferite. Putem învăţa unii de la alţii cîte ceva, începusem eu să încălzesc atmosfera.

— Vasea, eu ştiu bine asta, dar, cînd lupul trebuie să mănînce, tot miel va mînca, şi nu pisici. Aşa e lumea asta construită, dar e bine să discutăm atîta timp cît încă sîntem sătui.

autorităţi din lumea bandiţilor, care de obicei au cîteva calităţi esenţiale. Sînt în primul rînd devotaţi pînă la moarte. Nu ştiu de ce şi cum ajungeau în poziţia de mînă dreaptă a unui bandit, cert este că loialitatea era prima condiţie a acestei funcţii. Şi bandiţii ştiau să şi-i aleagă şi să-i verifice, în timp, în feluri de neimaginat pentru mintea unui om normal. A doua condiţie a unei astfel de funcţii era forţa fizică. Majoritatea hoţilor în lege pe care i-am cunoscut nu excelau prin forţă fizică, însă toţi aveau lîngă ei oameni foarte puternici şi bine pregătiţi pentru orice. Şi, nu în ultimul rînd, o anumită discreţie, un amestec între tăcere şi un joc subtil al invizibilităţii şi prezenţei. Ei nu vorbesc aproape niciodată sau doar cînd sînt rugaţi să o facă. Apar numai cînd este strict nevoie de ei şi nu ştii niciodată de unde. Şi nu acţionează în nici un caz fără acordul sau controlul şefilor lor. Ca instinct şi educaţie, aduc cu majordomii marii aristocraţii engleze.

Evident, asta presupune că au acea inteligenţă specifică celor care îşi slujesc cu mare dăruire stăpînii, educată şi şlefuită în timp, ce se învaţă mult mai greu decît jargonul, limbile de tot felul şi cunoştinţele specializate. Mai mult, ei ştiu să-şi controleze instinctele aproape la fel de bine ca maeştrii artelor marţiale asiatice. Sînt impresionante aceste personaje. Ele creează şi întreţin atît o atmosferă de mister, cît şi o anumită teamă confuză. Autoritatea *blatarului* este consolidată şi de această suită de îngeri

ex-sovietic, pentru că se spunea că el este ultimul păstrător al vechii şcoli şi al tradiţiilor şi legilor vechilor bandiţi şi hoţi în lege din Imperiu. Era probabil ultimul bandit de asemenea anvergură, pe care-1 respectau toţi, chiar dacă acum nimeni nu mai deţinea controlul asupra lumii dezlănţuite a fostului Imperiu. Odată cu schimbarea din temelii a lumii comuniste şi emergenţa forţelor istorice necunoscute care au aruncat totul în haos, şi lumea lor a fost zdruncinată şi dezbinată.

Bătrînul bandit nu dorea şi nu accepta să fie parte a acestei schimbări. El aparţinea unei lumi vechi, pe cale de dispariţie, pe care cei tineri nu o mai preţuiau şi căreia nu-i mai respectau legile. Dar, în ciuda acestor transformări, toţi îl respectau pe el şi unii chiar mai veneau, din cînd în cînd, pentru a-i cere sfaturi şi mai ales pentru judecată în caz de litigii între bande. Cînd conflictele ajungeau la un nivel care presupunea prea multă vărsare de sînge, începeau negocierile. Se căutau soluţii pentru pace şi, dacă nu se ajungea la nici un rezultat, se apela la o autoritate respectată de toţi, care nu era pusă la îndoială de nimeni. Ce decide el, cum judecă el, acela e verdictul final pe care îl acceptă şi îl pun în aplicare cu toţii.

în această poziţie era Korj, ca şi Profesorul, ultimul bandit şi hoţ în lege care păstra chivotul, legile sacre ale lumii bandiţilor şi împărăţiei întunericului, ultimul care mai

a început să mă atragă aproape fără să-mi dau seama. Avea ceva din forţa de atracţie a unui magnet. Dacă eşti construit dintr-un material asupra căruia magnetul îşi poate activa forţa, nu scapi. Te va trage şi vei rămîne acolo. Poţi scăpa doar dacă o altă forţă, mai puternică, te va smulge din această lume. Dar ce forţă poate să înlocuiască tenebrele unei lumi a întunericului şi vicleniei? Poate una şi mai vicleană, şi mai puternică, şi mai tenebroasă, dar care se ascunde sub un chip de mieluşel. Dumnezeu ştie.

— Să bem un *cifir* şi să povestim. Am înţeles că stai la noi cîteva zile, a zis bătrînul bandit.

— Da, dacă tot am ajuns pe aici, aş vrea să văd şi împrejurimile, să mai vizitez satele dimprejur şi poate dau o fugă şi pînă la mare.

— Mergi şi la Giugaşvili? a zis bătrînul, sorbind înghiţituri mici de *cifir.*

— Da, aş dori şi mi s-a promis că voi fi dus şi la vilele în care a trăit familia Beria. Sînt undeva în munţi şi am înţeles că sînt bine conservate, chiar dacă nu sînt locuite. Zaza, prietenul meu, mi-a promis că mă duce. Am o mare curiozitate faţă de acest personaj şi de locurile unde s-a născut, am început eu să-i dezvălui planul meu.

— Da, ăştia au fost nişte *granguri* mari. Pe unde au trecut, au lăsat urme adînci. O să le simţi prezenţa şi acolo. Sub ei nu au fost cele

— Să mă sperii? i-am spus şi eu, încercînd cumva să glumesc.

— Nu, doar că au avut de plătit un preţ cam mare. Foarte mare. Şi asta nu e bine deloc.

Şi şi-a mai turnat o cană de *cifir*.

Cifirul începuse să-şi facă încet, încet efectul. Deveneam mai euforici, mai energizaţi. Priveam în jur şi parcă vedeam mai clar fiecare detaliu din cameră. îi vedeam mîinile îmbătrînite, printre zbîrciturile cărora se distingea culoarea albăstrui-verzuie, spălăcită de timp, caracteristică tatuajelor vechi. Vedeam cît se poate de clar stilul lor naiv.

— Ştii, Vasea, tu eşti încă foarte tînăr. Cînd eram de vîrstă ta, am stat la Taganka. Sînt poate unul din ultimii supravieţuitori de acolo.

— Taganka este una dintre cele mai faimoase puşcării ruseşti. A fost construită de Alexandru I în 1804 şi dărîmată sub Hruşciov, în 1958.

— Tu ştii ce s-a construit în locul puşcăriei Taganka după dărîmarea ei? m-a întrebat el sorbind din pahar.

— Nu, zic, habar n-am.

— N-o să-ţi vină să crezi. O grădiniţă pentru copii... şi a zîmbit larg, făcînd ochii mari, de parcă şi pe el îl mai uimeşte încă această decizie a sovietelor. Să ştii că modelul perfect pentru orice instituţie de

sigure pe fiecare gest. Ochii oblici, puţin lăsaţi, dar încă strălucitori, un nas mare, mai proeminent din cauza vîrstei, ca la toţi bătrînii, o frunte înaltă, cu păr tot mai rar, încărunţit, dat pe spate. Nu se mai tundea de multă vreme în stilul *zek,* aproape chel sau periuţă. Avea urechi mari, care atîrnau ca la un pui de elefant, ceea ce-1 făcea să pară şi mai nevinovat. Era acum bătrînul pe care ai fi vrut să-1 ajuţi să treacă strada sau să-i duci plasa cu fructe şi legume. Semăna cu un pensionar ce are nevoie de ajutor. Dar el nu avea nevoie de nimic.

Şi totuşi, era faimosul Korj, care se trăgea dintr-o familie amestecată de evrei caucazieni aruncaţi în puşcării din nu se ştie ce cauză şi care, rămas astfel pe drumuri, a intrat şi el în puşcărie încă din fragedă copilărie. A crescut pe străzile din Harkov, Nikolaev, Odessa şi pe toată coasta Mării Negre. în anii ’30 se afirma deja pe străzile acestor oraşe, reuşise să-şi formeze încă din adolescenţă o bandă care avea să impună respectul capilor lumii interlope şi devenise în acei ani grei ai stalinismului şeful *obşiakului.* Şi nu doar atît. El a reuşit să adune sume impresionante de bani şi să le gestioneze, în aşa fel încît modelul Korj se va impune şi va fi respectat cu sfinţenie mulţi ani, pînă spre perioada *perestroikăi,* cînd totul s-a prăbuşit, inclusiv lumea lor bine ierarhizată şi controlată strict de legi nescrise.

să i se supună. Fiecare decizie, fiecare judecată sînt respectate cu stricteţe, căci cuvintele lui au putere de lege, putere de viaţă şi de moarte asupra întregului paradis căzut, asupra acestor arhangheli negri. El este omul care mai mult de jumătate din viaţă a stat prin puşcăriile sovietice, inclusiv în iadul Kolîma. El este cel care a organizat 11 evadări de poveste. Pe mormîntul lui, pe care aveam să-l văd mai tîrziu în poze, mereu cu flori proaspete, scrie aşa: *Lui Vasea Korj, cel care a trecut tot iadul Kolîma, de la prieteni.* Despre el se scriu versuri şi se compun cîntece. E adevărat că sînt ştiute doar de frăţia lui, care face parte din altă lume.

— O să-ţi povestesc totul pe îndelete. Nu pot sta prea mult în casă. Ce zici să mergem să mîncăm ceva gruzin adevărat şi să-ţi povestesc lucrurile care te interesează? Sper că ştii să asculţi şi să înţelegi. Marele atu al Profesorului ştii care era? Ăsta ştia să asculte şi să înţeleagă. El era cel mai bun judecător şi asta înseamnă, în definitiv, să fii un adevărat bandit. Să ştii să judeci corect, căci de judecata ta depinde totul. Orice judecată falsă, orice *parti-prisşi* calcul greşit pot să arunce totul în aer şi să stîrnească războiul. Iar cînd e război, nu există judecată, ci doar sînge şi moarte. Şi violenţa nu e lucrul pe care-l iubim noi cel mai mult. E uşor să porneşti pe calea războiului şi e foarte greu să alegi pacea. Dar, cînd ajungem la război,

Soarele se lăsa peste dealurile Tbilisiului. Am urcat într-o Volga veche, dar bine întreţinută şi am pornit spre ieşirea din oraş. Bătrînul Korj privea în zare cu poftă, de parcă voia să înghită tot orizontul. Privea această lume de lîngă el cu o pasiune pe care noi nu o mai avem de mult, asta dacă că am avut-o vreodată. Nimeni din cei care nu au cunoscut puşcăria, penitenţa de tip Kolîma nu poate privi aşa un orizont. Aşa se uită în zare doar cei care au văzut cerul printre gratii zeci de ani. Poate el îl contempla aşa şi pentru că viaţa îi oferise prea puţine şanse să se bucure

Legea hoţilor şi povestea castelor spusă de ultimul hoţ în lege

Iată, v-am învăţat legi şi porunci, cum mi-a poruncit Domnul, Dumnezeul meu ca să le împliniţi în ţara pe care o veţi lua în stăpînire. Să le păziţi şi să le împliniţi, căci aceasta va fi înţelepciunea şi priceperea voastră înaintea popoarelor care vor auzi vorbindu-se de toate aceste legi şi vor

Deuteronom 4:5-6

Volga cea veche a ieşit din oraş, lăsînd în urmă frumoasele dealuri ale capitalei Gruziei. Soarele amiezii de vară ardea încă puternic. în Caucaz e o lumină care aleargă zglobiu printre munţi, dornică să ajungă la Marea Neagră. Aici, soarele e puţin diferit de cel din Bugeac, chiar dacă păstrează mult din luminozitatea cu care sînt obişnuit de-acasă. Munţii, care răsar cînd dintr-o parte, cînd din alta, întrerup linia orizontului. Nu te lasă să-ţi prinzi privirea în ceva, te obligă să te uiţi înainte, de fapt, înspre cer, care ţi se pare mult mai înalt. în zona noastră, mişcarea este puţin invers. Noi, cînd privim orizontul, vedem cerul doar în locul în care el se uneşte cu pămîntul. Cerul îl vezi atît cît cuprinde privirea. Dacă vrei să te uiţi în sus, nu poţi, pentru că soarele emană o lumină mult prea puternică. Ne uităm în sus numai cînd e înnorat, ca să încercăm să ne dăm seama dacă vine ploaia. Ne mai uităm la cer noaptea, pentru a vedea luna sau stelele. Aici însă, în Caucaz, e puţin diferit.

— Goghi, să mergem întîi pe la Djvari, sus, pe deal, să vadă copilul de ce s-au îndrăgostit toţi poeţii ruşi de acest loc, spuse Korj privind în depărtare prin geamul maşinii.

Maşina o luă în dreapta şi începu să urce drumul spre munte. în cîteva minute am şi ajuns pe un vîrf nu foarte înalt, pe care se afla o mănăstire cu o biserică foarte veche. Era una dintre acele biserici din piatră construite

Aici e fascinantă priveliştea care ţi se deschide de partea cealaltă a bisericii şi a curţii mănăstirii. Cît urci şi chiar cînd întri acolo, nu-ţi imaginezi ce surpriză te aşteaptă dincolo de frumuseţea bisericii de piatră roş-gălbuie care străluceşte falnică pe vîrf de munte. Cum treci de ea, te trezeşti brusc cu o deschidere imensă a orizontului, iar în faţa ochilor ai o vale în formă de V, în care se unesc rîurile Arakva cu Mtkvari, întretăiate de un alt lanţ muntos, iar pe malul drept, se întinde Mţheta, vechea capitală a Georgiei şi primul oraş care la 337 după Hristos a devenit capitală oficială a creştinismului.

Te aşezi acolo, sus, şi nu te poţi sătura de frumuseţea acelui loc. Este ca o beţie frumoasă. Privirea nu se satură, ci devine tot mai însetată. Privind, începi parcă să înţelegi lumea altfel.

— Acum înţelegi de ce scriau poeţii ruşi ce scriau cînd veneau aici? spuse bătrînul Korj, pufăind din papiroasa lui, şi începu să recite din Lermontov[1]:

Adio, nespălat imperiu,
Rusie de satrapi şi robi,
Şi voi, mundirelor mizere,
Şi tu, supusul lor norod.

1. Mihail Lermontov, „Adio, nespălat imperiu", traducere de Ion Hadârcă.

Am observat întotdeauna la bătrînii bandiţi o predilecţie către poezia clasică. Bine, mai toţi citiseră Esenin, care a devenit un soi de poet oficial al bandiţilor. Are ceva de înger şi huligan acest poet şi se pare că temele şi lirica lui ating ceva foarte sensibil în interiorul lor, deşi de obicei sînt băieţi care nu abuzează de sentimente. îi respectă mult pe cei ce scriu poezie sau ştiu să recite. Mai sînt deschişi şi la muzică, dar un anumit tip de muzică şi lirică, numită *blatneak* sau *şanson,* despre care voi povesti altădată. Oricum, e o combinaţie de linie melodică şi versuri pe care elita intelectuală le consideră ieftine şi simpliste şi le dispreţuieşte profund.

După acest ocol-surpriză pe care l-a făcut bătrînul, am pornit în jos, spre ape şi spre vechiul oraş Mţheta, care de fapt e un sat mai mare, cu case frumoase de piatră şi bine îngrijit. Am intrat la un moment dat într-o mahala de ţărani georgieni, cu case mici. Stăteau în faţa porţilor zîmbitori, cu nasurile lor mari. în Georgia ai impresia că oamenii zîmbesc continuu şi că mereu sînt voioşi. Cred că unele popoare s-au născut pentru a crea voie bună. Georgienii cu siguranţă sînt daţi de la Dumnezeu pentru a chefui. La ei, orice întîlnire se transformă într-o masă, care la rîndul ei se transformă într-un banchet şi un mare chef. Din nimic, totul devine brusc un chef generalizat, cu georgieni care mănîncă şi beau. Cu toasturile lor înţelepte care nu se

enorm şi puţini ştiu că ele sînt ca nişte leoaice care controlează tot. *Voinicul în piele de tigru,* faimosul erou georgian, este un mieluşel pe lîngă aceste doamne. Da, georgienii au fost binecuvîntaţi să chefuiască şi, odată ce i-ai cunoscut, nu ai cum să nu te îndrăgosteşti de ei. Poate de aceea, mai nou, în fiecare vară încerc să ajung pe aici.

De data aceasta însă am intrat în curtea unui om obişnuit. Nu era un restaurant, ci un loc care aducea a spaţiu conspirativ. Adică aici vine şi mănîncă numai cine ştie şi anunţă din timp, nu oricum. De îndată ce am intrat, curtea aparent banală, fără nimic special pentru luat masa, s-a transformat într-un loc numai bun de benchetuit. Sub arcada de viţă-de-vie, cu umbră deasă, au fost aşezate mesele şi scaunele. Cîteva doamne au început să aducă mîncărurile una după alta. Mai întîi a apărut tava cu fructe, în buna tradiţie caucaziană. Aici, masa nu începe fără fructe. După care a venit vinul în nişte ulcioare mari, însoţite de coarne de berbec, din care le place să bea. Au urmat toate celelalte, într-un şir ce părea interminabil. Priveam aceste mîncăruri pur şi simplu disperat. N-aş fi putut mînca atît nici în trei zile. Şi *harcio,* şi *hinkali,* şi *haciapuri,* şi *ceanahi,* şi *kubdari,* şi multe altele de care nu mai mîncasem.

Asta îmi plăcea la bandiţii de şcoală veche. Erau foarte diferiţi de cei de rit nou, din perioada postso- vietică. Ba aş spune chiar

obicei mai retrase. Generaţiile mai tinere, de după anii ’70, au început să iubească însă luxul şi afişarea acestuia într-un mod tot mai agresiv. La început hainele, după care localurile, apoi maşinile şi casele tot mai opulente. Iar generaţiile de după ’90 au pierdut pur şi simplu controlul asupra acestor ritualuri şi reguli pe care bătrînii bandiţi le respectau cu sfinţenie.

Cum şi de ce s-au întîmplat toate acestea, aveam să aflu de la Korj, omul ce a primit legile şi canoanele de la bătrînii puşcăriaşi ai epocii ţariste, pe care le-a cizelat, le-a păstrat şi le-a transmis mai departe. Dar oare mai avea cui să le transmită? Am avut lungi discuţii şi vă voi dezvălui şi vouă din tainele acestei lumi întunecate cu care e bine să nu vă întîlniţi.

Mai întîi, ar trebui să înţelegem că lumea bandiţilor din Imperiu este bine structurată, atît ierarhic, cît şi regulamentar. Nu e deloc haotică, aşa cum pare din afară. Nu e lipsită de morală sau de structuri. Dimpotrivă! însă ea lucrează cu alte legi, etici şi ierarhii decît cele cu care sîntem noi obişnuiţi. Au şi sisteme de judecată, un soi de tribunale, precum şi pedepse ce se aplică doar lumii lor, nu şi fraierilor, cum am mai povestit.

Aici trebuie să menţionez că este o diferenţă clară între Legea bandiţilor şi Legea puşcăriaşilor. Legea bandiţilor, a hoţilor în lege sau a *blatarilor,* cum li se mai zice, este o

curvele, cum le zic cei de rit vechi, au preluat puterea oficială în tot spaţiul postsovietic.

Principiile de bază, nescrise ale *blatarilor*sau hoţilor în lege sînt următoarele:

Decalogul bandiţilor/Legea hoţilor

1. Să respecţi cu sfinţenie legile şi tradiţia lumii bandiţilor, să nu foloseşti arme de foc şi să nu omori dacă nu ai o justificare legitimă.
2. Să nu munceşti niciodată pentru cineva şi, mai ales, pentru stat.

3- Să nu ai proprietăţi sau bani proprii puşi deoparte.

4. Să nu ai familie, dar să-ţi respecţi părinţii şi, în mod special, mama.
5. Să nu ai *propiska* (reşedinţă oficială) sau, mai bine zis, să nu ai acte oficiale (buletin, paşaport) ori să fii înregistrat la autorităţile statului.
6. Să nu faci politică şi activităţi politice şi să nu aparţii nici unei grupări politice.
7. Să nu recunoşti nici o vină în faţa autorităţilor statului şi să nu depui mărturii sau să colaborezi cu structurile de putere ale statului.
8. Să ajungi din cînd în cînd în puşcărie, ca să impui legea şi ordinea banditească, a hoţilor în lege.

9- Să racolezi cadre tinere şi să le educi în legea banditească.

10. Să ştii să joci cărţi, dar să nu joci niciodată fără bani sau să-i înşeli pe ai tăi.

în ceea ce priveşte *Legea puşcăriaşilor,* aceasta se adresează tuturor grupurilor ce compun lumea infracţională. Scopul ei este reglementarea relaţiilor dintre aceste grupuri, dar şi a relaţiilor cu ceilalţi condamnaţi, de regulă fraieri. Era un fel de regulament de ordine interioară al puşcăriilor, elaborat şi impus de bandiţi. Le voi traduce şi pe acestea pe limba noastră, a fraierilor. Iată cele zece porunci ale puşcăriaşilor ce sintetizează aceasta lege:

Decalogul puşcăriaşilor/Legea puşcăriaşilor

1. Toţi bandiţii, indiferent de rang, trebuie să participe la colectarea de bani pentru *obşiak.*
2. Nimeni nu are dreptul să ridice mîna la un hoţ în lege sau *blatar.*
3. Să-i respecţi pe bătrîni şi pe părinţi.
4. Să nu furi de la ai tăi. Un bandit care fură de la un alt bandit ajunge şobolan, adică în casta cea mai de jos.
5. Să pedepseşti aspru pe cel care toarnă. Acesta decade automat în castele cele mai de jos sau este omorît.
6. Să nu lucrezi pentru administraţie, căci şi asta te trimite spre castele inferioare.
7. Să nu iei nimic altui puşcăriaş, dacă nu ai o motivaţie suficientă. Şi nimeni, în nici o condiţie, nu trebuie să se atingă de *paika,* raţia zilnică a unui puşcăriaş, indiferent de ierarhie.
8. Să nu învinuieşti un puşcăriaş dacă nu ai dovezi suficiente.
9. N-ai voie să înjuri fără motivaţie pe cineva.

Cum am zis mai devreme, aceasta e o sinteză a principalelor reguli ce ordonează viaţa lor. De fapt, ei au mult mai multe legi, mai specifice, foarte nuanţate, în funcţie de situaţie. Fireşte, încălcarea acestora aduce după sine pedepse. Aceste legi îi protejează destul de bine pe *blatari,* iar dacă ei greşesc, nu pot fi judecaţi decît de bandiţii de acelaşi rang şi din aceeaşi castă. Niciodată, nimeni de rang inferior nu poate judeca un *blatar.* Dacă greşeala este mică, el primeşte o palmă simbolică peste urechi de la un alt *blatar* de acelaşi rang. Dacă greşelile sînt grave, atunci se ajunge fie la retrogradarea lui în castele inferioare, fie chiar la expulzarea din lumea bandiţilor. Pentru greşelile deosebit de grave se aplică fără prea multe ezitări pedeapsa cu moartea. Aceasta se decide în grupul restrîns al autorităţilor bandiţilor, hoţii în lege care au fost încoronaţi. în toate celelalte conflicte dintre alte grupuri şi caste, tot hoţul în lege are puterea de judecată şi de decizie. Autoritatea unui bandit se construieşte şi pe această putere judecătorească ce trebuie să-i mulţumească pe toţi. în timp, bandiţii cu cea mai mare autoritate au fost consideraţi cei care judecă corect, respectînd legile lumii lor.

Dincolo de puterea „legislativă" şi „judecătorească", *blatarii* mai au şi puterea „economică": ei deţin *obşia- kul,* banca comună, şi au dreptul de a controla aceşti bani şi de a decide cum se cheltuie. însă

socială, după caz, a bandiţilor. Orice greşeală a unui bandit de rang inferior îi blochează ascensiunea în grupurile conducătoare. De asemenea, trecerea unui bandit dintr-o castă inferioară într-o castă superioară se face în primul rînd pe baza informaţiilor culese din toate puşcăriile pe unde a fost „cazat" banditul respectiv. Toţi au un soi de curriculum vitae care se transmite oral. în al doilea rînd, un membru din casta în care doreşte să intre banditul trebuie să depună mărturie, să „pună o vorbă bună", adică să-1 recomande pe cel în cauză şi să garanteze pentru el. Pentru ca acesta să avanseze în ierarhie, este nevoie de asigurări că persoana e „curată". De ce? Pentru că, dacă se descoperă anumite greşeli, „pete negre" în biografia „candidatului", cel care îl recomandă şi garantează pentru el răspunde pentru asta. Şi de obicei se află, pentru că lumea infracţională de la vîrf se cunoaşte destul de bine. Deci respectarea acestor legi este absolut necesară pentru cei care voiau să facă „carieră".

Legile cu pricina mai au şi funcţia de a regla raporturile de putere între grupuri. Mai ales cînd vorbim despre Legea puşcăriei, unde, într-un spaţiu foarte mic, avem un raport de forţe inegal. Legile induc un fel de consens şi o „democratizare" a relaţiilor dintre grupuri, altfel convieţuirea ar fi foarte

Bandiţii aveau o capacitate enormă de a produce *bespredelul,* acel fenomen prin care lucrurile scapă de sub control şi se instaurează haosul, cînd nimeni nu mai respectă ierarhiile şi legile, cînd violenţa, viclenia şi puterea fizică domină. Aceste legi blocau derivele şi transformarea acestei împărăţii a întunericului în *bespredelul* - adică iadul.

Şi, nu în ultimul rînd, toate aceste legi aveau un rol economic. Era *obşiakul,* aflat sub supravegherea *blatarilor.* Erau contribuţiile tuturor celorlalţi, care plăteau o taxă din ce produceau. Şi era o gestiune a acestui buget comun, după necesităţi şi, fireşte, după rang. De obicei, furtul din *obşiak* se pedepsea cu moartea, iar refuzul de a plăti taxa avea repercusiuni destul de violente. Se aplicau în trepte: tăierea degetelor, preluarea afacerii, omorîrea familiei. în perioada *perestroikăi* şi, mai ales, în perioada liberală a lui Elţîn, această violenţă avea să atingă cote nemaiîntîlnite.

Acum, noi, *fraierii,* ar trebui să înţelegem cum e construită ierarhia castelor hoţilor în lege, ca să înţelegem şi cum se aplică legile, cum se iau deciziile. Bătrînul Korj, care a supravegheat ani de zile aceste grupuri şi legi, a controlat *obşiakul* şi a avut grijă să menţină pacea în rîndul lor şi să nu cumva să apară la orizont războaiele, mai ales *bespredelul. A* încercat să mă dumirească

în alta. E mult mai uşor să te duci în jos decît să urci. Dar asta e cam peste tot, nu doar la noi. Aproape totul e legat de respectarea acestor legi şi autoritatea pe care o cîştigi prin diverse acţiuni şi afaceri importante ce-ţi aduc respectul sau prin gesturi ce te impun ca autoritate atît în relaţia cu puterea, cît şi printre bandiţi şi grupuri. Vasea, tu, că ai învăţat filosofie, ştii povestea castelor indiene. E şi la noi cumva asemănător, cu toate că regulile sînt diferite. Există casta Brahmanilor cu puterea lor sacră. Ei sînt casta superioară. Urmează casta Kşatriya, casta războinicilor. Pe urmă cele inferioare. Mai întîi e casta Vaisya, a oamenilor liberi. Apoi cea mai de jos e casta Sudra, cea a servitorilor. Lucrurile stau aproximativ la fel şi la noi, cu *măştile.* în principal, această împărăţie a întunericului se împarte în patru caste, bine structurate ierarhic, fiecare avînd un nume căruia i se atribuie o culoare. Avem prima castă, cea superioară, a aristocraţiei bandiţilor. Marca ei este culoarea neagră şi aici îi avem pe *blatari,* hoţii în lege. Este o castă cu foarte puţini membri şi foarte selectivă. Se pătrunde foarte greu în ea şi se cade extrem de rapid. Primirile sînt ceremoniale şi par nişte ritualuri de încoronare. Au reprezentări heraldice proprii, ca, de altfel, şi tatuajele pe care numai ei au dreptul să le poarte. Ei sînt autoritatea acestei lumi, au putere absolută asupra

dintre aceste legi, Decalogul *blatarilor,* sînt pedepsiţi prin alungarea din castă sau chiar cu moartea, în cazul furtului din *obşiak* sau a trădărilor grave. Problemele majore se judecă într-un consiliu extins al *blatarilor.* Următoarea castă, poate cea mai numeroasă, are culoarea gri şi este compusă din ceea ce noi numim *mujicii.* Conotaţia este pozitivă, nu negativă. Aşa-i numim pe bărbaţii adevăraţi. Practic, această castă este grupul de bază în lumea bandiţilor. Este un fel de clasă de mijloc a lumii hoţilor, pe care se sprijină toată această împărăţie şi din care se recrutează *bla- tarii,* conducătorii. Deosebirea faţă de clasa superioară este că aceştia au voie să lucreze fără să-şi piardă poziţia ierarhică. Dar nu orice muncă. Nu au voie, de exemplu, să aibă funcţii de conducere în structurile de stat. Asta, automat, i-ar arunca în casta inferioară. Dar pot să ocupe numeroase locuri de muncă la stat. *Mujicii* sînt diferiţi între ei. Sînt, de exemplu, *mujicii* rătăcitori sau mujicii cu o anumită autoritate, cu care *blatarii* se consultă. Ei nu au însă nici o putere de decizie asupra *obşiakului,* legilor şi conflictelor. Este doar o categorie subordonată *blatarilor,* dar îşi pot face meseria de hoţi fără a vrea neapărat să devină *blatari.* în această castă importantă mai avem însă un grup foarte important: *paţanii,* adică un fel de „băieţi de băieţi". Ei sînt tinerii delincvenţi cu potenţial imens să

care-i imită. De la această vîrstă încep deja să respecte legea banditească, „legea corectă". Fireşte că nu se supun autorităţilor şi legilor oficiale. Baza de recrutare a bandiţilor din acest mediu este imensă. Aici, în astfel de medii, se nasc şi cei mai buni hoţi şi *blatari.* Urmează o altă castă inferioară în grad, de culoare roşie, ai cărei membri sînt numiţi *kazioli,* adică „ţapi", cu sensul de idioţi, proşti. Este o castă foarte amestecată de puşcăriaşi care nu au reuşit să se impună şi bandiţi ce au făcut multe compromisuri şi nu au respectat legile banditeşti. Ei colaborează cu administraţia, cu statul şi încearcă să-şi facă o viaţă mai bună. Sînt prinşi cumva între două lumi: nici bandiţi pînă la capăt, dar nici fraieri. Cum e mai rău. însă sînt folosiţi la greu de castele superioare în relaţia cu puterea mai ales. Sînt buni intermediari, pentru că se tem mai mult de *blatari* decît de putere. Şi ultima categorie, cea mai năpăstuită, este cea de culoare albastră, numiţi *opuş- cennîie,* adică decăzuţii. Aici îi găsim pe bandiţii care au făcut greşeli foarte grave, care au încălcat legi importante, care au fost pedepsiţi pentru diverse fapte printr-un viol colectiv, dar şi homosexualii. Aceştia din urmă nu pot să crească şi să urce în ierarhie, chiar dacă mulţi *blatari* se folosesc sexual de aceştia fără a retrograda. De aceea, în limbajul cotidian, cînd cineva vrea să te înjosească, te numeşte „albăstruie", adică

E preferabil să fii orice, de la fraier la *masor,* dar nu decăzut. Odată ajuns în această castă, nu se mai poate ieşi. Ei sînt un soi de sclavi, fără nici un drept. Aici sînt incluşi şi cerşetorii.

Bătrînul *blatar* Korj îmi povestea cu multe detalii aceste încrengături şi îmi oferea răspuns la orice întrebare cu o seninătate şi o pace în suflet care, nu ştiu de ce, îmi dădeau o stare de disconfort. Era mult mai plăcut să povesteşti cu el despre altceva, dar pentru asta venisem eu la el! Să aflu cîte ceva despre acest mediu şi despre felul în care funcţiona, iar el era printre ultimii care aveau voie să-i mai spună ceva unui fraier ca mine, ce venea dintr-o altă lume. în general, aceste lucruri nu se povestesc. Aveam nevoie să mi-o spună cineva care să aibă legitimitatea s-o facă şi, mai ales, să-mi poată traduce *fenea,* argoul lor, pe limba mea, pe care o înţeleg toţi. Pe a lor o înţeleg doar ei. Iar eu cunosc destul de prost *fenea* lor.

Am petrecut cîteva zile în acest sat din Caucaz. Aici practic începea Europa şi civilizaţia occidentală creştină. Aici, în acest sat de munte, am povestit seri întregi cu faimosul bandit, poate ultima mare autoritate a lumii îngerilor negri, bătrînul Korj.

Serile mă plimbam prin sat, mă salutam cu oamenii, mai băteam mingea cu cîţiva copii şi îmi făceam cumpărături de la distinsa

plicticoasă, cu ritualuri şi reguli cuminţi, cu mimarea unei fericiri şi a unei lumi mai bune. Peste jumătate de an, prietenul meu, Zaza, avea să mă sune ca să mă anunţe că Korj murise de moarte bună, că nu acceptase să meargă la o clinică în Germania ca să fie operat şi să-şi salveze viaţa. Frăţia îi organizase totul, însă el a refuzat. „Nu e conform regulilor banditeşti să faci asta", le-a explicat el. Şi, oricum, soarta decisese şi scrisese deja viitorul. El trebuia doar să aştepte liniştit şi demn.

Tot de la Zaza am aflat ultima legendă care a apărut despre Korj, chiar după moartea sa. Se spune că a fost vizitat de cîţiva mari *blatari* ruşi şi caucazieni care nu puteau împărţi sferele economice şi banii cîştigaţi. Veniseră direct de la Moscova pentru ca bătrînul hoţ în lege să Ie facă dreptate. O astfel de întîlnire importantă nu mai avusese loc de mult, iar dacă se mişcaseră toţi *in corpore* pînă aici însemna că era ceva foarte important. Decizia lui Korj era literă de lege, pentru că el era poate ultimul în care mai aveau toţi încredere. Se spune că el i-a ascultat şi, pentru prima oară, nu a luat nici o decizie, ci a plîns. Este de neimaginat ca un bandit de o asemenea anvergură să plîngă. Bandiţii nu plîng niciodată. Adică plîng doar la moartea mamei lor. Atunci le este permis, fără să se facă de ruşine şi să fie judecaţi. Nu plîng însă niciodată cînd e vorba de munca şi

noi. Am ajuns să fim mai rău ca fraierii, mai rău ca aceia pe care i-am înlocuit. Dar să nu uităm că Dumnezeu nu e fraier şi se vor naşte alţi bandiţi, care ne vor tăia gîtul şi coaiele. Asta vă spun eu vouă. Plecaţi!

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-a auzit cineva de la el. Korj s-a întors cu faţa spre perete şi a plîns ca Hristos în grădina

Profesorul - hoţul care mi-a schimbat viaţa

înc-o zi numa ′.'Nu-i loc pentru tine în cer! Nu-i loc pentru tine-n iad! Nu-i loc pentru tine-n temniţa ălor albi! Negrule, încotro o iei?încotro o iei, negrule?

Sîntem lupi, nu sîntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge.

Proverb banditesc

Nu am vrut niciodată să fiu scriitor. Nu văd nimic deosebit în acest fapt. Ador literatura sau mai degrabă o parte ei, aşa cum ador şi eseistica şi filosofia de o anumită factură. Cred că un eseist ar trebui să ştie să explice, iar un scriitor, în primul rînd, trebuie să ştie să povestească. Un eseist trebuie să vorbească argumentat, un scriitor trebuie să ştie să asculte. Cum le împaci pe acestea?

Ai mei m-au educat în aşa fel încît să cred că cel mai bun lucru e să trăiesc pe lîngă oameni şi pentru ei. Probabil din mine ar fi ieşit un pastor sau un rabin bun şi cu siguranţă un profesor de şcoală generală foarte bun. Tipul de profesor pe care nu-1 uiţi niciodată. Am momente cînd ştiu să îi însufleţesc pe oameni, cu toate că am şi căderi de tristeţe ascunsă, dar care se revarsă prin ochi. Cred că această combinaţie are ceva pedagogic. Nu a fost să fie. Poate spre bătrîneţe o să mă apuc să înfiinţez o sectă. Secta leneşilor care vor să salveze lumea boicotînd-o. Dar, despre asta, altădată. E greu să fii atît de radical. Lenea e un act de mare curaj.

Cert este că Profesorul şi bandiţii lui m-au făcut să înţeleg lumea foarte diferit de ceea ce învăţasem de la ai mei. Dacă pentru ai mei cultul muncii era aproape sfînt, pentru bandiţi acesta era un blestem. Era prima lor lege nescrisă. Munca e un blestem şi ei se sustră- geau de la acesta nemuncind. Meseria

religia spuneau să nu furi: ei furau. Statul spunea să munceşti, ei nu munceau. Statul îţi făcea certificat de naştere, te înregistra, îţi dădea un cod, iar ei aruncau actele cu prima ocazie şi le considerau nedemne de ei. îşi schimbau pînă şi numele. Se rebotezau cu nume stranii. Şi tot aşa. De puşcărie nu se temeau şi nu se ruşinau, ba din contră, se mîndreau cu anii de detenţie. Fiecare „sejur" în puşcărie era însemnat prin cupola unei biserici tatuate pe corp: să vadă şi să respecte toţi. Sau să-i dispreţuiască.

Ei ştiau să boicoteze această lume într-o manieră radicală, cum nu am mai văzut la nimeni. Poate doar la călugări prin mănăstiri, pe care însă nu i-am cunoscut şi nu i-am înţeles prea bine. Ce-i apropia însă pe bandiţi, pe hoţii în lege, de sectanţii mei era poate un anumit cult aproape religios pentru o etică şi nişte reguli minime, deşi cele două lumi se băteau cap în cap. Unii voiau să salveze lumea, să fie exemplul luminos, să aducă viaţa, iar ceilalţi voiau s-o îngroape definitiv şi să semene frică şi moarte. însă ambele grupuri ţineau cu tărie la etica şi regulile lor. Şi-i mai unea un lucru: refuzul aproape instinctual de a se supune Leviatanului. Bandiţii au mers însă mult mai departe în această nesupunere - au aplicat un boicot total al colaborării cu puterea, cu statul şi cu instituţiile lui. Pentru că ei se considerau puterea şi, în definitiv, aveau s-o şi cîştige. Ei

era un amestec perfect de povestitor şi filosof înţelept, care putea explica foarte multe în cuvinte şi pilde. Cum a început totul? Unde a început? E o poveste lungă, pe care am aflat-o încet, nu pînă la capăt şi spusă cumva prin parabole.

Iată prima poveste pe care mi-a spus-o Profesorul despre istoria lui.

— Ştii, Vasea, viaţa e ca o catastrofă, ca un mare accident şi de aceea trebuie să ştii un lucru: în caz de accident aviatic, măştile cu oxigen şi le pun mai întîi cei maturi şi după aceea copiii. Nu invers. Asta e indicaţia pe care ne-o dau stewardesele în avion. Dar oare de ce noi facem invers? Ascultă povestea. E povestea mea.

Şi începu să povestească...

Unde este Dreptatea?

Demult, foarte demult, într-o bună dimineaţă, muncitorul Saşa a venit la Uzină, unde lucra de zeci de ani. S-a aşezat la strung şi s-a apucat de muncă. Maistrul a venit la el şi i-a spus descumpănit:

— Saşa, mai bin-: ai pleca acasă. Eşti concediat, frate. La auzul acestor cuvinte, Saşa s-a speriat:

— Cum să fiu concediat, aşa, brusc? De ce, din ce cauze, pe ce motiv[5] întrebă el tulburat.

— Fără nici un motiv. Pur şi simplu eşti concediat... Stăpînul a dat ordin şi atît. Poftim, ţine restul de plată, ia banii şi mergi în plata

— Ce-i cu voi, fraţilor? Am muncit eu mai prost ca voi, am făcut ceva greşit? Pe mine mă gonesc, nu se ştie de ce, şi voi tăceţi mîlc?

— Nu eşti tu, Saşa, nici primul şi nici ultimul. Aşa cum ai tăcut tu înainte de asta, aşa şi noi tăcem acum. Du-te, frate, în drumul tău, căci nimic nu se mai poate schimba, i-au spus foştii colegi şi tovarăşi.

S-a uitat Saşa spre ei cu dispreţ, a dat din mînă a lehamite şi a plecat.

— Şi ăştia-s toţi banii restanţi? a întrebat Saşa cînd a văzut ce sumă mizeră a primit.

— Da, Saşa, i-a spus casieriţa, ăştia-s toţi. Ia-i cît ţi se mai oferă, căci mîine nu se ştie...

Saşa s-a întristat şi mai rău. Şi cum o să trăiesc eu fără muncă, fără venit şi fără nici un ban? Cu ce o să-mi hrănesc familia şi copiii, cu ce o să-i îmbrac, cu ce o să-mi plătesc întreţinerea, cu ce o să-mi plătesc ratele? - se întreba muncitorul, devenit brusc şomer. Nu se mai poate aşa! Oare poţi să-ţi baţi joc de omul muncitor în halul acesta?

— O să merg să-mi caut Dreptatea. Oare unde s-o caut? se întreba Saşa.

— Păi, unde, unde? i-a spus Maistrul. Dreptatea se află acolo unde sînt Banii, iar Banii se află la Stăpîn. Vrei să capeţi Dreptate, mergi la Stăpîn.

Saşa aşa şi făcu. Merse la Stăpîn.

— Bună Saşa, îl salută Stăpînul. Cu ce ocazie pe la noi? Ai citit ordinul cumva?

— Am citit, Stăpîne. De asta am şi venit. De ce am fost dat afară de la slujbă şi de ce am primit atît de puţini bani? Tu ai de toate, pentru tine şi familia ta, şi chiar pentru toţi prietenii tăi. în

— Ehe, Saşa, am eu în seif nu un milion, ci zece sau poate chiar sute de milioane. Nu-i asta treaba ta! Aceşti bani nu sînt pentru de-alde tine, prostovanule! Ai lucrat bine, sărăntocule, mi-ai adus multe milioane, dar acum nu mai am nevoie de tine şi de aceea nu-ţi voi mai da nici un leu. Eşti liber, fă ce vrei, pentru că necazul tău nu este şi necazul meu. Şi nu uita, Saşa, Dreptate se află în Lege, iar noi respectăm Legea.

Stăpînul a apăsat pe buton, a vorbit cu oamenii de la pază şi l-a aruncat pe muncitorul Saşa afară din palat. Saşa s-a supărat, a luat o piatră şi a aruncat-o în geam. Poliţia a venit imediat şi l-a luat pe Saşa la secţie.

— Dă-mi drumul, te rog, Poliţistule. Eu caut Dreptatea, iar tu eşti Legea. Mai bine l-ai aresta pe Stăpîn, căci el mi-a furat sănătatea şi banii.

— Dacă vrei să găseşti Legea, atunci mergi la Senator. Pentru mine însă există o singură Lege: Banii. Mă plăteşti, îţi dau drumul, nu mă plăteşti, în celulă, după gratii îţi vor putrezi oasele! Iar Stăpînul nu-mi este duşman, căci el ne hrăneşte.

I-a dat Saşa ultimii bani primiţi de la uzină şi a plecat în căutarea Dreptăţii la Senator. Senatorul muncea de zor. Făcea Legi.

— Ajută-mă, te rog, Senatorule! Pe Stăpîn pedep- seşte-1, iar pe mine ajută-mă să-mi recuperez banii şi slujba. Am auzit că Dreptatea se află în Lege, iar tu ai fost ales de muncitorii de la Uzină ca să reprezinţi Legea. Noi te-am ales, pe noi să ne reprezinţi!

I s-a întunecat rău privirea şi gîndurile i s-au încurcat muncitorului Saşa. Nu mai înţelegea nimic. Era descumpănit.

— Oare unde să mai merg? a întrebat el disperat. Unde să mai caut Dreptatea?

— Nu ştiu eu unde-i Dreptatea ta, zise Senatorul plictisit. Nu am văzut-o. Dacă o fi fiind ea undeva, atunci numai la Dumnezeu. Mergi la El, poate se îndură de tine!

Merse Saşa cît merse şi ajunse la o intersecţie mare. Acolo stătea semeaţă o catedrală frumoasă, imensă, poleită cu aur şi cu uşile larg deschise. Se apropie muncitorul Saşa de uşă, vru să intre să vorbească cu Dumnezeu, dar la intrare dădu de un Popă.

— Unde mergi!? îl întrebă acesta puţin răstit.

— La Dumnezeu merg, să-i spun necazul şi să-i cer să-mi arate unde-i Dreptatea. Poate El îl va pedepsi pe Stăpîn şi-mi va da slujba-napoi. Am înţeles că Dreptatea se află în Lege, iar Legea în Bani. Iar toţi Banii se află la Stăpîn. Eu nu am nici Bani, nici Lege, nici Dreptate.

— Ce tot spui acolo?! se răsti preotul la el. împotriva Stăpînului te-ai revoltat, bandit ce eşti?! Păi, el ne-a construit iconostasul, el a cumpărat tone de lumînări, el ne-a reparat mănăstirile şi tot el ne construieşte biserici noi!!! Pleacă de-aici, nemernicule!!! Să nu mai văd picior de-al tău pe aici... Şi, dacă vrei să asculţi de Dumnezeu şi de Dreptatea lui, atunci supune-i-te Stăpînului, teme-te de Lege şi dă Banii Bisericii Domnului. Iar Dreptatea nu o mai căuta pe lumea asta. Poate că pe lumea ailaltă o vei primi, aşa că speră şi aşteapt-o, aşa cum aştepţi salariul lunar.

Saşa se uita de pe deal la frumoasa lui Uzină, ce s-a construit cu sudoarea a mii de oameni, la care a lucrat de tînăr, unde şi-a cunoscut soţia cu care a făcut copii, unde şi-a cîştigat bucata de pîine cu care şi-a crescut copiii, Uzina ce acum îi aparţinea doar Stăpînului. Privea şi se gîndea. Oare cu ce-am greşit? Oare unde să caut Dreptatea, dacă nici la Dumnezeu nu o găsesc?

Lîngă zidul Uzinei, muncitorul Saşa a văzut un cetăţean care lipea nişte hîrtii.

— Ce faci aici, Omule? Ce-i cu hîrtiile alea? l-a întrebat Saşa.

Saşa a citit hîrtia pe care cetăţeanul i-o dăduse. Era istoria lui adevărată: cum a fost concediat pe nedrept, cum nu a fost remunerat corect, cum a fost gonit de Stăpîn, de Senator şi de Popă, cum i s-au încălcat toate drepturile. Tot Adevărul despre el, muncitorul Saşa.

Iată unde este Adevărul! Iată unde este Dreptatea! s-a gîndit mai optimist Saşa.

— Mi-au spus că Dreptatea e în Lege, în Bani, în Dumnezeu. Şi iată unde este ea...

— Dreptatea, Saşa, este diferită, i-a spus cetăţeanul necunoscut. Stăpînul are una, domnească, e dreptatea lui. Dar noi sîntem cetăţeni şi avem doar o dreptate, cetăţenească. Şi nu te mai plînge atîta! Dacă eşti şi vrei să fii om, nu mai cerşi Dreptatea. Pentru că toţi îşi vor şterge picioarele de tine. Ridică-te, nu te mai umili! Hai mai bine să ne impunem Dreptatea umană în faţa Stăpînului şi să-i luăm Dreptatea lui domnească.

iată-mă aici. Aşa am devenit eu hoţ şi aceasta este povestea pe care o s-o auzi de la toţi, într-o versiune sau alta...

Cînd avea de povestit ceva serios, Profesorul făcea ceai şi fuma mult. Cînd am crescut, mi-a dat şi puţin *cifir.* Dar avea grijă să nu exagerez.

— Vasea, noi ne-am născut sub un regim şi într-o lume în care fie eşti călău, fie eşti victimă. Nu există cale de mijloc, aproape pentru nimeni. Cine spune că nu a fost una sau alta minte. Paradoxul face că unii au fost şi una, şi alta şi mai toţi au fost călăi pentru că au închis ochii. Pînă şi Dumnezeu a închis ochii cînd a văzut ce e pe aici, înţelegi? Eu ce vină am că m-am născut aici, în aceste condiţii? Parcă în altă parte nu e la fel? Nu ştiu. Dar ştiu că acela care a învins este Cain. Cu el începe totul: şi moartea, şi păcatul, şi proprietatea, şi legea. Nu aşa ne învaţă Scripturile? Aşa am fost învăţat de mic pînă i-au ridicat pe ai mei şi i-au împuşcat. Şi eu am pornit pe calea lui Cain. Şi toţi au început să mă vîneze. Oare de ce l-a protejat Dumnezeu pe Cain? Să nu-1 omorîţi, a spus. Părinţii mei, cum bine ştii, au fost nişte victime, carne de sacrificiu pentru comunişti. Şi eu am rămas pe drumuri. Am o singură fotografie cu ei.

Profesorul scoase o fotografie veche, alb-negru, în care era o familie tînără, mama ţinînd un copil în braţe. Fotografia transmitea bucurie, ochii erau plini de viaţă şi optimism,

întîmplat cu acele familii? Prin ce au trecut? Cînd vedeţi fotografii vechi, întrebaţi-vă! Istoria este de multe ori nedreaptă şi tragică.

Părinţii din fotografie aveau să fie împuşcaţi în anul următor, copilul urma să intre în malaxorul instituţional sovietic de corecţie şi în doar cîteva luni avea să se trezească, din raiul familiei iubite, în iadul maşinăriei represive. Monstrul acesta l-a produs pe cel care avea să devină unul dintre cei mai cunoscuţi hoţi în lege ai generaţiei sale în această regiune, Profesorul. Şi care, întîmplător, îmi era un fel de unchi, pe care cu siguranţă nu l-aş fi întîlnit niciodată dacă tatăl meu nu ar fi vrut să-l salveze. L-o fi salvat? Nu ştiu. însă cu siguranţă el m-a salvat pe mine. De ignoranţă, de prostie, de indiferenţă. Cît poate fi salvat cineva de aceste patimi. Iată cum funcţionează ironia sorţii.

Am aflat tîrziu despre ramura aceasta a familiei. Ei făceau parte din aripa mesianică a familiei, care a combinat creştinismul cu revoluţia şi a făcut primul kibuţ de pe la noi pe bazele unui fel de comunism creştin veterotestamentar. Ceva foarte radical. La început au fost lăsaţi să pună bazele comunităţii lor, au primit un teren undeva pe lîngă Odessa, pe malul mării. După un timp au fost interzişi şi membrii comunităţii au fost ori împuşcaţi, ori trimişi în Siberia, de unde

tragic. Cert este că Profesorul a ajuns de mic copil la internat, apoi la o şcoală de corecţie. Aşa a început tăvălugul vieţii de bandit. Fără întoarcere.

— Am fost arestat serios, îmi povestea el, prima dată prin ’38. Pînă atunci crescusem, după cum îţi spuneam, prin case de copii, acele incubatoare de bandiţi. După aceea am tot nimerit în colonii pentru copii, pentru adolescenţi. Le ziceam colonii acelor şcoli de corecţie, care de fapt erau tot nişte puşcării, dar cu un regim puţin diferit faţă de cele pentru adulţi. Aici e o altă poveste. *Baistrucii* ăştia tineri sînt cele mai fioroase fiare pe care le poate produce omul. Atîta violenţă cîtă pot genera aceşti copii este de neimaginat. Aici am învăţat lucruri complicate. Aici am învăţat să supravieţuiesc, dar am şi înţeles că, dacă eu nu-1 voi distruge pe celălalt, dacă nu-i voi lua gîtul la timp, o va face el primul şi eu voi fi mort. Aici şi pe stradă înveţi legile complicate ale junglei şi instinctul vieţii şi al morţii. Aici înveţi să cunoşti limitele tale şi ale celuilalt. Dar, pentru a le cunoaşte, trebuie să încerci să le depăşeşti. Aici înveţi ce contează cu adevărat în viaţă, cum să fii puternic, cum să fii viclean şi ce te omoară sau te întăreşte. Aici înveţi pentru prima dată *bespredelul.* Aici înveţi cum se impun, cum se fac şi cum se dizolvă legile. Dacă nu înveţi repede şi nu de adaptezi străzii, junglei, ea te striveşte. Vine o altă specie, mai vicleană şi

vor ajunge niciodată într-un ring, să fie distracţia altora. Lupii pot fi domesticiţi doar dacă sînt luaţi şi crescuţi de oameni înainte de a conştientiza şi a-şi dezvolta instinctul animalic. Pot deveni un soi de cîini doar dacă sînt luaţi de la sînul mamei de foarte mici. Dar, dacă sînt scăpaţi sau lăsaţi cîteva luni în compania lupilor, ei nu vor mai putea fi niciodată domesticiţi. Cam asta se întîmpla şi cu noi. Noi am fost scăpaţi de sub control. Fără familii, cînd ne-au închis în şcoli de corecţie şi puşcării, eram deja lupi. Şi nimic nu ar mai fi putut să ne domesticească şi să ne dreseze altfel decît eram deja. Instinctele noastre de fiare erau mult prea puternice pentru a asculta comenzile instituţiilor. Puteam mima pentru a ne proteja pe noi înşine şi haita noastră, dar, cu prima ocazie, le luam gîtul dresorului şi fraierilor care voiau să ne domesticească şi erau foarte convinşi că vor reuşi. Nu aveam să fim niciodată animale de circ. De asta spunem mereu: „Sîntem lupi. Nu sîntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge". Asta e treaba fraierilor... Cînd am nimerit în primul arest pentru adulţi, eram deja *paţan* în toată firea, aproape hoţ profesionist. Aveam deja mica mea bandă în Odessa şi cîteva spargeri la activ, cunoscute şi apreciate de mai-marii bandiţi ai oraşului. Activam la Chişinău, oraşul de refugiu al hoţilor din Odessa. Aveam avantajul limbii: vorbeam şi moldoveneşte pe lîngă rusă şi idiş.

Sîntem educaţi să gîndim aşa. Viaţa noastră nu se schimbă foarte mult odată ajunşi acolo. Asta este în ordinea lucrurilor. în definitiv, noi furăm şi omorîm, iar ei ne prind şi ne bagă în aceste cuşti. Pentru a nu cădea pradă jocurilor lor de dresaj, este firesc să transformăm aceste cuşti în casele noastre. Cu regulile noastre, cu propria noastră organizare, chiar dacă, formal, trebuie să păstrăm un echilibru între lumea lor şi lumea noastră. în definitiv, în puşcărie avem un loc comun, unde convieţuim pentru prima dată în viaţă. Noi, cei care încălcăm legea lor, specia făcută să nu se supună, şi ei, cei care vor să ne impună legea lor. Puşcăria este de fapt singurul loc în care puterea şi bandiţii stau împreună. în rest, fiecare îşi vede de viaţa lui. Ştii, Vasika, noi nu ne temem de puşcărie pentru că sîntem pregătiţi pentru asta. Pentru noi nu puşcăria, nu arestul, ci libertatea este starea de excepţie. Cum spunem: cu cît ieşi mai devreme, cu atît mai devreme intri, cu cît intri mai repede, cu atît mai repede ieşi. în viaţa noastră, puşcăria este cel mai stabil lucru. Voi asta nu înţelegeţi... Nu-ţi recomand să intri acolo, cu toate că nimănui nu-i strică. Da' pentru un scriitor chiar e recomandat, pentru a putea scrie despre asta. Dacă ajungi acolo, iată cîteva sfaturi utile: 1. Nu te teme sa fii tu însuţi. Puşcăriaşii şi hoţii respectă asta. Să nu te dai drept ce nu eşti. 2. împarte ce ai cu alţii şi nu fi lacom. 3. în nici un caz să nu-i bîrfeşti pe la spate pe alţii. Asta moartea aduce.

nici la primul pumn şi nici la prima ofertă. Nimic nu merită. însă cum am devenit eu hoţ în lege? Ştiu că asta te interesează. Nu e nimic complicat. Printre hoţi, ca şi printre ceilalţi oameni, sînt şi isteţi, şi proşti, şi leneşi, şi harnici. Ai de tot felul. E ca peste tot. Să te ferească Dumnezeu de cei harnici şi isteţi, dar şi de proşti şi leneşi, cum se spune în armată. Harnicii-isteţi sînt cei catastrofali. Aduc numai necaz. Uită-te cum arată lumea lor. Cei mai buni sînt leneşii-isteţi, pentru că aleg calea cea mai scurtă, cea mai rapidă şi cea mai eficientă. Lenea e importantă. Ferice de cei leneşi, că a lor va fi împărăţia veşnică. Aşa trebuie propovăduit. Veşnicia este pentru leneşi. Cei harnici ar muri în truda lor. Fireşte că şi eu am fost pus la încercare, ca toţi hoţii, mai ales cînd vrei să joci la nivel mare. Tehnica lui Iov mi s-a aplicat şi mie, cum crezi. în faţa hoţilor în lege, cînd e concurenţa mare, toţi vrem să ne afirmăm şi atunci mergem deseori *va banque,* de toţi banii. Rişti toţi banii, îţi arzi toate punţile. Eu însă ştiam că am o afacere pe care nimeni nu o mai încercase pînă la mine. Nu ştiam s-o fi încercat cineva. Am patent pe ea, zise el rîzînd. în bandă aveam doi *koreşi* (prieteni) din Chişinău şi doi din Odessa. Afacerea era simplă, dar mergea la fix şi garanta liniştea şi pacea, aşa cum le place hoţilor bătrîni, fără *kipiş,* adică fără gălăgie. întrebarea mea era simplă: unde se găsesc bani grămadă, care

stat, dar atunci statul era periculos, mult mai periculos. Plus că să fure de la stat poate oricine. Dar şi riscul era mare, căci pe atunci ne împuşcau ca pe cîini, fără proces. Erau legi foarte aspre pentru furtul din avutul obştesc. Şi atunci am făcut o listă frumoasă: şefi de magazine, de depozite, cooperatişti, iar mai tîrziu *ţehoviki,* cei care făceau un soi de cooperative ilegale în interiorul întreprinderilor de stat şi vindeau pe piaţa neagră. Erau puzderie. Ce ştiţi voi despre comunism? Habar n-aveţi despre ce vorbiţi! Aceştia erau o mină de aur. Dar eu am început cu cîţiva şefi de mari magazine. Studiam obiectivul, aflam totul despre ei şi-i vizitam la ore potrivite. Le luam banii şi-i anunţam că, dacă vor ciripi, vor ajunge în faţa plutonului de execuţie înaintea noastră. Noi nu facem decît să redistribuim furtul lor. îi pedepseam moale pentru hoţia lor. Dacă ajungeau pe mîna statului, luau cel puţin 15 ani de puşcărie, asta dacă scăpau de glonţ. Aşa că noi eram pentru ei o binecuvîntare. Ne dădeau banii plîngînd de bucurie. Era simplu şi sigur. Nici unuia dintre cei jefuiţi nu i-ar fi trecut prin cap pe atunci să ciripească. înţelegi? Era afacerea perfectă. Am început cu Chişinăul, după aceea Odessa şi pe urmă ne-am mişcat spre Moscova şi Piter. Afacerea noastră ne-a adus atîta faimă, încît eram primiţi de toţi *blatarii* din URSS cu braţele deschise. Banii curgeau şi noi trăiam pe picior

presa se citeşte ca şi Talmudul, de la stînga la dreapta. Adică invers decît vor EI. Deci cînd se dă balet şi simfonică dimineaţa la Ostankino înseamnă că e caft la Kremlin. Nimic bun nu ne aşteaptă. Dacă *Pravda* spune că copiii din Etiopia încep s-o ducă iar prost înseamnă că vor scumpi pîinea. Dacă *Izvestia* zice că negrii din Harlem nu au de muncă înseamnă că vor să umble iar la ceva legi şi o luăm în freză. Aşa vorbeau ei cu noi. Dar noi trebuia să ştim să-i citim. Ştii care era cel mai straniu lucru cînd ieşeai? Întîlnirea cu oamenii şi locurile. Tu plecaseşi de zece ani, stătuseşi în puşcărie, rupt de lume. Ce ştiam noi era doar din cele cîteva ziare care ajungeau la noi, puţin radio şi poveştile celor ce veneau. Contactul cu lumea de dincolo de ziduri era foarte redus. Cînd eşti închis, ai impresia că s-a oprit timpul, pentru că totul este repetitiv. Acelaşi loc, aceeaşi cameră şi aceleaşi ziduri, timp de zece ani. Aceiaşi gardieni şi, cu mici schimbări, aceiaşi puşcăriaşi. Aceleaşi ritualuri, zi de zi, lună de lună, an de an, cîteva mii bune de zile. îţi închipui? Timpul s-a oprit. Tu eşti cel care a intrat într-un labirint şi repeţi la nesfîrşit totul. Te învîrţi în jurul propriei umbre. Oricît ar spune hoţii că respectă zona, nu e deloc uşor în cuşcă. Afară însă timpul curge cu viteză. Zboară. Afară au loc transformări imense în zece ani de zile. Oamenii se însoară, fac copii, iar aceştia cresc. Se

tu ai lipsit de la acest praznic al vieţii. Cînd ieşi, în primele zile, ai acest şoc imens şi parcă te apucă depresia. Vrei înapoi. De ce toate acestea? Ai impresia că eşti acelaşi care ai intrat, că tu ai rămas acelaşi, tot acolo, ca la 20 de ani, cîţi aveai cînd ai intrat. Dar se pare că nu e aşa. Tu ai deja 30 sau 40 de ani. Şi totul în jur s-a schimbat. Au trecut zece ani de schimbări imense. Timpul a curs. Nu contează impresia ta despre tine, ci cum te văd ceilalţi. Ei te văd schimbat. Ei s-au schimbat. Ei te văd prin prisma schimbării lor. Cel mai mare şoc e cînd îţi vezi părinţii, dacă-i ai, mult mai bătrîni şi neputincioşi. Sau pe cei apropiaţi. Dar înţelegi cu adevărat minunea şi tragedia asta a timpului trecut şi pierdut cînd vezi copiii aceia pe care i-ai lăsat cînd mergeau la grădiniţă sau în primii ani de şcoală şi care acum sînt ditamai golanii, pregătiţi să-ţi ceară o ţigară sau o bere. Cînd tu ai intrat la pîrnaie, ei se pişau încă în pantaloni şi acum îţi cer o ţigară şi o bere. Şi va trebui să mergi cu ei la femei. Şi au trecut numai zece ani. Dar cei care stau 20? Puşcăria te frînge sau te face mai tare. Sînt mulţi ani în joc. E bine să faci puşcărie, însă nu una foarte lungă. Oricum, cu o puşcărie toţi sîntem datori. Vai şi amar de cei care nu au trecut prin puşcărie... După aceea a început lupta cu *mongolii.* Această bandă a fost mai ceva ca un trib. Ei au început lupta pentru putere şi instaurarea unor noi reguli.

de tineri mergeau la strîns „iarba-dracului“. Erau lanuri întregi acolo, unele lăsate de izbelişte, căci iarba asta creşte peste tot acolo. Să-i fi văzut cum alergau goi şi cum strîngeau de pe corpul asudat acest praf. Strîng acest praf de pe corp şi din el fac drogurile. E o nebunie. Atunci, aceste triburi aproape cîştigaseră bătălia împotriva noastră. Nu mai ştiai cine pentru cine lucrează: bandiţii pentru *komuneara* sau *komuneara* pentru bandiţi. Aşa s-a născut mutantul care a luat puterea politică mai tîrziu. Apoi ştii bine ce s-a întîm- plat. A căzut comunismul şi la ce bun să mai furi dacă poţi să privatizezi şi să iei totul legal? Cînd m-am întors, prin ’87-’88, din puşcărie, după un mic sejur, nu am mai recunoscut nimic. Cain era la putere peste tot. Acum nu Cain era cel prigonit, ci el era legea. Ai noştri se ocupau de protecţie, de taxe, de tot. Cînd veneau la noi, oamenii nu o făceau pentru că le era tare drag de noi, ci pentru că nu mai aveau încredere în nimic: stat, poliţie, justiţie, lege. Nimic. înţelegi? Cînd totul a fost făcut varză, oamenii au venit la noi, pentru că bandiţii rămăseseră ultima autoritate şi lege. Ei, uite, asta ar trebui să-i pună pe gînduri... Practic, cînd statul s-a năruit, numai noi am mai putut da coerenţă lucrurilor, pentru că noi mai aveam ceva reguli şi ierarhii. Şi poate ceva mai multă etică, dacă e să vorbim pretenţios. După ’90 a fost simplu. A început *bespredelul,* pînă a

— Ce ţi-a lipsit cel mai mult în puşcărie? Totuşi, ai stat o viaţă de om acolo... Pentru mine este de neînţeles.

— Ştii, nimeni nu m-a mai întrebat acest lucru. Astea sînt întrebări de părinţi sau de copii, însă noi nu avem nici copii şi nici părinţi. Noi nu avem nici măcar amante. Sună dureros. Parcă vrei să ne plîngi de milă, dar nu are rost. Noi aşa sîntem crescuţi şi educaţi. Pe noi dragostea şi mila ne înrăiesc, ne fac mai inumani. Pe noi doar violenţa şi duritatea ne umanizează. Ăştia sîntem noi. Nu toţi. Dar să ştii că m-am tot întrebat în ultimul timp ce-mi lipsea cu adevărat în puşcărie. în diverse perioade îţi lipsesc diverse lucruri. O, noi nu sîntem cu văicăreli din astea cu libertatea. Noi avem o vorbă: nici măcar în puşcărie omul nu e liber cu adevărat. Libertatea şi alte minuni din astea sînt nazuri de om care habar n-are ce-i aia libertate. Noi, de felul nostru, ne simţim destul de bine şi acolo. E casa noastră, în definitiv, dar e o casă pe care ne-au construit-o alţii, ca să se protejeze de noi. Noi însă ne-o asumăm. Noi „stăm" cu demnitate acolo. Şi ne comportăm ca stăpînii acelei case. La început îţi lipsesc lucrurile de care în libertate faci rost destul de uşor. O masă bună, băutură bună şi din belşug, o femeie cu carnea ei bună. Ce ne lipseşte cînd nimerim aici în tinereţe? Satisfacerea poftelor imediate. Ce se întîmplă în puşcărie cu noi? Aici începem să ne

vieţii adevărate. De aceea se poate spune că puşcăria este marea noastră şcoală. Aici ne dăm doctoratele şi învăţăm o mulţime de lucruri de la cei mai mari şi trecuţi prin viaţă. Mai încolo urmează alte lipsuri. Duci lipsa soarelui, a plajei, a mării, a mişcării şi a plimbărilor odihnitoare. Putem să ne refugiem în diverse poveşti, să improvizăm aici o viaţă reală, însă totul se limitează la o realitate dură. îţi lipsesc toate acestea fără doar şi poate. Dar deja ai o disciplină a ta, mult prea mare pentru a cădea ispita unor melancolii şi depresii. Nu sîntem noi pentru asta. Dar ştii ce mi-a lipsit mie cel mai mult şi mai mult în timpul ultimei şederi mai lungi? Dar să nu rîzi, că n-am mai spus nimănui. O fi de la vîrstă? Mi-a lipsit scaietele, ciulinul, cum îi zice pe la noi. Ştii planta aia verde, spinoasă, cu floarea mov. N-o să-ţi vină să crezi, dar asta mi-a lipsit la nebunie. O visam noaptea, mi-o imaginam şi chiar o simţeam cum mă împunge, îi simţeam ţepii. Nu cred că există ceva mai frumos şi mai fascinant decît un cîmp uscat plin de ciulini, care se întinde la orizont spre mare. Mă visam cum ieşeam din puşcărie şi fugeam pe cîmpiile de lîngă Odessa, gol puşcă, prin această cîmpie de ciulini care mă împungeau şi mă răneau, dar eu mă tăvăleam prin ei, parcă voiam să fac

La bordel cu *tiotea* Hana

Mai bine cu hoţul tău decît cu rabinul altuia!

Proverb din Odessa

Am cunoscut-o pînă la urmă pe faimoasa *tiotea* Hana. Sau Hana Ismailovna, cum o alintau *blatarii* care o respectau enorm. Nu cred că în anii ’60 ar fi îndrăznit cineva să-i facă cel mai mic rău sau să-i zică o vorbă urîtă Tiotei Hana, cunoscuta matroană a bordelului sau *priton razvrata,* locul desfrîului, cum îi spuneau aici, pe Moldovanka, faimosul cartier din Odessa. Cu toate că *priton* era şi numele dat locurilor conspirative unde se strîngeau hoţii şi *blatarii.*

Profesorul a sunat-o şi i-a zis că-şi trimite nepotul pînă la ea.

— Cînd ai apucat să faci un nepot, nebunule, că, la cît ai stat la puşcărie, mă mir că ai avut timp! E aşa de tînăr, că trebuie să vină la bordel? Nu i-ai găsit şi tu o rusoaică pe la crîşmele voastre? se auzea în receptor.

— Hana, nu sufla aşa tare în receptor, că nu mai am de mult vîrsta la care să mă supăr uşor. Nu vine pentru servicii, ci pentru poveşti. Tu trebuie doar să bei ceai cu el şi să-i povesteşti. O să vezi că ştie să te pornească ca pe un ceas mecanic şi mai ales ştie să asculte. Tu povesteşte-i. E ca un rabin, dacă mai mergi la sinagogă, zise zîmbind Profesorul.

— La ce-mi trebuie sinagogă, cînd am bordel, Profesore? Dar uite, de un rabin e mereu nevoie la bordel, aşa că trimite-1 să ne citească din Tora. *Davai!* fu ultimul cuvînt, după care Profesorul puse receptorul în furcă.

dar era atît de încins, încît se usca într-o clipită, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Acest udat al curţilor era o îndeletnicire zilnică vara prin părţile noastre, cînd căldurile deveneau copleşitoare.

Eu aveam o vestimentaţie specială, ca să arăt mai exotic, pentru că ştiam unde vin şi cine-i *tiotea* Hana. Mi-am luat o *tiubiteikă* cumpărată la Ierusalim, dar era mai degrabă palestiniană decît evreiască. în general, port cu mine două soiuri de acoperămînt: am faimoasele şepci cu care cred că am făcut o adevărată modă în România şi care nu înţeleg de ce aici sînt asociate cu „revoluţionarii socialişti", pentru că o poartă şi mulţi reprezentanţi de seamă ai altor bresle, şi mai am *tiubiteici,* acele kipe brodate frumos pe care le au mai toate popoarele din prin Asia şi mai ales din Caucaz, unde-mi place mie să merg şi pe care eu le purtam mai ales acasă. Mereu am la mine aceste două accesorii vestimentare: o kipă şi o şapcă. Fără ele nu plec nicăieri, pentru că mă simt neputincios. Fiecare cu slăbiciunile lui.

îmi mai aruncasem pe mine un tricou marinăresc, de care eram foarte ataşat, nişte pantaloni scurţi, o pereche de sandale şi o geantă roşie pe care scria frumos *Aeroflot,* dar care era cumpărată de o amică din Elveţia. îmi pusesem şi o pereche de ochelari de soare *ă la* Lenon, aşa, ca să nu par din partea locului. Parcă asta putea fi ascuns aici,

învaţă greu. Cred că în anii copilăriei se învaţă cam tot ce ţine de vorbire, mers şi comportament.

— *Tiotea* Hana, vă caută unu' şi sigur nu e de pe aici, ce fac cu el?! strigă tînăra, măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare.

Strigătul ei făcu să apară pe la geamuri diverşi curioşi care începură să mă privească de parcă eram un exponat.

Aici sînt un fel de curţi interioare, ca în numeroase oraşe din fostul Imperiu, în care locuiesc multe familii şi cam toată lumea se cunoaşte şi comunică cu toată lumea. Deseori, oamenii vorbesc tare unii cu alţii, chiar peste curte, în aşa fel încît să audă toţi, să se ştie clar cine cu cine vorbeşte. Pot vorbi uneori despre tine de faţă cu tine, dar ca şi cum tu nu ai fi de faţă. E o tehnică tare eficientă cînd urmăreşti anumite scopuri.

— Tonea, nu striga, că nu sînt surdă, ca Zosea de la trei! Adu-1 la mine şi nu pune mîna pe el, că s-ar putea să n-ai noroc în viaţă, că cică a vrut să se facă rabin şi a picat la facultate. Scrie *shlemazl* pe el, aşa că fii cuminte şi adu-1 repede sus, pînă nu se strică, că-s curioasă să-1 văd. Cică vine de la Profesor.

O auzeam comentînd cu voce tare pe faimoasa *tiotea* Hana, care bătea spre 85 de ani. Adică s-o audă bine toată curtea, chiar dacă n-o vedea. Am urcat scările şi am intrat într-un apartament cu trei camere, cred.

că o cameră şi bucătăria dădeau spre curte, iar alte cîteva geamuri dădeau spre stradă. Apartamentul, chiar dacă era destul de spaţios, era foarte încărcat cu o mulţime de lucruri.

Tiotea Hana stătea trîntită într-un balansoar, pufăia o ţigară şi sorbea dintr-o ceaşcă de ceai sau cafea. Purta o rochie de culoare închisă, cu multe floricele. Avea un fel de broboadă care-i acoperea doar partea de sus a capului, prinsă undeva la spate. Broboada era şi ea înflorată şi scotea în evidenţă doar roşul şi negrul. Pe mîini avea multe inele, iar la gît îi atîrna un şirag mare de mărgele. Era destul de masivă. Avea o faţă expresivă, cu riduri clare, bine definite, şi ochi puţin migdalaţi, pe care-i ţinea mai strînşi. Părea că zîmbeşte mereu. însă nu era un zîmbet larg, ci aşa, discret şi chiar ironic cumva.

— *Şalom,* tinere! Ia vino mai aproape să te privesc, că de mult n-am mai văzut rabin tînăr pe la mine. Aici vin tot felul de oameni, dar rabinii de mult au uitat drumul la bordel, pentru că nu mai sînt pe aici. Şi încă un rabin care vine de la Profesor, asta e de povestit nepoţilor, cine i-o avea, mă întîmpină scurt *tiotea* Hana cu un zîmbet ceva mai larg.

— Hana Ismailovna, eu nu sînt rabin, e o glumă a Profesorului. Sînt un simplu scriitor pe care-1 interesează nişte poveşti şi mi-ar face mare plăcere să beau un ceai cu

nici chiar al zecelea neam, pe vecie", zise *tiotea Hana* trăgînd adînc din ţigară şi făcînd ochii şi mai mici. Şi te rog să-mi zici doar *tiotea* Hana.

— *Tiotea* Hana, dar văd că ştiţi Scripturile. Nu mă aşteptam.

— Ei lasă, că noi oricum trăim după alt principiu: mai bine cu hoţul tău decît cu rabinul altuia! Ştii tu vorba aia înţeleaptă de pe-aici, spuse *tiotea* Hana, întinzîndu-mi o ceaşcă de ceai negru, aromat, dar destul de amărui.

După-amiaza mi-am petrecut-o aici, cu *tiotea* Hana, şi i-am ascultat poveştile.

— Ştii, Vasea, nu există societate fără bordel. Cînd bordelurile dispar, societatea fie devine castrată, fie moare. Bordelurile au fost şi vor fi întotdeauna. Ele au fost şi pe vremea Faraonului, şi pe vremea lui Constantin cel Mare, au rezistat şi sub Napoleon, şi sub toţi ţarii ruşi, şi din vremurile păgîne ştim de „curva Babilonului". Bordelul a rezistat şi în epoca creştină şi chiar sub vremurile mult mai dure ale inchiziţiei sau în perioada stalinismului şi fascismului feroce. Pe ultimele eu le-am prins şi ştiu bine cum a fost. în general, bordelurile dispar nu cînd societatea este mai morală sau mai restrictivă, ci în momentul cînd totul se transformă într-un bordel mult mai mare, chiar dacă aparent vitrinele şi societatea dau de înţeles că se jenează să discute sau să

Vasea, fără supărare, şi acolo cînd ajungem, noi reuşim ceea ce bărbatul nu va reuşi niciodată: să îmblîn- zim războiul şi puşcăria; uneori sîntem şi noi mai bărbaţi decît bărbaţii. Oare de unde ni se trage? Cert e că războaiele şi puşcăriile femeilor arată mult mai uman, pentru că noi sîntem cele care umanizăm lumea, nu fiarele acestea de bărbaţi pe care uneori îi iubim ca nebunele. Da, iubirea este cea care mai îmblînzeşte fiara din noi. Femeile, Vasea, sînt făcute să repare ceea ce stricaţi voi, aşa că să nu uiţi asta. Te-ai întrebat vreodată de ce mai nici unul dintre *bla- tari* şi hoţii în lege nu au soţii, dar toţi îşi adoră mamele, pe care uneori nici nu le-au cunoscut? Pentru că memoria mamei este singura imagine şi sigurul sentiment uman care le-au mai rămas. Aşa încît casa de prostituţie, casa de suferinţă, cum îi mai spunem noi, este poate locul cel mai uman al acestei lumi decăzute. Aici, unii dintre ei îşi trăiesc poate singurele clipe de fericire. Aici le aducem mîngîiere şi plăcere unor oameni nefericiţi, disperaţi, dezamăgiţi sau deprimaţi. Acest loc e foarte important pentru hoţi, căci e locul lor de refugiu, de odihnă şi de desfrîu, în toată nebunia pe care o are o minte dezlănţuită, liberă de tot soiul de prejudecăţi, dar atît de nefericită. Vasika, prostituţia este cea mai grea meserie pe care o poate avea femeia, pentru că aici trebuie să fii şi iubită, şi curvă, şi mamă, şi medic, şi

Adevăratele prostituate sînt poate ultimii sfinţi pe care-i are lumea asta decăzută. Şi uită-te în jur ce lume avem. Uită-te la lumea asta şi uită-te la fetele mele. Oare aceasta mai este o lume normală? O, să fi văzut ce familie aveam noi, în bordelul nostru, cu ce fete devotate, şi cît mă zbăteam eu pentru ele şi cît le protejam de toţi nenorociţii! O, Vasea, fiecare epocă a fost foarte diferită! Pe vremea ţarului era foarte bine; eu n-am apucat-o, dar mi-au spus bătrînele prostituate de şcoală veche. Atunci casele noastre erau la loc de cinste. Eram respectate. Cine ştie, de fapt, cum a fost! La Revoluţie nu a mai înţeles nimeni nimic. Un haos total. Nici nu ştiai ce chiloţi să pui pe tine, ba albi, ba roşii. Şi toţi voiau acelaşi lucru: fete gratis. A venit însă NEP-ul şi bordelurile au devenit iarăşi ce au fost odată. Nebunul de Stalin însă a stricat tot. Vremuri negre am trăit atunci şi multe dintre fetele noastre au înfundat puşcăria. începuseră reeducarea şi, mai ales, încadrarea în cîmpul muncii. Cum adică să muncim la fabrică? Doamne fereşte! De cînd e lumea şi pămîn- tul, noi nu am muncit aşa cum muncesc fraierii. Noi avem o altfel de muncă, mult mai grea. Şi asta era să ne omoare. Că, dacă nu aveai un serviciu, te aştepta puşcăria. Şi am început să ne luăm tot soiul de munci, aşa, de ochii lumii. Eu am lucrat ani de zile ca portar la căminul de la Arte. Era perfect, căci aveam acoperire legală

de sector, şefu' de partid şi cei de la servicii trebuiau să fie serviţi ca la carte şi restul se rezolva de la sine, în orice societate, ordinea trebuie respectată. Noi ştiam asta bine. Şi ei ştiau, şi mai bine, cine ce loc are în societate. Se mai întîmplau accidente, cînd hoţii făceau *nalioate,* spargeri prea mari, şi atunci venea miliţia peste noi să spunem ce ştim, fiindcă noi cam ştiam tot. Mai erau şi *găbăşnicii,* care ne puneau să facem treburi murdare. Ăia de la partid erau nişte idi- oţi. Ne voiau doar la chefurile lor scîrboase. Dar totul se ungea bine. Pe timpul războiului a fost însă groaznic. Nimănui nu-i ardea de dragoste. Iar acum, cu toate pornografiile pe calculator, cine mai caută să facă dragoste? Ce vremuri am ajuns, Vasea! Oamenii nu mai au nevoie unii de alţii nici măcar să facă dragoste. Mi-i frică să mă gîndesc! Puteam să cred orice, că i-am prins şi pe fascişti, şi pe stalinişti, am lucrat cu toţi, nu m-am temut nici de activităţi şi nici de puşcărie, dar, uite, acum chiar mă tem! Să-ţi povestesc. Cînd am stat în Siberia, a trebuit să ne organizăm şi acolo. Eu asta ştiu să fac, bordeluri. Ştiu să lucrez cu fetele şi să le protejez. Eu, Vasea, sînt ca un sindicat. Da, cîştig şi eu de pe urma lor, fireşte, dar am şi o muncă grea: găseşte loc, caută protecţie, apără fetele, unge pe unul, drege pe altul. Mereu trebuie să lucrezi fie cu miliţia, fie cu *blatarii,* căci altfel nu poţi rezista. Şi eu asta ştiu să fac. Ştiu să le explic

apropiate şi atunci trebuia să ne organizăm ca să putem ajunge noi la bărbaţi sau ei la noi. Ştii, omul este o fiinţă tare iubăreaţă. Tu îţi imaginezi că, în frigul şi foamea aceea pe care le înduram noi, unde toţi arătam ca nişte cadavre, totuşi oamenii voiau să mai facă dragoste! Renunţau la orice. Unii erau gata să dea ultima bucată de pîine, care acolo avea o valoare inestimabilă, sau chiar să-şi vîndă haina ce îl ţinea în viaţă, doar pentru a face sex. Cînd vine vorba de sex, oamenii devin mai răi decît animalele. E un instinct foarte puternic ce moare foarte greu. Şi, chiar dacă-ţi moare organul, el rămîne totuşi viu în mintea ta, căci puterea organelor e în mintea ta, iar mintea unui om e un organ straşnic, care poate învia orice. Ţine de puterea minţii şi a sufletului. Am văzut la viaţa mea tare multe. Dar cum arată omul disperat după dragoste nu pot să-ţi descriu. E o fiară turbată, e un animal rănit profund şi dispus să facă orice. Şi uite, pentru a îmblînzi această fiară turbată şi a-1 linişti, pentru asta sîntem noi bune. Noi ştim să-l îmblînzim pe cel mai turbat om, pe cel mai disperat obsedat sexual - şi ei sînt mult mai mulţi. Ei sînt aproape toţi, căci nu despre sex e vorba aici, Vasea, ci despre suflet şi alin. Tu înţelegi bine asta. Ce sex puteau face oamenii ăia în Gulag şi puşcării? Noi eram ultima alinare şi le aduceam o frîntură de rai. Poate ultima urmă de speranţă. Omul vrea să spere în

şi medici celebri veneau la noi! O plăcere să ai de-a face cu ei. Oameni curaţi, educaţi şi care plăteau bine, nu se ocupau cu prostii. Cînd se pileau, era mai greu cu ei, că nu se mai dădeau duşi. Intelectualii tăi, cum se pilesc, cum nu mai vor să plece. Nu au deloc simţul responsabilităţii. Şi îmi era milă să le iau toţi banii, pentru că ştiam ce-i aştepta acasă. Ăştia vor să fie călăriţi şi de aceea îşi iau neveste cu mînă tare, care îi ţin în hăţuri, căci altfel ar sta numai la bordel. Sau poate de asta fug? Ce să le faci, au nevoie de hăţuri, iar aici găseau libertatea şi mîngîierea pe care nu le aveau acasă. Cel puţin aşa lăsau să se înţeleagă. Eu ştiu să citesc oamenii ca pe nişte cărţi deschise, ca pe o *caloda* de cărţi înşirată pe masă. Dar ce ştiu oamenii? Oamenii, Vasea, nu se căsătoresc din dragoste, ci din obligaţie, căci familia este un grup ce trebuie să producă reguli, bani, prosperitate, copii şi tot aşa. Nu te căsătoreşti şi, mai ales, nu divorţezi din dragoste. Familia nu e făcută pentru dragoste, dar asta nu însemnă că unii nu se iubesc. Imaginează-ţi că fiecare ar divorţa la prima emoţie, cu prima ocazie cînd i se pare lui sau ei că iubeşte. Ar sări totul în aer. O instituţie de mii de ani ar exploda. Ce-ar mai rămîne din această instituţie? O familie se bazează pe cu totul alte raţiuni, şi nu e de ieri, de azi, ci de mii de ani. Acum fiecare se căsătoreşte cum îi trece prin cap, însă înainte totul era după nişte reguli foarte exacte. Pentru tine decideau alţii şi dovada e că şi rezistau mai mult acele

nu ne puneam, că ne puteau băga la zdup cînd voiau ei. în această situaţie nu prea aveam putere, pentru că statutul nostru era de aşa natură, încît mereu depin- deam de cum li se urca la cap. Puteau să ne bage la *catalaşcă* oricînd. Mereu negociam. Şi aşa, din cînd în cînd, veneau, ne ridicau şi ne băgau la zdup. Stăteam puţin, ieşeam şi de la capăt. Odată ce ai pornit pe acest drum, nu te mai întorci. Cu bandiţii e mai complicat. Este aproape casa lor. *Blatarii* buni şi hoţii cinstiţi ne protejează de mujici şi de ceilalţi care vin, îi obligă să fie corecţi şi să nu facă lucruri nepermise, să plătească cinstit. Noi facem servicii pentru ei, iar ei ne protejează. Şi servicii mult mai complicate decît îţi imaginezi tu, pentru că pe aici trec oameni de la care aflăm destule secrete, iar informaţiile ne oferă o mare putere. Totul e să ştim ce să facem cu ele.

Tiotea Hana povestea sorbind din ceai şi pri- vindu-mă cu nişte ochi de copil. Avea multe de povestit. Puteai să umpli o carte cu întîmplări nebune, mai ceva ca *Povestirile din Odessa* ale lui Babei. Păcat că Babei a trăit atît de puţin şi nu a apucat s-o cunoască.

— *Tiotea* Hana, spune-mi, te rog, de ce crezi că Profesorul nu s-a căsătorit niciodată? Tu ştii cumva dacă a iubit pe cineva? El nu vrea să povestească niciodată despre asta. Şi de ce nici un hoţ în lege nu se căsătoreşte şi nu are familie? Ce-i cu regula asta sacră a lor, de parcă-s călugări?

A fost ultima nelămurire asupra căreia

bine, chiar şi atunci cînd eşti trist şi abătut, pentru că ştii să-i asculţi. Bun, o să încerc să fiu ca la spovedanie cu tine. Tonea, mai pune, te rog, de un ceai, că tînărul nostru îmi usucă limba, şi adu şi patefonul vechi cu muzică, ca, în caz că mor, măcar s-o fac pe muzică, a zis *tiotea* Hana abătută, dar cu o voce încă veselă. Sînt multe poveşti prin Odessa legate de asta. Bandit, Vasea, nu te naşti, ci te faci! Şi mai ales bandit te fac alţii. Unii spun că totul vine de la Mişka Iaponcik. El a fost mereu tartorul tuturor bandiţilor de pe aici. El a fost şi rămîne Regele. Regele *blatarilorşi* al hoţilor. Se zice că la un moment dat s-a îndrăgostit de fiica celui mai mare bogătaş evreu din Odessa şi că de acolo i s-ar fi tras moartea, cu toate că istoria ne spune altceva. Dar ce e istoria pe lîngă legendă? Nimic. Legendele şi superstiţiile sînt mai importante pentru bandiţi decît orice. Şi lui Grigori Ivanovici Kotovski tot de la o femeie i se trage. Dar ce spargeri făcea Grişa! Spectacol, nu spargeri! Vasea, ei cred cu toată tăria că, dacă se vor lega de o femeie, atunci moartea va veni să le ia viaţa. Moartea vine, cred ei, prin femeie, pentru că femeia le aduce copilul şi le face familia. Iar familia este deja moarte. Asta e credinţa bandiţilor. Dacă vrei să nu mori, atunci nu te lega de o femeie. O poţi iubi, dar e de preferat să nu te îndrăgosteşti, căci pentru asta avem bordeluri şi fetele noastre îi deservesc cu mare atenţie pe

bandit toată viaţa? Şi ce familie ar fi aceea în care tatăl, modelul de viaţă, ar fi bandit? Şi cum ar fi să fii arestat şi să stai în puşcărie şi tot în puşcărie să ajungă şi soţia ta? Sau şi mai groaznic: să stai în puşcărie cu fiul tău. Am văzut şi aşa ceva. Din cauza unui tată bandit a nimerit şi fiul în puşcărie. Tatăl avea de ispăşit zece ani de puşcărie, iar fiul 20. Pentru crimă. Fiul a vrut să-1 răzbune pe tată, care fusese tăiat în timpul unei bătăi sau al unui jaf. îţi imaginezi, să fii tată bandit cu fiul pedepsit din cauza ta şi să stai în aceeaşi celulă cu el? Cred că nici o inimă de piatră nu ar rămîne insensibilă la un astfel de lucru. Deci pentru ei e mai bine aşa. Sînt mai liberi, sînt fiinţele cele mai libere pe care le-am cunoscut vreodată. Familia ştii bine că încătuşează. Dar şi protejează. încătuşează prin obligaţii, prin legături de sînge şi rudenii. Iar cînd apar copiii, lucrurile se complică rău, pentru că nu mai trăieşti pentru tine, ci pentru copiii tăi. Dar un bandit e liber, chiar dacă e egoist, căci trăieşte doar pentru sine. Asta e religia lor: fără femeie, fără familie şi fără copii. în definitiv, bandit nu te naşti, ci devii, aşa că ei îşi pot face bandiţi cîţi vor, fără să se lege la cap cu familia. Aşa e mai bine pentru toţi. Familia şi legăturile de sînge te ajută cînd joci după regulile lor, însă devin o mare slăbiciune cînd joci după regulile tale. Bandiţii şi călugării au înţeles asta bine: unii o fac pentru Hristos, alţii o fac pentru sine. Şi

moartea şi de asta se tem şi sînt neputincioşi în faţa femeii. Poate de asta fug de ea şi o adoră doar pe mama lor, pe care majoritatea nici n-o cunosc... însă ei, ca şi noi şi toate fetele mele, mor trişti pentru că mor singuri. Iar singurătatea este un monstru înfricoşător. Şi bandiţii, şi noi, fetele de bordel, am trăit toată viaţa împreună, în comunitate. Am dus o viaţă ca un bairam continuu şi brusc vine bătrîneţea. Iar bătrîne- ţea nu iartă pe nimeni! Vine ca o molimă şi pătrunde în tine. Intră în suflet şi în trup. Şi sufletul şi trupul îşi pierd din putere, din voioşie, din energia inepuizabilă a tinereţii. Sufletul devine mai lucid, dar mai trist, mai lipsit de speranţă, iar trupul devine mai neputincios şi mai urît. Şi atunci începi să fii tot mai puţin necesar celorlalţi. Bătrîneţea e o povară care nu-i trebuie nimănui. Mai ales în zilele noastre, cînd doar cei tineri au loc peste tot, iar faţă de bătrîni nici măcar respectul şi obligaţia nu mai funcţionează. Şi noi rămînem tot mai singuri. Pentru noi nu sînt soţi şi soţii să ne fie alături, nu sînt copii şi rude, pentru că noi am fost mereu singuri. Iar prieteniile, în lumea noastră, sînt puţine, foarte puţine, pentru că avem o viaţă foarte diferită de a voastră. Dar, dacă vrei să scrii despre asta, nu eu sînt modelul. Şi nici măcar Profesorul, care a îmbătrînit şi nu mai e de mult acel hoţ pe care l-am cunoscut în tinereţe şi l-am iubit. Noi ştim foarte bine să ascundem tot, pînă şi

suferinţei. Iar tristeţea este sufletul bătrîneţii. Mai ales pentru noi, cei singuri. Nu e nimic mai trist decît un bătrîn singur. Dar, dacă vrei să vezi un om cu adevărat singur şi trist, trebuie să te trimit la Sioma. Aşa tristeţe nu o să mai vezi niciodată, pentru că Sioma face parte din casta decăzuţilor şi, cum li se zice defăimător, a *pictărilor,* care sînt cei mai năpăstuiţi dintre bandiţi. Prin cîte au trecut oamenii ăştia, nu-ţi imaginezi şi poate e mai bine aşa! Puţini sînt cei care pot rezista poveştilor lui. Aceşti oameni sînt născuţi şi damnaţi să sufere. Cum e să fii şi din casta banditească a decăzuţilor, şi homosexual? îţi imaginezi? Pe bandiţi puţină lume îi iubeşte, pentru că de ei oamenii se tem. Frica de bandiţi înlocuieşte iubirea. Frica este iubirea lor. De *blatari* se tem toţi, însă ei se bucură de un mare respect în castele lor şi din asta trăiesc. Cei decă- zuţi şi mai ales *pidarii* nu numai că nu-s iubiţi sau temuţi de nimeni, ci sînt şi veşnică batjocură. De ei toţi îşi bat joc. Ei sînt cei luaţi în derîdere, cei violaţi în puşcării şi ţinuţi lîngă *paraşa,* locul celor damnaţi. După ce sînt siluiţi, sînt trecuţi în casta celor de care nimeni nu mai are voie să se atingă, ca şi cum ar fi spurcaţi, ca şi cum ar purta un virus de moarte. Virusul ruşinii şi al batjocurii. O astfel de viaţă tu nu-ţi imaginezi, pentru că şi mie mi-i greu să înţeleg totul. Sioma este unul dintre aceştia şi

mie, Osea. Ţin minte şi acum cum citeam totul ca pe o poezie:

> Cuvîntul Domnului spus lui Osea, fiul lui Beeri, pe vremea lui Ozia, Iotam, Ahaz, Ezechia, împăraţii lui Iuda, şi pe vremea lui Ieroboam, fiul lui Ioas, împăratul lui Israel. Întîia dată cînd a vorbit Domnul către Osea, Domnul a zis lui Osea: „Du-te şi ia-ţi o nevastă curvă şi copii din curvie; căci ţara a săvîrşit o mare curvie, părăsind pe Domnul!“. El s-a dus şi a luat pe Gomera, fiica lui Diblaim. Ea a zămislit şi i-a născut un fiu. Şi Domnul i-a zis: „Pune-i numele Izreel; căci, peste puţină vreme, voi pedepsi casa lui Iehu pentru sîngele vărsat la Izreel şi voi pune capăt domniei lui peste casa lui Israel. în ziua aceea, voi sfărîma arcul lui Israel în valea Izreel“. Ea a zămislit din nou şi a născut o fată. Şi Domnul a zis lui Osea: „Pune-i numele Lo-Ruhama, căci nu voi mai avea milă de casa lui Israel, n-o voi mai ierta! Dar voi avea milă de casa lui Iuda şi-i voi izbăvi prin Domnul Dumnezeul lor; dar nu-i voi izbăvi nici prin arc, nici prin sabie, nici prin lupte, nici prin cai, nici prin călăreţi". Ea a înţărcat pe Lo-Ruhama; apoi iar a zămislit şi a născut un fiu. Şi Domnul a zis: „Pune-i numele Lo-Ami, căci voi nu sînteţi poporul Meu, şi Eu nu voi fi Dumnezeul vostru. Totuşi, numărul copiilor lui Israel va fi ca nisipul mării care nu se poate nici măsura, nici număra; şi de unde li se zicea: „Nu sînteţi poporul Meu", li se va zice: „Copiii Dumnezeului celui Viu"! Atunci copiii lui Iuda şi copiii lui Israel se vor strînge la un loc, îşi vor pune o singură căpetenie şi vor ieşi din ţară; căci mare va fi ziua lui Izreel.

Priveam spre ea cum povesteşte. în casă intră Tonea cu alt samovar de ceai. Ne mai

— Ce zici, Tonea, să-i pui *Ciornaia moli,* cîntecul prostituatei albe care visează să ajungă la Paris?

Tonea aşează frumos discul negru şi lăsă să cadă uşor acul, care în momentul atingerii vinilului scoase inconfundabilele pîcîituri, hîrîituri şi fîşîituri. Numai muzica ascultată pe acest sistem mai reproduce astfel de sunete calde. Din difuzoare începu să se audă o muzică veche, pe care o mai ascultasem demult. Un soi de tangou care îţi frînge inima. în acea atmosferă, sunetul şi cuvintele căpătau un tragism şi mai pronunţat.

Nu vă mai uitaţi la mine cu ochi îngustaţi,
Gentlemeni, baroni şi lady.
în douăzeci de minute n-aţi avut cum să mă îmbătaţi Cu un pahar rece de brandy.

Doar sînt instruită, sînt fiică de nobil,
Sînt molie neagră, sînt şoarece zburător.
Vinul şi bărbaţii sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranţii e ospitalier.

Tatăl meu n-a putut să fugă în octombrie,
Iar pentru albgardişti nu puţine făcuse.
A fost arestat şi sentinţa tribunalului
A sunat ca o ghilotină: „De executat!".

Şi iată c-am ajuns prostituată, sînt zîna din bar.
Sînt molie neagră, sînt şoarece zburător.
Vinul şi bărbaţii sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranţii e ospitalier.

I-am zis colonelului: iată-mă aici!
„Valuta" de pe Don nu mă nmoaie

Şi iată că-s prostituată, sînt zîna din bar.
Sînt molie neagră, sînt şoarece zburător.
Vinul şi bărbaţii sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranţii e ospitalier.

Şi doar uneori, mînată de-o pasiune nebună,
îmi amintesc de praful drag din Odessa, Şi-
atunci scuip pe-această lume mai bună, în rest,
e o poveste tristă.

Dar sînt instruită, sînt fiică de nobil,
Sînt molie neagră, sînt şoarece zburător.
Vinul şi bărbaţii sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranţii e ospitalier[1].

Cînd muzica se terminase, iar acul se învîrtea în gol, hîrîind, am observat că peste Moldovanka se lăsa seara...

1. „Molia neagră", cîntec faimos al emigranţilor albi scris de Maria Vega, traducere de Mihail

Legende cu

Cînd va fi tăiat ultimul copac, cînd va seca ultimul nu, cînd va fi împuşcată ultima pasăre, doar atunci veţi înţelege că banii nu pot fi mîncaţi.

Proverb banditesc

în mintea mea anumite lucruri nu se legau. Şi Profesorul mi-a zis:

— Mergi la Zabala, el o să-ţi explice tot. El ştie, pentru că a fost implicat în multe şi cunoaşte istoria şi faptele. Dar încearcă să nu-1 contrazici. E un tip aprig.

Cu bătrînul Zabala începuturile erau grele, fiindcă monologurile lui erau lungi şi curgeau în toate direcţiile. în plus, avea tot soiul de obiceiuri stranii. Dar cum scuipa el, nu ştia nimeni să scuipe. Un scuipat atît de profesionist n-am mai văzut niciodată. Bandiţii şi cei care au stat mulţi ani la pîrnaie au tot soiul de obiceiuri învăţate în anii lungi de detenţie. Din plictiseală, omul face tare multe lucruri. Iar Zabala era regele scuipatului. însă nu pentru asta era Marele Zabala. El a fost regele încoronat de bandiţii de pe la noi pentru că era unul dintre cei mai mari *şuieri* pe care i-a dat Imperiul acelor vremuri. Ştia să organizeze competiţii de cărţi de se zguduia URSS-ul din temelii. După ce trecea Zabala prin Moscova, capitala începea să înveţe să creadă în lacrimi. Toţi împătimiţii jocurilor de cărţi rămîneau fără bani, pentru că Zabala era nemilos cînd era vorba de bani. Făcea minuni.

Chiar dacă era bătrîn şi ramolit, cărţile pluteau şi se învîrteau pe lîngă degetele lui de parcă ar fi fost fermecate. Ştia o mulţime de trucuri care fascinau pe oricine nu cunoştea tainele „butucului*[1] de cărţi de joc. Zabala a

Luă butucul de cărţi şi începu să se joace cu ele: începeau să zboare ordonat de pe o mîna pe alta, picau ordonat, de parcă le mişca o forţă magică. Erau apoi aruncate pe masă, una cîte una, cum nu mai văzusem; învîrtite cu viteză, cădeau exact una peste alta.

Din cînd în cînd se oprea şi mai trăgea dintr-un „papiros“ de modă veche, jumate cartonat şi făcut *garmoşka,* jumate plin cu mahorcă. Cînd termina de fumat, îşi stingea ostentativ ţigara de palmă, unde pielea era deja mult prea tăbăcită pentru a mai simţi ceva.

Discut cu el şi nu ştiu unde voi ajunge.

— Pff, oftează el, trăgînd adînc din papiros şi scoţînd rotocoale de fum cum numai un om „şezut" le poate perfecţiona.

Scuipă cu precizie, iar scuipatul trecu ca un glonte printre rotocoalele de fum. Ca la circ.

— Noi am trecut prin asta în anii ’90, continuă el. Atunci am pornit nişte săli cu aparate de joc, cu jocuri de noroc, cu jocuri de cărţi. Am deschis pentru toată lumea. La început veneau golanii şi hoţii mărunţi de cartier, care s-au prins repede că nu-i de ei decît aşa, ca distracţie. După care au început să vină fraierii şi toţi amărîţii. Au venit de la oameni simpli şi pensionari pînă la alcoolici şi de la adolescenţi pînă la *bomji,* amărîţii fără adăpost. Mai întîi şi-au cheltuit banii de buzunar. După aceea au început să joace pe

Nu ştii tu ce înseamnă să pierzi tot, să ai datorii imense, pe care nu le poţi onora, şi să fii alergat de cămătari puşi pe căpătuială: îţi vinzi şi copilul pe care încă nu l-ai făcut. Asta înseamnă împrumutul şi datoriile. Niciodată, dar niciodată să nu te îndatorezi! rosti el ferm.

Zabala scuipă printre dinţi bine ţintit şi îşi stinse ţigara de dosul braţului, unde pielea e mult mai sensibilă şi pot rămîne urme de arsură, adevărate răni, care nu se vindecă decît după multe zile. Făcea asta numai cînd era nervos şi nemulţumit de ceva...

— Şi ce s-a întîmplat după? întreb curios.

— Ce să se întîmple? A început să se distrugă tot în jur. Ne-am întîlnit *bratvaua* (frăţia) să discutăm situaţia. Grupul s-a împărţit în două. Cei de şcoală nouă, care aveau afaceri în domeniu, o ţineau una şi bună: noi nu le-am impus să joace, au făcut-o de bunăvoie, sînt oameni independenţi, responsabili şi şi-au asumat ce au făcut. Au jucat, au datorii, deci să plătească cu vîrf şi îndesat. Astea sînt regulile jocului. Cîţiva bandiţi bătrîni, „autorităţi" cu nume grele, au zis să oprim *bespredelul,* toată această fărădelege. Că asta nu va aduce nimic bun. Cum să iei banii de pîine copiilor şi bătrînilor? Noi nu sîntem samariteni, dar nici cămătari. Ăştia trebuie ţinuţi în frîu, că distrug tot. Dar e greu să refaci regulile.

— Cum s-a terminat totul?

pe vreo cinci dintre ei, sperînd că aşa îi va potoli. însă viperele tinere s-au regrupat şi i-au împuşcat şi pe Kastor, şi pe bătrînul Kasoi. Şi acum sînt cei mai puternici şi controlează cam tot pe la noi. Ei au cîştigat bătălia. Dar s-o luăm de la capăt. Cum a început totul. Povestea spune aşa. Dar mai întîi să turnăm un *cifiraş,* pentru că drumul e lung şi greu.

Turnăm *cifirul,* sorbim şi povestea curge.

Zabala s-a născut într-o familie despre care nu ştie mare lucru. El spune că e de prin părţile Tatarbunarului şi a ajuns la Chişinău de mic, înainte de război, cînd încă era puştan. Şi aici a început totul. Strada l-a făcut ce este.

— Vasea, să-ţi explic cum a fost treaba care te interesează. Războiul ne-a împărţit pentru prima dată în două. Tătuca Stalin a vrut să ne frîngă şira spinării şi să ne trimită să luptăm în prima linie. Dar legea noastră spune că noi nu ne supunem nimănui, nici măcar lui Stalin şi puterii sovietice. Dar a venit războiul şi era o situaţie de excepţie, care trebuia tranşată: luptăm şi noi sau nu luptăm şi noi. Regula spune că nu. E lege veche şi sfîntă pentru noi. Ăsta nu e războiul nostru, ci războiul lor, chiar dacă devenise cumva şi războiul nostru. Fascismul era ceva foarte rău, nici noi nu-1 iubeam, dar nici nu voiam să ne băgăm. Ce treabă aveam noi cu *komuneara?* Şi, în general, ce treabă aveam noi cu ei? Şi atunci *blatarii* s-au împărţit în

însă, conform legii noastre, cei care au plecat au trădat şi au devenit *suciara,* curve care au colaborat cu puterea. Toţi cei plecaţi au fost decăzuţi din casta *bla- tarilorsau* a *mujicilor în* castele inferioare. Ei nu au mai existat pentru noi. Războiul însă s-a terminat şi ei s-au întors de pe o cu totul altă poziţie: învingători cu arme în mîini. S-a terminat războiul lor sfînt şi a început războiul nostru sfînt: *Sucia voina,* „războiul curvelor", al puilor de căţea. Ei, cei care ne-au trădat, voiau să fie restabiliţi în rang. A fost un război pe viaţă şi pe moarte, cu multe pierderi de ambele părţi, pe care noi, *blatarii* şi hoţii în lege, am fost mai-mai să-l pierdem definitiv. Au fost vremuri tulburi, cu mult haos şi mare *bespredel.* Era perioada în care soldaţii, veteranii de război şi bandiţii controlau aproape tot. Puterea era dezorganizată, forţe puţine, instituţiile vraişte, familii distruse, copii pe străzi, femei singure disperate. Pe de o parte. Iar de cealaltă parte, noi, şi mai ales *suceara,* înarmaţi pînă-n dinţi şi cu muniţie de război, bine organizaţi. Cine să-i oprească? Nu uita că noi, cei de şcoală veche, nu folosim arme, pentru că aşa spune legea noastră, cu toate că pe vremea aia era mare haos. Dar totuşi lumea era fericită că a scăpat de război. Era multă speranţă. Scăpaseră de război, dar au dat de noi. în Odessa, la acea vreme era pur şi simplu *bespredel.* Nimeni nu mai asculta de nimeni. Miliţia şi armata nu puteau controla

eroul războiului lor. Jukov a venit aici şi a procedat ca un militar, dar noi nu eram soldaţi ca să ne batem cu militarii. El a apelat la o tehnică simplă: şi-a îmbrăcat în civil toţi specialiştii şi i-a trimis pe teren. Oricine încerca să se opună era împuşcat pe loc, fără nici un proces. în cîteva luni, mii de bandiţi din toate castele au fost împuşcaţi. Mii de *baistruci* şi *paţani* nervoşi care nu erau încă bandiţi au fost împuşcaţi ca nişte cîini. Eficient băiat a fost mareşalul. Dar cu noi oricum nu-i merge.

Bătrînul Zabala mai stinse o ţigară de braţ, mai puse un *cifir* şi mai aprinse o *garmoşka.*

— Noi ne-am retras o perioadă prin satele din împrejurimi. Am aşteptat liniştea şi, după cîţiva ani, am reorganizat totul. Puterea lor începe acolo unde se termină puterea noastră. Totul e să ştii să acţionezi, să fii bine organizat şi să respecţi regulile. Regulile noastre, că pe ale lor nici ei nu le respectă. Totul părea să intre în normal. Dar *komuneara* au început să se teamă de noi şi au înţeles că doar bandiţii sînt cei care li se opun. Restul stăteau cuminţi în cuşti, ca iepurii. Ţăranii şi muncitorii stăteau cuminţi la locurile lor, primiseră o bucată de pîine şi pace, revoluţionarii şi *buntarii* (protestatarii) fuseseră împuşcaţi de mult, intelectualii se curvăsăreau mai ceva ca curva Babilonului, popii o dăduseră la pace şi cam atît. Disidenţa era o glumă proastă. Mai erau sectanţii, dar

lucruri din astea. Pot pune ei cu botul pe labe pe oricine, nu însă şi pe noi. Credinţa noastră părea să fie mai puternică decît furia lor. Mai întîi au făcut legi multe şi aspre. Nu munceai? La pîrnaie. Iar la noi nimeni nu muncea. Nu aveai acte? La pîrnaie. Iar la noi nimeni nu avea acte. Făceai afaceri la negru, luai ani de nu ştiai să-i numeri. Făceai afaceri mai serioase, erai împuşcat pe loc. Aşa erau legile. Verifică dacă nu mă crezi. întreabă-1 pe Vovan, Holera, cel care se ocupa de organizarea de concerte la negru. S-a băgat în rahat pînă peste cap. A organizat un concert al unuia, cică „disident", pe care-1 urmăreau organele. Cînta şi ăla cu aluzii, ce să zic. Şi a luat 3 ani, iar Holera, pentru vînzare ilegală de bilete, 13 ani. Cam asta era diferenţa de pedeapsă. înţelegi? Tu verifică, verifică dacă nu mă crezi. Sau vorbeşte cu Holera, că el ştie mai bine din astea intelectuale. Eu mă pricep la altele, continuă Zabala. Dar au venit lucrurile cu adevărat grele, căci cu puşcăria noi eram obişnuiţi. Ce le-a trecut prin cap la *komuneara?* Au construit o puşcărie specială: Lebăda albă. Scopul lor, pe care aveam să-l înţelegem mult mai tîrziu şi noi, era să ne aducă acolo pe toţi *blatarii* şi regii bandiţilor din regiuni şi să ne pună împreună ca să ne frîngem singuri gîturile şi coloana. Ei, ideea asta nu era deloc rea. Ştiu *komuneara* să frîngă oameni, tare bine ştiu! Şi cine a gîndit tot acest proiect?

şi convenţional. Există o administraţie care răspunde de ce se întîmplă acolo. Indiferent de gradul de securitate al puşcăriei, populaţia e destul de amestecată. Ai *blatarii,* hoţii în lege, care sînt stăpînii neoficiali în interiorul puşcăriei. Pot fi mai mulţi lideri, nu e o problemă, pentru că-şi împart teritoriile, le negociază prin bătaie sau prin *bazar.* Fiecare lider are o suită care i se supune după legile hoţilor, reguli pe care le ştiu toţi. Suita este compusă din toate castele, cu funcţii bine definite. *Blatarii* conduc, *mujicii* muncesc şi aduc bani, iar cei decăzuţi fac muncile murdare: spală, duc gunoiul şi alte lucruri necesare pentru castele superioare. Totul se reglează aici pe baza legilor noastre, iar cînd apar conflicte, se rezolvă prin tribunalul nostru, care este de fapt judecata în faţa hoţilor în lege. Cînd apar probleme mari în rîndul hoţilor în lege, se judecă doar în prezenţa tuturor autorităţilor din aceeaşi castă care se află prin apropiere. E aproape ca în lumea voastră, doar că noi facem corect şi pe bune. Poate şi de asta se moare mai uşor la noi, continuă bătrînul Zabala. Administraţiei îi convenea această situaţie, iar nouă, cu atît mai mult. Noi garantam ordinea şi disciplina în interior, ei ne lăsau în pace să ne vedem de viaţă şi afaceri. Pentru asta, fireşte că le plăteam şi lor ceva. Ori de cîte ori încercau să schimbe regulile jocului, noi făceam *bunt* (revoltă) şi organizam adevărate

mîinile ridicate foarte sus în spate. E o poziţie foarte incomodă, care de la distanţă dă impresia de lebădă. Aşa spun bătrînii. Habar n-am dacă de aici vine. Dar diavolul care a venit cu ideea asta a distrus tot. Brusc, noi ne-am trezit în puşcărie, în aceeaşi celulă, doar autorităţi şi *blatari* de primă mînă. Aşa ceva nu se mai întîmplase niciodată. Cum sa împărţim spaţiul, că şi aici totul se împarte şi fiecare îndeplineşte funcţii pe bază de rang? Dar acum sîntem toţi de acelaşi rang. Ce facem? O situaţie fără precedent. Inteligent *suceara,* nu spun că nu! Se vede că a fost bandit. Şi ne-am dat seama că vor să ne rupă gîturile, de fapt, să ni le rupem între noi. Au ales cea mai parşivă metodă, căci voiau să ne distrugă autoritatea. Iar un bandit trăieşte nu din putere fizică şi inteligenţă, ci din autoritatea pe care o cîştigă cu multă muncă şi mult sînge. Noi sîntem ca o armată, funcţionăm bine atîta timp cît avem reguli şi ierarhii clare, dar aici eram puşi lupi între lupi, şefi de haită între şefi de haită. Ideea lor era simplă: dacă ne frîngeam spinarea singuri, încălcînd legea hoţilor, ne dădeau ca exemplu şi atunci toţi hoţii trebuiau să se supună puterii, să colaboreze cu ei. Autoritatea noastră nu ar mai fi făcut doi bani. Totul a început cu munca. Am fost trimişi la muncă. Ni s-a dat un plan de îndeplinit. în condiţii normale, în alte puşcării, altcineva ar fi făcut asta pentru noi,

de pe jos şi scuipam în ei. Şi de la capăt. Şi atunci au început să ne prelucreze pe fiecare în parte. Şi, mai ales, să ne înfometeze. Ei, aici lucrurile nu au mai stat la fel. La foame nu rezistăm toţi la fel, iar de la un anumit nivel, nimeni nu ştie cum se poate comporta. Şi ştii ce le-a mai trecut prin cap? Noaptea ascundeau raţia unuia dintre noi în buzunarul altuia. Şi de aici a început nebunia. Am început să ne tăiem între noi. De foame, nu mai aveam nervi să stăm să judecăm, să luăm decizii corecte. Şi încet, încet am început să ne încălcăm propriile reguli. Gruzin, un hoţ faimos din Tbilisi, l-a tăiat pe Voron, un mare hoţ de buzunare, pentru că şi-a găsit pîinea în buzunarul lui. Pentru un astfel de furt, în aceste condiţii, ţi se lua gîtul fără discuţii. Nu furi de la ai tăi! însă el l-a tăiat fără să-1 aducă la judecată. Noi nu omorîm fără judecată. Şi gata, legea încălcată e drumul spre iad la noi. Aşa au început să cadă. Şi atunci au fost cele mai grele vremuri ale noastre, pentru că mulţi au cedat şi totul părea să intre sub stăpînirea bandiţilor *suceara,* care colaborau cu puterea şi începuseră să schimbe vechile legi banditeşti. Puţini dintre bandiţii cinstiţi au mai rămas după anii 70, iar după ce au venit *mongolii* totul s-a stricat. Acum, noi, bandiţii adevăraţi şi cinstiţi, sîntem o raritate. Dar despre asta să-ţi povestească Profesorul, că el a lucrat cu *mongolii* şi pe mulţi i-a tăiat, dar degeaba.

halul ăsta? am întrebat eu curios, pentru că de fiecare dată mi se făcea pielea de găină, mă trecea un fior, iar mirosul de piele arsă şi fum de ţigară mă făcea parcă să simt şi eu durerea.

— Vasea, ăsta e un fel de a mă ţine în formă. Mereu îmi aduce aminte cine sînt, îmi aduce aminte ce e suferinţa, că nu trebuie să uit asta niciodată. Nu trebuie să uit cine sînt, prin ce am trecut şi voi mai trece. E piatra mea de aducere aminte - şi-mi mai arătă o dată braţul cu răni cicatrizate şi unele noi, puţin sîngerînde.

Am mers în seara acea la Profesor împreună.

Profesorului nu-i prea plăcea să bea ca ceilalţi bandiţi. în copilărie şi adolescenţă, eu nu eram obişnuit cu alcoolul. La mine în casă nu se găsea aşa ceva. Veneam dintr-o familie puritană, în care alcoolul era scos total din consum. Nici măcar berea nu era acceptată. Noi beam ceai şi puţină cafea, căci nu aveam o mare tradiţie nici în consumul ei. Tîrziu, ai mei au început să se obişnuiască şi cu cafeaua. Era cafeaua-nes. La mine în familie se consuma mult compot. Ai mei conservau cantităţi imense de compot din diverse fructe. Cele mai multe erau cele de vişine, gutui şi mere cu vişine. Vara mai făceam bragă. De Paşte mereu aveam bragă. Se face destul de uşor, din pîine sau cereale. Seamănă cu *kvasul,* o altă băutură care la noi începuse să

şi gusturi care îmi aduceau aminte de poveştile lui Andersen. Nu ştiu de ce.

Singurul alcool acceptat în familia mea era cel de la cină, cel din taina euharistiei. Mai beam şi must, iar ai mei aveau o tehnică specială de conservare a mustului, fără ca acesta să mai fiarbă vreodată şi să se transforme în vin. Mie însă îmi plăcea mustul numai în primele zile, cînd încă avea gustul acela puternic. Conservat, nu-mi plăcea.

Bunica mai făcea vara un soi de băutură care acum nu mai există. Se numea *cbisăliţă* şi se prepara foarte simplu. Se luau zarzăre, caise încă verzi, dar care trebuiau să aibă „miezul tare". Adică să aibă sîmbure şi să nu fie încă coapte, ci mai tari şi acre. Se puneau în apă şi se fierbeau. Se împrăştiau în apă şi cîteva mîini de făină de porumb. De *popuşoi,* cum ziceam noi, aşa, ca pentru mămăligă. După care, cînd era aproape fiert, se punea şi zahăr. Rezultatul era un soi de compot combinat cu terci. Dar mai puţin terci şi mai mult compot. Din cîte am înţeles, pe vremuri, aceasta era considerată şi băutură, şi mîncare. Avea o dublă funcţie, fiindcă nu prea se găseau alimente. Acum era pentru noi o delicatesă, o băutură venită dintr-o altă lume. Mie îmi plăcea acel gust acrişor-dulceag care-ţi făcea gura pungă, cu făina aia care plutea şi o simţeai printre dinţi. Şi acum, cînd scriu, simt acel gust şi salivez, simt acel acru care-

încerca să ţină pe lîngă el oameni rezistenţi la băutură. Şi îi pedepsea aspru pe cei care întreceau măsura. Dar cine le ştie măsura bandiţilor?

Cel mai interesant mi se părea însă cînd Profesorul punea de *cifir,* această băutură legendară, care a rămas în mitologia şi poveştile întregului Imperiu rus ca licoarea bandiţilor. *Cifirul* adevărat îl fac şi îl beau doar bandiţii. Cînd Profesorul se apuca să pregătească această licoare magică, totul se transforma într-un ritual religios, aproape sacru. Scotea atent din locul în care ţinea ceaiul un mic pacheţel. Nu-i plăcea ceaiul ambalat frumos sau cel de firmă, care după ’90 a inundat piaţa, ci doar cel din pacheţele de hîrtie, mărunt şi ieftin, cu care eram obişnuiţi în perioada sovietică. îi plăcea cel de producţie indiană sau gruzină. îşi cumpăra cantităţi mai mari şi mereu avea rezerve. Ţinea pachete de ceai prin genţi sau prin maşină, pentru orice eventualitate.

Scotea ceaiul din pachete, îl aşeza frumos pe masă, îl desfăcea şi îl freca puţin cu mîna. Parcă-1 mîngîia. îl mirosea şi închidea ochii de plăcere. Voia să-1 simtă mai bine. Trăgea adînc în piept aerul aromat, însă în aşa fel încît praful de ceai să nu-i intre în nări.

între timp punea apă la fiert. Avea un ceainic micuţ în care intra cam un litru de apă. Era un ceainic metalic, vechi, cu un cioc

capacul fără să te frigi cînd fierbea apa. Şi la toartă avea o bucată de lemn asemănătoare.

Cînd mi-a arătat prima oară cum se face *cifirul,* a pus totul în ordine şi mi-a explicat pe îndelete.

— Nu foloseşti niciodată unităţi de măsură care presupun aparate speciale. Unităţile de măsură trebuie să fie legate de obiectele pe care le ai la îndemînă. Un pahar clasic *granionîi,* care se găseşte în orice casă de la noi, trebuie să ştii cîte grame are. Cum se toarnă într-un astfel de pahar cinzeaca de vodcă? Cine are la îndemînă gramaje în orice moment? Dar cum faci asta dacă eşti în pădure, undeva pe cîmp? Dar dacă eşti undeva în puşcărie? Şi acolo nu te joci, căci pentru cîteva grame greşite îţi poţi pierde viaţa. Ce faci? Uită-te atent. Ce are omul sovietic mereu cu el, iar un bandit cu atît mai mult? Are o cutie de chibrituri. Este poate cel mai important lucru pe care-1 purtăm cu noi, pe lîngă cuţit.

Scoase din buzunar o cutie clasică de chibrituri sau *sîrnice,* cum zicem noi în sud. Puse paharele pe masă. Lipi de pahar cutia de chibrituri, aşezată orizontal. Desfăcu sticla de vodcă şi turnă pînă în dreptul cutiei de chibrituri pe post de indicator de măsură.

— Ştii ce avem aici? Avem exact 50 de grame de vodcă. Astea sînt instrumente de măsură pe care noi le folosim şi în care credem mai mult decît în toate măsurătorile

era o locomotivă în miniatură. Profesorul opri focul, luă capacul de pe ceainic şi privi în interior, să vadă cam cîtă apă se evaporase.

— Acum, în principiu, lucrăm la ochi. Dar şi aici mare atenţie la cantităţi. Cam la jumătate de litru de apă se pun două „corăbii de ceai".

Luă cutia de chibrituri de lîngă paharul de vodcă, trase partea cu chibriturile, le răsturnă pe masă şi umplu dintr-o mişcare cutia.

— Uite, asta e o corabie de ceai, arătă el spre cutia plină, pe care o răsturnă în ceainic. Punem trei corăbii de ceai, căci avem mai puţin de un litru de apă. Şi acum lăsăm să se facă infuzia. îl acoperim, îl învelim ca pe-un prunc, ca ceaiul să se aşeze la fund, după care îl mai forţăm o dată, lăsîndu-1 să mai dea un clocot. Aici folosim aragazul, însă în zonă mereu folosim un *kipitilnik* (fierbător) mic ca să-1 facem să se învioreze puţin. După aceea strecurăm puţin dintr-o cană în alta, ca să prindă viaţă.

Mînuia cu dexteritate ceainicul, cana de metal, astfel că procesul părea o jonglerie. Făcea totul cu mare atenţie şi multă îndemînare. Cînd termină, turnă într-o cană de metal din acelea care pe vremuri se găseau în toate casele, iar acum sînt o raritate. Erau căni făcute să dureze o veşnicie.

— Acasă folosim ceainicul ăsta vechi şi frumos, pentru că are valoare sentimentală. îl

— Prima dată am băut *cifirul* adevărat înainte de război, continuă el povestea, în cea de-a doua puşcărie în care am fost mutat. Am nimerit în „valea morţii", la Buduguceag, în Magadan. Aici, *komuneara* voiau să facă un loc unde începea viaţa nouă. Noi nu voiam nici o viaţă nouă. în definitiv, nu ne interesa regimul lor, aşa cum nu ne interesa nici un regim. Noi aveam propriul regim. Am fost aruncat aici cu o mulţime de politici, căci voiau să construiască nişte centre de colectare a metalelor preţioase. Nu-mi mai amintesc mare lucru de atunci. Oamenii mureau în jur ca muştele. Eu eram tînăr şi puternic, plin de energie şi neînfricat. Nu mă temeam de nimic. Eram crescut şi educat să nu-mi fie frică de nimic. Cei care m-au crescut mi-au spus că mi-au extirpat acest organ. La noi era o vorbă, că bandiţii nu au organul fricii. Cînd nu ţi-e teamă de diavol şi de Dumnezeu, de oameni, pur şi simplu, nu-ţi este nici milă. Această specie umană pe care o numeam *fraieri,* adică toţi cei care erau din altă specie decît noi, nu conta pentru noi. Iar celor puternici dintre ei le luam gîtul, cu toate că nu asta era dorinţa noastră. Iar gardienilor şi miliţienilor puteam să le luăm gîturile, pentru că altfel ni le-ar fi luat ei pe ale noastre. Au fost vremuri grele, cînd peste tot mirosea a mort. Dar să revin la *cifirul* meu. Am ajuns acolo după un drum foarte lung, fuseserăm duşi în nişte trenuri în care astăzi

mai simţit nicăieri. Şi azi tremur uneori, chiar dacă sînt 40 de grade, numai cînd mă gîndesc la ce am păţit acolo. Şi multă foame. Cînd trenul se oprea, coboram din tren şi păşteam ca vitele, pentru că altfel muream de foame. Foamea şi frigul sînt nişte forţe înspăimîntătoare. Foamea extremă te scoate din minţi. Moartea nu mai înseamnă nimic de la un anumit nivel de foame în sus. Şi cînd am ajuns în această casă nouă, ni s-a spus că aici vom locui. Practic ne-au aruncat în cîmp. Erau doar cîteva barăci şi în rest trebuia să construim totul de la zero. însă într-una dintre barăci era tartor Kinezul, un cunoscut bandit pe acele vremuri. Cînd am intrat în baracă şi am spus cine sînt, am primit de la el acest elixir divin: *cifirul, cefirocek,* cum îl dezmierdam noi. El m-a salvat. Nu-mi mai amintesc multe din acea perioadă, însă *cifirul* nu-1 pot uita. A fost ceva dumnezeiesc. Cum a scos Kinezul o cană de aluminiu, murdară, vai şi amar de ea. Cum a pus în ea o mînă de zăpadă şi cum a aşezat-o pe *burjuikă,* unde ardea un foc vioi. în timp ce zăpada se topea şi apa începea să se încălzească, pregătindu-se de fiert, el a desfăcut o punguliţă făcută dintr-un ziar vechi în care era ceaiul negru mărunt. A scos din buzunar „corăbioara", a luat frumos ceaiul în corăbioară şi l-a turnat în cana cu apă clocotită. A turnat atent cîteva corăbioare. Aerul din jur începu să miroasă ameţitor de la ceai. După ce luni de zile

Kinezul acoperă cana cu o scîndură lată, după care amestecă totul, iar încălzeşte, iar strecoară şi, în final, după ce suflă puţin în cană şi bea două înghiţituri mici, îmi întinde cana. „Bea *boseak* înainte de masă, căci adevăratul *cifir* se bea obligatoriu pe stomacul gol. Şi dacă nu o să mori, o să mănînci...“ Am luat cana şi am băut o înghiţitură mică. Am simţit mai întîi focul din el, căldura care mi-a invadat gura. L-am simţit cum năvăleşte în mine ca o lavă. Am simţit cum mă încălzesc. Era ca un elixir fermecat ce începea să-mi dezgheţe corpul, pe care-l credeam îngheţat definitiv. Şi pe urmă am simţit gustul. Acel gust greu de definit, dar atît de plăcut! Acea aromă catifelată care trece prin limbă şi prin toţi porii, acel gust foarte amar, de parcă ar vrea să te trezească din morţi. Simţi deodată cum corpul tău se trezeşte la viaţă. Inima începe să pulseze puternic, tot mai puternic, punînd în mişcare sîngele aproape sleit de puteri, făcîndu-l să capete forţă şi viteză. Simţi sîngele în toate arterele. Şi corpul tău parcă devine o maşină automată, un robot gata să facă minuni. Iar capul, capul parcă stă să explodeze. Simţi că nu-ţi mai încape creierul în craniu. E prea mare pentru o ţeastă atît de mică. Tu începi să devii alt om. Şi mai bei o înghiţitură şi simţi că poţi răsturna munţii şi defrişa toată Siberia doar cu mîinile tale. Cînd am dat cana mai departe, celui de lîngă mine, am simţit

stomacul gol şi să nu dea Dumnezeu să-1 spurci cu zahăr. Cu tăria nu te joci. Hai, Zabala, *zbaţai* ceva, pune mîna pe chitară, dacă tot ai venit aici.

Şi Zabala începu să cînte aprig, aşa cum învîrtea şi cărţile: *Gop-Stop.*

Ciac-pac, ţi-am tăiat calea şi te-am prins,
Ciac-pac, deja prea multe ţi-ai permis,
De-acum nimic nu te mai scapă,
Uită-te la stele, uită-te la cer, frumoaso,
Cu ochii tăi de curvă,
Ia-ţi adio de la mare,
E ultima oară cînd o vezi.

Ciac-pac, din patul meu ai dispărut,
Ciac-pac, prea mult valuta ţi-a plăcut,
Ai vrut să porţi haină de blană,
Pantofi de crocodil,
Să te-ntinzi cu generalii,
Te-ai spălat pe mîini de mine,
Ai uitat că eşti penală,
De-a ia scot cuţitul de la brîu.

Ciac-pac, încă nu ştii unde voi da,
Ciac-pac, să nu-mi rup cuţitu-n ea,
Că are inimă de piatră,
Suflet de căţea,
Orice vorbă e minciună,
Gînduri păcătoase,
O iubesc, dar asta-i viaţa, Niciodată nu vreau s-o mai văd.

Ciac-pac, iertare în zadar îmi ceri, Ciac-pac, şi strigi la luna de pe cer, Mai bine aminteşte-ţi seara

Cînd cu ochii-n lacrimi,
Rătăciţi printr-o mansardă,
îmi jurai iubire,
Hai, nu mai întinde coarda,
Te-am iertat, dar tot o să plăteşti[1].

între timp, cana de *cifir* trecea din mînă în mînă şi noi sorbeam cîte-o înghiţitură, uitîndu-ne la cerul care se întunecase deja. Ochii noştri începuseră parcă să sclipească în noapte de la acea esenţă tare de ceai numită

1. Traducere de Ovidiu Niculescu.

Cartea a patra

La miez de noapte

Clanul cerşetorilor: ultimii oameni,

Nu despuia pe sărac, pentru că este sărac, şi nu asupri pe nenorocitul care stă la poartă! Căci Domnul le va apăra pricina lor şi va despuia viaţa celor ce-i despoaie.

Recunosc că am o sensibilitate aparte faţă de cerşetori. Sînt atent cu ei. Cerşetoria este pentru mine o formă de muncă, la fel ca furtul, de altfel. Doar că, dacă în primul caz avem o muncă cu grad mare de risc şi profit pe măsură, pe care o practică nişte hoţi, fie ei şi cinstiţi, în cazul cerşitului avem o formă de muncă a celor mai neputincioşi oameni. A celor mai năpăstuiţi. Este munca celor care nu au nimic. Este munca celor excluşi social. Cerşetoria nu trebuie să fie o faptă penală. în nici o cultură tradiţională şi în nici o religie importantă cerşetorii nu erau consideraţi penali, nu intrau sub incidenţa legii. Erau marginali, dar oamenii aveau o anumită toleranţă faţă de prezenţa lor. în unele culturi lumea chiar se solidariza cu ei. Mai ales pe vremea cînd mai existau creştini. Dar aceştia sînt pe cale de dispariţie. Cerşetorii însă au rămas. Există culturi care nu-i acceptă. Ba chiar îi pedepsesc, considerînd că societatea trebuie curăţată de acest viciu şi de cei care-1 practică. Pentru o astfel de cultură, sărăcia nu are cauze sociale şi economice, ci e doar o trăsătură de caracter sau un refuz individual de a munci. Asta s-a întîmplat în fascism, în comunism şi în capitalismul modern. Nu există nimic mai violent pentru un sărac exclus social decît lipsa unei minime solidarităţi. Absenţa solidarităţii cu cel exclus, decăzut, este primul pas spre dispariţia umanităţii. Nu cultura şi educaţia, nu bogăţia şi

începutul. Şi să nu uităm că epoca modernă debutează cu legea împotriva cerşetoriei şi vagabondajului în Anglia.

Am ţinut neapărat să ajung la unul dintre clanurile de cerşetori. I-am cunoscut şi am stat cu ei puţin ca să-i înţeleg, pentru că lumea lor chiar e a celor decă- zuţi. în lumea bandiţilor aşa sînt numiţi: casta decă- zuţilor, din care nu poţi ieşi niciodată. Repet, pentru a înţelege gravitatea lucrurilor: ei nu pot spera nici măcar la ceva mai mult în lumea lor, iar în lumea fraierilor este de neimaginat că ar putea intra. Sînt pur şi simplu condamnaţi să fie cerşetori şi doar o intervenţie externă radicală ar avea cît de cît şanse să schimbe această realitate, acestă condamnare. Dar e aproape imposibil. Un cerşetor nu poate nici măcar să viseze că într-o zi va deveni hoţ. Hoţul este pe o treaptă ierarhică superioară, iar cerşetorului îi este interzisă ascensiunea. Nimeni nu poate părăsi această castă, din ea nu sînt şanse de scăpare.

Pentru un om care vine din alt mediu, lumea lor e de neînţeles. Noi nu ne putem imagina complicaţiile ei. Cred că orice persoană cu o minimă sensibilitate şi înţelegere a problemelor sociale, dacă ar sta cîteva ore cu ei, ar pricepe că, din lipsa unui sprijin structural pe termen lung, cerşitul devine singura lor salvare. Şi pentru ei, şi pentru societate.

un cerşetor profesionist. Toată viaţa a trăit din cerşit şi şi-a dus zilele într-o margine de oraş, într-un ghetou, aşa cum sînt în mai toate oraşele din regiune, fie că e România, Ucraina sau Moldova.

Am pornit spre acel cartier uitat de Dumnezeu şi de lume. De la prima privire îţi dai seama că aceşti oameni trăiesc în afara statului şi a societăţii. Acesta e un loc cu oameni abandonaţi. Abandonaţi de toţi. Ei sînt ultimii oameni, oamenii nimănui.

Nu ştiu cum se ajunge cu maşina. Eu am trecut peste un podeţ micuţ, lat cît să încapă doar două persoane. Am mers cu bicicleta, iar podul l-am trecut cu piciorul. Practic, „ghetoul" lor este despărţit de oraş de o vale destul de adîncă în care curge un rîu. E ca un hotar între două lumi unite doar de podul micuţ şi fragil. Pînă aici trăieşte o categorie, de aici, o altă categorie şi ele nu se intersectează decît la colţurile străzii, iar decăzuţii ne deranjează cu mirosul lor, cu mizeria lor care ne irită aşa de tare. Cu vocile lor, cu poveştile lor. E o lume pe care nu vrem s-o întîlnim.

înainte de-a trece podeţul, văd doi ţipi stînd pe iarbă: *basota,* un soi de golănaşi tineri care încă nu au devenit bandiţi sau cerşetori, dar buni candidaţi la aceste meserii. Stăteau întinşi pe iarbă şi spărgeau seminţe.

— Pe-aici se intră în cartier? întreb.

Zîmbesc prietenește.

— O să fiu de pe-aici în următoarea perioadă, așa că o să mă mai vedeți.

— Nu ești cumva polițist? mă întreabă celălalt.

— Am eu moacă de polițai? Ce fel de golan ești, dacă nu știi să recunoști un polițai? Vezi că o să te pic clasa, glumesc eu.

— Nu, dar poate ești din ăla de la antidrog sub acoperire, îmi explică băiatul.

— Șezi calm, am venit să mă văd cu Zosea, din partea lui Kasoi.

— Aaa, păi de ce nu spui așa, frate, mă ia băiatul prietenește. Uite-i la a treia poartă, unde stau toți afară.

Traversez valea și rîul care pute destul rău. Pînă și mirosul e ca un hotar, ca un indiciu că treci pe alt tărîm, unul foarte diferit de cel cu care ești obișnuit. Pe partea cealaltă este construit un soi de dîmb cu un zid. Nu am înțeles care-i funcția lui: poate împotriva inundațiilor? Poate pentru a delimita clar locul? Așa pare. Pe zid stau cocoțați o grămadă de copii și cîțiva adolescenți.

— Nene, ne iei și nouă un suc, hai, dă-ne cîte-un leu, încep copiii deja să-și intre în rol.

O fac cu naturalețe. E deja un automatism. Copiii nu merg la școală și cam toată lumea de pe-aici e analfabetă. Nimeni nu are nici un fel de act, nici copiii și nici adulții. Asta nu înseamnă că nu au tehnici nemaipomenite de a scoate ceva din tine. Sînt excepționali. Le

scăpăm de asta: toate „celulele noastre" sînt rasiste şi urăsc săracii. Trec dîmbul şi peste zid se deschide priveliştea. Ooo! Ghetoul în toată splendoarea lui. Case din chirpici ce par provizorii. Multe dintre ele gata să se dărîme. Unele au peste tot cartoane şi cîrpe, fără îndoială pentru a astupa găurile şi pentru a izola. Totul e îngropat în mormane de gunoaie. Garduri căzute într-o rînă, străzi înguste, prăfuite şi neasfaltate. Mulţi copii şi mame tinere, dar şi mulţi bărbaţi tineri sau de vîrstă mijlocie stau pe la porţi şi în stradă. Vezi şi oameni terminaţi de alcool şi droguri. Ai o „faună" şi un peisaj fascinante în tragismul lor.

Apariţia mea atrage atenţia. De la o poştă se vede că nu prea sînt de-ai locului, ci străin. Trecusem de un hotar pe care nu-l traversase decît poliţia pentru diverse controale. Dar şi asta se întîmpla destul de rar, cînd trebuia neapărat să rezolve ceva. E un soi de convenţie: ei nu încalcă anumite reguli, iar poliţia şi autorităţile nu intră peste ei. îi lasă abandonaţi: fără apă, fără curent, fără canalizare şi fără protecţie. Oricum, fără acte, nu sînt buni nici măcar pentru voturi. Nu au decît zona asta, de o mizerie cruntă. Nu au nume, nu au documente şi nu au nici măcar cifre, ca puşcăriaşii. Ei nu există pentru nimeni. Apar doar atunci cînd întind mîna să-ţi ceară o felie de pîine sau un ban.

Ce şochează aici sînt sărăcia şi mizeria. Şi

ele de pămînt, să le faci ţăndări. Refuzi să crezi că ce vezi acolo poate exista cu adevărat. Că e nedrept pînă la Dumnezeu ce li se întîmplă acestor oameni. Şi te simţi atît de inutil şi vinovat. Te simţi ca un mare impostor.

Priveşti spre aceşti bătrîni şi tineri, femei şi bărbaţi cu mîini ciunte, întoarse şi contorsionate în forme inimaginabile. îi vezi cum se tîrîie cu tot soiul de instrumente ajutătoare improvizate. Vezi oameni cu ochii scoşi cărora li se mai vede încă rana din orbită. Vezi răni adînci, cu viermi, şi chiar intestine scoase. Şi oamenii aceştia sînt încă vii, mai au de trăit şi trebuie să se hrănească şi să hrănească familiile şi tot clanul şi casta lor condamnată la suferinţă. Şi de multe ori îşi etalează suferinţa inimaginabilă pentru a te convinge să le dai un ban sau o felie de pîine. Asta e munca lor. O muncă la care sînt condamnaţi de cine? Oare nu de noi? Oare nu sînt ei oglinda tragică a fericirii noastre? Sau poate a neputinţei noastre?

Am văzut în aceşti ani multe lucruri şocante. Am văzut criminali feroce şi bandiţi fioroşi. Am văzut prostituate decăzute şi alcoolici şi drogaţi în stadiu terminal. Am văzut bătrîni abandonaţi, murind singuri şi nefericiţi. Am văzut lumi distruse şi damnate, dar ce era aici m-a făcut neom. Sau poate am devenit mai uman? Nu am plîns niciodată aşa cum am plîns după această experienţă. Un

— Kasoi şi Zosea nu ştiu cine-s părinţii lor. Au fost crescuţi pe stradă, cu regulile dure ale străzii. Şi în viaţă au avut doar două şanse: să devină cerşetori sau bandiţi, hoţi. Unul a devenit cerşetor, iar altul a devenit bandit. Doi gemeni. Unul şi-a cîştigat pîinea prin cerşit, iar altul prin furt şi crimă. Dacă tu ai fi fost în locul lor, ai fi avut aceleaşi două şanse. Ce-ai fi ales? Kasoi a ales cuţitul, iar Zosea cerşitul... Cînd vezi un cerşetor, gîndeşte-te că puteai fi tu în locul lui. Şi, mai ales, gîndeşte-te că amărîtul care cerşeşte şi se milogeşte pentru o bucată de pîine sau pentru un bănuţ are un frate geamăn care are să-ţi pună o singură întrebare: banii sau viaţa? Sînt unii bandiţi care nici nu-ţi pun întrebarea asta, pentru că aleg ei în locul tău. Alege bine, dacă te întîlneşti şi primeşti o întrebare de la Kasoi. Dar cel mai bine e să nu te întîlneşti cu el, ci cu Zosea. Aşa că mai bine dă-i un ban sau o bucată de pîine, iar el cu siguranţă o să-ţi spună o poveste bună, şi fugi de întîlnirea cu Kasoi. Faptul că te-ai întîlnit cu Zosea e deja un mare noroc pentru tine şi mulţumeşte-i Domnului pentru asta. Ştii ce a spus înţeleptul Solomon în Proverbe? „Cine asupreşte pe sărac batjocoreşte pe Ziditorul său, dar cine are milă de cel lipsit cinsteşte pe Ziditorul său“ sau „Nu despuia pe sărac, pentru că este sărac, şi nu asupri pe nenorocitul care stă la poartă! Căci Domnul le va apăra pricina lor şi va despuia viaţa celor

Istoria „oamenilor fără stăpîn**, a vagabonzilor şi cerşetorilor, este foarte complicată şi lungă. Istoria lor modernă începe în Anglia, deschizătoare de drumuri, cu seniorul care se spală pe mîini de vasalii săi. Iar aceştia, fără proprietăţi şi fără slujbe, ajung vagabonzi şi cerşetori. Seniorul, ca să se protejeze şi să nu aibă bătăi de cap, face legi care le interzic activităţile şi deplasările. Nerespectarea legilor atrage după sine arestarea şi încarcerarea lor. Cerşitul devine astfel o infracţiune, cum altfel? Şi ce spune seniorul devine putere de lege.

Istoria este însă mult mai veche. Cerşetorul şi vagabondul există din negura istoriei, de cînd ne ştim, cum ne spune şi Mîntuitorul: pe aceştia îi avem întotdeauna cu noi.

Oare vagabondul şi cerşetorul nu se regăsesc şi în imaginea bufonului? Cine este bufonul? Oare nu este el nebunul oraşului? Care este funcţia lui? în primul rînd, trebuie să distreze publicul, să creeze o atmosferă de bună dispoziţie, mai ales în perioade de criză şi confuzie. Funcţia bufonului este să distreze curtea şi poporul şi mai ales să distragă atenţia de la lucrurile reale, pentru ca puterea să-şi vadă de treabă. Asta pe de o parte. A doua funcţie a bufonului este una critică. Bufonul era singurul personaj de la curte, dar şi din societate căruia îi sînt permise ironizarea şi critica puterii într-o manieră mai deosebită. Doar bufonul avea voie să ia în derîdere totul, sub diverse forme. El era un soi de mediator între suveran şi

soi de conştiinţă de rezervă a celui pus deasupra legii. Aceasta este tradiţia occidentală.

în spaţiul pravoslavnic, lucrurile stau puţin diferit, în tradiţia bizantină, bufonul este deseori înlocuit de *iurod.* în tot estul, dar mai ales în spaţiul fostei Rusii ţariste, *iurodul* e o figură foarte importantă, un soi de „nebun în Hristos", care atît la curte, cît şi în cetate are un rol mult mai radical decît cel al bufonului occidental. Cutuma spune că de *iurod* şi bufon suveranul nu trebuie să se atingă niciodată.

Există un caz faimos, de pe vremea lui Ivan cel Groaznic: nici o oroare nu a şocat mai mult populaţia ţării, nici măcar decapitarea boierilor sau a patriarhului, decît persecuţia *iurodului* Vassian. O altă poveste spune că pe la 1570 Ivan cel Groaznic se pregătea să le zboare capetele multora dintre cei pe care îi credea trădători. Nimeni nu îndrăznise să-l înfrunte. Nici un cneaz, nici un boier şi nici un preot nu a crîcnit, toţi s-au supus umili, gîndindu-se fiecare la propriul cap, pe care, de altfel, mulţi aveau să şi-l piardă. Şi un cerşetor din mulţime, un *iurod* zdrenţuit şi nespălat, a ieşit şi i-a întins groaznicului ţar o bucată de carne în sînge, spunîndu-i: „Ivanuşka, ia de-aici şi mănîncă". Acest gest nebunesc al cerşetorului *iurod* Nikolka Salos a salvat elita de atunci a Rusiei. Asta înseamnă să nu te temi şi să nu ai ce pierde,

este cel care, în tradiţia micilor profeţi veterotesta- mentari, spune lucruri şi face gesturi radicale, nemai- întîlnite, care sperie, şochează. Pe *iurozi* nimeni nu-i iubeşte, pentru că tot ce spun şi fac atinge mult prea profund. Ei sînt straşnici, îngrozesc. Dar pot şi distra, în varianta bufonului.

Da, astea sînt cele două căi de salvare pentru aceşti decăzuţi. Cei mai marginali dintre marginali. Da, poţi să te mai salvezi devenind nebun. Un nebun adevărat, adică unul asumat, care înţelege că doar aşa se poate salva de neputinţa în care s-a născut şi trăieşte, de urgia venită dinspre cei mulţi, puternici şi ignoranţi. Acesta este un drum foarte vechi, care se pierde în negura timpului şi pe care puţini l-au ales.

Orice oraş care se respectă are nebunii lui. I-am văzut de atîtea ori. Iar adevăraţii nebuni se fac chiar iubiţi, cu toate că niciodată nu vor fi pentru ceilalţi decît nişte nebuni. Dar ei sînt singurii care pot spune ce vor, cum vor, fără să li se întîmple nimic, ei primesc în dar mici atenţii sau o bucăţică de pîine - şi nici nu vor mai mult.

Cînd nebunii dispar dintr-un oraş, acel oraş merită să fie părăsit, pentru că e primul simptom al dispariţiei umanităţii acolo. Ei sînt peştii din acvariu care anunţă cataclismul. Cînd nu mai putem să fim atenţi la discursurile şi manifestările lor extravagante e un semn că în noi, cei mulţi, dispare acea

Iar cînd noi nu le mai oferim acest lucru pentru că nu mai putem, pentru că sufletul şi acţiunile noastre s-au întors doar spre noi, dintr-un egoism feroce, ei mor. Şi asta ar trebui să ne îngrozească. Căci despre noi este vorba, nu despre ei.

Revenind la cerşetori, cred că ei îndeplinesc în societatea noastră rolul *iurozilor* bizantini, ruşi sau sîrbi, al bufonilor europeni şi - de ce nu? - al micilor profeţi iudei ai Vechiului Testament, dar care vorbesc într-o cheie, fireşte, socială. De ce nu şi religioasă? Nu vă pot spune decît atît: dacă raiul există, el există în primul rînd pentru ei, nu pentru noi, ceilalţi, care ne credem buni şi neprihăniţi. De ce? Pentru că ei au trăit deja iadul. Iar dacă există un Dumnezeu drept, atunci pentru ei ar trebui să existe în primul rînd. Fiindcă ei au îndurat cea mai profundă nedreptate ce i se poate face omului şi de aceea ar trebui să fie mîntuiţi mai întîi. Lumea de dincolo trebuie construită în primul rînd pentru ei, fiindcă sînt neprihănirea pervertită în tragedie şi neputinţă. Ei sînt întruchiparea suferinţei, ultimii sfinţi pe care noi, cei mulţi şi îmbuibaţi, îi transformăm în cerşetori şi-i pedepsim prin ignoranţa şi nesimţirea noastră socială.

Să nu uităm că ei sînt asemenea peştilor sanitari pe care nu dăm doi bani, cei mai urîţi peşti din acvariu, dar care mănîncă şi curăţă

care ţin în viaţă totul, pentru că ne curăţă nouă mizeria. Dar cine înţelege asta?

La puţin timp după această poveste avea să se nască copilul meu. Sănătos şi frumos. Frumos ca orice copil pe care părinţii îl văd unic. Şi este unic, în felul lui. Deodată am devenit tată, iar asta a schimbat radical situaţia. Am fost mereu obişnuit să gîndesc ca un sectant, dar şi ca un bandit. Un copil presupune o mare responsabilitate, iar ca sectant, trebuie să-1 cresc aşa încît să devină un înger al luminii bune. Bandiţii m-au învăţat altceva. Un copil înseamnă pierderea libertăţii, iar odată ce-1 ai, se presupune că acel copil devine un potenţial înger al întunericului. Orice ai face tu şi oricum ai face, lumea se afundă în mocirlă şi în întuneric. E aproape ca în Apocalipsa lui Ioan: „Şapte îngeri, şapte îngeri am văzut zburînd!".

Şi sînt tot mai convins că, pentru a cîştiga bătălia, cel mai bine e să nu faci nimic. Să boicotezi existenţa. Dar educaţia nu-mi permite asta. Ea este mai puternică decît ce încep eu să înţeleg. Vreau să fiu leneş, foarte leneş, să dărîm totul în jur prin lenea mea, însă educaţia mă face să fiu activ, tot mai activ, pînă la epuizare. Lenea este un act de mare curaj şi deseori cred că doar leneşii pot salva lumea - sînt singurii deţinători ai celui mai preţios lucru care ne lipseşte: timpul. Lumea poate fi schimbată numai de oamenii

cel mai important lucru e că reîncepi să iubeşti, să iubeşti lucrurile foarte simple. Să te bucuri pentru fiecare schimb de haine pişate, de fiecare oliţă, de fiecare pîrţ al lui care devine brusc o simfonie. El creşte şi tu începi să reînveţi lucrurile. E perioada în care tu, tată, înveţi mai mult şi mai profund lucruri de la el decît el de la tine. Cu timpul, lucrurile se inversează, dar nu sînt sigur că e bine aşa.

A venit vremea să-1 învăţ şi eu din ce ştiu şi înţeleg. Şi la un moment dat am ajuns şi la problemele dificile. De ceva vreme mă frămîntă o chestiune delicată: copiii şi rasismul. Zilnic petrec cîteva ore alături de copii între doi şi şase ani. Din diverse categorii sociale. între trei şi patru ani, mai toţi copiii au deja o opinie clară despre „ţigani", care a devenit un nume tot mai generic pentru cei decăzuţi, săraci şi marginali. „Evrei" încă nu. Ce cred ei? Deja au format nucleul dur al stereotipului care domină mentalul colectiv al oamenilor maturi: hoţi, fură, răi, nespălaţi etc. Am verificat şi copii din „familii bune". Sindromul e deja acolo. Unde, cînd, cum se „molipsesc" pînă şi în medii foarte „protejate" şi „deschise la minte"? Nu ştiu. Dar pot spune că la patru ani au deja acest sindrom inoculat profund.

Copilul meu, fireşte, nu e nici el protejat de astfel de „viruşi", oricît am dori noi. Deja ştie şi spune cu subiect şi predicat: „ţiganii fură". I-am explicat, dar, cum explicaţiile nu sînt cel

suspicioşi, dar deschişi. Ştiu ei ce ştiu: „românii" nu vin niciodată fără un interes şi fără să vrea să profite de pe urma amărîţilor. „Albii" vin la cei amărîţi doar cu un scop bine definit şi mai mereu se termină urît pentru marginali.

Copiii aveau în loc de gai/gef-uri nişte porumbei. S-au jucat împreună. La un moment dat, copilul meu mi-a şoptit la ureche:

— Tata, da-s foarte murdari pe mîini. De ce?

— Nu au apă, nu au o casă cum avem noi, îi explic eu cumva şoptit. Nu au ce ai tu şi de aceea trebuie să-i ajutăm...

— Păi, hai să-i luăm acasă să-i spălăm, zise el brusc, iluminat parcă de descoperirea salvatoare.

A fost prima mare lecţie pe care am primit-o de la el. Mi-a arătat limitele şi ipocrizia ce se ascund în noi. Aşa deci, aici e rasismul nostru. în noi se ascunde fiara pe care credem că am civilizat-o şi educat-o, dar ea stă semiadormită şi e destul s-o trezim printr-un mic impuls ca să explodeze. Cum să încătuşăm şi să îmblînzim fiara din noi pînă la capăt? Asta încă nimeni nu ştie...

Cînd i-am povestit Profesorului acest incident pedagogic, a rîs cu poftă. Da, e încă un copil nedresat. Nu uita că nu ceea ce-i spui contează, ci ceea ce faci. El încă nu ştie să mintă, iar tu în toată sinceritatea ta şi

nu a fost dresat, încă nu a învăţat să vorbească minciuna ca pe un adevăr. Dar în curînd calapodul îl va struni şi educa aşa cum trebuie, pentru o carieră şi o viaţă obişnuite. Toţi trebuie să devenim pioni ai sistemului. Dar aşa e dacă vrei să-1 faci om mare, nu bandit ca noi...

M-am întors în acea toamnă în Bucureşti. După mult timp petrecut printre cerşetori. Ies cu Saşa la plimbare şi mă opreşte unul din beţivii cartierului.

— Domnu' Vasile, am o veste tristă. S-o dus prietenul meu la Domnul.

Scoate o bomboană din buzunar şi i-o întinde lui Saşa.

— Saşa, uite, de sufletul lui nenea Gheorghe, că tare te mai iubea!

M-a impresionat. Deci a murit cel mai mare beţiv din cartier. L-a luat Domnul la el, că aici era o lume care nu-1 merita.

Am avut doi beţivi în cartier. Beţivi autentici. Mai era şi o doamnă cu ei, dar ea apărea doar seara şi nu am văzut-o beată, ci doar bînd. Beţivii noştri consumau însă năprasnic. Eroic. îi priveam mereu ca pe ultimii martiri fără cauză. Ce cauză să mai merite atîta suferinţă în ziua de azi?

Dimineaţa îl vedeam pe eroul meu cum îi tremură carnea pe el. Cerea să fie stropită cu alcool, căci altfel suferinţa era prea mare. El însă era demn. Nu cerşea. Puţinii care-1 înţelegeau îi dădeau un strop din licoarea

creştin, chiar dacă cu mintea destul de tulbure. Avea un suflet bun, în care ar fi încăput un ocean de alcool. L-am văzut iarna căzut în zăpadă. Căzut, dar demn. L-am văzut dormind vara în soare la 40 de grade. L-am văzut mîncat de muşte şi lins de cîini. Atîta suferinţă pusă la un loc rar vezi. Sfînt e puţin spus.

însă de la acest beţiv şi mai ales de la cerşetori am învăţat cea mai înţeleaptă lecţie a tranziţiei spre nicăieri. O lecţie de economie. Şi anume că există o economie a lui Abel şi una a lui Cain. Există o economie a darului, una a sacrificiului, una a ofrandei şi una a acumulării. Există o economie construită pe dar, pe „risipă", care nu e pentru tine, şi una construită pe acumulare egoistă, care e doar pentru tine.

Paradoxal e că prima produce viaţă şi comunitate, iar ultima, moarte şi pustiu şi se legitimează, aşa cum ne învaţă Cartea cea bună, prin furt şi crimă. Aşa scrie la Scripturi, nu mă înjuraţi pe mine. Citiţi!

Pentru mine, aceşti beţivi de cartier, alături de cerşetori, sînt cumva sau îndeplinesc funcţia ultimilor proroci iudei. Şi sînt cei mai duri critici ai puterii hege-

Finkă: un *killer* între cuţit şi

...dacă va omori cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori.

Facerea 4:15

Răul are o putere de atracţie inimaginabilă. Cu cît eşti mai îndepărtat de el, cu atît magnetismul şi fascinaţia faţă de el sînt mai mari. De mic te atrage. Şi nimeni nu ştie de ce. Părinţii vor să te protejeze. Nu te lasă să te joci cu cine nu trebuie: reguli şi interdicţii. Spre binele tău. Toată familia este construită ca o cetate, făcută să te apere. însă răul găseşte mereu o mică spărtură prin care sapă şi pătrunde, se strecoară şi intră în sufletul tău ca o rază de lumină întunecată. Totul în jurul tău este construit să te protejeze de rău, să te înveţe să alegi corect în viaţă. De la familie şi pînă la şcoală, trecînd prin grădiniţă, totul are acest unic scop: să te formeze şi să te educe în aşa fel încît tu să alegi ce e bine. însă, în ciuda tuturor sistemelor de educaţie şi a protecţiei, răul te va atrage la un moment dat şi te va seduce să treci de partea lui. Nimic nu e mai fascinant şi mai dulce decît răul. Dar unde şi cînd se termină binele şi unde şi cînd începe răul, nimeni nu ştie. Iar la un moment dat începem să le confundăm.

Noi, cei din lumea obişnuită, fraierii, cei care încercăm să trăim corect şi bine, avem mereu un sentiment de vinovăţie cînd începem să facem răul pe care-1 facem, de multe ori fără să vrem. Chiar şi cînd îl facem din plăcere de multe ori avem acel sentiment de vinovăţie. Pentru a scăpa de acest sentiment, am inventat diverse trucuri

Cu timpul, fraierii încep să se obişnuiască şi devin tot mai imuni la acest rău, pe care la un moment dat îl fac ritualic, nu se mai protejează atît de mult, ci doar învaţă tehnici prin care să se mintă pe ei înşişi şi pe cei din jurul lor. Cu vîrsta, doar aparenţele mai contează, nu şi realitatea, adevărul şi autenticul. Copiii sînt însă învăţaţi să se apere de rău şi sînt cei mai protejaţi. Aşa e jocul nostru ipocrit.

La bandiţi şi la hoţii în lege lucrurile sînt puţin diferite. De mici sînt educaţi cu răul şi el este asumat pe faţă. Răul nu e ceva străin, ci face parte din fiinţa şi viaţa lor. El nu trebuie ţinut undeva departe, ci trebuie asumat. E parte a vieţii şi ei cresc cu el de faţă, gîn- desc prin el, acţionează prin el. Ei nu au mustrări de conştiinţă, pentru că nu au de ce. Diavolul este cîinele lor de casă, fie şi turbat, dar e un membru al familiei. Mai degrabă nu e cîine, ci lup. De aceea sînt într-un fel mult mai naturali şi mai autentici, pentru că nu vor să împace nimic cu nimic. Nu vor să creeze aparenţe. Nu. Ei sînt ceea ce sînt şi îşi asumă acest lucru. Nu se dau drept ceea ce nu sînt. Poate doar se dau mai răi decît sînt, aşa cum noi ne dăm mai buni decît sîntem. La bandiţi şi fraieri totul pare a fi pe dos.

Am vrut foarte mult să cunosc un *urka,* un bandit profesionist, specializat în asasinate la comandă. E o specie aparte, pentru că sînt

meseria lor presupune un grad maxim de risc şi e nevoie de foarte multă discreţie. Aici totul se învîrte în jurul secretului. Niciodată nu se ştie clar cine, pentru cine şi de ce a comandat un asasinat. Iar *urka* nu ştie neapărat pentru cine şi de ce execută această comandă.

Astfel de comenzi apar destul de rar, însă este nevoie de cineva să facă treaba asta murdară. Am putea spune că sînt mai degrabă nişte rarităţi. Cînd încep să se înmulţească, de obicei se vorbeşte despre o perioadă dificilă. Bandiţii ştiu şi ei că furtul şi banul iubesc liniştea şi regulile clare. Cînd apar crimele înseamnă că sînt vremuri tulburi şi regulile sînt confuze. Apele tulburi scot demonii şi monştrii la suprafaţă. Moartea cuiva nu e un semn al puterii unuia asupra altuia, ci mai degrabă un semn al slăbiciunii, al disperării. O autoritate este instituită, chiar şi în lumea îngerilor căzuţi, să protejeze viaţa, nu să o distrugă. Să o protejeze pentru a o supune. Cînd se întîm- plă să fie comandată o moarte, trebuie să existe un motiv foarte serios şi întemeiat. Şi aceste motive mai apăreau din cînd în cînd. în perioada de final a Imperiului şi mai ales în epoca lui Elţîn, a marelui *bespredel, urka* au devenit foarte căutaţi. Pe atunci oricine avea un pistol devenea criminal şi visa să devină *killer.* Era epoca marii inflaţii.

Cînd i-am spus Profesorului despre intenţia mea de a-1 întîlni pe Finkă, nici nu a vrut să

— Sînt lucruri pe care e mai bine să nu le ştii! Moartea nu-i un lucru care se povesteşte. O s-o cunoşti cînd o să ai treabă cu ea direct, aşa, vorbim vorbe. Ce vă place vouă ăstora cu carte să visaţi şi să vorbiţi aiurea! O să-ţi povestească Finkă poveşti cum le tăia gîtul la alţi bandiţi? se indignă Profesorul.

însă eu ştiam că o să cedeze. Avea o slăbiciune pentru mine şi nimic din ce l-am rugat vreodată nu mi-a refuzat.

— Bine, o să-i facem o vizită. Dar să nu te prind că mergi singur sau că te lauzi că l-ai cunoscut, pentru că nu-ţi pot garanta nimic. Ăştia sînt oameni mai speciali. Nu le plac vorbele multe şi fără acoperire. Atenţie la ce şi cît vorbeşti, mă sfătui bătrînul.

I-am promis că voi fi înţelept şi nu voi sări calul.

Bătrînul Finkă era faimos pentru că fusese cel mai bun *killer.* într-adevăr, stătea într-o căsuţă dărăpănată, nu departe de malul mării. Marea se vedea de după nişte copaci. Avea o casă tipic sudică, cu o mică prispă în faţă, cu geamuri mici şi pereţi foarte groşi.

Avea o faţă aspră, o cicatrice lungă pe obraz, pe care ridurile bătrîneţii o ascundeau cumva. Pe cap avea îndesată o şapcă, dar care nu-i acoperea chipul în întregime şi lăsa să se întrevadă ochii ce scînteiau şi te ardeau cînd de ţintuia cu privirea. Avea o privire tăioasă şi aspră. Cînd am întins mîna să-l salut, am simţit o strîngere fermă şi mult mai

Discuţia a început greu, însă după cîteva ture de *cifir* Finkă îşi mai făcu de cîteva ori semnul crucii şi îi dădu drumul.

— Eu nu cred că moartea adevărată trebuie să vină pe neaşteptate, brusc şi uşor. Nu trebuie neapărat să mori dureros, dar trebuie să mori conştient, de aceea îi dispreţuiesc profund pe cei care omoară de la distanţă, cum sînt lunetiştii. Asta nu e moarte, asta nu înseamnă să fii îngerul morţii. Sau mai degrabă mesagerul ei. Moartea trebuie să se ofere în aşa fel încît cel care moare să înţeleagă ce i se întîmplă şi de ce i se întîmplă. Moartea cuiva trebuie să aibă timp să intre în corp şi în conştiinţă. Cel care moare trebuie să simtă sărutul rece al morţii. Trebuie să simtă teama sau împăcarea. Trebuie să-i simtă umbra şi răceala. Lunetiştii şi cei care omoară la comandă de la distanţă nici măcar nu ştiu ce este moartea. Ei execută ceva tehnic. între cel ce moare şi cel ce apasă pe trăgaci sau pe un detonator nu există nici o legătură, poate doar una tehnică. Ce fel de ucigaş eşti dacă nu-1 priveşti în ochi şi dacă nu-i vezi moartea? Tu eşti îngerul morţii şi îi aduci în dar moartea. Nu o poţi trimite printr-o scrisoare. Tu eşti dator să i-o oferi în mînă, să suferi alături de el, să urăşti alături de el. Tu eşti mesagerul responsabil pentru moartea lui. Un adevărat ucigaş este parte a morţii celuilalt. Orice damnat care moare de mîna ta devine responsabilitatea ta, iar atunci cînd îşi

îngerul morţii trebuie să te atingă, trebuie să se atingă de cel ce primeşte mesajul morţii. Iar cuţitul îţi oferă moartea perfectă, pentru că de la cuţit nu se moare instantaneu decît foarte rar. Cuţitul lasă o urmă care dă drumul sîngelui să curgă. Iar în timp ce sîngele, acest lichid purtător de viaţă, părăseşte corpul, omul are timp să înţeleagă ce i se întîmplă, are timp să se gîndească la el şi la viaţa lui, pe care a petrecut-o cu rost sau fără rost, cu bucurii sau cu necazuri. Iar clipa aceea mică pe care ţi-o oferă moartea adusă de cuţit este o veşnicie. O veşnicie care-ţi permite să gîndeşti, să simţi şi să înţelegi totul. Cuţitul, asta este arma perfectă pentru un omor profesionist la noi. Să nu uiţi niciodată că moartea este un înger şi, ca orice înger, este fascinant de frumoasă. Iar noi, ucigaşii profesionişti, doar ne facem meseria, oferind această întîlnire unică într-un mod mai special. Noi nu omorîm oricum şi avem o mare responsabilitate. Noi sîntem aleşii prin care omul se întîlneşte cu moartea. Noi sîntem ca nişte călugări, ca nişte preoţi care îndeplinesc acest ritual al întîlnirii omului cu moartea.

în timp ce el tot povestea, nu ştiu de ce, mi-am amintit de fochistul lui Balabanov, care spunea că „a omorî de la distanţă nu înseamnă război".

Vocea lui hîrîită, dar destul de puternică mă trezi din gînduri.

mai spectaculos. în timp ce recita, îmi arăta cu degetul fiecare pasaj rostit ca pe o icoană aflată pe iconostasul care era corpul lui

> Cînd a rupt Mielul cea dintîi din cele şapte peceţi, m-am uitat şi am auzit pe una din cele patru făpturi vii zicînd cu un glas ca de tunet: „Vino şi vezi!“. M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal alb. Cel ce stătea pe el avea un arc; i s-a dat o cunună şi a pornit biruitor şi ca să biruie. Cînd a rupt Mielul a doua pecete, am auzit pe a doua făptură vie zicînd: „Vino şi vezi!". Şi s-a arătat un alt cal, un cal roşu. Cel ce stătea pe el a primit puterea să ia pacea de pe pămînt, pentru ca oamenii să se înjunghie unii pe alţii, şi i s-a dat o sabie mare. Cînd a rupt Mielul pecetea a treia, am auzit pe a treia făptură vie zicînd: „Vino şi vezi!". M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal negru. Cel ce stătea pe el avea în mînă o cumpănă. Şi, în mijlocul celor patru făpturi vii, am auzit un glas care zicea: „O măsură de grîu pentru un leu! Trei măsuri de orz pentru un leu! Dar să nu vatămi untdelemnul şi vinul!". Cînd a rupt Mielul pecetea a patra, am auzit glasul făpturii a patra zicînd: „Vino şi vezi!". M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal gălbui. Cel ce stătea pe el se numea Moartea, şi împreună cu el venea după el Locuinţa morţilor. Li s-a dat putere peste a patra parte a pămîntului, ca să ucidă cu sabia, cu foamete, cu molimă şi cu fiarele pămîntului. Cînd a rupt Mielul pecetea a cincea, am văzut sub altar sufletele celor ce fuseseră înjunghiaţi din pricina Cuvîntului lui Dumnezeu şi din pricina mărturisirii pe care o ţinuseră. Ei

de slujbă şi al fraţilor lor, care aveau să fie omorîţi ca şi ei. Cînd a rupt Mielul pecetea a şasea, m-am uitat şi iată că s-a făcut un mare cutremur de pămînt. Soarele s-a făcut negru ca un sac de păr, luna s-a făcut toată ca sîn- gele şi stelele au căzut din cer pe pămînt, cum cad smochinele verzi din pom, cînd este scuturat de un vînt puternic. Cerul s-a strîns ca o carte de piele pe care o faci sul. Şi toţi munţii şi toate ostroavele s-au mutat din locurile lor. împăraţii pămîntului, domnitorii, căpitanii oştilor, cei bogaţi şi cei puternici, toţi robii şi toţi oamenii slobozi s-au ascuns în peşteri şi în stîncile munţilor. Şi ziceau munţilor şi stîncilor: „Căde̦ţi peste noi şi ascun- de̦ţi-ne de faţa Celui ce şade pe scaunul de domnie şi de mînia Mielului; căci a venit ziua cea mare a mîniei Lui, şi cine poate sta în picioare?".

Profesorul îmi spusese despre el că e un tip foarte religios. Şi e adevărat că în casa lui erau multe icoane. Vechi şi noi. Stăteau înşirate pe toţi pereţii. Corpul lui era, cum spuneam, un adevărat iconostas. El era o icoană tatuată. Avea cîteva icoane cu lumînări aprinse alături şi deseori îşi făcea semnul crucii. Ştiu că mai toţi bandiţii sînt foarte religioşi, însă Finkă a fost primul care o făcea atît de ostentativ. Dacă corpul nu l-ar fi trădat, mai ales din cauza tatuajelor, ai fi zis mai degrabă că e călugăr, căci rar mi-a fost dat să văd un tip cuprins de un spirit atît de evlavios. Cum se împăcau aceste sentimente religioase cu munca lui e greu să-mi imaginez şi să înţeleg. Cert e că nu pleca la o crimă fără să spună înainte rugăciunea şi nu ter- mina nici un omor fără rugăciune şi semnul

sfinţenie. Se spune că odată a avut de omorît o familie întreagă de Paşte. A stat cu ei la masă, s-a rugat şi pe urmă, după ce le-a spus „Hristos a înviat!", le-a tăiat tuturor gîturile. însă nu înainte de a-i lăsa să răspundă „Adevărat a înviat!". Finkă ţinea mult la sărbătoarea de Paşte, aşa că nu-şi putea permite să nu-i lase să serbeze învierea, cea mai mare sărbătoare a creştinătăţii, religie căreia îi era dedicat trup şi suflet. Aşa spune legenda. Aşa cum l-am cunoscut, povestea pare plauzibilă. Şi se mai spune că nu primea comenzi în perioadele de post, iar cînd omora un membru de partid, îi cresta pe limbă semnul crucii. Mie nu mi-a confirmat. Cînd l-am întrebat, a surîs şi a spus doar atît:

— Crezi că pe diavolii ăştia asta i-ar fi salvat? Ăstora trebuia cu fieru' roşu pe inimă să le faci semnul crucii. Ştii cînd omori cu inima împăcată? m-a întrebat Finkă. Cînd nu ai teamă, cînd eşti împăcat cu moartea şi îl iubeşti pe Dumnezeu. Dar lipsa fricii e cea mai importantă. Trebuie să fii neînfricat, iar acest sentiment se spune că vine la a doua sau a treia generaţie de bandiţi. Abia atunci le dispare organul fricii. E un sentiment pe care nu-1 mai cunosc mulţi bandiţi, şi atunci ei devin neînfricaţi şi deseori dau dovadă de un curaj nebun. Devin înspăimîntători pentru toţi ceilalţi. Frica îmblînzeşte omul, chiar dacă uneori îl face laş. Lipsa fricii poate transforma uneori omul în monstru, pentru că

— La noi, iadul şi raiul, tinere, sînt simultan pe pămînt. Pentru fiecare vorbă şi faptă trebuie să răspunzi acum, nu cîndva, în viitor. Pentru tot ce ai spus şi ai făcut acum răspunzi imediat, instantaneu. Şi pentru nimic nu există iertare, ci eşti judecat şi pedepsit, judecat şi remunerat acum, pentru tot ce ai spus şi ai făcut. Viaţa noastră e ca şi cum am umbla goi în faţa lui Dumnezeu. Viaţa noastră parcă se petrece în prezenţa lui Dumnezeu. Pentru noi nu intervin nici banii sau averile noastre, nici statutul sau poziţia socială, nici mama sau tata, nici prietenul sau copilul, nici partidul sau banca. Pentru noi nu intervine nimeni, pentru că noi sîntem goi şi singuri în faţa Lui acum, nu în viitor. Orice gest este judecat pe faţă de autorităţile alese de noi, acceptate de noi, şi ele trag linia judecind corect. Şi pe toate acestea le plăteşti aici, acum, pentru totdeauna. Noi facem aici ceea ce ar trebui să facă Dumnezeu în lumea de dincolo. Pentru voi, viaţa asta e de neimaginat, fiindcă la voi totul se va decide dincolo, într-o altă lume, de aceea ştiţi să minţiţi, să fiţi falşi, să vă faceţi instituţii care să vă protejeze. Voi sînteţi lipsiţi de protecţie doar cînd vă întîl- niţi cu noi. Noi venim şi vă punem singura şi ultima întrebare metafizică şi religioasă: banii sau viaţa? Noi, asemenea lui Hristos, întrebăm unde îţi este comoara. Comoara ta e acolo unde-ţi este şi inima. Noi însă punem întrebarea asta pe bune şi în mod radical. Nu ne jucăm cu frazele, ci cu viaţa ta. Noi nu te lăsăm să alegi cîndva, cumva, cînd o

un amărît de portmoneu sau un cont bancar de rahat, că e o proprietate care nu face doi bani şi că totul e fără rost dacă-ţi pierzi viaţa. Şi cînd simţi cuţitul la venă, întrebarea noastră nu-i un joc teoretic. Datorită nouă, după ce te cunoşti şi după ce răspunzi corect la întrebare, începi să apreciezi viaţa. Întîlnirea cu noi este ca o întîlnire cu Dumnezeu, cel care-ţi dă viaţa şi ţi-o ia. După ce te întîlneşti cu noi şi răspunzi şi alegi corect, începi să trăieşti cu adevărat. începi o nouă viaţă. Te naşti din nou, aşa că teme-te de noi, dar nu în aşa măsură încît să te aperi cu orice mijloace şi să încerci să nu te întîlneşti cu noi. Cîndva, cumva, undeva, ne vom întîlni. Fii doar pregătit să răspunzi corect la întrebare şi fii pregătit să te desparţi de avutul tău. Fii împăcat cu asta, pentru că primeşti în dar viaţa. O viaţă adevărată, nu una falsă. După întîlnirea cu noi vei aprecia fiecare secundă, fiecare clipă şi fiecare suflare. Viaţa abia atunci începe. Ferice de cei ce se întîlnesc cu noi şi aleg corect, căci a lor este împărăţia cerului.

Finkă tăcu puţin, scoase de după o masă un baian şi începu să cînte un faimos cîntec banditesc cu vocea lui răguşită.

> Cînd felinarele se sting pe strada noastră,
> Cînd vă e frică să ieşiţi prin mahala, Atuncea hop şi noi, atuncea-i vai de voi, Atuncea hop şi noi, să facem tărăboi.

Noi am dori să punem doar o întrebare, Vrei portofelul sau mai vrei ca să trăieşti? Alege cumpătat, alege-ntemeiat,
Căci nu vrem viaţa să-ţi luăm, neapărat.

Nu stăm să ne tocmim cu tine ca la piaţă,
Noi întrebăm, ca tu să înţelegi,
Viaţa n-are preţ, iar banii-s de nutreţ,
E bine să te dovedeşti băiat isteţ.

Ai vrea pesemne să ne ştii la puşcărie,
Noi nu vrem altceva decît puţin respect, Dar dacă nu ne ştim şi nici nu ne iubim, Nu-i prea plăcut atunci cînd ne întîlnim.

Sperăm să fie o-ntîlnire fericită,
Avem un suflet, cum aveţi şi voi,
Se poate rezolva, se poate aranja,
Avem acelaşi ţel şi noi, şi dumneata.

Cînd felinarele se sting pe strada noastră,
Cînd vă e frică să ieşiţi prin mahala,
Atuncea hop şi noi, atuncea-i vai de voi,
Atuncea hop şi noi, să facem tărăboi.

— Ştii, mi-a spus Finkă la despărţire, e ceva deosebit la furnici care se numeşte „spirala morţii", „cercul morţii" sau „dansul morţii". Insectele astea, care sînt un simbol al organizării, hărniciei şi inteligenţei, intră la un moment dat în acest cerc al morţii. Formează uneori un cerc şi se învîrt aşa habotnic ore în şir, pînă se epuizează şi mor. Merg unele peste altele, peste cadavrele

mai roti. De ce fac dansul ăsta al morţii? Sînt multe ipoteze, dar eu am înţeles aşa. Furnicile nu au văz, ci se conduc după alte simţuri. Merg în şir una după alta în căutarea hranei, folosindu-se de miros. în timp ce caută de mîncare mergînd în şir, elimină un feromon care le permite celorlalte furnici să-1 simtă şi să poată să se ghideze şi să se urmeze una pe alta. Dereglarea apare atunci cînd liderul furnicilor calcă pe urmele pe care a mers deja şi intră într-un cerc, făcînd o greşeală capitală: propria urmă pe care o calcă devine urma care-1 conduce mai departe, făcînd astfel un cerc ce nu se va mai sfîrşi decît cu moartea prin extenuare a întregului furnicar. Astfel se produce „cercul morţii". Treaba noastră, şi mai ales a mea, este să reparăm acest cerc al morţii, lichidîndu-i pe cei care induc în eroare un grup întreg, astfel încît să protejăm furnicarul de „dansul morţii". E mult mai bine să moară unul decît să moară toţi. Cineva trebuie să întrerupă această spirală a morţii şi noi am fost cei aleşi.

Finkă s-a întors spre icoanele lui. A mai aprins un opaiţ la una dintre ele, cea a sfîntului Nicolae, considerat de mulţi hoţi protectorul lor. Şi-a făcut semnul crucii şi ne-a condus spre uşă. La despărţire mi-a făcut semnul crucii şi mie. Şi am plecat în noapte.

Cînd am ajuns acasă, l-am întrebat pe Profesor: — Tu măcar crezi în Dumnezeu?

demn şi-mi voi asuma pedeapsa. Sper doar că lumea lui va fi suficient de dreaptă şi nu mă va pune iar să o iau de la capăt. Pentru că noi avem un crez, şi anume acela că Dumnezeu nu e fraier. Şi cu siguranţă nu are cum să fie *musor.* Noi credem că el e unul de-al nostru şi nu are cum să fie nedrept ca lumea asta.

Şi, înainte de a merge la culcare, mi-a spus:

— Ştii, Vasea, sînt două seminţii născute din cei doi fii ai lui Adam şi Eva. Unii se trag din Abel, iar alţii din Cain. Fraierii vin din Abel, iar bandiţii şi hoţii se trag din Cain. Ce a mai rămas din Abel în voi e greu de spus. Doar fumul de la jertfe care se ridică în sus şi nu mai ştim dacă Dumnezeu le mai primeşte. Pentru că de mult nu mai credeţi în nimic. Credeţi doar în aparenţe. Dacă din Abel nu a mai rămas nimic, atunci din Cain a rămas aproape tot, pentru că lumea noastră a devenit o lume în care Cain l-a învins pe Abel. Hai să-ţi citesc din Scripturi, ca unui sectant. Uite ce scrie la Facerea 4:1-15:

> Adam s-a împreunat cu nevasta sa Eva; ea a rămas însărcinată şi a născut pe Cain. Şi a zis: „Am căpătat un om cu ajutorul Domnului!". A mai născut şi pe fratele său Abel. Abel era cioban, iar Cain era plugar. După o bucată de vreme, Cain a adus Domnului o jertfă de mîncare din roadele pămîntului. Abel a adus şi el o jertfă de mîncare din oile întîi născute ale turmei lui şi din grăsimea lor. Domnul a privit

vei fi bine primit; dar dacă faci rău, păcatul pîndeşte la uşă; dorinţa lui se ţine după tine, dar tu să-l stăpîneşti". însă Cain a zis fratelui său Abel: „Haidem să ieşim la cîmp“. Dar pe cînd erau la cîmp, Cain s-a ridicat împotriva fratelui său Abel şi l-a omorît. Domnul a zis lui Cain: „Unde este fratele tău Abel?“. El a răspuns: „Nu ştiu. Sînt eu păzitorul fratelui meu?“. Şi Dumnezeu a zis: „Ce ai făcut? Glasul sîngelui fratelui tău strigă din pămînt la Mine. Acum blestemat eşti tu, izgonit din ogorul acesta, care şi-a deschis gura ca să primească din mîna ta sîngele fratelui tău! Cînd vei lucra pămîntul, să nu-ţi mai dea bogăţia lui. Pribeag şi fugar să fii pe pămînt“. Cain a zis Domnului: „Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgoneşti azi de pe faţa pămîntului; eu va trebui să mă ascund de faţa Ta şi să fiu pribeag şi fugar pe pămînt; şi oricine mă va găsi mă va omorî". Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori“. Şi Domnul a hotărît un semn pentru Cain, ca oricine îl va găsi să nu-1 omoare.

în acea noapte am adormit foarte greu. M-

Mercurul roşu, mirajul unei generaţii ratate

Ochii noştri cer schimbare,
în rîsul şi-n plînsul nostru
Şi-n sîngele ce ne curge în vene Aşteptăm o schimbare,
schimbare.

De ce să faci dragoste, căci asta s-a făcut deja, e istorie. Intelectualii nu fac dragoste, ei discută despre ea. Acest sentiment straniu de impotenţă: nimic nou nu poate să se întîmple, pentru că totul deja s-a făcut. Aceşti oameni trăiesc îngropaţi în istorie. Ei trăiesc într-un anticariat, într-un magazin de antichităţi şi au nu o viaţă, ci doar un *dejă-vu,* crezînd că acesta e realitate. Pentru ei, realitatea este repetarea unui trecut. Ei sînt veşnic nemulţumiţi şi deprimaţi, fiind incapabili să trăiască în prezent. Ei pot trăi doar în trecut, pentru că sînt înghiţiţi de istorie. Lumea lor e de fapt un sarcofag. Acesta este omul istoric.

Oamenii care n-au conştiinţa propriei istorii sînt mult mai fericiţi. Cum ar spune Nietzsche, doar animalele sînt fericite, pentru că nu au memorie şi conştiinţa propriei istorii. Noi trăim însă într-un sens kafkian: să fie mlaştină. După '90 am trăit şi eu această mlaştină fără s-o înţeleg. Mlaştina istorică a lui Kafka este aproape ca o mistică iudaică inversată. Dar despre ea, altă dată.

Mereu m-am întrebat de unde vine capacitatea aceasta extraordinară a sectanţilor şi a bandiţilor de a se descurca de minune cu o realitate incredibil de complicată, radical diferită de cea a majoritarilor şi mai ales a elitei, a oamenilor culţi, total lipsiţi de simţul actualităţii şi realităţii. Ei trăiesc în lumi foarte diferite. Totul mi se pare legat de această lipsă a memoriei, a conştiinţei propriei istorii şi a apartenenţei la o istorie. Oamenii nu trăiesc în poveşti, ci în

istorie, ci de modele de acţiune pentru prezent. Nu sînt plasate în trecut, ci în prezent. Sînt ca parabolele hristice: poveşti de pus în practică, în afara timpului.

Legendele şi parabolele sînt de fapt istoria oamenilor de la periferie, de la margine. Ei bine, aceşti oameni aruncaţi mai degrabă la coşul de gunoi al istoriei au nişte aptitudini în actualitate şi realitate pe care aproape nimeni altcineva nu le posedă. Actualitatea şi realitatea nu sînt în centru, ci la periferie. Centrul este doar un loc al celor care trăiesc ceva ce a avut deja loc la periferie. De aceea periferia este de fapt în avangarda evenimentelor, numai că aceste evenimente nu sînt încă istorie. Centrul doar preia aceste evenimente şi le face istorie, le istoricizează. Centrul este anticarul şi locul unde este expusă istoria lui ce a fost. Locul în care se produc însă realitatea, actualitatea şi mai ales viaţa este periferia, marginea. Da, putem spune că centrul produce moarte, dar şi putere, pe cînd periferia produce viaţă, singura care poate să se opună puterii de la centru. Doar viaţa poate învinge moartea.

Generaţia mea, născută în anii ’60-’70, nu doar că nu a iubit comunismul, dar nici măcar nu l-a urît. Şi acesta e lucrul cel mai grav, poate. Ea pur şi simplu l-a dispreţuit total. Şi, fapt mai grav, l-a ignorat profund, iar ignoranţa omoară orice regim. Cînd faţă de un regim te comporţi ca şi cum n-ar exista, el moare pur şi simplu. Aceasta este marea lecţie! Asta e lecţia dată de generaţia mea. Ea

tabere, parcuri, să ne delectăm cu micile noastre plăceri. Iar plăcerile noastre se reduceau la lucruri banale: o pereche de blugi, un vinii cu Beatles şi o carte cu vederi liberale, precum Bulgakov sau Brodski. Dacă prindeam şi o sticlă de Cola, eram deja în transă, şi o amestecam cu un Cabernet moldovenesc ieftin.

A venit, cam pe neaşteptate, *perestroika* şi au început carnavalul şi adrenalina. Indiferenţa noastră a dispărut treptat şi am devenit foarte activi. Voiam să distrugem această lume din temelii şi pe ruinele ei să facem alta. Una nouă, ca afară: liberă şi prosperă. Cum? Nimeni nu ştia, dar eram convinşi că lumea noastră trebuie rasă din temelii şi că trebuie să omorîm *sovokul,* acel *homo sovieticus* inferior şi brutal, şi să ne educăm după modelul omului nou, capitalist liber şi prosper. Totul suna atît de frumos!

Cu toţii ne-am născut şi am trăit asemenea eroului din filmul *Curierul* al lui Şahnazarov, pentru a lua regimul şi viaţa în derîdere. Dar, în acelaşi timp, voiam să ne căsătorim cu fiica şefului de partid sau de întreprindere, pentru a lua totul fără efort. Totul ni se cuvenea. După care am devenit toţi un soi de Bananan din filmul *ASSA,* acel rebel fără cauză, puţin plictisit, cu care am crescut şi am învăţat să ne revoltăm ironic, cu un dispreţ profund faţă de tot ce era în jur, faţă de ţăran şi muncitor,

lor, nu conta pentru noi. Nimic valoros, numai gunoi. Noi voiam cu toată fiinţa noastră să aruncăm totul: educaţie, infrastructură, economie, cultură, visuri şi speranţe. Patria noastră nu mai era în trecut, ci în viitor. Iar noi eram viitorul ei. Noi eram generaţia speranţei, crescută în ignoranţă, dispreţ şi ură faţă de tot ce contribuise la creşterea şi formarea noastră. Şi totul s-a dărîmat pe ritm de rock cîntat în semn de protest:

în loc de căldură - verdele sticlei,
în loc de foc - fum,
O zi a fost scoasă din plasa calendarului.
Soarele roşu arde de tot,
Ziua se topeşte odată cu el,
Peste oraşul ars pică umbra.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noştri cer schimbare,
în rîsul şi-n plînsul nostru
Şi-n sîngele ce ne curge în vene Aşteptăm o schimbare, schimbare.

Lumina electrică ne lungeşte ziua,
Cutia de chibrituri e goală,
Iar în bucătărie arde gazul înflorit albăstrui.
Ţigări avem, ceaiu-i pe masă,
E o schemă simplă
Şi în rest nu mai avem nimic, totul e în noi.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noştri cer schimbare,
în rîsul şi-n plînsul nostru

Nu ne putem lăuda cu înţelepciunea privirii,
Nici cu gesturile îndemînatice ale mîinii,
Nici nu avem nevoie de aşa ceva Pentru a ne înţelege unii pe alţii.
Ţigări avem, ceaiu-i pe masă
Şi aici cercul se închide
Şi deodată ni se face frică să schimbăm ceva.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noştri cer schimbare,
în rîsul şi-n plînsul nostru
Şi-n sîngele ce ne curge în vene
Aşteptăm o schimbare, schimbare.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noştri cer schimbare,
în rîsul şi-n plînsul nostru
Şi-n sîngele ce ne curge în vene
Aşteptăm o schimbare, schimbare[1].

Şi am fost botezaţi generaţia speranţei. Noi am devenit simbolul schimbării şi nădejdii într-o lume cu totul nouă, liberă şi prosperă. Noi eram groparii lumii vechi. Eram de un optimism şi de o bucurie nebune. Am uitat să fim sceptici, cinici şi, mai ales, să tratăm cu ignoranţă noua lume care va să vină. Ne-am aruncat nebuneşte în iureşul schimbărilor istorice. Şi ce s-a ales din noi? S-a ales praful şi pulberea!

Ce s-a întîmplat, Profesore, cu noi? Nu

1. *Vreau schimbare,* trupa Kino şi Viktor Ţoi, traducere de Mihail Vakulovski.

pesimism şi depresie. De ce? Toate visurile noastre s-au spulberat. Şi asta nu ar fi nimic, dar acum, cînd privim în urmă, vedem cum în aproape 20 de ani ne-am irosit viaţa fără rost, fără a pune nimic în loc. Ba mai mult, am distrus totul, fără să construim nimic. Toate construcţiile noastre au fost doar fum şi scrum. Nu am mai pus o piatră pe piatră. Am fost lăcustele care timp de 20 de ani am ros tot ce au făcut înaintaşii noştri. Am dărîmat şi vîndut tot ce construiseră generaţiile părinţilor şi bunicilor noştri. Ceea ce ei realizaseră cu un preţ imens, cu multă sudoare şi sînge, noi am vîndut pe doi lei cu o vioiciune şi o inconştienţă inimaginabile.

Am pierdut inutil atîta energie, că acum sîntem epuizaţi. Şi în acest război cu noi înşine, aruncînd la gunoi totul, brusc vedem că am rămas singuri, precari, deprimaţi şi rataţi.

Mă uit spre cei foarte tineri şi mă văd pe mine în anii adolescenţei, cînd ironizam şi dispreţuiam tot ce făceau cei din jur. însă aceia mai construiau ceva, pe cînd noi cred că meritäm dispreţul lor, pentru că am devenit o generaţie a disperării.

Ce s-a întîmplat cu noi, Profesore? Cine ne-a luat minţile şi în ce am crezut de fapt? Şi să nu uităm că e abia începutul. Noi ne-am distrus ultimele garanţii ale unei morţi decente, pentru că sîntem prima generaţie modernă ale cărei bătrîneţe şi moarte nu le

Mamă, eu nu mai pot să beau,
Mamă, varsă tot ce e pe masă -
Eu nu mai pot să beau,
Pe mine e un puternic arcan, îmi fac cruce cînd văd un pahar
Să susţin această minciună nu mai am har,
Mamă, eu nu mai pot să beau.

Patrioţii vor spune că fac o greşeală fatală,
Că practic mi-am vîndut ţara natală,
Lor le e uşor, dar eu văd cum se subţiază aţa,
Văd cum îmi trece viaţa,
N-am făcut-o pe prostu',
35 de ani mi-am ştiut rostu',
Dar n-am cum să otrăvesc străinul din mine,
Mamă, eu nu mai pot să beau.

Mamă, eu nu mai pot să beau,
Mamă, eu nu mai pot să beau,
Mamă, sună-i pe toţi prietenii mei, Spune-le - eu nu mai pot să beau.

Asta-i marginea prăpastiei,
Spre care merg cu picioarele goale pe lama săbiei, M-am săturat să evit duşmanii adevărului,
Mamă, eu nu mai pot să beau.

Spune-le fraţilor că deja sînt mare, Spune-i surorii că sufletul mă doare, Aş fi putut să fiu un om obişnuit, Dar am pierdut acest rol,
Am intrat într-o pădure fără capăt,
Mă uit în sus, dar norii nu se văd,
La biserică să spui că la toate uşile e un diavol - Demonul Alcool.

Mamă, eu nu mai pot să beau, Mamă, varsă tot ce e pe masă - Eu nu mai pot să beau, Pe mine e un puternic arcan, îmi fac cruce cînd văd un pahar, Să susţin această minciună nu mai am har, Mamă, eu nu mai pot să beau[1].

Am băut cu năduf cîteva căni de *cifir*. Eram deja ameţit, dar era acea ameţeală puţin euforică, ce face ca mintea să funcţioneze bine. O ameţeală energi- zantă, specifică acestui elixir al hoţilor.

— Profesore, o să-ţi citesc imnul generaţiei mele. E scris ca un poem. Ascultă, am început eu să prind curaj.

Nu ştiam să scriu poezie, deşi simt tot mai mult că doar poezia mai poate spune ceva cu adevărat astăzi. Cît îi invidiez pe amicii mei care scriu poezie. Dar eu nu pot...

Poem: Generaţia mea - stigmatul unei societăţi ratate

în ultima perioadă mă tot întîlnesc cu oameni din generaţia mea, cu care discut. Sînt cei născuţi în anii ’70. Este ultima generaţie de copii educaţi în comunism, dar care, în afară de educaţie, nu au avut alt avantaj de la regim. Căderea lui i-a prins în liceu sau la facultate. Ei erau priviţi ca o generaţie a speranţei, erau optimişti şi energici. Erau convinşi că vor schimba lumea şi, mai ales, că vor transforma

1. *Mamă, eu nu mai pot să beau,* trupa Akvarium şi Boris Grebenşcikov, traducere de Mihail

Acum, ajunşi spre 40-45 de ani, în ochii lor citesc doar atît: disperare, depresie, cinism, ratare. Ce s-a întîmplat? Unde au dispărut optimismul şi speranţa? Unde a dispărut strălucirea din priviri? Ce s-a întîmplat în ultimii 25 de ani cu ei? Ce s-a întîmplat cu noi?
în anii '90 s-au aventurat în 1.001 afaceri, din care s-a ales praful. Şi-au abandonat profesiile, crezînd în tot soiul de mituri. Meseriile praf, familiile la limita depresiei sau a exploziei, în caz că le mai au. Energiile epuizate. Ochii trişti, spălaţi în pastile şi alcool. Joburi? NIET.
Cine a reuşit? Escrocii, băieţii fără scrupule, şarlatanii, bandiţii şi cei cu cheag bun, de familie asigurată. Atît, nu foarte mulţi, dar foarte obraznici, moralişti şi gălăgioşi. Şi foarte insensibili la castele inferioare. Restul, carne de tun. Majoritatea. Mai sînt şi excepţii, evident. Dar toată această tragedie am trăit-o ca pe un mare chef de izbîndă. Pînă acum am citit istoria anilor 1990-2000 într-o notă optimistă, victorioasă. Abia acum începem să recitim istoria noastră într-o cheie tragică şi realistă. Marele nostru chef a fost de fapt o înmormîntare trăită ca un carnaval. Inconştient.
Dar nu disperaţi: se poate şi mai rău!
Mulţi îmi spun că vor să o ia de la capăt. Eu cred că nu se mai poate. Toate visurile s-au întors împotriva noastră şi s-au răzbunat cu vîrf şi îndesat. Şi greul abia acum începe să vină: fără meserii, fără joburi, fără asigurări, fără pensii, fără familii stabile, doar cu ficaţii şi creierii praf. Adică fără viitor. Să ne sinucidem în masă? Să nu ne grăbim, că mai avem treabă.
Ce-i de făcut? Iată mesajul meu optimist! Cred

Cred că e de datoria noastră să devenim stigmatul unei societăţi ratate. Poate cei mai mici vor învăţa ceva din rănile şi tragedia noastră.

Pace, fraţi şi surori!

Profesorul mă asculta atent. îşi aprinse o mahorcă stil *garmoşka.* Vorbi îngîndurat, amintindu-mi de un episod foarte interesant:

— Cum îţi explici tu că acest regim al *komuneara,* care era construit pe puterea raţiunii, a educaţiei ştiinţifice, a zborului în Cosmos, a ingineriei şi ateismului ştiinţific, brusc a colapsat şi a intrat într-o adevărată mistică, greu de explicat? O mistică mai neagră decît cea din Evul Mediu. îţi mai aminteşti cum, în plină *perestroika,* apăruseră tot felul de cărţi ameţitoare despre cele mai obscure secte şi orientări mistice? Atunci au apărut nişte indivizi gen Kaşpirovski, care aveau în fiecare seară o emisiune TV pe postul naţional. Era încă URSS. Cine era individul? Se declara un fel de „terapeut", un fel de „vraci" care vindeca „alternativ" de la distanţă. Vindeca şi rezolva toate problemele prin hipnoză televizată. îţi imaginezi că o ţară de 300 de milioane, ţara „raţiunii, ateismului şi progresului", se uita ca dementa la TV la un soi de Rasputin media de rit nou? în timpul emisiunilor lui pur şi simplu oraşele deveneau pustii. Toţi cetăţenii sovietici se cuplau la acest corp mistic şi intrau în transă. Cum a

terapia de şoc. Privatizam totul şi transferam în mîinile noilor proprietari. Toţi voiam să facem bani repede, dintr-o lovitură, să ne îmbogăţim ca să putem consuma tot. Am cîştigat libertatea, libertatea de a consuma. Iată noua mistică. îţi aduci aminte care a fost prima mare afacere care a luat minţile întregului Imperiu? Pînă şi noi, bandiţii, care nu punem botul la astfel de schimbări, ci ne vedem de hoţiile noastre zilnice, am înnebunit. Avem un instinct sănătos pe care atunci l-am pierdut: nu credem nimic din ce face puterea şi nu ne asociem cu ea niciodată. Dar atunci am cedat! Ştii despre ce afacere vorbesc? Afacerea care a marcat trecerea de la un regim la altul se numeşte *Krasnaia Rtuti,* adică *Mercurul Roşu.* îţi mai aminteşti? întrebă Profesorul trăgînd adînc din ţigară.

Şi deodată mi se luă vălul de pe ochi. Mi-am amintit şi am înţeles totul. Cum am uitat de acest eveniment important, care, într-adevăr, ne înnebunise pe toţi!? Pentru că pe toţi ne atinsese într-un fel sau altul această febră a cîştigului, a profitului pe care o declanşase *Krasnaia Rtuti.*

Pentru cine nu ştie, să explic. Se întîmplă pe la finele anilor ’80 şi începutul anilor ’90, cînd toţi, dar absolut toţi au început să fugă după cîştig - unii nu mai puteau rămîne la vechiul loc de muncă pentru că se închidea aproape tot ce privatiza noua putere, alţii pur şi simplu nu mai acceptau să lucreze la „stat" şi se mutau la „privat" sau se apucau de

în tot Imperiul s-a dus vestea că din fabricile militare, care erau cu nemiluita, a început să se scoată la vînzare mercur roşu. Că mercurul costă puţin la stat, ca tot ce e de stat, dar că pe piaţa neagră ajunge la nişte preţuri extraordinare, care tot cresc. Iar pe piaţa externă acest „aur viu“ atinge sume colosale.

Tu, simplu cetăţean, nu trebuia decît să găseşti un vînzător şi un cumpărător şi să scoţi din acea tranzacţie un mic procent. Acel procent însemna însă pentru tine un cîştig enorm. Cu o simplă afacere cu mercur roşu, o singură tranzacţie, puneai mîna pe o avere şi deveneai stăpînul lumii noi.

Şi, ca în toate romanele cu suspans, dintr-odată, toţi cetăţenii ţării s-au transformat din muncitori, ţărani, ostaşi, ingineri şi intelectuali în cumpărători şi vînzători de mercur roşu. Au lăsat baltă locul de muncă, şcoala, armata, fabrica şi uzina, CAP-ul şi ferma şi tot ce însemna un loc de muncă stabil şi au pornit în căutarea acestui Graal al *business-\A\ii* care, odată găsit, prin simpla lui atingere te făcea bogat ca în filmele hollywoodiene.

Ce s-a întîmplat? Toţi şi-au irosit micile economii sau averile, toţi şi-au aruncat la gunoi cunoştinţele şi şi-au făcut praf relaţiile de prietenie şi familiile, doar pentru a găsi mercurul roşu. Ani de zile această fata

După ani, cînd fantasma şi epidemia trecuseră, oamenii s-au trezit la realitate, ca după o mare beţie, mahmuri rău. însă era deja prea tîrziu. Profesorul are perfectă dreptate. Da, febra căutării mercurului roşu este emblema perfectă a iluziei în care a trăit generaţia mea. Această căutare fantasmagorică este emblema consumului imens de energie şi a distrugerii unei întregi generaţii şi mai ales a vieţilor atîtor oameni vii, reali. Şi e doar începutul. Generaţia Speranţei s-a întîl- nit cu fantasma mercurului roşu în fosta URSS şi a Caritasului în România, care i-a luat minţile şi a trans-format-o în Generaţia Disperării.

Mulţumesc, Profesore, pentru amintire!

— Ştii, Profesore, am urît şi încă urăsc anii ’90. Mai ales acum, cînd înţeleg mai bine ce s-a întîmplat. De fapt, voi aţi învins. Voi aţi devenit legea, voi aţi devenit instituţiile de putere. V-aţi descurcat de minune în apele tulburi ale liberalizării nebune din anii aceia. Uite, şi la noi pretinsa elită se minunează că poporul votează doar penali şi bandiţi. Oare de ce? mă întreb eu...

în timp ce vorbeam, pe uşă intră Makintoş. El vorbea rar, dar cu tîlc.

— Spune-i şi tu, Maki, de ce alergau oamenii la noi în anii ’90 şi de ce poporul votează penali. Tu crezi că „liderii de opinie" au dreptate cînd dau vina pe popor, că e

— Pe mine nu mă îngrijorează că oamenii votează un bandit de-al nostru, ci că liderii voştri de opinie sînt atît de idioţi. Pe fraierii ăştia nici după bere la non-stop nu i-aş trimite, nu să le cer părerea...

— Adică? întreb eu nedumerit.

— Cînd oamenii vin la noi, nu vin pentru că le-am fi dragi, ci pentru că nu mai au încredere în nimic: stat, poliţie, justiţie, lege. Nimic. înţelegi? Cînd totul e varză, bandiţii rămîn ultima autoritate şi lege. Ei, uite, asta trebuie să-i pună pe gînduri... Ce înseamnă asta? Că cei cu adevărat periculoşi sînt în instituţiile statului, la TV, în structurile de putere, în parlament, prin universităţi, iar oamenii pricep asta şi fug la noi, singurii care mai avem o lege şi o autoritate pe-aici. înţelegi? Prin urmare, pregătiţi-vă, că venim să vă salvăm, îmi zice el zîmbind şmechereşte. De curvele astea cu ştaif nu scăpaţi voi uşor, dar ştim noi să le scoatem ochiul rău...

— O, Makintoş, asta e o veste bună. Pe voi ne bazăm, am zis ironic.

— Hai, te pupă tata. Şi nu uita să-mi trimiţi cartea cînd e gata, îmi zise el la despărţire.

— Te chem la lansare să vorbeşti, dacă te eliberezi pînă atunci.

— OK, dar fără papionari, numai cu tatuaţi.

— S-a făcut, şmechere...

— Dar, înainte de plecare, hai să stăm puţin jos.

Maki începu să pregătească de zor ultimul *cifir,* iar Profesorul aşează pick-up-ul, puse un disc negru şi în casă începu să hîrîie vocea răguşită a lui Vîsoţki...

Eu nu iubesc finalul ce-n destin e, de viaţă obosit n-am fost niciciînd. Nu orice anotimp îmi face bine, Cînd vesele cîntări nu pot să cînt.

Eu nu iubesc cinismul ce-mpietreşte, nu cred în exaltări şi-s furios cînd un străin scrisorile-mi citeşte, privindu-mi peste umăr, curios.

Eu nu iubesc nici vorba jumătate sau întreruptă nu ştiu cum, pieziş. Nu-mi place cînd se-mpuşcă pe la spate căci de-i nevoie eu lovesc făţiş[1].

1. Vladimir Vîsoţki, „Eu nu iubesc", în *Nerv,* traducere de Passionaria Stoicescu şi Andrei Ivanov, Editura Univers, Bucureşti, 1992.

Intîlnirea cu un bandit devenit oligarh

Teme-te nu de cei care te bagă în puşcărie, ci de cei care te scot de acolo, nu de cei care-(i iau, ci de cei care-ţi dau.

în ultimii ani nu am mai fost pe la Odessa, iar la Chişinău merg tot mai rar. Merg de asemenea tot mai rar la Kiev şi la Moscova, cu toate că mulţi prieteni mă invită acolo. Chiar şi Bugeacul îl vizitez rar. Estul, pentru mine, are o profundă valoare sentimentală. De fiecare dată cînd merg acolo, sufăr mult cînd văd acele locuri. S-au schimbat prea mult, iar eu le am în minte aşa cum le-am cunoscut cînd eram copil şi adolescent. Acum nu mă mai regăsesc în ele, aşa că prefer să rămîn cu amintirile intacte. Acestea sînt uneori mai importante decît realitatea. Sînt mica mea comoară ascunsă, la care numai eu şi o mînă de oameni avem acces. în acelaşi timp, am o senzaţie stranie, care uneori devine chiar enervantă, că acolo nu s-a schimbat nimic. Doar ambalajul, anumite nuanţe, dar în rest totul a rămas la locul său. Sau poate că doar eu m-am schimbat? Aceste lucruri mă frămîntă.

Profesorul mă sună tot mai rar. A îmbătrînit destul de mult. Are cîţiva oameni noi în jurul lui care nu-mi sînt la fel de familiari ca faimosul Makintoş, uriaşul ce mă purta pe palme cînd eram mic. Acel om cu înfăţişare fioroasă, de care se temeau toţi hoţii din regiune şi care mie mi se părea atît de blînd şi de bun. Acel om care vorbea puţin, dar, cînd apărea, se dădeau la o parte cei mai temuţi fii ai Odessei. Acum am impresia că

hoţ în lege pe care-1 idolatrizează şi-l ascultă cu sfinţenie, Profesorul. Dar nu e timpul pierdut.

Din cînd în cînd mă sună şi mă întreabă dacă am probleme sau dacă am nevoie de ajutorul lui. Ştiu că nu-mi va face niciodată vreun rău, dar în acelaşi timp sînt educat să nu am de-a face cu lumea lor. Profesorul însuşi mi-a spus-o de mai multe ori:

— Vasika, tu nu faci parte din lumea noastră şi nici să nu încerci să intri, de aceea e bine să nu ai de-a face niciodată cu noi. Să nu crezi niciodată un bandit şi să nu-i datorezi niciodată nimic. Dacă ai intrat în lumea lor e ca şi cum ai intra într-o mlaştină, de acolo n-o să mai poţi ieşi niciodată. Mîna unui bandit care se întinde spre tine să te ajute nu e mîna care te va ajuta. Cîndva, ea va şti să-ţi înfigă şi cuţitul cînd va crede de cuviinţă. Mai ales dacă nu faci parte din lumea lor. Totul costă, iar banditii nu rămîn datori niciodată şi vin să-şi ia plata pentru orice gest aparent salvator şi bun. Pot schimba legile din mers pentru că ei se cred legea. Aşa că să nu accepţi niciodată nimic de la ei. Cît trăiesc eu, spunea îngîndurat Profesorul, mai pot să te protejez, însă după aceea nu ştiu ce se poate întîmpla, aşa că ţine-te departe.

Am ascultat pe cît mi-a fost cu putinţă aceste sfaturi ale bătrînului meu unchi bandit. Dacă îl vizitam, o făceam strict în interes profesional, ca să-i ascult poveştile sau să

în realitate, atracţia pe care o simţeam faţă de acea lume şi de acest om rău era foarte mare. Curiozitatea mea era satisfăcută şi mă simţeam bine acolo. Nu ştiu nici azi de ce.

într-una din zile am primit un telefon ciudat de la el.

— Vasile Andreevici, mă luă el puţin mai oficial, dar cumva în glumă, uite, am o mică treabă cu tine. Avem un băiat care acum lucrează în sistemul bancar pentru cei mai importanţi mahări din zonă. E om de încredere. Un puşti foarte isteţ, se pricepe la poveştile acestea bancare şi la schemele financiare. Noi l-am folosit mult la Kiev şi la Moscova, dar acum e la Chişinău şi la Bucureşti, unde lucrează pentru noii voştri oligarhi, cum le ziceţi voi.

— Bun, şi eu cu ce pot ajuta? Băncile sînt un domeniu pe care nu-1 cunosc şi tu ştii bine părerea mea despre ele. Cu cît le vom distruge mai repede, cu atît vom scăpa de problemele pe care le pot crea, îmi displac profund bancherii şi tot ce ţine de domeniul ăsta, am început eu puţin iritat.

Era un moment în care vedeam roşu în faţa ochilor cînd auzeam de bănci. Aveam pe atunci cîţiva amici care o păţiseră cu tot soiul de contracte dubioase, îşi pierduseră casele, şi ştiam prin ce drame trec. Mai era şi perioada în care băncile americane, după ce făcuseră escrocherii criminale, erau salvate din banii publici. Le uram.

— După cum vezi, nu s-au evaporat toţi. Mai sînt unii şi or să fie tot mai mulţi, i-am tăiat-o scurt.

Era o zi călduroasă.

— Aşa te vreau, dar să fii atent, că noii lupi nu sînt băieţii în trenduri negre ai tătucului Stalin. Cu ăştia nu te joci, mare atenţie. Ăştia ştiu să facă plastilină şi din sfinţi. Eu am văzut mulţi oameni la viaţa mea, dar curve terminate ca ăştia nu există. Asta însă e altă poveste. Ascultă aici, continuă el. Ce-ţi propun eu e o poveste care ar putea să te intereseze mai degrabă profesional decît financiar. Ştii că nu te bag în scheme şi buclucuri. Situaţia stă în felul următor. Acest geniu combinator lucrează pentru un *romik* al vostru plin de bani. Bandit ca toţi bandiţii actuali, băgat în toate. Sigur îl ştii din presă. Şi îmi spune că mahărul vrea să cheltuie mulţi bani pe intelectuali şi ziarişti. Bănuiesc că ştii ce-i freacă mintea, dar am zis că poate te interesează. Dacă te interesează, îi dau telefonul tău să te sune. Dacă nu, am şi uitat despre ce am vorbit. Spune-mi.

Recunosc că tentaţia şi curiozitatea erau mai mari decît precauţia. De obicei îmi asum riscul. în adolescenţă cel mai tare m-au enervat teologii americani cu „siguranţa mîntuirii". Acest tip de gîndire mă scotea din minţi: totul trebuie să fie sigur şi garantat. Nu, fraţilor, mîntuirea şi salvarea sînt o luptă permanentă, fără sfîrşit. De asta îi adoram pe

bogaţi, nu pot să nu recunosc că este ceva ce te atrage la această lume. E un magnet puternic şi nici o educaţie nu te poate opri. Te amăgeşti cu ideea că oricum eşti prea stăpîn pe tine ca să cazi sub vraja celor bogaţi şi a lumii lor sclipitoare. Ai o educaţie solidă şi nişte convingeri prea puternice pentru a ceda ofertei tentante a mesei celui bogat. Oare aşa să fie? Nu ştii pînă nu încerci, iar Dumnezeul meu este un Dumnezeu al riscului, şi nu al siguranţei, de aceea îţi dă mai mult decît poţi duce. De aceea eşti pe cont propriu de fiecare dată.

— Bun, să mă sune, să văd exact despre ce e vorba. Pare atractiv din punct de vedere profesional, zic eu distant.

în mintea mea exista şi această carte pe care trebuia într-o zi s-o termin. *Davai...*

Ne-am salutat şi am închis telefonul. Cum nu era una dintre perioadele mele de mare succes pe plan profesional, ba chiar aş spune, dacă aş fi sincer, că nu stăteam prea bine cu finanţele, am zis că poate e momentul să scot nişte bani de la oligarhi. După care m-am gîndit mai bine şi mi-am zis: nu, e o prostie. Am rezistat pînă la vîrsta asta şi acum să pun botul la prima ofertă? Nu, în nici un caz. Gîndul ăsta m-a tot frămîntat cîteva zile. Ce voi face cînd voi primi oferta?

în astfel de cazuri, mintea construieşte argumente incredibile. Ea poate justifica aproape orice, găseşte raţiuni nebănuite şi

mintea poate deveni diabolic de performantă în a justifica orice. în aceste momente e bine să te gîndeşti la bandiţi. Poate de aceea ei sînt atît de convinşi că nimic din ceea ce fac nu este imoral, criminal, ilegal etc. Mintea lor produce justificări pentru orice faptă, oricît de gravă.

Brusc mi-am amintit de textele Vechiului Testament pe care le citeam în copilărie. Despre cum Dumnezeu i-a dat lui Moise cele 10 porunci, dar i-a şi spus să meargă să taie capetele Amaleciţilor. îmi aduc aminte bine predica 1 din Samuel 15: „Du-te acum, bate pe Amalec şi nimiceşte cu desăvîrşire tot ce-i al lui; să nu-i cruţi, şi să omori bărbaţii şi femeile, copiii şi pruncii, cămilele şi măgarii, boii şi oile". Saul a mers şi a trecut prin sabie tot, dar a venit acasă cu Amalec şi bogăţia acestuia: „Dar Saul şi poporul au cruţat pe Agag şi oile cele mai bune, boii cei mai buni, vitele grase, mieii graşi şi tot ce era mai bun; n-a vrut să le nimicească cu desăvîrşire şi au nimicit numai tot ce era prost şi nebăgat în seamă". Şi aici începe mînia Domnului şi negocierea, pentru că una e să nimiceşti *„cu desăvîrşire* tot ce-i al lui" şi alta să păstrezi „tot ce e mai bun". Sînt etici şi logici foarte diferite. Saul e în situaţia mea: caută raţionamente şi argumente nebănuite. Cînd Samuel întreabă: „Ce înseamnă behăitul acesta de oi care ajunge la urechile mele şi

Ah, lecturi vechi. Un copil de sectant în lumea bandiţilor. Dar de ce să-mi frămînt mintea şi creierul, dacă deocamdată nu ştiu despre ce e vorba? mi-am spus şi am încercat să uit discuţia.

într-o zi a sunat telefonul. Am fost informat că sînt aşteptat pentru o discuţie cu celebrul om de afaceri din România, poate cel mai bogat om din regiune. Un domn respectabil, membru de seamă al societăţii româneşti. Mi s-a dat adresa unde trebuia să ajung şi unde aveam să fiu aşteptat. Am confirmat şi, peste cîteva zile, m-am dus cu un taxi ieftin la locul indicat. L-am rugat pe taximetrist să oprească cu cîteva case mai departe, căci nu voiam să mă vadă nimeni coborînd din maşină în faţa reşedinţei „stîlpului societăţii" noastre. Nu pentru că îmi era jenă, ci pentru că voiam să fiu precaut. Am un obicei vechi: cînd merg la o întîlnire importantă, niciodată nu opresc exact la locul cu pricina, ci puţin mai departe, ca să am spaţiu şi un răgaz.

Un cartier scump. Un ghetou de lux, cum îl numesc eu. Garduri foarte înalte, ca o cetate care nu se poate cuceri uşor. Un conac uriaş, impozant. Simpla deschidere a porţii şi spaţiul imens ce-ţi apărea în faţa ochilor, cu casa uriaşă, construită în stil occidental, cu destul de mult bun gust, te făceau să te simţi mic şi neputincios. Am fost preluat imediat de un bodyguard şi condus înăuntru. Am trecut prin mai multe camere pînă am ajuns,

în faţa mea stătea cunoscutul oligarh la care toată lumea visa să ajungă. Stătea întins pe un fotoliu imens de culoare vişinie, cu picioarele sprijinite pe un soi de scăunel, pentru un plus de confort, şi pufăia un trabuc. Era îmbrăcat destul de lejer, stil sport. Avea o vîrstă greu de ghicit, noroc că eram destul de informat în privinţa lui. Dar arăta altfel decît în revistele *glossy* şi pe sticlă. Pot spune că părea mai interesant aşa, neretuşat. Avea nişte ochi foarte vii, cum numai bandiţii din sud au.

L-am salutat mai mult dînd din cap şi am rostit cuminte un „bună ziua". El s-a ridicat, a pus trabucul în scrumieră şi mi-a întins mîna.

— Salut, am auzit că mi-ai fost recomandat de cel mai temut bandit din Odessa! Tu chiar eşti nepotul lui? El, Profesor, tu, Pisateli, adică scriitor, spuse pe un ton glumeţ şi vesel. Complicată e lumea asta...

— E doar un mit, domnule, i-o tai eu scurt. Dar iată că asta ne face să ne intersectăm, ceea ce nu ştiu cui foloseşte.

— Bun, asta contează mai puţin, important e să ai recomandări de genul ăsta, ele îţi deschid multe uşi.

— Nu prea mă folosesc de recomandări, cu atît mai mult dacă vin de la bandiţii şi hoţii din Odessa. Eu fac parte dintr-o altă lume, iar ei sînt pentru mine doar materie de studiu; opinia mea în privinţa lor e clară.

Am fost serviţi, ne-am aşezat la masă şi a început povestea.

— Vreau mai întîi să te întreb ce părere ai despre mine. Hai la per tu. Spune-mi sincer, nu mă minţi, că pe-aici toţi mint.

— Cred că ştii deja părerea mea despre tine, bănuiesc că ai fost informat despre tot ce scriu şi vorbesc. Ai destul de mulţi băieţi isteţi în jurul tău, care să-ţi spună şi să te prevină cu cine te întîlneşti. Eu, în general, nu-mi schimb discursul şi opiniile, indiferent dacă vorbesc cu un fost rege, cu un bandit, cu un oligarh sau cu un ţăran. Eşti un fost bandit care s-a plasat corect în jungla postcomunistă şi a pus mîna pe multă avere prin diverse scheme, unele deloc cuşer. Acumulare sălbatică de capital se numeşte. Iar acum intri în faza următoare, în care vrei să cumperi legitimare, să-ţi speli imaginea şi să devii „un stîlp al societăţii", iar pentru asta ai nevoie de mulţi politicieni, de mass-media şi de tot soiul de lingăi intelectuali de care ţara asta nu duce lipsă. O să-i plăteşti bine şi toată această armată o să-ţi spele imaginea. în definitiv, ăsta e capitalismul şi, dacă aş fi fost în locul tău, aş fi făcut aceleaşi scheme clasice. Eu înţeleg perfect mecanismele, dar nu-mi schimb limbajul doar pentru că fostul bandit şi-a schimbat costumul şi statutul. Un hoţ trebuie să stea în puşcărie, spune povestea. Iar tu vrei acum să ştergi urmele, chiar dacă banii lasă urme adînci. De

romantismele astea şi ai fi devenit cinic şi crud ca noi. Da, aşa sîntem noi, le vom lua tot, pînă la ultima leţ- caie, le vom prăda şi ţara, dacă nu au habar să se protejeze şi să se apere. Asta e, noi am cîştigat.

— Să vedem pentru cît timp, fiindcă nici o bătălie de felul ăsta nu e cîştigată pentru totdeauna, încerc eu să-i tai din elan.

— Mda, dialectica asta a istoriei. Dar vom avea noi grijă să ne protejăm şi să ne apărăm de romantici ca voi, care din cînd în cînd mai învolburează apele istoriei. Apropo, ce veţi face cu oamenii ca mine, pe care se sprijină societatea, cînd veţi ajunge la putere? Noi oferim locuri de muncă şi stabilitate economică. Să zicem că veniţi voi, romanticii care luptă pentru şanse egale şi redistribuire. Ce faceţi cu noi? Expropriaţi tot?

— Ca să vorbesc ca de la bandit la bandit, căci, chiar dacă nu-s născut bandit, sînt şi eu puţin, pentru că am stat pe lîngă faimosul Profesor, şi ca marele combinator al lui Ilf şi Petrov, eu cunosc 1.001 metode relativ legale prin care pot să vă iau averile şi să le folosesc într-un scop mai nobil, în loc să fie frecate pe nu ştiu ce mofturi. Şi, fie vorba între noi, ştii bine că între naţionalizare şi privatizare nu este nici o diferenţă de esenţă, pentru că amîndouă sînt decizii politice în zona economică şi ţin de putere. Cine are puterea poate decide ce se naţionalizează sau se privatizează. Sînt procese ale sistemului. în baza

naţionalizarea s-a făcut în interesul celor mulţi, iar privatizarea, în interesul celor puţini. *Capisci?C\i* toţii sîntem băieţi deştepţi, am citit nişte cărţi şi trebuie să înţelegem cine şi cu sprijinul cui este suveran. Deci bucură-te de bogăţia ta, cît o mai ai. Dar sfatul meu pentru tine şi pentru toată gaşca voastră de băieţi isteţi ai noului capitalism este următorul: cu cît exageraţi mai mult, cu atît ruptura va fi mai mare şi cu atît va curge mai mult sînge. Şi nu pentru că vrem noi sau pentru că poporul e dornic de sînge. Nu. El vrea foarte puţine lucruri. Tu ştii bine asta. însă voi radicalizaţi situaţia. Eu zic că e mult mai înţelept să-ţi tai acum nişte degete şi să blocăm extinderea şi chiar să facem o redistribuire mai cumpătată, decît să vină nişte disperaţi să-ţi ia capul şi să-ţi dea foc la casă. Pînă şi pentru copiii tăi e mai bine să stea în şcoală împreună cu ai mei, să aibă vecini, să aibă în jurul lor copii educaţi şi sănătoşi, că doar nu toţi o să vi-i creşteţi afară. Şi oricum, vor trebui să se întoarcă să continue afacerile părinţilor. Voi sînteţi doar nişte foşti bandiţi. Aţi uitat de unde-aţi plecat? Bun, vă transformaţi în noua burghezie şi noii aristocraţi, dar în acest caz noi sîntem nevoiţi să devenim fie revoluţionari, fie bandiţi. Aşa că fă-ţi ziduri cît China, ia-ţi maşină blindată, iar copiii tăi să nu iasă din casă fără o armată de bodyguarzi, căci nimeni nu le poate garanta că se vor

social. Dacă nu... voi nu ne garantaţi nimic, noi nu vă garantăm nimic. Adică vă garantăm doar frica, noi sîntem prea disperaţi şi flămînzi ca să ne mai temem. Alegeţi voi, mingea e în terenul vostru. Asta aşa, scurt, concis, la obiect, o frescă socială ca între doi bandiţii educaţi, am terminat eu discursul şi am dat ultimele înghiţituri de vin peste cap.

— Bravo, frumos! spuse el aplaudînd demonstrativ şi luă sticla de vin ca să-mi mai toarne un pahar. Apreciez sinceritatea ta. Să ştii că asta mi se întîmplă tot mai rar: să vină oameni pe care nu-i cunosc şi să-mi spună ce gîndesc. Toţi vor bani, iar pentru asta sînt în stare de orice, să se umilească în ultimul hal. Te apucă scîrba. Apreciez sinceritatea ta, dar tu, ca de obicei, exagerezi. Nu ai habar cît pot rezista oamenii din zona asta. Sînt obişnuiţi cu tot felul de stăpîni şi nedreptăţi. Dar să revenim la subiect. Ştii pentru ce te-am chemat aici, concret? O să-ţi zic. în ultima perioadă am achiziţionat cîteva trusturi importante din media. E timpul să facem ceva în acest domeniu. N-o să te mint, n-o să-ţi spun că vreau să schimb lumea, dar chiar vreau să fac ceva pentru ţara asta. E timpul să mă implic serios în politică şi am nevoie de media.

— Era de bănuit, zic eu. Dar corect e că nu faci asta pentru ţară, ci pentru tine. Sînt totuşi două lucruri diferite. Şi cum vei controla maşinăria, căci nu mai merge pe

iau deciziile şi se fac politicile editoriale şi tot ce este important, de cîte ori crezi că am mărit salariile? Nu o dată, nu de două ori, ci de patru-cinci ori. Pe cei care nu mă interesau i-am dat afară. Celor care aveau acţiuni le-am dat un purcoi de bani şi i-am scos de pe piaţă. Le-am dat un şut în cur la odihnă, să se bucure de banii luaţi. Le-am dat mult mai mult decît costa pachetul lor de acţiuni. E felul meu de a-i umili pe unii. Ăştia şi în sicriu vor şti că i-am umilit. Umilinţa e ca o ştanţă cu fierul roşu pe suflet. Odată pusă, nu mai iese. Şi eu vreau ca ei să ştie că sînt sclavii mei, chiar dacă vor avea poate cîndva posibilitatea să se răzbune. Răzbunarea robilor e cruntă, dar robi vor rămîne. Asta e una din plăcerile mele perverse. însă clinilor de pază, trepăduşilor ăstora de doi lei, le-am dat o căruţă de bani. S-au speriat. Au venit alergînd la mine să mă întrebe ce să facă, ce să execute. Le-am zis că au mînă liberă. îmi place la nebunie să mă joc aşa. Ştii de ce? Oamenii ăştia cărora le-am dat cinci salarii peste ce aveau nu vor dormi noaptea. Ei nu au nevoie de foaie de parcurs, de indicaţii, căci vor avea insomnii cu lunile ca să-mi ghicească gîndurile şi dorinţele. Nu vor mai avea nopţi liniştite pentru că se vor gîndi mereu la ce trebuie să facă să-mi intre în voie. Ca să bagi adevărata cenzură a lumii libere nu iei, nu interzici, ci dai. Dă-le bani

o foaie de parcurs şi reguli cu ce pot face şi ce e interzis. Asta-i frumuseţea capitalismului, frate. Ce joc frumos!

— Aşa e, bună mişcare, dar în timp prezintă anumite riscuri. Se poate întoarce şi împotriva ta, zic sorbind din pahar.

— Cum anume? Sînt curios.

— încă nu sînt pe statul tău de plată, zic eu făcîndu-i cu ochiul. Nu dau sfaturi şi nu ofer consultanţă. în plus, uiţi că sîntem pe baricade diferite...

— Ha, ha, ha, rîse el cu poftă şi-şi aprinse un alt trabuc. Şi acum să revin la dragii tăi intelectuali. Uite, am nevoie de o listă cu primii 100 de intelectuali ai ţării, cei care contează. îi cam ştiu eu aşa, dar vreau o listă profesionistă cu cei care contează.

— De ce? Ce să faci cu ei azi? Nu prea contează în ecuaţia politică şi economică actuală. Doar dacă vrei nişte papagali de curte să-ţi împodobeşti palatul, o iau eu mai ironic.

— Lasă, ştiu că nu fac doi bani, iar cu mărunţişul din buzunar le cumperi tot neamul, dar am eu, aşa, un vis de mult. Să-i am pe toţi ăştia pe statul meu de plată. Pe toţi, pînă la ultimul. Pe toţi îi vreau acolo, nu contează cît plătesc. Le fac reviste, fond cultural, fond de premii, fundaţie pentru societăţi deschise, democraţie şi orice alte baluri. Dar îi vreau pe toţi, cu sau fără papion. Trebuie să înveţe cine e stăpînul lor.

întotdeauna am apreciat momentele lor de sinceritate. Şi cred că numai bandiţii ştiu să umilească cu adevărat, căci au ceva profund inuman în ei. Sau poate că ei o fac doar pe faţă şi e mult mai corect aşa. Dar ce vrei tu să faci îmi aduce în faţa ochilor o imagine: toţi culturnicii ţării cu papion şi goi puşcă. Cu fundurile la vedere. Oameni goi în faţa stăpînului. Un sentiment puternic de umilinţă. Mai că mi se face milă de ei.

— Mai am încă multe idei din astea, să ştii!

— Nu mă îndoiesc.

Ne-am despărţit. Şi mi-a rămas un gust straniu: un amestec de bucurie, tristeţe şi ceva foarte amar. A rămas să-i fac lista cu cei 100 de vajnici intelectuali ai neamului. Aveam să o trimit pe e-mailul omului nostru de legătură.

Făcînd lista, m-am distrat copios. E ceva pervers, într-adevăr, în povestea asta, recunosc. Poate e şi ceva din imoralitatea ascunsă în noi, căreia îi dăm frîu liber. Dar îmi ziceam: să-i lăsăm să se bucure că le dai bani, că doar nu le iei gîtul. Şi cine va vrea să refuze nu are decît, dar să-i punem la încercare. Puterea de a-i pune pe oameni la încercare are ceva diabolic. într-adevăr, nu sînt un înger şi undeva în sufletul meu zace probabil un mic bandit nenăscut încă. O fi prea tîrziu?

La scurt timp după ce am transmis lista am primit un telefon de la omul nostru de

lumea bună a oraşului: intelectuali rafinaţi, doamne distinse, frumos coafate. Eu făceam un pic notă discordantă cu şapca mea de proletar fără cauză, tenişi chinezeşti şi veşnicul sacou rămas moştenire de la tata. E un sacou purtat de trei generaţii şi ţin la el. E haina mea fetiş.

După ce orchestra de cameră interpretă puţină muzică clasică, însuşi marele intelectual al neamului ieşi în faţa unui pupitru cu o voce sobră, puţin conspirativă, de parcă voia să anunţe începerea unui eveniment de proporţii cosmice. Ne-a explicat pe un ton grav, pe alocuri tremurător, cum ţărişoara noastră a suferit în timpul comunismului criminal. Trecem peste faptul că omul nostru a fost membru de partid. A continuat cu nevoia profundă de modernizare. Cum ţara noastră intrase între războaie într-o epocă glorioasă de modernizare şi democraţie, în care s-au pus bazele liberalismului, şi cum comuniştii au aruncat-o în hăul istoriei. Cum noi am suferit şi ei ne-au asuprit, dar totuşi am rezistat epocii criminale. Şi cum, în sfîrşit, am cîştigat libertatea. Iar acum e timpul nostru, e de datoria noastră, a intelectualilor, să ne implicăm cît mai mult. Toţi ascultau înflăcăraţi vorbele marelui nostru intelectual şi parcă erau purtaţi spre noi lupte de discursul emoţionant şi înflăcărat. Fiecare simţea că e parte a acestei lupte şi că victoria

şi-au asumat riscuri imense, s-au sacrificat şi au intrat în luptă, devenind astfel principalii vectori ai schimbării, ai modernizării, democraţiei şi pieţei libere. Ei sînt marii noştri oameni de afaceri!

Şi în momentul culminant a apărut el. Figura cea mai aşteptată a serii. Omul care avea să anunţe lansarea marelui fond *România viitorului,* care va oferi sume imense de bani în sprijinul culturii, al societăţii deschise şi al implementării democraţiei, al schimbării mentalităţii şi al pieţei libere la noi în ţară. Acest fond va fi condus de corifeii elitei noastre culturale cu deschidere şi transparenţă, iar banii se vor distribui pe principiul meritocraţiei pentru toţi cei care doresc să participe la bunul mers al lucrurilor în această ţară. Ştiţi cum sună acest tip de recital.

Era îmbrăcat impecabil, avea o privire rece, puţin arogantă, un discurs scurt, dar hotărît. A pornit de la spusele intelectualului.

— Da, ne explică el, venim din mocirla criminală şi întunecată a comunismului, dar avem oameni care pot să scoată ţara din acest marasm şi să o îndrume pe calea progresului.

Ne-a povestit cum a pornit de la zero, cum şi-a lăsat jobul sigur, cum şi-a vîndut prima motocicletă şi cum a investit în mod chibzuit fiecare bănuţ. Ne-a vorbit despre sacrificiul făcut, despre riscuri şi, mai ales, despre greutăţile prin care trec afacerile pe care le

fluctuaţiile bursei şi deseori protestează la orice mică întîrziere de salariu. Şi cum el trebuie să vină cu bani de acasă pentru a menţine miile de locuri de muncă. Mentalitatea asta comunistă nu ne lasă să ne dezvoltăm. Dar a sosit vremea schimbării.

Totul spus rece, dar în acelaşi timp emoţionant. Vroia să puncteze foarte clar că sumele imense pe care le alocă culturii şi societăţii civile sînt banii lui „personali**, făcuţi cu sacrificii, şi că au o valoare foarte mare. A mai spus că el crede în succes şi în aceşti oameni deosebiţi care au calităţi morale şi profesionale excepţionale şi că le oferă fondul cu generozitate spre binele lor şi prosperitatea ţării. Toţi au sărit în sus la final şi au aplaudat cu ovaţii discursul marelui om de afaceri, atît de generos cu ţara sa. Toţi se simţeau acum aleşi, iar ideologia lui simplă părea să spună că noi, toţi cei prezenţi în sală, avem o superioritate antropologică. Pe fondul acestor ovaţii, eroul nostru a părăsit sala. Iar intelectualul, înainte de a închide ceremonia şi de a trece la masa cea bogată şi la vinul cel scump, şi-a aranjat papionul şi ochelarii şi a tras o concluzie. Ca un amin după predică sau rugăciune. Cu aceeaşi voce gravă şi tremurîndă ne-a explicat cum pe astfel de oameni se bazează ţara noastră şi cum doar cu ei în frunte putem progresa.

— Păcat că poporul nu înţelege. Cîte locuri de muncă, cîte familii trăiesc din

profanez extazul publicului. Am ieşit din sală. Omul nostru de legătură mă chemă într-un cabinet alăturat. Acolo se afla eroul nostru.

— Cum ţi s-a părut? zîmbi el ca o vulpe.

— Coregrafia şi discursul, bune. Le-ai luat piuitul „gherţoilor", cum le zici. Dar ai grijă la cur, că ăştia sînt în stare să-ţi facă răni de la atîta pupat. Ai văzut că deja îţi măsurau secundele pierdute cu ei în milioane. Ha, ha, ha, am rîs cu poftă. Ce idioţi...

— Chiar aşa? Ha, ha, ha, începu şi el să rîdă. Bun, te salut, ţinem legătura, dar rămîne secretul nostru, nu dai pe goarnă.

— Ştii că-s slobod la gură. Nu promit nimic. O să te bag poate într-o carte, ca erou negativ.

— Bun, doar să nu-mi foloseşti numele.

— OK, oricum, pentru mine, tu eşti interesant ca specie, nu ca individ. Te salut!

— Ah, ce rău eşti, bandit mic şi intelectual. Hai, te salut!

Am dat mîna şi nu ne-am mai văzut. Cînd

Final cu miros, moarte şi lacrimi

Ce este strîmb nu se poate îndrepta şi ce lipseşte nu poate fi trecut la număr.

Eclesiastul 1:15

Septembrie este una dintre cele mai frumoase şi speciale luni ale anului. De fapt, pentru mine în septembrie începe anul. Nu-mi place deloc ianuarie. Nu e nici sărbătoare, nici muncă, nici sfîrşit clar şi nici început. O văd ca pe o lună confuză cumva, încărcată şi stresantă. în schimb, în septembrie începe totul. Se potolesc arşiţele de vară, se lasă încet o răcoare plăcută, soarele încălzeşte încă puternic, dar nu mai dogoreşte atît de năprasnic precum cel din august, iar cerul devine parcă mai albastru. Toamna încep şi acele nopţi plăcute în care trebuie să porţi primele haine puţin mai groase, pentru că nu mai poţi rămîne la bustul gol. E o răcoare plăcută. în septembrie ai poate cel mai frumos cer înstelat şi o lună deosebit de luminoasă.

Tot atunci, culorile cîmpului, livezilor şi viilor încep să se schimbe pe zi ce trece. în jur totul îşi schimbă cameleonic culoarea. Totul intră într-o formă de coacere şi degradare treptată. Totul se îngălbeneşte, roşeşte, pocneşte şi cade. Totul se descompune cu folos. Este cea mai frumoasă degradare la care poţi asista. Şi atunci totul capătă miros. Vezi şi simţi toate acestea, clipă de clipă şi zi de zi.

Pe uliţele satelor şi cătunelor din sud, nu doar via, mustul şi vinul miros înţepător şi ameţitor. E de înţeles, pentru că începe vremea culesului şi a teascului care zdrobeşte

toate aceste rămăşiţe ale strugurelui: coaja, sîmburii şi crenguţele ciorchinelui. Tot acest borhot se pune într-o groapă mare, unde se păstrează ca hrană de iarnă pentru animale.

Acesta e mirosul nebuniei. A fierberii vinului, care în fiecare an îşi ia ca ofrandă sufletul vreunui beţiv sau al unui gospodar mai neatent ce intră în beci să-1 verifice şi nu mai iese, pentru că beciul are doar acest miros care înlocuieşte aerul, oxigenul şi omoară plăcut de dulce. E un fenomen atît de des întîlnit la noi, încît am ajuns să-1 considerăm natural. Omul moare cu urciorul sau cu paharul în mînă, degustînd primul rod. Ce moarte plăcută: ca într-un vis, ca o fantasmă.

însă mirosul pe care nu l-am mai întîlnit nicăieri atît de pregnant este cel al legumelor. Dar nu al legumelor crude, ci al celor gătite. Şi nu oricum, ci în combinaţie. Amestecul acela pentru zacuscă şi feluritele ghiveciuri creează arome ameţitoare.

Afară, în curţi sau prin grădini, oamenii îşi fac un fel de cuptoare şi plite din lut. Par destul de simple ca model şi construcţie. Nimic sofisticat. Le vezi mari, mătăhăloase, de culoarea lutului amestecat cu paie şi pleavă. Cu cîteva găuri mari în mijloc, cît să încapă ceaunele imense, cu o gaură laterală prin care se bagă lemnele ca să se întreţină focul şi un hogeac în capăt prin care iese fumul, arată ca nişte minitancuri gata de

pătrunjelul, mărarul şi leuşteanul, toate stau pregătite să sară în aceste ghiveciuri al căror miros ameţitor umple toată mahalaua.

Este un miros unic, pentru că prin el mi-am educat simţul olfactiv. Aşa am învăţat să disting de la mare distanţă ce tip de preparate se gătesc, ce conţine oala care se află la două curţi depărtare, dar care te îmbie şi te face să salivezi. O, dar cum miroase *dumata,* acea pastă de ardei capia şi boia, cînd se pregăteşte! Toate aceste procese durează zile în şir, pentru că oamenii se pregătesc de iarnă şi beciurile vor fi pline cu sute de astfel de borcane, care vor conserva gusturile şi mirosurile toamnei, pentru zilele şi nopţile lungi de iarnă. în lunile friguroase le mănînci cu plăcere şi, chiar dacă nu mai au acea aură şi acel miros proaspăt ca atunci cînd au fost făcute, te trimit totuşi cu gîndul la frumuseţea toamnei. Şi astăzi aceste mirosuri şi gusturi mă fac să retrăiesc toamnele copilăriei.

Mulţi ani mai tîrziu, cînd am primit o bursă la Sarajevo şi am prins o toamnă la fel de superbă, cum numai cele din copilărie au fost, am trăit un moment de confuzie. Fusesem cazat într-un bloc comunist, tipic, cum sînt mai toate blocurile din est construite în anii ’70. Un bloc cu patru etaje, la cîţiva paşi de centrul vechi, între vechea fabrică de bere, o biserică catolică, una pravoslavnică şi cîteva moschei. M-am îndrăgostit atunci de cîntecul

atinse şi trezite nişte sentimente foarte intime, profunde şi bine ascunse. E sentimentul acela pe care-1 ai atunci cînd te întorci acasă după foarte mulţi ani. Un sentiment pe care începi să-1 capeţi după 40 de ani, după ce te-ai îndepărtat definitiv de ai tăi şi de locurile copilăriei. Unele lucruri chiar le uiţi sau le ascunzi adînc, de teamă să nu ţi le mai aminteşti, pentru că sînt dureroase. Şi brusc revii în acele locuri şi ele ies la suprafaţă. Le credeai moarte, uitate definitiv, şi acum dau năvală peste tine şi te emoţionează profund, aproape că-ţi dau lacrimile. Deşi eşti matur, stăpîn pe situaţie şi încerci să le controlezi, să te prefaci că de fapt nu se întîmplă nimic, ele vin peste tine nemiloase. Poate că de aceea, de la o vîrstă, ne temem să vizităm unele locuri, fie şi în amintire. E prea dureros, pentru că sîntem neputincioşi în faţa lor.

Aşa a fost şi de data asta, dar nu înţelegeam de ce. Să fi fost oare de vină sîrba, care mă trimitea cu gîn- dul la sonoritatea limbilor slave cu care crescusem? Nu, nu asta era cauza. Să fi fost mediul, să fi fost ano-timpul? Nici astea nu puteau fi. Ceva nu se lega.

într-una din zile cineva a sunat la uşă şi am deschis, în faţa mea stătea o bătrînă gîrbovită, în halat de casă, cu un batic legat pe după urechi, cum numai pe la noi mai purtau, şi cu un vas nu prea mare, învelit cu

dădeau deoparte porţii mici pentru rude şi vecinii cei mai apropiaţi. Era ca un ritual. Vecina mea, mama Mariţa, în curtea căreia am copilărit, pentru că eram de aceeaşi vîrstă cu unul dintre copiii ei, a făcut şi un loc în gard ca să putem trece de la unul la celălalt fără să mai ocolim pe la poartă. Cînd gătea ceva, mereu mă striga şi îmi dădea peste gard. Cel mai mult îmi plăceau pîinea caldă şi *posmezii* cu brînză, abia scoşi din cuptor. Ea era printre ultimii vecini care mai făceau cu regularitate pîine la cuptor. Aproape de fiecare dată cînd făcea, un colţ mare de pîine şi cîţiva *posmezi* ajungeau la noi. Era un lucru normal, un fel de a arăta că sîntem o comunitate, că împărţim anumite lucruri de care ne bucurăm împreună. Nu ştiu dacă se mai păstrează astăzi aceste gesturi şi practici, începuseră să dispară chiar şi în oraşele unde rezistaseră mulţi ani, în curţile blocurilor şi ogrăzile vechilor case din Odessa şi Chişinău. în spaţiul occidental, ele au dispărut de foarte mult timp şi poate de aceea nu ne mai simţim ca acasă.

Şi atunci mi-am dat seama ce anume trezise în mine acel sentiment profund că eram acasă, acea emoţie care mă trimitea cu gîndul la copilăria mea. Mirosul. Da, aici, în Sarajevo, am descoperit acelaşi miros cu cel pe care-1 au toamnele din Bugeac, din sudul Ucrainei, al Basarabiei şi României, din

Şi atunci am înţeles că eram acasă. Aceşti oameni care vorbeau o limbă străină, care aveau o religie pe care nu o înţelegeam şi obiceiuri diferite de ale mele posedau însă ceva esenţial, care mă făcea să mă simt ca acasă, să mă uit la ei ca la vecinii mei de curte din Bugeac, să o văd în vecina bătrînă care mi-a adus un blid de zacuscă pe bunica mea. La ei am găsit acelaşi miros. Mirosul copilăriei mele. Atunci am înţeles că acesta ne face să fim una şi e mai puternic decît tot ce ne desparte: religie, limbă, obiceiuri. Şi am mai înţeles că mă aflu de fapt acasă acolo unde regăsesc această mireasmă. Casa şi curtea mea se termină acolo unde se termină acest miros, acolo unde întîlnesc altfel de arome, de care nu mai sînt legat în mod direct, care nu-mi mai trezesc amintiri, ci doar curiozităţi culinare şi olfactive.

Maşina înainta spre Brăila, ne apropiam de Dunăre, în depărtare se vedeau ruinele marelui combinat metalurgic al Galaţiului, care arătau ca nişte schelete imense ale unor dinozauri metalici amintind de o lume dispărută. Nimic nu arată mai tragic decît aceste ruine metalurgice care acum au devenit monştrii şi coşmarurile unei lumi apuse. Cum or fi arătînd ele pentru oamenii care le-au dedicat toată viaţa? Ce tragedii or fi în sufletul lor? Mi-a fost întotdeauna teamă

Priveam spre oamenii şi locurile atît de familiare. Tarabele, gheretele, copiii care se jucau în stradă. Oraşul avea încă aura oraşelor din sud, în care mahalalele sînt încă vii şi păstrează un amestec aparte de rural şi urban. Imediat ne vom apropia de Prut, rîul copilăriei mele. în dreapta se află portul Galaţi, în zare se vede portul din Reni, Ucraina, cîndva un mare port al Uniunii Sovietice, iar în faţă, unul nou îşi face apariţia la Giurgiuleşti. Singurul port al Basarabiei. Gurile rele spun că e al unui oligarh din Chişinău, cu care, întîmplător, mi-am petrecut adolescenţa şi amîndoi eram îndrăgostiţi de aceeaşi fată. Stau la coadă la vamă, pe podul de peste Prut, şi admir această privelişte. Aici Prutul se varsă în Dunăre şi e o întretăiere de drumuri, de ţări, de hotare şi, poate, de lumi. Aici a început viaţa noastră complicată. Şi, poftim, unul stă la coadă să intre în vamă ca să meargă să-şi vadă părinţii aflaţi la o aruncătură de băţ, iar altul a devenit bandit, convertit în politician, şi are port la Dunăre. Necunoscute sînt căile acestor meleaguri şi ale fiilor lor. Ce ne mai uneşte? Amintirea că am iubit aceeaşi fată? Poate amintirea copilăriei sovietice trăite în comun, în care copiii de politruci, de bandiţi şi de economişti sau ingineri, muncitori şi ţărani erau în aceeaşi clasă? Copiii noştri cu siguranţă nu vor avea amintiri comune, ai lui sînt în Elveţia

— V-aţi născut pe aici, văd, după paşaport, îmi spuse grănicerul tînăr, care ar fi putut fi fiul meu, dacă aş fi avut un traseu standard în viaţă.

— Da, am copilărit pe aici. Am bătut aceste sate de pe malul Prutului la picior: Giurgiuleşti, Gîşliţa, Slobozia, Văleni, Brînza, Colibaşi, Vad, Manta, Paşcani, Crihana, Cahul... Pot să enumăr toate satele din zonă şi din tot Bugeacul. Tata a avut grijă să mă ducă peste tot. Pot să vă spun fiecare sat şi cătun pînă la Odessa şi Chişinău. Dar pe la 15 ani am fugit de aici şi acum îmi pare rău cumva, am început eu melancolic.

Grănicerul nu mă mai asculta însă. îmi puse paşaportul în mînă şi-mi ură drum bun.

Vama a rămas în urmă. Am intrat pe drumurile proaste din sudul Basarabiei. Aveam să dorm aici peste noapte, în dreapta sînt Ucraina, vechiul ţinut al Basarabiei, porturile Reni, Ismail şi Cetatea Albă, sau Akkerman, cum îi ziceau ai mei. Locurile pe care le vizitam cu regularitate cînd eram mic. în sus, spre nord, e tărîmul găgăuzilor, Vulcăneşti şi Comrat, şi drumul care duce spre Bolgrad, un alt oraş al copilăriei. Iar în stînga e drumul spre Chişinău, de-a lungul rîului Prut, dar nu înainte de a trece prin Cahul, Cantemir, Leova şi Hînceşti sau Kotovsk, cum îi ziceam în copilărie. Mai întîi trec prin satele cărora le ştiu fiecare casă, fiecare groapă, fiecare hîrtoapă şi al căror colb, deranjant pentru toţi vizitatorii străini, este pentru mine ca o mană cerească. Pentru

Am străbătut la rînd Giurgiuleşti, Crihana, Slobozia Mare, Văleni, Brînza şi am poposit în satul bunicilor şi în al meu, Colibaşi. M-am oprit la casa de lîngă moară. Dar despre asta o să povestesc altă dată. Acum nimeni nu mă mai aştepta la poartă. Sosise vremea înmormîntărilor.

De fapt, despre asta voiam să vă povestesc.

Primisem un telefon de la deja bătrînul Makintoş, care mă anunţa că Profesorul înotase în mare în acea lună septembrie, începutul nostru de an, al oamenilor din sud. Şi marea îl înghiţise. Sosise timpul să ne luăm adio de la ultimul bandit, ultimul mare hoţ de şcoală veche, unul dintre cei mai fascinanţi şi mai complicaţi oameni pe care i-am cunoscut, care a lăsat urme adînci în sufletul meu.

A doua zi, în buna tradiţie a familiei mele, cînd încă nu se luminase de ziuă, am plecat spre Odessa, ca să pot prinde ivirea zorilor undeva dincolo de cîm- piile şi lacurile de după Bolgrad, spre gurile Nistrului care dau în Marea Neagră, înainte de a o lua la vale, spre cîmpiile Odessei.

Oraşul se trezise de ceva vreme cînd am ajuns. Era zgomotul din prima parte a zilei. Mult mai energic, vioi şi încă neobosit - dinamica unui început de zi. La primele ore, toată lumea aleargă să înceapă muncile, să vîndă şi să cumpere, pînă spre amiază. La amiază, lucrurile amorţesc puţin sau au un aer mult mai aşezat. Bazarul se linişteşte şi

seară. E ca un ritual de trecere. Urmează a doua parte a zilei, în care am impresia că nimeni nu mai crede. Ea devine cumva formală. Oamenii revin la locurile de muncă, la tarabele lor, dar totul anunţă cumva că lucrurile importante s-au făcut deja în prima parte a zilei. Lucrurile serioase se fac întotdeauna pînă-n ora 12. După aceea rămîn doar cele nesemnificative sau începi pregătirea pentru dimineaţa zilei următoare.

Spre seară, după ora 17, oraşul intră într-un cu totul alt ritm. Sînt cîteva ore aglomerate în care oamenii sînt într-o forfotă continuă. După care vine timpul de plimbare, odihnă şi iarăşi o înviorare plăcută, care nu mai are energia dimineţii, ci e leneşă şi melancolică.

Bunicile şi mamele îşi plimbă copiii înainte de culcare. Parcurile se aglomerează. Pe faleză, fetele se plimbă agale, vrînd parcă să-i trezească din amorţire pe toţi băieţii care trag de bere şi care le mîngîie de la distanţă cu privirile lor golăneşti. Bandiţii se pregătesc să iasă în oraş sau la petrecerile de seară. Fiindcă pentru ei mîine va fi o zi importantă: va fi înmormîntat marele Profesor, ultimul erou al Odessei.

Oraşul însă se schimbase foarte mult. Sau doar mi se părea? Ori poate că eu m-am schimbat mai mult decît oraşul? Poate că acum îl văd cu alţi ochi. Cine poate să spună?

M-a întîmpinat bătrînul Makintoş, care de mult nu mai era acel gigant Gulliver în ţara

cîndva, nu foarte demult, îi încăpeam în palmă şi care îmi făcea toate poftele copilăriei.

M-a îmbrăţişat şi mi-a şoptit doar atît:

— Probabil, aşa a ales el să moară. Nici mie nu mi-a spus că pleacă să se scalde. La cei aproape 90 de ani ai lui, nu l-aş fi lăsat singur. Dar a ales să moară înţelept. Oricum, e mult mai bine decît să fii împuşcat sau tăiat, căci trăim vremuri tare tulburi pe-aici. Ştii că vechii noştri duşmani de la tine, din Bolgrad, au ajuns la putere în Kiev, iar Chişinăul e condus de *suceara.*

Am dat a lehamite din mînă.

— Ştiu, ştiu bine. îi cunosc de mici. Cu unii am dormit în acelaşi pat. Vor distruge tot şi e mare păcat de oamenii de aici. Bine că s-a terminat însă povestea asta.

Am mers să ne plimbăm pe faleză. Păşeam agale şi l-am întrebat un lucru care mă frămînta de mult, dar pe care nu avusesem curajul să-l întreb.

— Maki, de ce ţi se spune Makintoş? Şi cum ai ajuns tu umbra Profesorului? Nu mi-ai spus niciodată povestea.

— Vasika, asta a fost în altă viaţă. A fost foarte demult. Ştii cum se spune, să nu te întorci niciodată la locurile vechi. Dumnezeu ar trebui să interzică întoarcerea în timp. Doare mult şi probabil nu vom găsi nici eu şi nici tu ceea ce căutăm. Povestea este aşa. Eram încă un puşti fugit de la casa de

muşte mai bine, să fie mai agresiv şi să se adapteze la această junglă. Statul a început să ne vîneze ca pe maidanezi şi să ne arunce în aceste puşcării pentru copii care erau orfelinatele. Sau, şi mai rău, cînd creş- team şi făceam prostii, ne aruncau direct în colonii. Locurile astea erau groaznice. De acolo nu mai ieşeai om, ci fiară. Eu am fugit şi am avut norocul să fiu cules de pe stradă de Profesor, pentru că aveam un talent deosebit. Ştiam să deschid orice uşă, orice lacăt, orice încuietoare. E o meserie foarte apreciată în lumea hoţilor. Eram începător, dar aveam talent. Dacă cineva mi-ar fi dat şansa, aş fi putut deveni un faimos *med- vejatnik,* cum i se spune în limba noastră acestei meserii. Şi mai ştiam un lucru: să-mi dobor duşmanul dintr-o lovitură. N-are rost să-ţi consumi energia cu bătăi inutile. Ele oricum se transformă într-un ritual. Dar dacă trebuie să te baţi, atunci e preferabil să-ţi dobori duşmanul dintr-o lovitură. Cînd totul părea să devină mult prea frumos pentru mine, căci intrasem într-o bandă faimoasă, protejat de Profesor, lucru la care visează orice *baistruk* crescut pe stradă sau în coloniile cu regim sever, am făcut o mare prostie. Una imensă. Nici acum nu-mi pot explica de ce am făcut asta, dar am comis-o. Am furat pistolul amuletă al Profesorului. El nu-1 folosea. Nici măcar gloanţe nu avea, doar îl ţinea undeva ascuns, pentru că-i plăcea cum arăta. Şi da,

Ori erai omorît. E o lege de aur la noi: nu furi niciodată, dar niciodată de la ai tăi. Pedeapsa este foarte aspră. Cu atît mai mult cînd furi de la un hoţ în lege. Eu însă am furat de la Profesor, protectorul meu. S-au strîns la judecată, au discutat şi au tras linie. Profesorul a cerut să mi se dea dreptul la apărare. Ce puteam spune? Eram într-o situaţie jalnică. Ştiam ce mă aşteaptă. Nu mai aveam speranţe. Eram încă tînăr şi preferam să-mi taie gîtul decît să ajung decăzut. Nu exista o mai mare ruşine şi umilinţă! Şi asta e pe toată viaţa. Am spus doar atît: „Mi-a plăcut atît de mult pistolul, că nu m-am putut abţine şi l-am luat. Nici măcar nu cred că l-am furat. Nu m-am putut abţine să-1 iau. L-am ţinut sub pernă, atît. Faceţi cum credeţi că e corect. Dar prefer să-mi luaţi gîtul decît să mă treceţi la decăzuţi...“. Profesorul a avut ultimul cuvînt. Şi a vorbit aşa: „E prea tînăr ca să-i luăm gîtul. Să-1 aruncăm în groapa celor decăzuţi avem timp, căci viaţa lui abia începe. îl iau sub protecţia mea şi-mi asum greşeala lui şi tot ce va face de acum înainte. Este în responsabilitatea şi sub protecţia mea. Aveţi cuvîntul meu. Dacă va mai greşi, va plăti şi el şi voi plăti şi eu. Dar ca să nu uite ce s-a întîmplat, vom pune un semn de aducere aminte. Tinere, trebuie să alegi două degete. Pe care le alegi?", a întrebat Profesorul. Cum eu aveam nevoie de degetele de la mînă, pentru că meseria mea se baza pe ele, am

ascuns, dar care cu siguranţă a lăsat urme adînci. Acum am înţeles de ce mergea puţin clătinat.

— După ce mi-a tăiat degetele ca să nu uit ce-am făcut, Profesorul mi-a întins pistolul şi mi-a zis: „Păstrează-1. E al tău. Probabil îl vei merita. De-acum îţi vom spune Makintoş şi viaţa ta e în mîinile mele, trebuie să te protejez, căci te-am născut din nou. Eşti precum copilul meu pe care nu-1 voi avea niciodată. Cînd salvezi pe unul de la moarte, nu el îţi este dator, ci tu eşti obligat să ai grijă de viaţa lui mai departe. Aşa că o să te numeşti de azi Makintoş". Aşa m-a botezat, după numele pistolului, şi aşa mi-a rămas numele: Makintoş sau Maki, pentru apropiaţi. Dar îţi spun că a fost cea mai fericită zi din viaţa mea, iar Profesorul mi-a făcut cea mai plăcută rană, pentru care i-am rămas mereu dator şi devotat. Am avut onoarea să fiu toată viaţa *umbra* Profesorului. Asta e povestea.

în faţă, valurile se mişcau agale spre mal. Soarele asfinţea şi-şi pierdea din putere, dar încă nu era frig. Vîntul de seară începu să adie şi iarba uscată să se culce la pămînt. Doar scaieţii mei dragi, de care Profesorul era îndrăgostit şi în care se tăvălea gol de fiecare dată cînd ieşea din puşcărie, stăteau dîrji, chiar dacă uscaţi şi ciufuliţi, în aşteptarea iernii ce avea să-i pună la pămînt. Era o

Mulţumiri

Această carte nu ar fi putut apărea fără sprijinul şi ajutorul celor despre care am scris. Le mulţumesc tuturor celor care au avut răbdarea şi bunăvoinţa de a povesti şi de a destăinui cîte ceva din lumea lor. Am promis că le voi păstra anonimatul şi trebuie să mă ţin de cuvînt. De la ei am învăţat că nu poţi să te joci cu promisiunile şi cuvintele.

Le mulţumesc prietenilor care m-au ajutat la redactarea textului: Maria Cernat şi Corina Tulbure. îi mulţumesc Gabrielei Coman pentru ajutorul imens pe care mi l-a oferit prin lectura, observaţiile şi comentariile preţioase. îi mulţumesc redactorului Adrian Botez, cu care colaborez excelent deja la a doua carte.

îi mulţumesc lui Laurenţiu Midvichi pentru generozitatea cu care a participat la realizarea acestui volum, oferind un bogat material ilustrativ. Lucrările lui au pornit de la o bază documentară oferită de mine, însă artistul a avut libertate totală.

Le mulţumesc pentru traduceri lui Mihail Vakulovski şi Ovidiu Niculescu, precum şi lui Florin Dumitrescu pentru ajutorul poetic acordat

Muzeul Literaturii în curtea Casei Pogor, lucru pentru care le sînt profund recunoscător.

Această carte e tributară laşului şi ieşenilor care m-au găzduit în perioada scrierii, au stat la poveşti cu mine şi mi-au oferit din timpul şi bucuria lor de viaţă. Le mulţumesc familiilor Ciortuz, Mănăstireanu, Zaharia, Poeană & amicei Mari Blaj, precum şi tuturor prietenilor din Iaşi care şi-au făcut timp pentru mine. Ştiu ei cine sînt. Toni Teofil, mersi pentru bicicletă. Le mulţumesc fetelor şi flăcăilor de la Beer Zone, care şi-au deschis sufletele şi au avut nervi pentru lungile seri de poveste.

De asemenea, le mulţumesc mult celor din cartierul Dallas, care mi-au oferit momente unice de disperare, depresie şi reflecţie. Păcat că acest cartier nu este în atenţia nimănui. Vom reveni.

Cuprins

Dicţionar minimal al bandiţilor pentru fraieri.....7

Prima carte

La răsărit

începutul.....13
Cum l-am cunoscut pe Profesor.....24
Un sectant printre leandri şi bandiţi.....38
Sfîrşitul copilăriei.....55
Despre bătaie, dresaj şi ritual de împerechere..72

Cartea a doua

La amiază

Pianistul sau virtuozitatea unui hoţ de buzunare 95
Despre buzunare şi haine: de la *haute couture* şi *pret-ă-porter*|*a* uniforme şi zeghe.....113
Ţîgan - aventuri prin stepa Bugeacului.....126
Fenea sau despre limba hoţilor.....144
Despre tatuaj, oameni goi sau istoria scrisă pe corp
.....
164

Cartea a treia

La asfinţit

Profesorul - hoţul care mi-a schimbat viaţa.....215
La bordel cu *tiotea* Hana.....235
Legende cu *cifir*.....254

Cartea a patra

La miez de noapte

Clanul cerşetorilor: ultimii oameni, ultimii sfinţi 277
Finkă: un *killer* între cuţit şi icoană.....294
Mercurul roşu, mirajul unei generaţii ratate...310
Întîlnirea cu un bandit devenit oligarh.....326
Final cu miros, moarte şi lacrimi.....346

Mulţumiri 361

ŞGO piaţU

au apărut:

Adriana Babeţi, ***Prozac. 101 pastile pentru bucurie***
Ion Vianu, ***Exerciţiu de sinceritate***
Eugen Istodor, ***Dicţionarul ideilorfixe. După 20 de ani***
Nicolae Breban, ***Profeţii despre prezent. Elogiul morţii***
Vasile Ernu, ***Ultimii eretici ai Imperiului***
Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici (coord.), ***Str. Revoluţiei nr. 89*** Gabriel Andreescu, ***L-am unt pe Ceauşescu. Ani, oameni, disidenţă***
Herma Kennel, Radu Filipescu, ***Jogging cu Securitatea***
Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir (coord.), ***Naşterea. Istorii trăite*** Matei Vişniec, ***Cronica ideilor tulburătoare sau despre lumea contemporană ca enigmă şi amărăciune***
Ileana Mălăncioiu, ***Exerciţii de supravieţuire***
Gabriela Melinescu, ***Jurnal suedez V (2003-2008)***
Andreea Paul (coord.), ***Forţa politică a femeilor***
Doina Uricariu, ***Scara leilor*** (voi. I-II)
Ion Vianu, ***Apropieri***
Daniel Cristea-Enache, ***Cinematograful gol***
Andrei Şerban, ***O biografie***
Bogdan Suceavă, ***Memorii din biblioteca ideală*** Nadia Anghelescu, ***Mic jurnal cu amintiri*** George Banu, ***Iubire şi neiubire de teatru*** Răsvan Popescu, ***Cutia cu maimuţe***
Ştefan Agopian, ***Scriitor în comunism (nişte amintiri)***
Gina Stoiciu, ***Exilul. Viaţa în fragmente***
Simona Sora, ***Seinfeld şi sora lui Nabokov***
Dan Lungu, Amelia Gheorghiţă (coord.), ***Cărţi, filme, muzici şi alte distracţii din comunism***
Petru Dumitriu, ***Non credo, oro***

George Banu, ***Monologurile neîmplinirii***
Malgorzata Rejmer, ***Bucureşti. Praf şi sînge***
Corin Braga, ***Acedia. Jurnal de vise (1998-2007)***
Mircea Diaconu, ***Scaunul de pînză al actorului***
Emil Brumam, Veronica D. Niculescu, ***Cad castane din castani. Amintiri de ieri şi azi***
Alina Purcaru (coord.), ***Poveşti cu scriitoare şi copii***
Ioan Groşan, ***Lumea ca literatură. Amintiri***
Adriana Babeţi, ***Prozac 2. 90 de pastile împotriva tristeţii***
Ana Dragu, ***Mîini cuminţi. Copilul meu autist***
Ion Vianu, ***Frumuseţea va mîntui lumea şi alte eseuri***
Vasile Ernu, ***Sectanţii***
Adriana Săftoiu, ***Cronică de Cotroceni***
Florin Lăzărescu, ***Întîmplări şi personaje***
Bogumil Luft, ***Românii în goana după happy-end***
Andreea Paul (coord.), ***Forţa economică a femeilor***
Dan Grigore, Dia Radu, ***Lumea în Si bemol***
Dan Lungu, Amelia Gheorghiţă (coord.), ***Cartea copilăriilor***
Vasile Ernu, ***Banditii***

www.polirom.ro

Redactor: Adrian Botez
Coperta: Radu Râileanu

Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1,
et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Tel.: (021) 313 89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

IMPRIMERIILE ®AVID

Iaşi, Şoseaua Ştefan cel Mare şi Sfânt 67-69, 700498
Telefon: 0232 276221, Fax: 0232 232588
www.imprimeriiledavid.ro